

ISSN: 2667-5897

Sosyal
Araştırmalar ve Yönetim
Dergisi (SAYOD)

SAYOD

Editör
Prof. Dr. Şebnem ASLAN

(Yıl: 2022, Sayı: 1 / Year: 2022, Issue: 1)

SAYOD

Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD)

(Journal of Social Research and Management)

Sayı: 1 • Nisan 2022

Issue: 1 • Nisan 2022

ISSN: 2667-5897

<http://dergipark.gov.tr/sayod>
e-posta: www.sayodergisi@gmail.com

Dergi Ofis Adresi (Office Address)

Prof. Dr. Şebnem ASLAN
Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Konya

SAYOD, ulusal hakemli ve açık erişimli bilimsel bir dergidir.

Baş Editör (Editor in Chief)
Prof. Dr. Şebnem ASLAN

Editör Kurulu (Editorial Board)

- Prof. Dr. Şebnem ASLAN, Selçuk University, Turkey
Prof. Dr. Sandeep Kumar GUPTA, IIMT College of Engineering (Management), Greater Noida, India
Prof. Dr. Sayonara de Fátima TESTON, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. Andrea BENCSIK, NJ. Selye University, Komarno, Slovakia
Prof. Dr. Patrick ZAWADZKI, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. Nadiia P. REZNIK, National University of Life and Environment Science of Ukraine, Ukraine
Prof. Dr. Suzete Antonieta LIZOTE, University of Itajai Valley, Brazil
Prof. Dr. Akbar VALADBİGI, Elmi-Karbordi University, Jahad-e Daneshgahi, Sanandaj, Iran
Prof. Dr. Arceloni Neusa VOLPATO, UNIFACVEST University Centre, Brazil
Prof. Dr. Valeriia Y. PROKOPENKO, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Prof. Dr. Beatriz Lucia Salvador BIZOTTO, UNIFACVEST University Centre, Brazil
Prof. Dr. Madhur GUPTA, St Xavier's College (Management), Bangalore, India
Prof. Dr. Camilia Susana FALER, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ, Selçuk University, Turkey
Prof. Dr. Basheer Yousif Ismail, Duhok Politechnic University, Department of Accounting, Iraq
Prof. Dr. Ni Made Eka MAHADEWI, Bali Tourism Polytechnic (Management), Indonesia
Prof. Dr. Shikha KAPOOR, Amity University, Noida, India
Prof. Dr. Nilgün Caner SARP, İstanbul Bilgi University, Turkey
Prof. Dr. Md. Zahir Uddin ARIF, Jagannath University, Dhaka, Bangladesh
Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU, Ankara University, Turkey
Dr. Praveen Kumar SHARMA, Jaypee Institute of Information Technology, India

Temel İletişim [Primary Contact]

Assoc. Prof. Dr. Demet AKARÇAY ULUTAŞ
demetakarcay@gmail.com
+90332 444 12 51-7460

Assoc. Prof. Dr. Erhan KILINÇ
erhank23@hotmail.com
+90 554 125 46 53

Lecturer Fatih SÜNBÜL
fatihsunbul@kilis.edu.tr
+90 553 305 83 70

Teknik İletişim [Technical Contact]

PhD. Seda UYAR
seda_inan@outlook.com

SAYOD'UN TARANDIĞI İNDEKSLER

IJFACTOR
INDEXING

CiteFactor
Academic Scientific Journals

ASOS
indeks

Directory of Humanities and Social Sciences Journals

Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD) yılda bir kez yayınlanan ulusal hakemli bir dergidir. Gerek duyulduğunda özel veya ek sayı çıkarılabilir. Dergide yer alan yazılar kaynak gösterilmeksizin kısmen ya da tamamen iktibas edilemez. Bu dergide yayınlanan çalışmaların bilim ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergimize gönderilen çalışmalar, alanında uzman iki ayrı hakem tarafından incelendikten sonra uygun görülenler yayınlanmaktadır.

Yazım kurallarına ilişkin bilgilere dergimizin web adresinde yer verilmiştir.

Bu derginin tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin almaksızın hiçbir iletişim ve kopyalama sistemi kullanılarak yeniden kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve satılamaz.

Journal of Social Research and Management is an national peer-reviewed journal which is published one times a year. Special or additional issues may also be published if necessary. The articles cannot be cited partly or entirely without showing resources. The responsibility about scientific and grammatical issues is belong to authors.

The papers sent to the journal are reviewed by two referees and after their approval, they will be sent to edit before being published.

Writing & Publishing Policies can be found in the journal's website.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or introduced into a retrieval system without prior written permission.

DERGİ ADI: SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİŐİ (SAYOD)

AMAÇ VE KAPSAM

Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD), sosyal bilimler ve yönetim bilimleri alanında yapılan ulusal veya uluslararası düzeyde bilimsel nitelikteki çalışmalarını evrensel ilke, değer ve yöntemlere uygun olarak yayımlayarak sosyal bilimler ve yönetim bilimleri alanına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD), sosyal bilimler ile yönetim bilimleri alanında gerçekleştirilen özgün nitelikteki çalışmalara yer vererek literatüre katkı sağlamanın yanında sosyal bilimler ile yönetim bilimleri alanındaki sorunların çözümü noktasında da araştırmacılara yol göstermektedir. SAYOD yönetim ve sosyal bilimler (eğitim bilimleri, ilahiyat, iletişim, coğrafya, tarih, dilbilim, Türk dili, antropoloji, arkeoloji, felsefe, müzikoloji, güzel sanatlar, sinema, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, ekonomi, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, turizm, turist rehberliği, ekonometri, uygulamalı istatistik, hukuk, kamu yönetimi ve yönetim bilimleri gibi birçok sosyal bilim branşını içerir) alanında yapılan özgün nitelikteki çalışmalarını yayımlamaktadır.

JOURNAL NAME: JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT

AIMS AND SCOPE:

The Journal of Social Studies and Management (SAYOD) aims to contribute to the field of social sciences and management sciences by publishing scientific studies in the field of social sciences and management sciences at national or international level in accordance with universal principles, values and methods.

Journal of Social Research and Management (SAYOD) guides researchers in terms of solving problems in the field of social sciences and management sciences, as well as contributing to the literature by including original studies in the field of social sciences and management sciences. SAYOD publishes original studies in the field of management and social sciences (it includes many social science branches such as educational sciences, theology, communication, geography, history, linguistics, Turkish language, anthropology, philosophy, philology, musicology, fine arts, cinema, psychology, sociology, archeology, economy, international relations, social work, political science, international studies, tourism, tourist guiding, business management, econometrics, applied statistics, law, public administration and management sciences.).

DERGİ GENEL İLKELER

1. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD) uluslararası hakemli bir dergi olup yılda 1 kez yayınlanır. Gerekli durumlarda özel ya da ek sayılar da yayınlanabilir.
2. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD), ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel nitelikteki çalışmaları yayınlanarak sosyal bilimler ve yönetim bilimleri alanına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'nde (SAYOD) sosyal bilimler (eğitim bilimleri, ilahiyat, iletişim, coğrafya, tarih, dilbilim, psikoloji, antropoloji, felsefe, filoloji, müzikoloji, güzel sanatlar, sosyoloji, arkeoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler, sosyal hizmet, siyaset bilimi, uluslararası çalışmalar, iş yönetimi, ekonometri, uygulamalı istatistik, hukuk, kamu yönetimi) ile yönetim bilimleri alanında yapılan özgün nitelikte ve daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olan çalışmalar yayınlanmaktadır. Ayrıca sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirileri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir.
3. Yayınlanması için Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne (SAYOD) gönderilen yazıların daha önce herhangi bir mecrada yayınlanmamış olması ve sisteme eklendiğinde bir başka yayın organının yayın değerlendirme sürecinde bulunmaması gerekir.
4. Yayınlanması için Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne (SAYOD) yayınlanması için yazı göndermek isteyenlerin, yazılarını sayodergisi@gmail.com adresine göndermeleri gerekmektedir.
5. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'nde (SAYOD) yayınlanması için gönderilen çalışmaların sayodergisi@gmail.com adresine gönderilmesi yazının yayınlanması için başvuru olarak kabul edilmekte ve yazının değerlendirilme süreci başlamaktadır.
6. Başvurunun yapılmasından yazının yayınlanması aşamasına kadar uzanan süreçteki bütün işlemler mail ortamında gerçekteşmektedir.
7. Yayınlanması için Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne(SAYOD) gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD), yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlatabilir.
8. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne(SAYOD) gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazar/yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.
9. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim (SAYOD) Dergisi'ne yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Almanca dillerinde yazılmış yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğu takdirde yayınlanır.

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne (SAYOD) gönderilen yazılara isim veya yazarın kimliğini deşifre edici herhangi bir bilgi yazılmamalıdır. Hakem sürecinden geçerek yayınlanması uygun görülen yazıların yazarlarına ait bilgiler yayın aşamasında editörler tarafından eklenir.
2. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne (SAYOD) gönderilen her yazı, ilk olarak editör veya editör yardımcısı tarafından yazım ve yayın ilkelerine uygunluğu bağlamından değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda, yazar tarafından yapılması gereken düzeltmeler olursa, yazı, editörler tarafından düzeltme istenerek yazara iade edilir.
3. Yazım ilkelerine uygun olmayan yazılar hakeme gönderilmez.
4. Yazım ve yayın ilkeleri açısından değerlendirilmeye uygun bulunan yazılar hakemlere yönlendirilir. Editör onayından geçen her yazının değerlendirilmesi için en az iki hakem görevlendirilir. Hakemler yazının temsil ettiği alan ve anabilim dalında uzmanlıkları bulunan kimseler arasından seçilir.
5. Hakem ve yazarların isimleri karşılıklı olarak birbirlerinden gizli tutulur.
6. Hakemlerin kendilerine gönderilen yazıyı değerlendirme süreleri azami 15 gündür. Bu süreç sonunda rapor edilmeyen yazı için yeni bir hakem tayin edilir.
7. Alan değerlendirmesinden iki olumlu hakem raporu alan yazı yayınlanmaya hak kazanır. Bir olumlu bir olumsuz hakem raporu alan yazı, üçüncü bir hakeme gönderilir ve yazının yayınlanıp yayınlanmaması üçüncü hakemin raporu doğrultusunda belirlenir.
8. Hakemler, düzeltme istedikleri yazıyı yayınlanmadan önce bir kez daha görmek isteyebilirler. Bu talebin raporda belirtilmesi durumunda metnin düzeltilmiş biçimi sistem tarafından otomatik olarak hakeme gönderilir.
9. Yazarlar, makul çerçevede ve ikna edici verilerle birlikte hakem raporuna itiraz edebilirler. İtirazlar dergi yönetimi tarafından incelenir ve uygun görüldüğu takdirde konu ile ilgili olarak farklı bir hakemin (ya da hakemlerin) görüşlerine başvurulabilir.
10. Dergi editörleri, hakemler tarafından verilen düzeltmeleri titizlikle takip eder. Bu doğrultuda, editörler tarafından bir yazının yayınlanması ya da yayınlanmaması yönünde karar alınabilir.
11. Dergide yayınlar ücretsizdir.

YAZIM İLKELERİ

1. Yayınlanması amacıyla Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi'ne (SAYOD) gönderilmiş olan özgün makalelerin yüklenecek word (.doc, .docx) uzantılı metni üzerinde yazarlara dair isim ve ya başka bir bilgi bulunmamalı, yazarlar bu bilgileri sistem üzerinde belirtmelidir. Makalenin başında en az 150, en fazla 200 kelimedenden oluşan Türkçe (Özet), İngilizce (Abstract) ve 3-5 kelimelik Türkçe (Anahtar Kelimeler), İngilizce (Keywords) ile Türkçe ve İngilizce başlık yer almalıdır. Tam metinler 8000 kelimeyi aşmamalıdır.
2. Makalelerde yapılan atıflar için APA sistemi kullanılmalıdır.
3. Metnin sonunda KAYNAKÇA başlığı altında çalışmada kullanılan kaynakların bir listesi verilir. Çalışmada kullanılan referansların listelendiği bu kaynakça, yazar soyadı sıralamasına göre ve alfabetik olarak hazırlanır.
4. Yazılara üst-bilgi, alt-bilgi ve sayfa numarası verilmez.
5. İmla ve noktalama işaretleri için, metnin içeriği ile ilişki olan farklılıklar dışında TDK'nin yazım ve imla kılavuzu esas alınır.
6. Sisteme eklenecek yazıların sayfa düzeninin yazar tarafından ve şu değerlere uygun bir biçimde yapılmış olması gerekir:
Kâğıt Boyutu: A4 Dikey (Makalede yatay sayfalara yer verilmemeli)
Üst Kenar Boşluk: 3 cm
Alt Kenar Boşluk: 3 cm
Sol Kenar Boşluk: 3 cm
Sağ Kenar Boşluk: 3 cm
Yazı Tipi: Times New Roman
Yazı Boyutu: Başlıkta 12, metinde 11, özetlerde 10
Paragraf Aralığı: Önce 6 nk – sonra 0 nk
Paragraf Girintisi: Metinde paragraf girintisi kullanılmayacaktır.
Satır Aralığı: Metinde 1.15
7. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD) Yayın İlkeleri'ne herhangi bir açıdan uygunluk arz etmeyen yazılar değerlendirilmeye alınmaz.

PUBLISHING POLICIES OF JOURNAL

1. Journal of Social Research and Management is published annually and has a peer review process. Special or additional issues may also be published if necessary.
2. Journal of Social Research and Management aims to contribute social and management sciences by publishing national and international scientific studies. Journal of Social Research and Management publishes original original studies in various fields such as social sciences (education sciences, theology, communication, geography, history, linguistics, psychology, anthropology, philosophy, philology, musicology, fine arts, sociology, archeology, economics, international relations, social work, law, public administration) and management sciences. Moreover, studies that presented in a scientific meeting may be published in the journal providing the records about venue, name and the date of the meeting and that it has not been published in any journal or media. In such a case, all responsibilities belong to the authors.
3. Submitted articles/manuscripts to the journal of social research and management should not been previously in any journal or media and sent to any journal review process.
4. All rights of the articles have been assigned to the journal within the publishing process. Accepted manuscripts for the publication are not reproduced, used or published in any other media without permission of the journal management. Journal of social research and management may publish the articles various data bases or the other media.
5. All legal, economic and ethical responsibility of the articles that sent to Journal of social research and management for publishing belong to the author(s).
6. Journal of social research and management publishes articles in English, Turkish and German.

EVALUATION PROCESS

1. Any information about authors should not be written in paper/manuscripts that submitted to the journal of social research and management. Author information would be added to the papers in publication process.
2. All manuscripts are reviewed initially by the Editors as to aims, scope, principles and standards of the journal. The manuscripts may be sent to the authors for revision. After this editorial evaluation, appropriate manuscripts will be sent for outside review.
3. The manuscripts that are not appropriate for guidelines of the journal, are not directed to the reviewers.
4. All manuscripts are evaluated by at least two reviewers. Reviewers are determined as to science field.
5. The journal of social research and management performs a double-blind review process.
6. The manuscripts that fit within the aims and scope of the journal are reviewed by the reviewers within 15 days. If the manuscript is not reported at the end of this process, a new reviewer may be appointed for the article.
7. The manuscript that has two positive review reports from the field evaluation is eligible for publication. The manuscript that has only a positive review report is sent to a third reviewer and the publication of the manuscript is determined by the report of the third reviewer.
8. The reviewers may want to review the manuscripts after modifications. In such a case, revised manuscript will be directed to the reviewers automatically.
9. The authors can oppose the reviewer reports within scientific views and reasons. In such a case, editorial board examines the manuscripts and reports and may apply another reviewer, if necessary.
10. Editorial board follows the modifications that suggested by the reviewers rigorously.
11. There are no fees payable to submit or publish in this journal.

SUBMISSION GUIDELINES

1. Articles must be written in the Microsoft Word Programme and the page structure must be created as follows:

Paper Size	A4 Vertical
Top Margin	3 cm
Bottom Margin	3 cm
Left Margin	3 cm
Right Margin	3 cm
Font	Times News Roman
Font Style	Normal
Type Size	(Head line) 12
Type Size	(Regular Text) 11
Type Size	(Footnote Text) 9
Type Size	(Abstract) 10
Paragraph Spacing	6 nk
Line Spacing	1

2. The abstract should be no more than 250 words and should have the following subsections.
 - **Summary** (which should contain details of the context for the article and methods/approached)
 - **Findings** (which should contain the key findings)
 - **Applications** (which should contain details of impact and application to Professional practice)
3. Full articles should be a maximum of 8000 words.
4. Manuscripts should have 3-5 keywords under the abstract.
5. The manuscripts should follow APA reference style.
6. The manuscripts that are not appropriate for submission guidelines cannot be include in peer review process.

MAKALELER/ ARTICLES

2022 Yılı, Sayı: 1 Makaleleri (2022 Year, Issue: 1 Articles)

COVID-19'un Gazete Haberlerine Yansıması: Bir Gazete Örneği
(Reflection of Covid-19 on Newspaper News: A Newspaper Example)
Araştırma/ Research (1-16)

Kapsayıcı Planlama Perspektifinde "Herkes İçin Kent": Isparta Kenti Örneği ("City for All" in The Perspective of Inclusive Planning: The Example of The City of Isparta)
Araştırma/ Research (17-57)

E-Sağlık Alanındaki Bilimsel Yayınların Bibliyometrik Analiz Yöntemi ile İncelenmesi
(Review of Scientific Publications in E-Health With Bibliometric Analysis Method)
Araştırma/ Research (58-72)

The Effect of Compassion Fatigue on Work Satisfaction in Healthcare Professionals During The Covid-19 Pandemic Period
(Men Oriented Gender Roles Attitudes Scale Development)
Araştırma/ Research (73-88)

The Effect of Compassion Fatigue on Work Satisfaction in Healthcare Professionals During The Covid-19 Pandemic Period
Araştırma/ Research (89-104)

Sağlık Hizmetleri Pazarlaması Üzerine Bir Model Önerisi: Kamu ve Özel Hastane Örneği
(A Model Aimed on Health Services Marketing: Case of Public and Private Hospital)
Araştırma/ Research (105-120)

Eril Trafik Kültürü İçerisinde Kadın Sürücülerin Konumu: Haber Analizi, (The Female Driver's Position in The Male Traffic Culture: A News Analysis)
Araştırma/ Research (121-139)

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT		
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı: 1, Nisan 2022	Issue: 1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 30/07/2021 Accepted Date / Kabul Tarihi: 15/08/2021
COVID-19'UN GAZETE HABERLERİNE YANSIMASI: BİR GAZETE ÖRNEĞİ		
◆◆◆		
REFLECTION OF COVID-19 ON NEWSPAPER NEWS: A NEWSPAPER EXAMPLE		
Atıf/ to Cite (APA): Arslan, T. ve Şahin, D. (2022). COVID-19'un Gazete Haberlerine Yansımaları: Bir Gazete Örneği, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 1-16.		Tuba ARSLAN¹ Dilek ŞAHİN²
DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.976413		

ÖZ

Covid-19 hastalığının anlaşılıp açıklanmasında yazılı basının önemli bir temsil alanı olduğunu söylemek mümkündür. Covid-19'un ciddi bir sağlık sorunu olarak tanımlanması ve tüm dünyayı etkisi altına alması nedeniyle yazılı basın açısından da önemli bir haber nesnesi haline dönüşmüştür. Bu nedenle araştırma, Covid-19 salgını ile ilgili yayınlanan gazete haber metinlerinin içeriklerinin sistematik olarak incelenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Araştırmada, Covid-19'a yönelik haberleri tespit etmek için yüksek tirajlı bir gazete incelenmiştir. Verileri analiz etmek için gazetenin resmi internet sayfalarında yer alan mevcut arşivlerine yeniden eskiye sıralanarak ulaşılmıştır. Araştırmada gazetenin 1 Eylül- 30 Eylül 2020 tarihleri arasında günlük yayım yapan Covid-19 konulu 552 gazete haberine erişilmiştir. Gazete haberlerinden 462 tanesi "Covid-19'a yönelik açıklama yapan" haberleri kapsarken, 90 tanesi "Covid-19'a yakalanan pozitif vakaları" kapsamaktadır. Toplanan verileri ise analiz edebilmek için MAXQDA 2020 nitel veri analiz programına yüklenilmiş ve betimsel istatistikî yöntemler sayesinde analizi gerçekleştirilmiştir. MAXQDA 2020 nitel veri analiz programında tematik kodlama yapılarak içerik analizi değerlendirilmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular Covid-19'la ilgili Türkiye'nin genelini yansıtabilecek çalışmalarda saptanan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Çalışmanın sonucuna göre ise; gazete haberlerinin içeriklerinin tespit edilmesi ve olayların toplumsal etkilerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Gazete, Haber

ABSTRACT

It is possible to say that the written media is an important representation area in understanding and explaining the Covid-19 disease. Since Covid-19 is defined as a serious health problem and affected the whole world, it has also become an important news item in terms of print media. For this reason, the research was created to systematically examine the contents of newspaper news texts about the Covid-19 outbreak. In the research, a newspaper with high circulation was examined to detect news about Covid-19. In order to analyze the data, the existing archives on the official web pages of the newspaper were accessed by ordering them back to old. In the research, 552 newspaper articles on Covid-19, which were published daily between September 1 and September 30, 2020, were accessed. While 462 of the newspaper news cover the news that "make a statement about Covid-19", 90 of them cover "positive cases caught in Covid-19". In order to analyze the collected data, the MAXQDA 2020 qualitative data analysis program was loaded and analyzed using descriptive statistical methods. Content analysis was evaluated by making thematic coding in the MAXQDA 2020 qualitative data analysis program and the findings were interpreted. The findings obtained are similar to the results found in studies that can reflect the generality of Turkey regarding Covid-19. According to the results of the study; It is important in terms of determining the contents of newspaper news and understanding the social effects of the events.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Newspaper, News

1. GİRİŞ

Çin'in Hubei eyaletinde 2019 yılının sonuna gelindiğinde Wuhan kentinde salgın şeklinde ortaya çıkan koronavirüsü, insanlara ve hayvanlara bulaş yoluyla geçebilecek bir virüs türüdür (Aygün vd., 2020; Basch vd., 2020; Gök vd., 2020; Kardeş ve Örnek, 2020) SARS (severe acute respiratory syndrome coronavirus-2) virüsüne benzerliği sebebiyle -CoV-2 olarak adlandırılmıştır (Budak ve Korkmaz, 2020). SARS-CoV-2 virüsü çok kısa bir sürede tüm dünyaya yayılmış olup, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "korona virüs hastalığı-19" (COVID-19) olarak isimlendirilmiştir (Arslan vd., 2020).

Covid-19 virüsü ilk olarak deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunan bireylerde tespit edilmiştir (Bağcı vd., 2020). Korona virüsün toptan hayvan pazarında domuz, köpek, sığan, misk kedisi, yarasa ve yılan gibi hayvanları yiyen bireylerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Tekin, 2020). Daha sonra ise insandan insana temas sonucu geçtiği fark edilmiştir. Bu enfeksiyon tüm yaş gruplarında görülebileceği gibi, öksürme, konuşma veya hapsirme sonrasında saçılan damlacıklar yoluyla geçtiği gözlemlenmektedir (Dikmen vd., 2020; Özdemir ve Pala, 2020). Araştırmalarda hastalarda en sık görülen şikayetler; ateş, öksürük, nefes darlığı, soğuk algınlığı, bulantı, kusma, yorgunluk, balgam, kas ağrısı, iştahsızlık, boğaz ağrısı, boğazda yanma, burun akıntısı, titreme, ishal ve baş ağrısı gibi semptomlardır (Ayoğlu, 2020; Bağcı vd., 2020; Eğilmez vd., 2020; Gül ve Çelebi, 2020; Yürümez ve Alaçam, 2020). Bu semptomların bireylerde görülme sıklığının artmasıyla beraber, mart ayında 185 ülkede enfekte vakalarda da artış gözlemlenmiştir. Bu sebeple DSÖ tarafından 11 Mart 2020 tarihinde Covid-19 virüsü, pandemi olarak ilan edilmiştir (Arslan vd., 2020; Yılmaz, 2020; Yürümez ve Alaçam, 2020).

Covid-19 virüsü, şu an dünyada tıbbi tedavi gerektiren çok fazla sayıda kişiye bulaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına göre ise korana virüs vakaları her geçen gün daha fazla artmaktadır (Cinel, 2020). T.C. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de 1 Eylül 2020 tarihinde 271.705 toplam vaka sayısı görülürken, 30 Eylül 2020 tarihinde 318.663 toplam vaka sayısına yükselmiştir. Aynı zamanda 1 Eylül 2020 tarihinde 47 kişi vefat ederken, 30 Eylül 2020 tarihinde vefat eden kişi sayısı 65'e ulaşmıştır. Bu nedenle pandemi, tüm dünyada sağlık, ekonomik ve sosyal sorunlarla ilgili endişelere sebep olmuştur (Demir, 2020). Dünya üzerinde 250.000'den fazla sayıda insanın hayatının sona ermesi, hükümetleri de 1 Aralık 2019 tarihi itibarıyla radikal olarak etkilemektedir (Durmuş, 2020; Gürbüz, 2020). Bu bağlamda hükümetler, acil durum planları yapmış ve ekonomik çöküşü engellemek için yardım paketleri hazırlamıştır (Cinel, 2020). Çin, İtalya, İspanya, ABD ve Almanya gibi Covid-19 salgınından en erken ve en ağır şekilde etkilenen ülkeler salgının şiddeti ve kapsamı arttıkça destek paketlerini güncellemek, daha büyük ve kapsamlı ek paketlerle genişletmek durumunda kalmışlardır. Rusya ise bu konuda istihdam politikasını geliştirmek amacıyla profesyonel gelişim eğitimleri düzenlemiş, Slovakya'da vergi indirimleri yapılmış, Litvanya da ise yatırım programları hızlandırılmıştır. Türkiye'de ise dezenfektan, maske, eldiven gibi koruyucu ekipmanın yerli üretimini sağlayabilecek KOBİ'lere 6 Milyon TL'ye kadar destek vermiştir (EY Türkiye Kamu Sektörü Danışmanlık Hizmetleri, 2020). Ayrıca Türkiye'de hükümet korona virüsün etkilerini azaltmak için; zorla tecrit, karantina altına alma, maske kullanma, sosyal mesafe gibi ciddi önlemler alma yoluna gitmiştir (Demir ve Çiğçi, 2020; Emiral vd., 2020). Toplu yaşam alanlarının kullanımını kısıtlamıştır. Okulların kapatılması, sokağa çıkma yasağının getirilmesi, bireylerin evde kalmalarına zorlanması örnek uygulamalar olarak gösterilebilir (Deniz ve Kiraz, 2020).

Küresel çapta ise korona virüsü ortadan kaldırmak anlamında tedavi protokolleri belirlenmiş ve aşı üretim çalışmaları gerçekleştirmeye başlanmıştır (Gürbüz, 2020). Dünyadaki çoğu ülkeler; seyahat kısıtlaması, maske kullanımı, eğitim-öğretim hayatına ara verilmesi, tüm ülkelere giriş-çıkışın bir süreliğine yasaklanması, karantina önlemleri, ekonomik önlemler, tanı koyma ve tedavi uygulamaları gibi önlemler almışlardır (Alıcılar vd., 2020). Bu doğrultuda hükümetler, hijyen anlamında çalışmalara devam etmesi ve el yıkama ve maske kullanma alışkanlığını topluma kazandırması gerekmektedir (Basch vd., 2020).

Covid-19'un anlaşılıp açıklanmasında yazılı basın da önemli bir temsil alanı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Haberlere olan yönelim Covid-19 sürecinde önemli bir büyüme göstermiştir (Tejedor vd., 2020). Çünkü Covid-19 ile ilgili haberler, toplum sağlığı açısından her zamankinden fazla önem göstermektedir (Sungur vd., 2020).

Covid-19 virüsü, tüm dünyanın kabul ettiği ciddi bir sağlık sorunudur ve küresel çapta dünyayı etkisi altına alması yönüyle yazılı basın açısından da önemli bir haber nesnesi haline gelmiştir. Gazete haberlerinin amacı ise günlük hayatta topluma pandemi hakkında geçerli ve güvenilir bilgi sunabilmektir. Haber medyası pandeminin anlaşılmasında hayati bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda halkın pandemiyle alakalı tepkisini şekillendirmesi konusunda da rol alabildiği gibi topluma olan etkisinin de değerlendirilmesinde önemlidir (Basch vd., 2020; Núñez-Gómez vd., 2020).

Konuyla ilgili yapılan araştırmalara göre İspanya halkının %39'u pandemiyle ilgili çıkan gazete haberine güvenmektedir (Tejedor vd., 2020). Fakat bazı araştırmalarda da Covid-19 pandemisiyle beraber ABD, Avustralya ve Endonezya gibi ülkelere gazete okuma sayısında azalma görüldüğü ve halkın gazetelere olan güveninin azaldığı sonucuna varılmıştır (Supadiyanto, 2020). Araştırmada da Covid-19 ile ilgili yüksek tiraj yapan bir gazete de yer alan haberlerin nicelik ve nitelik yönünden incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden kullanılan içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizini gerçekleştirebilmek için de MAXQDA 2020 programından yararlanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden MAXQDA 2020 programının kullanılmasının nedeni, gazetelerde yayınlanan Covid-19'a yönelik haberleri birbirine benzeyen temalar dâhilinde bir araya getirerek rakamsal olarak değerlendirme imkânına ulaşılabildiği olmasıdır.

1 Eylül 2020 – 30 Eylül 2020 tarihleri arasında yayınlanan seçilen günlük gazete çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Gazetenin 1 Eylül 2020 tarihinde tiraj sayısı 196.687 iken, 30 Eylül 2020 tarihinde tiraj sayısı 195.675'dir. Yüksek tiraja sahip gazetenin seçilmiş olmasının nedeni, gazetelerin internet adresleri üzerinden arşiv bölümünde, Covid-19 konulu çok fazla habere erişebilme imkânına sahip olunmasından kaynaklıdır.

Elde edilen veriler Excel dosyasında kaydedilmiştir. Daha sonra toplanan veriler analiz edilebilmek için MAXQDA 2020 programına yüklenmiştir. Yüklenen verilerin programda doğru bir şekilde girilebilmesi için, elde edilen bilgiler doğrultusunda belirlenen kodlar, tematik kodlama halinde programa tanımlanmıştır. Gazetenin Covid-19 konulu haberleri içerik analizi yapılarak incelenmiş ve MAXQDA 2020 programında betimsel istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında 552 adet gazete haberine erişilmiştir. Gazete haberlerinden 462

tanesi ‘‘Covid-19’a yönelik açıklama yapan’’ haberleri kapsarken, 90 tanesi ‘‘Covid-19’a yakalanan pozitif vakaları’’ kapsamaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde önce ‘‘Covid-19’a yönelik açıklamada bulunan’’ haberler incelenmiş, daha sonra ‘‘Covid-19’a yakalanan pozitif vakalara yönelik haberler analiz edilmiştir.

3.1 Covid-19’a Yönelik Açıklamada Bulunan Haberler

Gazete haberlerinin 462 tanesi ‘‘Covid-19’a yönelik açıklama yapan’’ haberleri kapsamaktadır. Gazetede yer verilen haberlerin 462’sinde de (%100) Covid-19’la ilgili haber konularına, açıklamada bulunanlara ve açıklama yapanların ifadelerini aktarma şekillerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, MAXQDA 2020 nitel veri analiz programında kod değişkenlerin istatistiği yardımıyla analiz edilmiştir.

Tablo 1. Gazete Haberlerinin Konu Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Vaka Sayılarının Artması	88	19,05
Korona virüsünden Korunma Yolları	80	17,32
Aşı Çalışmaları	53	11,47
Etkinliklerin Kısıtlanması	36	7,79
Online Eğitim	31	6,71
Tedbirleri İhlal Edenlere Ceza	18	3,90
Kronik Hastalıkların Covid-19'a Etkisi	16	3,46
Karantina Kararı	14	3,03
Virüsün Ekonomik Gerileme Yaratması	14	3,03
Yeni Koron virüs Dalgası	12	2,60
Korona virüsün Belirtileri	10	2,16
HES Kodu	9	1,95
Temiz hava ve oksijenin Covid-19'a Etkisi	9	1,95
Esnek Çalışma	8	1,73
Vefat Eden Sağlık Çalışanlarını Anma	7	1,52
Normalleşme Süreci	6	1,30
Covid-19'un Hamileliğe Etkisi	6	1,30
Covid-19 İle Alakalı Sitelerden Siber Saldırı	6	1,30
Aşının Yan Etkileri	5	1,08
Anne Sütünün Covid-19'a Etkisi	4	0,87
Virüsün Bağışıklık Kazandırmaması	3	0,65
Otobüslerde Yolcu Sayısında Kısıtlama	3	0,65
Hayvanların Covid-19 Bulaş Riski	3	0,65
Sokağa Çıkma Yasağı	3	0,65
Virüsün Rüzgarla Taşınma İhtimali	2	0,43
Covid-19'luların Sınır Dışı Edilmesi	2	0,43
Korona virüs Döneminde Stresle Baş Etme Yolları	2	0,43
Yoğun Bakımların Doluluk Oranı	2	0,43
Pandemi Döneminde Çocukların Evde Kaliteli Vakit Geçirmesi	2	0,43
Korona Döneminde Online Alışverişin Artması	1	0,22
Pandemi Sürecinde GSS'den Yararlanma Şartları	1	0,22
Esmer İnsanların Covid-19'a Daha Yatkın Olması	1	0,22
Covid-19 İle İlgili Yayın Çalışmaları	1	0,22
Covid-19 ve Tele-tıp	1	0,22
Covid-19'a Yakalananların İşten Atılma Kararı	1	0,22
Korona virüs Tedavisinin Maliyetli Olması	1	0,22
Covid-19'a Karşı Bitkisel Tedavi	1	0,22
Toplam (geçerli)	462	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	462	100,00

Gazetede yer verilen haberlerin 462'sinde de (%100) Covid-19'la ilgili konulara yönelik analiz sonuçlarına göre en fazla 88 haberde (%19,05) vaka sayılarının artması, 80 haberde (%17,32) korona virüsünden korunma yolları ve 53 haberde (%11,47) aşı çalışmalarına yönelik konulara değinildiği tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Haberlerde Covid-19'a Yönelik Açıklamada Bulunanların Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Köşe Yazarı	113	24,46
Bakanlıklar	73	15,80
Sağlık Çalışanları	72	15,58
Bilim Adamları	59	12,77
Valilikler	27	5,84
Yabancı Ülkelerin Başbakanları	16	3,46
Sanatçılar	14	3,03
Belediye Başkanı	12	2,60
İl Emniyet Müdürlüğü	12	2,60
İşletmeciler	12	2,60
Sporcular	11	2,38
İlaç Firmaları	6	1,30
Dünya Sağlık Örgütü	5	1,08
Cumhurbaşkanı	5	1,08
Milletvekilleri	4	0,87
Mühendisler	3	0,65
Öğrenciler	3	0,65
İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulu	2	0,43
Öğretmenler	2	0,43
ÖSYM	2	0,43
TEMA Vakfı	1	0,22
Dünya Bankası	1	0,22
Avrupa Merkez Bankası (ECB)	1	0,22
TÜBİTAK	1	0,22
Şoförler	1	0,22
Birleşmiş Milletler	1	0,22
Türkiye Sigorta Birliği	1	0,22
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)	1	0,22
Moda Tasarımcısı	1	0,22
Toplam (geçerli)	462	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	462	100,00

Gazetede yer verilen haberlerin 462 'sinde de (%100) Covid-19'la ilgili açıklamada bulunanlara yönelik analiz sonuçlarına göre en fazla 113 haberde (%24,46) köşe yazarlarının, 73 haberde (%15,80) bakanlıkların ve 72 haberde (%15,58) sağlık çalışanlarının açıklamalarına yer verilmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Haberlerde Açıklama Yapanların İfadelerini Aktarma Şeklinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Yazılı Açıklama	215	46,54
Basın Açıklaması	121	26,19
Röportaj	62	13,42
Bilimsel Çalışma	50	10,82
Protesto	12	2,60
Etkinlik	2	0,43
Toplam (geçerli)	462	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	462	100,00

Gazetelerde yer verilen haberlerin 462 'sinde (%100) Covid-19'la ilgili açıklama yapanların ifadelerini aktarma şekline yönelik analiz sonuçlarına göre en fazla 215 haberde (%46,54) yazılı açıklama, 121 haberde (%26,19) basın açıklaması ve 62 haberde (%13,42) röportaj kullanıldığına erişilmiştir (Tablo 3).

3.2 Covid-19'a Yakalanan Pozitif Vakalara Yönelik Haberler

Gazete haberlerinden 90 tanesi "Covid-19'a yakalanan pozitif vakaları" kapsamaktadır. Elde edilen veriler, MAXQDA 2020 nitel veri analiz programında kod değişkenlerin istatistiği yardımıyla analiz edilmiştir.

Tablo 4. Haberlerde Covid-19’lu Hastaların Yaşadığı İllerin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İstanbul	16	17,78
Yurt Dışı	12	13,33
Ankara	7	7,78
Antalya	6	6,67
Konya	4	4,44
Kayseri	3	3,33
Samsun	3	3,33
Trabzon	2	2,22
Sinop	2	2,22
Elazığ	2	2,22
Bolu	2	2,22
Kastamonu	2	2,22
Sakarya	2	2,22
Gaziantep	2	2,22
Malatya	2	2,22
Sivas	2	2,22
Bursa	2	2,22
Erzurum	2	2,22
Şanlıurfa	2	2,22
Çorum	1	1,11
Denizli	1	1,11
Burdur	1	1,11
Kars	1	1,11
Kırklareli	1	1,11
Eskişehir	1	1,11
Rize	1	1,11
Hatay	1	1,11
Zonguldak	1	1,11
Mersin	1	1,11
Diyarbakır	1	1,11
Adana	1	1,11
Gümüşhane	1	1,11
Afyonkarahisar	1	1,11
Tokat	1	1,11
Toplam (geçerli)	90	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	90	100,00

Gazete haberlerinin 90 tanesinde (%100) Covid-19’lu bireylerin yaşadığı şehirlere yönelik analiz sonuçları verilmiştir, en fazla 16 haberde (%17,78) İstanbul, 12 haberde (%13,33) yurt dışı ve 7 haberde (%7,78) Ankara’da bulunan Covid-19’lu hastalara yönelik haber yapılmıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Haberlerde Covid-19'lu Hastaların Cinsiyet Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Erkek	66	73,33
Kadın	24	26,67
Toplam (geçerli)	90	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	90	100,00

Gazetede yer verilen haberlerin 90 tanesinde de Covid-19'lu bireylerin cinsiyetine ait analiz sonuçlarına göre 66 haberde (%73,33) erkek ve 24 haberde (%26,67) kadın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 6. Haberlerde Covid-19'lu Hastalarının Yaş Aralığının Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Yüzde (geçerli)
37-54	22	24,44	32,84
55-72	20	22,22	29,85
19-36	17	18,89	25,37
73-73+	5	5,56	7,46
0-18	3	3,33	4,48
Toplam (geçerli)	67	74,44	100,00
Kayıp	23	25,56	-
TOPLAM	90	100,00	-

Gazetede yer verilen haberlerin 67 tanesinde (%74,44) Covid-19'lu bireylerin yaş aralığına ulaşılmıştır. Fakat 23 haberde (%25,56) Covid-19'lu bireylerin yaş aralığına ulaşılammıştır. Analiz sonuçlarına göre ulaşılan haberler içerisinde en fazla 22 haberde (%32,84) 37-54 yaş aralığındaki bireylerin Covid-19'a yakalandıkları tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 7. Haberlerde Covid-19’lu Hastaların Mesleklerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Yüzde (geçerli)
Futbolcu	12	13,33	14,63
Emekli	11	12,22	13,41
Belediye Başkanı	10	11,11	12,20
Çalışmıyor (Öğrenci)	6	6,67	7,32
Sanatçı	6	6,67	7,32
Esnaf	6	6,67	7,32
Hekim	5	5,56	6,10
Milletvekili	4	4,44	4,88
Asker	2	2,22	2,44
Hemşire	2	2,22	2,44
Ev Hanımı	2	2,22	2,44
Öğretmen	1	1,11	1,22
Kaymakam	1	1,11	1,22
Polis	1	1,11	1,22
Memur	1	1,11	1,22
Akademisyen	1	1,11	1,22
Basketbolcu	1	1,11	1,22
Gazeteci	1	1,11	1,22
Voleybolcu	1	1,11	1,22
Başbakan	1	1,11	1,22
Can Kurtaran	1	1,11	1,22
Apartman Görevlisi	1	1,11	1,22
İmam	1	1,11	1,22
Kaptan	1	1,11	1,22
Vali	1	1,11	1,22
Çiftçi	1	1,11	1,22
Pilot	1	1,11	1,22
Toplam (geçerli)	82	91,11	100,00
Kayıp	8	8,89	-
TOPLAM	90	100,00	-

Gazetede yer verilen haberlerin 82 tanesinde (%91,11) Covid-19’lu hastaların mesleklerine ait bilgiye ulaşılmıştır. Fakat 8 haberde (%8,89) Covid-19’lu hastaların mesleklerine ait bilgiye ulaşılmamıştır. Ulaşılan haberler içerisinde en fazla 12 hastanın futbolcu (%14,63), 11 hastanın emekli olduğu (%13,41) ve 10 hastanın da belediye başkanı (%12,2) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 8. Haberlerde Covid-19’lu Hastaların Tedavilerinin Gerçekleştiği Yer Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Yüzde (geçerli)
Eğitim ve Araştırma Hastanesi	38	42,22	46,91
Ev	22	24,44	27,16
Devlet Hastanesi	12	13,33	14,81
Kredi ve Yurtlar Kurumu	7	7,78	8,64
Cesar Leite Hastanesi	1	1,11	1,23
San Rafael Hastanesi	1	1,11	1,23
Toplam (geçerli)	81	90,00	100,00
Kayıp	9	10,00	-
TOPLAM	90	100,00	-

Gazetede yer verilen haberlerin 81’inde (%90) hastaların tedavilerinin gerçekteştiği yere ait bilgiye ulaşılmıştır. Fakat 9 haberde (%10) hastaların tedavilerinin gerçekteştiği yere ait bilgiye ulaşılamamıştır. Ulaşılan haberler içerisinde hastaların en fazla 38 haberde (%46,91) eğitim ve araştırma hastanesinde kaldıkları tespit edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 9. Haberlerde Covid-19’lu Hastaların Pandemiden Sonra Sağlık Durumunun Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Yaşıyor	76	84,44
Öldü	14	15,56
Toplam (geçerli)	90	100,00
Kayıp	0	0,00
TOPLAM	90	100,00

Gazetede yer verilen haberlerin 90 tanesinde de (%100) hastaların pandemiden sonra sağlık durumuna ait bilgiye ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 76 haberde (%84,44) hastaların yaşadıkları ve 14 haberde (%15,56) hastaların yaşamlarını yitirdikleri tespit edilmiştir (Tablo 9).

4. TARTIşMA

Pandemi sürecinde insanlar, kitle iletişim araçlarına daha fazla zaman ayırmaktadır ve kitle iletişim araçlarının verdiği iletiler, insanları etkilemekte ve haber gündemini yansıtmaktadır (Emiral vd., 2020). Kitle iletişim araçlarından olan gazetelerin gündeminde 2020 yılı içerisinde dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınına yönelik haberler yoğun olarak yayınlanmaktadır (Chang veMeyerhoefer, 2020).

Araştırmada Covid-19 konulu gazete haberleri incelendiğinde ise, Türkiye’de en çok vaka sayılarının artmasına (%19,05), korona virüsünden korunma yollarına (%17,32) ve aşı çalışmalarına (%11,47) yönelik haberlerin yapıldığı tespit edilmiştir. Núñez-Gómez ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmada gazete haberlerinin başlıklarının olumsuz olduğunu belirlemiştir ve bu dönemde gazetelerin bilgi aktörü olarak rol oynadığı yönünde tespitleri bulunmuştur. İspanyada yapılan bu araştırma kapsamında Covid-19 salgını İspanyol genel gazetelerinin ön sayfalarında üç temel konuyu önem sırasına göre almıştır. Bu başlıklar; sağlık,

siyaset ve ekonomidir. Bunlardan sağlıkla ilgili olan tema genişleme verilerine ve sınırlama ve önleme tedbirlerine odaklanmıştır. Politika temasında ise, İspanyol halk sağlığı sistemine kaynak sağlamak için Hükümet tarafından kabul edilen yasal önlemlere ve ayrıca yönetiminin yürütme kısmına odaklanmıştır. Son olarak ekonomik tema da ise, ülkenin üretken dokusunu desteklemeye yönelik tedbirlerle ilgilidir (Núñez-Gómez vd., 2020). Nor ve Zulcafli (2020) gazete haberlerinin genel olarak, Malezyalıların çoğunun hissettiği korku, kaygı ve belirsizliği yansıttığını belirlemiştir. En sık görülen temaları ise şüpheli covid-19 vakaları, sağlık bilgileri, önleyici tedbirler ve belirlenen hastanelerdeki Covid-19 durumları olarak tespit etmiştir. Politik ve ekonomik temaların ise daha sonra geldiği belirlenmiştir (Nor ve Zulcafli, 2020). ABD’de ise gazetelerde en fazla Covid-19’un mali (finansal) veya ekonomik etkisine yönelik haberler yayınlanmaktadır (Baker vd., 2020; Basch vd., 2020).

Araştırma kapsamında Covid-19’la ilgili açıklamada bulunanlara yönelik analiz sonuçlarına göre en fazla köşe yazarlarının (%24,46), bakanlıkların (%15,80) ve sağlık çalışanlarının (%15,58) açıklamalarına yer verilmiştir. Bazı araştırmalarda genel basında doktorları, hemşireleri, Devlet Güvenlik Kuvvetlerini ve Kolorduyu, gönüllüleri ve temel faaliyet çalışanlarını sivil toplum için bilgilendirici bir aktör olarak belirlemiştir (Núñez-Gómez vd., 2020). Bazı araştırmalarda ise Covid-19 ile ilgili açıklamaların genelde hükümet, Sağlık Bakanlığı, bakanlar ve otorite sahibi diğer kişiler tarafından yapıldığını belirlemiştir (Nor ve Zulcafli, 2020).

Araştırmada Covid-19’a yakalanan hastalara demografik özellikleri açısından incelendiğinde, Covid-19’a yakalanan erkek hastalara (%73,33) yönelik haberlerin yoğunluğunun daha fazla olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalarda ise, çalışmaya benzer olarak Covid-19’a en fazla yakalanan bireylerin erkekler oldukları sonucuna varılmıştır (Alıcılar vd., 2020; Erol, 2020). Fakat bazı araştırmalarda ise bu durumun tersi olarak Covid-19’a yatkın olan bireylerin kadınlar olduğu da tespit edilmiştir (Çelebi, 2020; Demir, 2020).

Araştırmada Covid-19’a yakalanan hastalara ilişkin haberlerde ikamet ettikleri şehirler açısından incelendiğinde; genellikle İstanbul’da (%17,78) ikamet ettikleri tespit edilmiştir. Bu durum nüfus yoğunluğundan kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Alıcılar ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmaya göre ise çalışmaya benzer şekilde covid-19’a yatkın olan bireyler, Ankara ve İstanbul’da (%38,5) ikamet etmektedir.

Covid-19’a yakalanan hastaların yaş gruplarına dair haberlere bakıldığında; 37-54 yaş aralığındaki (%32,84) bireylerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bulut ve Kato (2020)’nin yaptığı araştırmada ise Covid-19’a yatkın olan bireylerin 50-59 yaş aralığındaki bireyler olduğu sonucuna da varılmıştır. Fakat genç yaştaki hastaların Covid-19 yakalanmasının haber değerinin daha yüksek olduğu da araştırmada ifade edilmektedir.

Araştırmada Covid-19’a yakalanan hastaların meslekleri açısından yapılan haberlere bakıldığında; hastaların büyük bir çoğunluğu futbolcu (%14,63) oldukları sonucuna varılmıştır. Bazı araştırmalarda ise Covid-19’a yatkın olan bireylerin mesleği hekimliktir (%53,8) (Bulut ve Kato, 2020).

Araştırmada haberler açısından Covid-19’a yakalanan hastaların tedavilerinin hangi kurum veya kuruluşlarda tedavi edildikleri ve bu hastaların hayatları devam edip etmediği araştırılmış ve elde edilen bulgular ışığında hastaların %46,91’inin eğitim araştırma hastanelerinde tedavi altına alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca Covid-19’a yakalanan hastaların %84,44’ünün hayata devam ettiği

elde edilen sonuçlar arasındadır. Yapılan araştırmalarda ise Covid-19'a yakalanan hastaların %53,8'inin hastanelerde tedavi altına alındığı sonucuna varılmıştır (Alıcılar vd., 2020).

5. SONUÇ

Tüm dünyayı etkisi altına alarak olağanüstü bir döneme girilen pandemi sürecinde, güncel ve sağlıklı bilgiye ulaşmak tüm toplumlar açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda basın toplumun genelini etkileyebilme gücü bulunmaktadır. Kamuoyunun bilgilendirilmesi ve gündemdeki olaylara göre yönlendirilebilmesi basının gücüyle gerçekleşmektedir.

Türkiye'de ilk korona virüs vakasının tespit edildiği 11 Mart 2020 tarihinden itibaren günümüze kadar çıkan gazete haberlerinin içerisinde, Covid-19'la alakalı birçok gazete haberi yayınlanmıştır. Gazete haberlerinin içeriklerinin tespit edilmesi olayların toplumsal etkilerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Çünkü gazetelerde yoğun bir şekilde yer alan Covid-19 haberlerinde halk sağlığı açısından vaka sayılarının artması, diğer sağlık içerikli haberlerin yanı sıra koruyucu önlemleri içeren haberlere de yer vermesi halkı doğru şekilde bilgilendirip yönlendirmesi açısından son derece önemlidir ve toplumun bilinçlenmesine, pandeminin daha kolay kontrol edilebilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alıcılar HE., Güneş G. & Çöl M. (2020). Toplumda Covid-19 Pandemisiyle İlgili Farkındalık, Tutum ve Davranışların Değerlendirilmesi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5, 1-16.
- Arslan Ü., Özgen C. & Sungurtekin H. (2020). Yoğun Bakımda Covid-19. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 13(3), 833-841.
- Aygün EG., Karabuk, E. & Dilek, TUK. (2020). Do The Clinical Outcomes Of Covid-19 Differ In Pregnancy?. *Journal Of Surgery And Medicine*, 4(7), 600-602.
- Ayoğlu, H. (2020). COVID-19 Hastalarında Yoğun Bakım Yaklaşımı. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 4(2), 183-193.
- Bağcı, E., Uzun C. & Bostan A. (2020). Covid-19 ve Sağlık Turizmi. *Journal Of Awareness*, 5(3), 331-348.
- Baker S. R., Bloom N., Davis S. J. & Terry S. J. (2020). Covid-İnduced Economic Uncertainty (No. w26983). National Bureau of Economic Research. 1-16.
- Basch C. H., Kecojevic A. & Wagner, VH. (2020). Coverage Of The COVID-19 Pandemic In The Online Versions Of Highly Circulated US Daily Newspapers. *Journal Of Community Health*, 1-9.
- Budak F. & Korkmaz Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Bulut C. & Kato Y. (2020). Epidemiology of COVID-19. *Turkish Journal Of Medical Sciences*, 50, 563-570.
- Chang HH., Meyerhoefer, CD. (2020). COVID-19 And The Demand For Online Food Shopping Services: Empirical Evidence From Taiwan. *American Journal of Agricultural Economics*.

- Cinel EA. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 4(1), 124-140.
- Çelebi GY. (2020). Covid 19 Salgınına İlişkin Tepkilerin Psikolojik Sağlamlık Açısından İncelenmesi. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 471-483.
- Demir A. & Çifçi F. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Egzersizin Lise Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(3), 169-179.
- Demir ÜF. (2020). The Effect Of Covid-19 Pandemic On Sleeping Status. *Journal Of Surgery And Medicine*, 4(5), 334-339.
- Deniz PÖ. & Kiraz EDE. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Şehir Sağlığı Çalışmaları. *Journal Of Biotechnology And Strategic Health Research*, 4, 147-151.
- Dikmen AU., Kına MH., Özkan S., İlhan, MN. (2020). Covid-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *Journal Of Biotechnology And Strategic Health Research*, 4, 29-36.
- Durmuş V. (2020). Türkiye'de COVID-19 Salgınına Yönelik Epidemik Gelişmeler ve Diğer Ülkelerle Olan Benzerlikleri: Tanımlayıcı Bir Çalışma. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 4(2), 134-142.
- Eğilmez OK. & Yılmaz MS. (2020). Kulak Burun Boğaz Hekimliği Açısından Covid-19 Salgını. *Journal Of Biotechnology And Strategic Health Research*, 4, 140-146.
- Emiral E., Çevik ZA. & Gülümser Ş. (2020). Covid-19 Pandemisi ve İntihar. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5, 138-147.
- Erol AT. (2020). *Yoğun Bakımda Covid-19 Mortalitesinde Prediktif Göstergeler ve Risk Faktörleri: Retrospektif Gözlemsel Çalışma*. [Tıpta Uzmanlık Tezi]. İstanbul, Türkiye: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bakırköy Dr. Sadi Konuk Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği
- Gök K., Köse O. & Özden, S. (2020). Gebelikte Coronavirüs Enfeksiyonu (COVID-19) ve Yönetimi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 10(2), 348-358.
- Gül H. & Çelebi, F. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinde Başlıca Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kriz Yönetiminin Değerlendirilmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1703-1715.
- Gürbüz P. (2020). Covid-19 And Obesity: A Systematic Review. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2), 506-514.
- Kardeş H. & Örnek Z. (2020). Covid-19 Pandemisine Pediatrik Yaklaşım. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 4(2), 170-176.
- Nor NFM. & Zulcafli AS. (2020). Corpus Driven Analysis of News Reports about Covid-19 in a Malaysian Online Newspaper. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 20(3).
- Núñez-Gómez, P., Abuín-Vences, N., Sierra-Sánchez, J. & Mañas-Viniegra, L. (2020). The Spanish Press Approach Throughout The COVID-19 Crisis. An Analysis Of Framing Through The Front Pages Of The Main National Newspapers. *Revista Latina de Comunicación Social*, (78), 41-62.

- Özdemir Ö. & Pala A. (2020). Çocuklarda Covid-19 Enfeksiyonunun Tanısı, Tedavisi ve Korunma Yolları. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 1, 14-21.
- Supadiyanto, S. (2020). (Opportunities) Death of Newspaper Industry in Digital Age and Covid-19 Pandemic. *Jurnal The Messenger*, 12(2), 192-207.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html> adresinden 3 Ağustos 2021 tarihinde alınmıştır.
- Tejedor S., Cervi L., Tusa F., Portales M. & Zobotina, M. (2020). Information On The COVID-19 Pandemic İn Daily Newspapers' Front Pages: Case Study Of Spain And Italy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6330.
- Tekin B. (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Ülkelerin Covid-19, Sağlık Ve Finansal Göstergeler Bağlamında Sınıflandırılması: Hiyerarşik Kümeleme Analizi Yöntemi. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 336-349.
- Yılmaz D. (2020). Diş Hekimliği ve Dental Klinikler Yönünden COVID-19 Enfeksiyonu. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 4, 22-28.
- Yürümez Y. & Alaçam, M. (2020). Acil Serviste Covid-19 ve Yönetimi. *Journal Of Biotechnology And Strategic Health Research*, 4, 116-122.

T.C. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL KARARLARI	
Toplantı Tarihi: 16/11/2020	Toplantı Sayısı: 2020/32
<p>Üniversitemiz Etik Kurulu 16.11.2020 tarihinde Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.</p>	
<p>Karar: 2 Üniversitemiz Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğretim elemanı Öğr. Gör. Tuba ARSLAN'ın "Covid-19'un Gazete Haberlerine Yansıması: Bir Gazete Örneği" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna, konunun gereği için Rektörlük Makamına arzına;</p>	
<p>Oy birliği ile karar verilmiştir.</p>	
(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan	
(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye
(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye
(İmza) Doç. Dr. Memet KULE Üye	(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye
<p>ASLI GİBİDİR Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR</p>	

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD) JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT	
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı: 1, Nisan 2022	Issue: 1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 22/11/2021 Accepted Date / Kabul Tarihi: 28/11/2021
KAPSAYICI PLANLAMA PERSPEKTİFİNDE “HERKES İÇİN KENT”: ISPARTA KENTİ ÖRNEĞİ¹ ◆◆◆ "CITY FOR ALL" IN THE PERSPECTIVE OF INCLUSIVE PLANNING: THE EXAMPLE OF THE CITY OF ISPARTA		
Atıf/ to Cite (APA): Karaca, B.G. ve Gökçe, D. (2022). Kapsayıcı Planlama Perspektifinde “Herkes İçin Kent”: Isparta Kenti Örneği, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 17-57. DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1027086		Büşra Gül KARACA ² Duygu GÖKÇE ³

ÖZ

Mevcut Modernist kent planlama anlayışıyla biçimlenen kentlerde, dezavantajlı olarak nitelendirilen gruplar (örneğin çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar, engelliler, Romanlar, göçmenler/mülteciler) yeterince temsil edilememektedir. Makalede “Herkes İçin Kent”; “kapsayıcı planlama” anlayışıyla biçimlenen, insan odaklı, insanları ayırtmıyan, tüm kullanıcı gruplarının kentli haklarına sahip olduğu, katılımı ve “kullanım değerini” esas alan bir kent olarak değerlendirilmektedir. Mevcut kentlerin özellikle de kamusal mekânların tüm kullanıcı gruplarını ne düzeyde kapsayıcı olduğu irdelenmelidir. Bu bağlamda, fiziki planlama disiplinlerinde yapılmış bilimsel çalışmalar, ilgili kurumlardan elde edilen bilgiler, Isparta kentinde yaşayan her özne grubundan 15 ila 35 kişi ile yapılan “kısa soru-cevap” (short answer) şeklinde ikili görüşmeler ve yapılan kişisel gözlemler sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda, her bir grubun Isparta kentindeki açık ve kapalı kamusal alan kullanımları mekânsal olarak haritalara aktarılarak analiz edilmiştir. Ağırlıklı kullanım alanlarının, mahalle ölçeğinde bulunan parklar, çocuk bahçeleri, ibadet alanları, aile sağlık merkezleri, pazar alanları olmakla birlikte, kent merkezinin de özne gruplarının birçoğu tarafından yoğun olarak kullanıldığı, bazı grupların (kadın, Roman ve göçmen/mülteci) kentte “görünürlük” kriteri açısından daha az görünür olduğu, engelli bireylerin bazı kamusal alanlara “erişebilirlik” açısından sorun yaşadığı vb. bulgular tespit edilmiştir. Sonuçta, yapılan analizler ve mevcut bilimsel çalışmalar değerlendirilerek “sokak”, “mahalle” ve “kent bütünü” ölçeklerinde “Herkes İçin Kent” üzerine öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: “Herkes İçin Kent”, Kapsayıcı Planlama, Kamusal mekân, Isparta.

ABSTRACT

In cities shaped by the current Modernist urban planning approach, disadvantaged groups (for example, children, youth, the elderly, women, the disabled, Roma, immigrants/refugees) are not adequately represented. “City for All” in the article; It is evaluated as a city that is shaped by the understanding of “inclusive planning”, is people-oriented, does not discriminate between people, where all user groups have the rights of citizens, and which is based on participation and “use value”. It should be examined to what extent existing cities, especially public spaces, are inclusive of all user groups. In this context, in line with the findings obtained as a result of scientific studies conducted in physical planning disciplines, information obtained from relevant institutions, bilateral interviews in the form of “short answer” (short answer) with 15 to 35 people from each subject group living in the city of Isparta and personal observations. The use of open and closed public spaces in the city of Isparta of each group was analyzed by spatially transferring them to maps. While the main areas of use are parks, playgrounds, prayer areas, family health centers, and

¹ Bu çalışma, “Herkes İçin Dost Kent”lerin Planlanması: Isparta Örneği adlı tezden üretilmiştir. Çalışmaya ait etik kurul belgesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 21.09.2021 tarih ve 120814 sayılı yazı ile temin edilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Anabilim Dalı, yl1830134001@ogr.sdu.edu.tr, Isparta/Türkiye, ORCID No: 0000-0002-0195-5154

³ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü duyugokce@sdu.edu.tr, Isparta/Türkiye, ORCID No: 0000-0001-6491-7131

market areas at the neighborhood scale, the city center is also heavily used by many of the subject groups, and some groups (women, Roma and immigrants/refugees) have "visibility" in the city. It is less visible in terms of criteria, disabled individuals have problems in terms of "accessibility" to some public spaces, etc. findings have been identified. Finally, by evaluating the analyzes and current scientific studies, suggestions were developed on "City for All" at the scales of "street", "neighborhood" and "city as a whole".

Keywords: "City for All", Inclusive Planning, Public space, Isparta.

1. GİRİŞ

Mevcut planlama anlayışıyla üretilen kentsel mekânlar, tüm kentli grupların gereksinim ve taleplerine göre analiz edilerek planlanıp, tasarlanmadığı için dışlayıcı, sınırlayıcı ve ayrıştırıcı mekânlar ortaya çıkmıştır. Kapitalist ekonomik modeline dayalı Modernizmin bir uygulama aracı olarak kent planlama, mekânın "değişim değeri" ön plana çıkarmakta, "kullanım değeri"ni göz ardı etmekte, diğer bir ifadeyle, "insanı" merkezine almamaktadır. Mevcut planlama yaklaşımı ve bunun ürettiği kent düzeni, tüm özne gruplarını temsil etmediği, katılımı sağlamadığı, sosyal eşitsizliklere yol açtığı için eleştirilmiş ve toplumdaki tüm farklı grupların temsil edildiği, katılımcı, adil ve eşit planlama yaklaşımlarına yönelik arayışlar 1990'lı yıllardan itibaren gündeme gelmiştir.

Toplumsal ve mekânsal eşitsizlik ve adaletsizliklerin daha da derinleştiği günümüz çağında, birbiriyle ilişkili çok katmanlı dışlanmalara ve ayrışmalara maruz kalan kırılğan/dezavantajlı gruplar üzerine bilimsel ve kurumsal çalışmalar yoğunlaşmıştır. Fiziki planlama disiplinlerince özellikle "Kapsayıcı Planlama" anlayışı çerçevesinde, "Kent Hakkı", "İnsan Merkezli Kent", "Herkes İçin Planlama ve Kent" gibi söylemlerle konunun ele alındığı görülmektedir. Habitat Konferansları ve Avrupa Kentsel Şartı belgesinde de benzer vurgular yapılmaktadır. Habitat konferanslarında "insan odaklı" kentlerin, daha yaşanabilir, sağlıklı, refah ve güvenli olacağı üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı; kentlilerin güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir bir fiziki çevrede yaşama, yaşadığı kent çevresini katılımcı bir anlayışla denetleyebilme, erişilebilir yeterli konut edinme, sağlık, sosyal ve kültür hizmetlerinden yararlanma, dolaşım özgürlüğü, kaynakların verimli ve adil kullanımı gibi temel kentli haklarının bulunduğunu kabul etmektedir. Söz konusu hakların, yaş, cinsiyet, ırk, inanç, milliyet, sosyo-ekonomik ve politik statü, ruhsal ve bedensel özür gözetmeksizin, tüm insanlara eşit koşullarda uygulanmasını savunmaktadır.

Makalede, öncelikle, toplumdaki dezavantajlı gruplardan olan ve kamusal alanda yeterince temsil edilmeyen "çocuk", "genç", "yaşlı", "kadın", "engelli", "Roman", "göçmen/mülteci" özne grupları ele alınmış ve her bir grup özelinde fiziki planlama disiplinlerinde yapılmış bilimsel çalışmalar değerlendirilmiştir. Isparta kenti örneğinde, her bir grubun kamusal alan kullanımları; ilgili kurum ve STK temsilcilerinden elde edilen veriler, Isparta kentinde yaşayan her özne grubundan 15 ila 35 kişi olmak üzere toplam 210 kişi ile yapılan kısa soru-cevap şeklinde ikili görüşmeler ve kişisel gözlemler neticesinde mekânsal olarak analiz edilmiş, analiz sonuçları "görünürlük", "hareketlilik", "erişilebilirlik" ve "güvenlik" açısından değerlendirilmiştir. Sonuçta, ilgili literatür ve saha çalışmasından elde edilen bulgular göz önüne alınarak, "kapsayıcı planlama" yaklaşımı çerçevesinde "sokak", "mahalle" ve "kent bütünü" ölçeklerinde "Herkes İçin Kent" üzerine mekânsal öneriler geliştirilmiştir.

2. FİZİKİ PLANLAMA DİSİPLİNİNDEKİ ÇALIŞMALAR

Şekil 1. “Çocuk” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Çocuk oyun alanlarının ve ilkokul binalarının mimari tasarımlarının incelenmesi	(Gür, 2003; Yavaşoğlu, 2005; Acer, 2016; vb.)	Çocuk oyun alanlarındaki materyallerin güvenlik kriteri açısından değerlendirilmesi	(Bulut ve Kılıçaslan, 2009; Erdiñç Acar, 2017; vb.)	Oyun alanlarının tasarlanmasında çocuk katılımının rolünün incelenmesi	(Çukur, 2003; Arın ve Özsoy, 2015; vb.)
Çocuk oyun alanlarının; sosyal, duygusal ve zihinsel yönden gelişimlerine etkisinin incelenmesi	(Özdal, 2015; Sülün, 2019; vb.)	Çocuk oyun alanlarında doğa ve doğal ürünlerin kullanılmasının öneminin değerlendirilmesi	(Özgen, 1997; Ergin, 2019; vb.)	Kentsel mekândaki oyun alanlarının tasarımının gelişme çağındaki çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi	(Çukur, 2011; Çetintahra, 2015; vb.)
Çocukta algı gelişimine uygun mekân tasarımlarının değerlendirilmesi	(Çukur ve Güller Delice, 2011)	Çocuk oyun alanlarındaki tasarımların çocukların oyun ihtiyacına göre değerlendirilmesi	(Yücel, 2005; Koçan, 2012; Erten, 2019; vb)	Çocuk dostu kentlerin çocuk hakları ile değerlendirilmesi	(S. Gökmen ve Taşşı, 2011; vb.)
7-11 yaş grubu aralığndaki çocukların kentsel mekân farkındalıklarının incelenmesi	(Berk, 2019)	Konut yakın çevresi, sokak, okul bahçesi, çocuk oyun alanları vb. mekanların çocuklar için yaşanabilirliğinin incelenmesi	(Tandoğan,2014; Yazgan, 2017; vb.)	Sokağın, çocukların kentsel mekâna katılımındaki etkisinin incelenmesi	(Genç, 2019)

Şekil 2. “Genç” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Yarı-açık/Açık mekânların genç yetişkinler tarafından algılanma biçimlerinin incelenmesi	(Özçelik Güney, 2016)	Üniversite kampüsünün gençlerin kullanımları için hareketlilik, doğallık ve açıklık olanaklarının değerlendirilmesi	(Düzenli, 2010)	-----	-----
-----	-----	Gençlerin parklardaki rekreasyon gereksinimlerinin incelenmesi	(Çay, 2011)	-----	-----
-----	-----	Gençlerin parkları kullanmasını daha elverişli hale getirmek için olanakların değerlendirilmesi	(Çeribaşı, 2020)	-----	-----

Şekil 3. “Yaşlı” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Yaşlılar için konut tasarımlarının ve barınma mekanlarının gelişiminin incelenmesi	(Karataş, 1992; Türel, 2011; vb.)	Huzurevleri ve yaşlı bakım evlerindeki dış mekânların peyzaj tasarımlarının incelenmesi	(Bozar, 2003; Cüce, 2018; vb.)	Yaşlıların kentsel mekânda kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için mekansal açıdan alınması gereken önlemlerin incelenmesi	(Gökğür, 2006; vb.)
65 yaş ve üstü kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik gereksinimlerine göre yaşlı yurdu tasarlama kriterlerinin ve huzurevlerinin incelenmesi	(Çakır, 2004; Alkan, 2008)	Yaşlı bireylerin sağlığı ve çeşitli etkinlikler için bitki yetiştiriciliğinin irdelenmesi	(Arslan ve Ekren, 2017; vb.)	Parkların yaşlı dostu kent bağlamında değerlendirilmesi	(İmrl, 2019)
Kentteki kamusal alanların yaşlı dost bağlamında değerlendirilmesi	(Tural ve Üstün, 2009; Akyıldız ve Akbaş, 2020)	Yaşlı bireyler için evrensel tasarım kavramının karşılığının değerlendirilmesi	(Uslu ve Shakour, 2014)	Yaşlılık dönemi yaşayan bireylerin planlama sürecine dahil edilmesinin irdelenmesi	(Çukur ve Silaydm, 2006; Silaydm, 2008)
Huzurevlerinin ve yakın çevrelerinin ulaşılabilirliğinin Türk Standartları bağlamında incelenmesi	(Demirtaş, 2019)	Yaşlıların parkları tercih etme nedenlerinin incelenmesi	(Yılmaz ve vd., 2016; Özkan, 2020)	Yaşlılık döneminin “öteki”leştirilmesi sorununun kentsel-sosyal altyapı bağlamında irdelenmesi	(Çukur ve Ergin, 2008)

Şekil 4. “Kadın” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Kadınların kamusal alanda görünürlük oluşturacak yapıların üretiminde katılımlarının incelenmesi	(Akyol, 2017)	Kentsel açık mekanların kullanımında kadınların erkeklere göre sergiledikleri farklılıkların incelenmesi	(Mumcu vd., 2016)	Kadınlar bağlamında yerel yönetimlerin eşitlikçi kent yaklaşımlarının irdelenmesi	(Tokman, 2009)
---	---	Mekânsal planlamada kadın dostu kent yaklaşımının değerlendirilmesi	(Kiper ve vd., 2016; Açıksöz, 2017)	Açık ve yeşil alanların kadın kullanıma göre değerlendirilmesi	(Efe Güney ve Üstündağ, 2020)
---	---	Kadınların kamusal mekânı ne kadar eşit/verimli kullandıklarının incelenmesi	(Dinçtürk ve Açıksöz, 2018; vb.)	Kadınların kentte yaşanabilirliğinin kadın gözünden değerlendirilmesi	(Aydın Türk ve Mollayakupoğlu, 2021)

Şekil 5. “Engelli” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Kamusal binaların iç mekanlarının evrensel tasarım ilkerine göre değerlendirilmesi	(Kaplan ve Öztürk, 2004; Arslantaş, 2013)	Engelli standartlarının açık ve yeşil alanlarda analiz edilmesi ve uygulama önerilerinin değerlendirilmesi	(Keskin, 2011; vb.)	Tekerlekli sandalye kullanan bedensel engellilerin kentsel mekânları kullanım olanaklarının incelenmesi	(Müftüoğlu, 2006; Eyipoğlu, 2008; vb.)
Eğitim yapılarının engelsiz mekân ve erişilebilirlik açısından incelenmesi	(Ulusoy, 2006; Tunç, 2017; vb.)	Üniversite kampüslerinin engelli bireyler tarafından erişilebilirliğinin değerlendirilmesi	(Çınar, 2010; Taş, 2015)	Bir üniversite yerleşkesinde engelsiz mekân düzenlemesi yapılabiliğinin irdelenmesi	(Özarlan, 2010; Gören, 2018)
Engelsiz kent tasarımlarının incelenmesi	(Kaplan, 2007; Sımmaz, 2017; vb.)	Parkların fiziksel engelliler açısından değerlendirilmesini ve kullanım olanaklarının değerlendirilmesi	(Gökçe, 2012; Nacar, 2021; vb.)	Avrupa kentsel şartı kapsamında engellilerin kentsel alanlara erişilebilirliklerinin incelenmesi	(Dikmen, 201; Yıldız, 2016; vb.)
Havaalanlarının engelli bireylerin kullanımı açısından değerlendirilmesi	(Yeğnidemir, 2013; Evliyaoğlu, 2015)	Dış mekân tasarımlarının engelli kullanıcılar için yeterliliğinin incelenmesi	(Alp, 2014; Aygün, 2017; vb.)	Evrensel tasarım yaklaşımının şehir planlama disiplini bakış açısı ile değerlendirilmesi	(Alkan Meşhur ve Tekin, 2018)
Sokaklarda yer alan kent mobilyalarının engelli bireylere uygunluğunun değerlendirilmesi	(Karakuş, 2016; Aykal ve vd., 2018; vb.)	Engelsiz parklarda peyzaj tasarımını ele alan çalışmalar	(Çelik ve ark., 2015; Uslu, 2017; vb.)	Mahalle ölçeğinde engellilerin gereksinimlerine uygun düzenlemelerin incelenmesi	(Yılmaz, 2019)
---	---	Engelliler için kent parklarının erişilebilirliğini arttırmaya yönelik peyzaj tasarım yaklaşımlarını ele alan çalışma	(Yıldız, 2018; Olgun, 2019)	Yaya yollarının görme bozukluğu yaşayan bireylerin ihtiyaçlarına göre değerlendirilmesi	(Orakçı, 2019)

Şekil 6. “Roman” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Geleneksel göçebe bir toplum olan çingenelelerin barınma ilkelerini ve yaşam alışkanlıklarının incelenmesi	(Akgül, 2006)	---	---	Çingene Mahallesiindeki kentsel ölçekte ayrışmanın mekânsal ve sosyal olarak etkilerinin incelenmesi	(Kılınç Demirvuran, 2007)
Romanların yaşamında konut birimi ve komşuluk ilişkilerine dair yaklaşımların incelenmesi	(Pelen, 2019)	---	---	Kentsel dönüşümlerde mekânsal ayrışmayı azaltmanın bir aracı olarak mahalle eylem planlarının değerlendirilmesi	(Gökçe ve Cengiz, 2016; vb.)
Farklı etnik kökene ait grupların kendilerine özgü kültürel değerlerini yansıttıkları konut alanlarının incelenmesi	(Değerli, 2019)	---	---	Romanların konut ayrışmasını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi	(Gökçe, 2018)
---	---	---	---	Roman kadınların kamusal alana katılımının incelenmesi	(Gökçe, 2019)
---	---	---	---	Romanların yaşadıkları toplumsal ve mekânsal dışlanmayı analiz etmek için yaşadıkları mahalleleri sosyo-kültürel açıdan incelenmesi	(Kara Altay, 2019)

Şekil 7. “Göçmen/Mülteci” konusunda yapılmış bazı çalışmalar

Mimarlık		Peyzaj Mimarlığı		Şehir Planlama	
Konu	Kaynak	Konu	Kaynak	Konu	Kaynak
Göçmen konutlarının sosyo-kültürel ve mimari özelliklerinin incelenmesi	(Akgün, 2001)	Viyana’da yaşayan Türk göçmenlerin kamusal mekân-çevre etkileşimlerinin incelenmesi	(Maras, 2018)	Göçmen mahallelerinin gelişim süreçlerinin irdelenmesi	(Eker, 2018; Levent, 2018)
Türk-Alman göçmenlerin mekânı nasıl kişiselleştirdiklerinin incelenmesi	(Yücel, 2015)	Suriyeli sığınmacıların etkisindeki yerleşimin kentsel gelişiminin ekolojik planlama açısından değerlendirilmesi	(Çoban, 2019)	Kentleşme dinamikleri içerisinde göçmenlerin aktif rollerinin incelenmesi	(Çakırer, 2012; Eraydın, 2017; vb.)
Sığınmacı krizi ve barınma sorununun mekân üretim örnekleri üzerinden değerlendirilmesi	(Kara, 2017)	---	---	Göçmen kadınların kentsel mekânda hareketliliklerinin incelenmesi	(Oğuz, 2015)
Türkiye’deki mülteci ile yerel halkın entegrasyon süreci için mekânsal bir çözüm önerilerinin değerlendirilmesi	(Arabacı, 2020)	---	---	Yerel belediyelerin farklı etnik kökenli bireyler için yaptığı uygulamaların değerlendirilmesi	(Say, 2018; Yanar, 2019; vb.)
Mülteci konut yerleşimleri için ekolojik bir yaşam ünitesi modelinin incelenmesi	(Küçük, 2020)	---	---	Mültecilerin kentteki ekonomiye ve barınmaya olan etkilerinin incelenmesi	(Taş ve Tekkanat, 2018; vb.)

İlgili literatür incelendiğinde çocuklar, yaşlılar, engelliler ve göçmenler/mülteciler üzerine yapılan çalışmalara nazaran gençler, kadınlar ve Romanlar ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların görece olarak az olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, farklı disiplinlerde, ayrı ayrı özne gruplarının kentsel mekân kullanımındaki belirli ihtiyaçları ya da sorunları üzerine odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Bütün özne gruplarını (örneğin çocuk, genç, yaşlı, kadın, engelli, Roman, göçmen/mülteci) ele alan, herkesi kapsayıcı bir kentin nasıl düzenleneceği veya planlanacağı üzerine detaylı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, çalışmanın ilgili literatürde ki söz konusu boşluğu doldurması beklenmektedir.

Makalede, “Herkes İçin Kent”; kentteki tüm grupların gereksinimlerinin karşılandığı, sorun ve taleplerine çözüm sunulduğu, herkesin katılımının ve temsilinin sağlandığı, “kullanım değerini” ön planda tutan, kentli haklarının tüm gruplara uygulandığı, “insan odaklı”, mekân üzerinden insanları ayırtırmayan, kısaca “kapsayıcı planlama” anlayışına dayanmaktadır. Bu bağlamda, yukarıda incelenen ilgili literatürde her bir özne grubunun kente katılımı, kent haklarından eşit düzeyde yararlanması ve kentte temsili açısından saptanan kriterler makalenin öneriler kısmında değerlendirmeye alınmıştır. Bu kriterler;

- Güvenlik
- Konfor
- Erişilebilirlik
- Dinamiklik
- Katılımcılık / Görünürlük / Hareketlilik
- Kapsayıcılık
- Eşitlik kriterleridir.

3.YÖNTEM ve BULGULAR

Isparta kentinin ekonomisi tarıma ve tarım kaynaklı sanayiye dayanmaktadır. Sanayi sektörünün gelişmemiş olması, istihdam olanaklarının azalmasına ve iç göçün yaşanmamasına neden olmaktadır. Genellikle memur kenti olarak bilinen Isparta, aynı zamanda kentin kuzeyinde bulundurduğu üniversite ile eğitim ve öğrenci kenti olarak da anılmaktadır. Konumu, özellikleri, ekonomisi ve nüfusu göz önüne alındığında Isparta kenti orta ölçekli bir kenttir. TÜİK’ten alınan verilere göre Isparta kenti merkez nüfusu 2020 yılında 240.723’tür.

TÜİK, İl Göç İdaresi, Ispartalı Romanlar Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği üyeleri, Türkiye Görme Engelliler Derneği Isparta Şubesi Başkanı, Isparta Yürüme Engelliler Yaşam Derneği Başkanı ve Isparta Üreten Engelliler Derneği Başkan’ından elde edilen bilgilere göre 240.723 nüfuslu Isparta kentinde dezavantajlı gruplar olan; çocuklar %21,5, gençler %20,2, yaşlılar %10, kadınlar %54,9, engelliler yaklaşık %7,5, Romanlar yaklaşık %1,2, göçmenler/mülteciler yaklaşık %4,7’lik orana sahiptir.

Makale çalışması sürecinde 2 ay boyunca sabah, öğlen ve akşam saatleri arasında Isparta kent merkezi ve alt merkez haline gelen otogar çevresinde mekânsal olarak kişisel gözlemler yapılmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında her özne grubundan toplamda 210 kişi olmak üzere 15 ila 35 kişi ile “kısa soru-cevap” (Short answer) şeklinde ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan literatür incelemesi, gözlem ve kısa görüşmeye ek olarak ilgili kurumlardan elde veriler ışığında her grubun Isparta kentinde kullandığı kamusal alanlar haritalara işlenmiştir.

Elde edilen bulgular, “görünürlük”, “hareketlilik”, “erişilebilirlik” ve “güvenlik” kriterleri açısından değerlendirilmiştir. Makalede “görünürlük”; kamusal alanlarda var olma ve kullanıcı grubunun kamusal alanları kullanım yoğunluğunu, “hareketlilik”; kullanıcı grubunun bir bölgede, mahallede ya da kamusal alanda dolaşım özgürlüğünü, bulunduğu ortama olan aitlik hissini, “erişilebilirlik”; kamusal alanların hizmet etki alanı açısından toplu taşınım, yaya ya da bisikletli olarak ulaşılabilir olmasını, “güvenlik” ise; bir kentte saat dilimi fark etmeksizin trafik, sağlık, tehlike ve suç unsuru açısından kamusal alanlarda güvenli, konforlu hissetmeyi temsil etmektedir.

Sonuçta, ilgili literatür değerlendirmeleri ve saha çalışması bulgularından yola çıkılarak, “sokak”, “mahalle” ve “kent bütünü” ölçeklerinde “Herkes İçin Kent” üzerine öneriler geliştirilmiştir.

3.1. Kamusal Alan Kullanımlarına İlişkin İkili Görüşme Bulguları

Çalışma kapsamında, Isparta kentinde yaşayan her bir özne grubundan 15 ila 35 kişi arasında olmak üzere toplam 210 kişi ile “kısa soru-cevap” (Short answer) şeklinde ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir (33 çocuk, 34 genç, 34 yaşlı, 35 kadın, 31 engelli, 27 Roman, 16 göçmen/mülteci). Görüşme yapılan bireyler, sosyo-ekonomik açıdan heterojen bir dağılım göstermektedir. Çocuk özne grubu için, gelişim ve kendini ifade etme düzeyleri gereği ağırlıklı olarak 10 ila 12 yaş arası çocuklarla görüşme yapılması tercih edilmiş ve ebeveynleri nezaretinde görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca özne gruplarına yöneltilen sorulardan, “Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?” sorusu çocuk özne grubuna yöneltilmemiştir. Genç özne grubuyla yapılan görüşmelerde ise heterojen bir dağılım ile 12-17 yaş arası ortaokul-lise, 18-25 yaş arası üniversite çağındaki gençler tercih edilmiştir. Çocuklar ve gençlerle yapılan görüşme sırasında eğitim alanları dışında kullandıkları kamusal alanlar değerlendirilmiştir. Engelli özne grubunda da fiziksel, görme ve işitme-duyma engelli bireyler ile görüşmeler yapılmıştır. Göçmen/mülteci özne gruplarından da 6 Suriyeli, 3 Afganlı mülteci ve 5 İranlı göçmen ile “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Özne gruplarına yöneltilen sorular şunlardır:

“Aile aylık ortalama geliriniz nedir?”

“Kentte kullandığınız kamusal alanlar nerelerdir?”

“Bu kamusal alanları hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?”

“Hangi saat diliminde tercih ediyorsunuz?”

“Nasıl ulaşıyorsunuz?”

“Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?”

“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?”

“Kamusal alanlarla ilgili talepleriniz nelerdir?”

“Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?”

3.1.1. Çocuk Özne Grubu

33 çocuk ile yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Aile aylık ortalama gelirleri 5.000 TL'nin altında olan çocukların tamamının mahallelerinde bulunan çocuk bahçesi/park alanlarını kullandıkları, bu alanlara yaya olarak erişim sağladıkları, çocuk bahçesi/park alanlarını ağırlıklı olarak haftada 3-4 gün ve öğleden sonraki saatlerde kullandıkları, 5.000 TL'nin üzerinde aylık gelire sahip ailelerin çocuklarının da ağırlıklı olarak

kapalı oyun salonlarını, spor tesislerini (jimnastik, yüzme, basketbol), nadiren de sanat merkezlerini (gitar, piyano ve ahşap boyama kursu) ve çocuk bahçesi/park alanlarını kullandıkları, bu alanları kullanan çocukların çoğunun toplu taşıma kullanmadığı, özel araç ile erişim sağladıkları ve çoğunluğunun bu alanları haftada 1-2 gün, öğleden sonraki saatlerde nadiren de sabah saatlerinde tercih ettikleri tespit edilmiştir. Mesire yerlerine aileleriyle birlikte ayda 1-2 gün, öğleden sonraki saatlerde özel araç ile eriştikleri, sinema salonlarının ise aile aylık ortalama gelirleri 5.000 TL'nin üzerinde olan çocukların çoğunluğu tarafından kullanıldığı ancak pandemi nedeni ile bir yıldan daha uzun süredir kullanılmadığı yapılan görüşmelerde bildirilmiştir.

Çocuklar, “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” şeklinde yöneltilen kısa soruya, genellikle çocuk bahçesi/park alanlarındaki oyun elemanlarının yetersiz/bakımsız olduğu ve yaya olarak erişim sağlarken trafik nedeni ile sorun yaşadıkları cevabını vermiştir.

“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise çocuklar, aydınlatma eksikliğinden dolayı güvensiz buldukları ve kullanamadıkları çocuk bahçesi/park ve sokakları tanımlamışlardır.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, farklı kullanımlar ve çeşitlendirilmiş donatıları barındırması, güvenli olması, yaya olarak erişilebilir olması, daha fazla yeşil alan ve peyzaj öğelerinin bulunması, bisiklet yollarının planlanması şeklinde sıralanmaktadır.

3.1.2. Genç Özne Grubu

12 ila 25 yaş arasındaki toplam 34 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Gençlerin neredeyse tamamının yaya olarak erişebilecekleri parkları ve özel araçla erişim sağladıkları mesire yerlerini kullandıkları, bu alanlara haftada 1-2 gün, sıklıkla akşamları, nadiren de olsa öğleden sonra gittikleri, 12-17 yaş arası gençlerin nadiren spor alanları (yüzme, basketbol/futbol sahası), sanat merkezi (gitar kursu), internet kafe, playstation salonu ve alışveriş merkezlerini kullandıkları, bu alanlara genellikle haftada 1-2 gün, öğleden sonra toplu taşıma, bisiklet ve ya yaya olarak erişim sağlayarak gittikleri, 18-25 yaş arası gençlerin neredeyse tamamının yoğun olarak alışveriş merkezi ve kafelere gitmeyi tercih ettiği, bu alanlara toplu taşıma ve yaya olarak erişim sağladıkları ve çoğunluğunun haftada 2-3 gün akşam saatlerinde gittikleri, nadiren de olsa eğlence merkezlerine gittikleri ve geceleri özel araç ile erişim sağladıkları, kütüphane ve spor alanlarına (halı saha, yüzme ve kapalı spor salonlarına) ise akşamları özel araç, bisiklet ya da toplu taşıma ile erişim sağladıkları tespit edilmiştir. Sinema/tiyatro salonları, kütüphane ve kongre merkezlerinin ise gençlerin çoğunluğu tarafından kullanıldığı, ancak pandemi nedeni ile bir yıldan daha uzun süredir kullanılmadığı yapılan görüşmelerde bildirilmiştir.

Gençler, kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” şeklinde yöneltilen kısa soruya, genellikle sosyo-kültürel faaliyetlerin yetersiz olduğu ve ihtiyaca yönelik olmadığı şeklinde cevaplar vermiştir.

“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise gençler, aydınlatma eksikliğinden ve farklı etnik gruplardan kişilerle karşılaşma olasılığından dolayı güvensiz buldukları sokakları tanımlamışlardır.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, rahat ve konforlu olması, farklı kullanımlara olanak sağlayacak çeşitlendirilmiş donatıları barındırması, güvenli olması, sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması, yaya olarak erişilebilir olması ve bisiklet yollarının planlanması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan gençlerin neredeyse hiçbirinin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları, birkaçının ise yardımlaşma ve spor kulüplerine üye oldukları belirlenmiştir.

3.1.3. Yaşlı Özne Grubu

65 yaş üzeri, 17’si kadın 17’si erkek toplam 34 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Yaşlı erkeklerin neredeyse tamamının yaya olarak erişebilecekleri mahalle parklarını, ibadet alanlarını, kıraathaneleri, meydan, pazar alanlarını kullandıkları ve bu alanları haftada 4-5 gün öğleden sonraki saatlerde, nadiren de sabah saatlerinde tercih ettikleri, yine çoğunun kent merkezinde bulunan ticari birimleri kullandığı ve bu alanlara toplu taşıma ile erişim sağladıkları ortaya çıkmıştır. Yaşlı kadınların ise, çoğunlukla pazar alanlarını, nadiren mahallelerinde bulunan park alanlarını kullandıkları ve bu alanlara yaya olarak erişim sağladıkları, pazar alanlarını genellikle haftada 1 gün sabah saatlerinde, park alanlarını ise haftada 1-2 gün öğleden sonraki saatlerde tercih ettikleri saptanmıştır. Nadiren de halk eğitim merkezi (dikiş-nakış kursu) ve alışveriş merkezini kullandıkları belirlenmiştir. Yaşlılık dönemi yaşayan bireylerin ayrıca hastane ve aile sağlık merkezini de sıklıkla kullandıkları, hastaneye özel araç veya toplu taşıma ile aile sağlığı merkezine de sabah saatlerinde yaya olarak erişim sağladıkları tespit edilmiştir.

Yaşlı bireyler, kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusuna, genellikle park alanlarının yeterli kentsel mobilyaları barındırmadığı ve konfor açısından sorun yaşadıkları şeklinde cevaplar vermiştir.

“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise yaşlıların tamamı taşıt yoğunluğunun fazla olduğu trafik akslarını ifade etmişlerdir.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise; rahat ve konforlu olması, farklı kullanımlar ve çeşitlendirilmiş donatıları barındırması, güvenli olması, yaya olarak erişilebilir olması, otobüs duraklarına yakın olması, daha fazla yeşil alan ve peyzaj öğelerinin yer alması, mevcutta bulunan umumi tuvaletlerin bakım/temizliklerinin yapılması ve kentte daha fazla yaygınlaştırılması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan yaşlıların neredeyse hiçbirinin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları, birkaçının ise emekliler derneğine üye olduğu belirlenmiştir.

3.1.4. Kadın Özne Grubu

35 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Görüşme yapılan kadınların neredeyse tamamının pazar alanlarını, alışveriş merkezlerini ve kent merkezinde bulunan ticari birimleri yoğun olarak haftada 1-2 gün sabah ve öğle saatlerinde kullandıkları, kent merkezine ve alışveriş merkezine çoğunluğunun toplu taşıma ve özel araç ile eriştikleri, park alanı, mesire yeri, aile çay bahçesi, meydan, gibi kamusal alanları ayda 3-4 gün kullandıkları, öğleden sonraki saatlerde tercih ettikleri ve bu alanlardan mesire yerlerine özel araç ile park, meydan ve aile çay bahçesine ise yaya olarak eriştikleri belirlenmiştir. Kadınların çoğunluğunun sinema, tiyatro, halk eğitim merkezi, kütüphane, kongre merkezi ve kapalı spor salonlarını nadiren de olsa kullandıkları, ancak pandemi nedeni ile bir yılı aşkın bir süredir kullanamadıkları tespit edilmiştir.

Kadınlar, kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusuna, genellikle park alanlarında yeterli kentsel mobilyaların bulunmadığı ve ihtiyaca yönelik olmadığı, yaya olarak erişimlerin sınırlı olduğu ve durak noktalarına uzak olduğu şeklinde cevaplar vermiştir.

“Güvenli bulmadığımız ya da kullanamadığımız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise kadınlar, rahatsız edici bireyler nedeni ile mesire yerlerini, akşam saatlerinde de aydınlatma eksikliğinden, farklı etnik gruplardan kişilerle karşılaşma olasılığından ve sokak hayvanlarından dolayı güvensiz buldukları sokakları tanımlamışlardır.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, rahat ve konforlu olması, farklı kullanımlar ve çeşitlendirilmiş donatıları barındırması, güvenli olması, yaya olarak erişilebilir olması, otobüs duraklarına yakın olması, daha fazla yeşil alan ve peyzaj öğelerinin yer alması ve sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan kadınların neredeyse hiçbirinin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları, birkaçının ise yardımlaşma derneğine üye oldukları belirlenmiştir.

3.1.4. Engelli Özne Grubu

31 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Görüşme yapılan engelli bireylerin neredeyse tamamının mahallelerinde bulunan park alanlarını, pazar alanlarını hafta 1-2 gün, mesire yerlerini ve aile çay bahçelerini de ayda 1-2 gün kullandıkları, park ve pazar alanlarına yaya olarak veya tekerlekli sandalye ile erişim sağladıkları, mesire yerlerine ve aile çay bahçesine özel araç, toplu taşıma veya tekerlekli sandalye ile erişim sağladıkları, bu alanları öğleden sonraki saatlerde tercih ettikleri öğrenilmiştir. Engelli erkek bireylerin evlerine ya da işyerlerine yakın olan ibadet alanlarını sıklıkla kullandıkları ve bu alanlara yaya-tekerlekli sandalye ile erişim sağladıkları, çoğunluğunun mahallelerinde bulunan aile sağlık merkezlerini kullandıkları ve sabah saatlerinde yaya veya tekerlekli sandalye ile erişim sağladıkları, hastane, diğer sağlık kuruluşları, spor alanları, alışveriş merkezleri, kuaför/güzellik merkezini ise nadiren kullandıkları, bu alanlara öğleden sonraki saatlerde ve toplu taşıma ya da özel araçla eriştikleri, kafe ve kent merkezinde bulunan ticari birimleri çoğunluğunun sıklıkla

kullandığı ve bu alanlara toplu taşıma, yaya ya da tekerlekli sandalye ile eriştikleri, görüşme yapılan engelli bireylerin bazılarının rehabilitasyon merkezine gittiğini ve bu alanlara servis ile ulaştıkları öğrenilmiştir. Engellilerin birkaçının da sinema/tiyatro, sanat merkezi ve kütüphaneyi nadiren de olsa kullandıkları, ancak pandemi nedeni ile bir yılı aşkın bir süredir kullanamadıkları tespit edilmiştir.

Engelliler, kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusuna, genellikle rampaların, kaldırımların, lavaboların, kentsel mobilyaların ve bina girişlerinin engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik olmadığı, yaya veya tekerlekli sandalye ile erişimlerin sınırlı olduğu şeklinde cevaplar vermiştir.

“Güvenli bulmadığımız ya da kullanamadığımız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise engelliler, mesirelik alanlardaki lavaboları, yüksek rampalı yolları, kent merkezinde bulunan dar kaldırımları, yönlendirilmede sorun yaşadıklarından dolayı sağlık kuruluşları, resmî kurumları, akşam saatlerinde de aydınlatma eksikliğinden, farklı etnik gruplardan kişilerle karşılaşma olasılığından ve sokak hayvanlarından dolayı güvensiz buldukları sokakları tanımlamışlardır.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, rahat ve konforlu olması, farklı kullanımlar ve çeşitlendirilmiş donatıları barındırması, güvenli olması, yaya olarak ya da tekerlekli sandalye ile erişilebilir olması, otobüs duraklarına yakın olması, daha fazla yeşil alan ve peyzaj öğelerinin yer alması, sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve istihdam olanaklarının artması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan engellilerin çoğunluğunun engelli bireyler için kurulan derneklere üye oldukları belirlenmiştir.

3.1.6. Roman Özne Grubu

27 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Romanların tamamının mahallelerinde bulunan park, pazar alanı ve aile sağlık merkezini, erkeklerin de ayrıca nadiren ibadet alanlarını kullandıkları, park, cami ve pazar alanlarını haftada 1-2 gün öğleden sonraki saatlerde yaya olarak eriştikleri, aile sağlık merkezine de ayda 1-2 gün sabah saatlerinde yaya olarak eriştikleri anlaşılmıştır. Mesire yerleri, meydan ve aile çay bahçelerini ise ayda 1-2 gün öğleden sonra, nadiren de akşam saatlerinde tercih ettikleri ve toplu taşıma ile erişim sağladıkları tespit edilmiştir. Çoğunluk erkeklerin kent merkezinde bulunan ticari birimleri, gençlerin de nadiren kafeleri kullandıkları, bu alanlara toplu taşıma ile eriştikleri ve haftada 1-2 gün öğleden sonra tercih ettikleri anlaşılmıştır. Romanların neredeyse tamamının hastaneyi nadiren sabah saatlerinde kullandıkları, toplu taşıma ile eriştikleri, spor alanları, sanat merkezleri, alışveriş merkezi, sinema/tiyatro ve eğlence merkezlerinin ise görüşme yapılan Romanlar tarafından hiç kullanılmadığı belirlenmiştir.

Romanlar, kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusuna, genellikle sosyo-ekonomik statüyle ilişkili olarak toplum ve kamu kurumlarında önyargı ve ayrımcılık ile karşılaşılması şeklinde cevaplar vermiştir.

“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise Romanların çoğunluğu, rahatsız edici bireylerden ve akşam saatlerinde sokak hayvanlarından dolayı güvensiz buldukları sokakları tanımlamışlardır.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, rahat ve konforlu olması, yaya olarak erişilebilir olması, güvenli olması, toplumla bütünleşmeyi sağlayacak sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve dışlanma/ayrımcılığın olmaması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan Romanların, herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları belirlenmiştir.

3.1.7. Göçmen ve Mülteci Özne Grubu

16 kişiyle yapılan “kısa soru-cevap” şeklinde ikili görüşme sonucunda;

Göçmen ve mültecilerin çoğunluğunun parkları, pazar alanlarını ve ibadet alanlarını kullandıklarını, bu alanlara haftada 1-2 gün, öğleden sonraki saatlerde yaya olarak eriştikleri, mesire yerlerini, aile çay bahçelerini, alışveriş merkezini, meydanı, aile sağlığı merkezini ve hastane alanını birkaçının ayda 1-2 gün, mesire yerlerini, alışveriş merkezini ve aile çay bahçelerini öğleden sonraki saatlerde, aile sağlığı merkezini ve hastane alanını sabah saatlerinde, aile çay bahçelerine meydana ve aile sağlığı merkezine yaya olarak eriştikleri, hastaneye toplu taşıma ile erişim sağladıkları, çoğunluğunun sıklıkla kent merkezinde bulunan ticari birimleri ve kafeleri kullandıkları ve bu alanlara yaya olarak erişim sağladıkları, barınma, istihdam, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden faydalanmakta sorun yaşanmaması için neredeyse tamamının belediye, valilik, İl Göç İdaresi ve Nüfus Müdürlüğü’nü ayda 1-2 gün kullandığı, bu alanlara sabah saatlerinde ve yaya olarak erişim sağladıkları, göçmen ve mülteci kadınlardan bir kaçının da nadiren, sabah saatlerinde göçmen sağlığı merkezini, öğleden sonraki saatlerde de kuaför/güzellik merkezini kullandığı ve bu alanlara toplu taşıma ile erişim sağladığı öğrenilmiştir. Spor alanları, sanat merkezleri, sinema/tiyatro ve eğlence merkezlerinin ise görüşme yapılan göçmenler/mülteciler tarafından hiç kullanılmadığı belirlenmiştir.

Göçmenler ve mülteciler kamusal alanlarda “Ne tür eksiklikler veya sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusuna çoğunluğu, sosyo-ekonomik statüyle ilişkili olarak toplum ve kamu kurumlarında önyargı ve ayrımcılık ile karşılaşılması şeklinde cevaplar vermiştir.

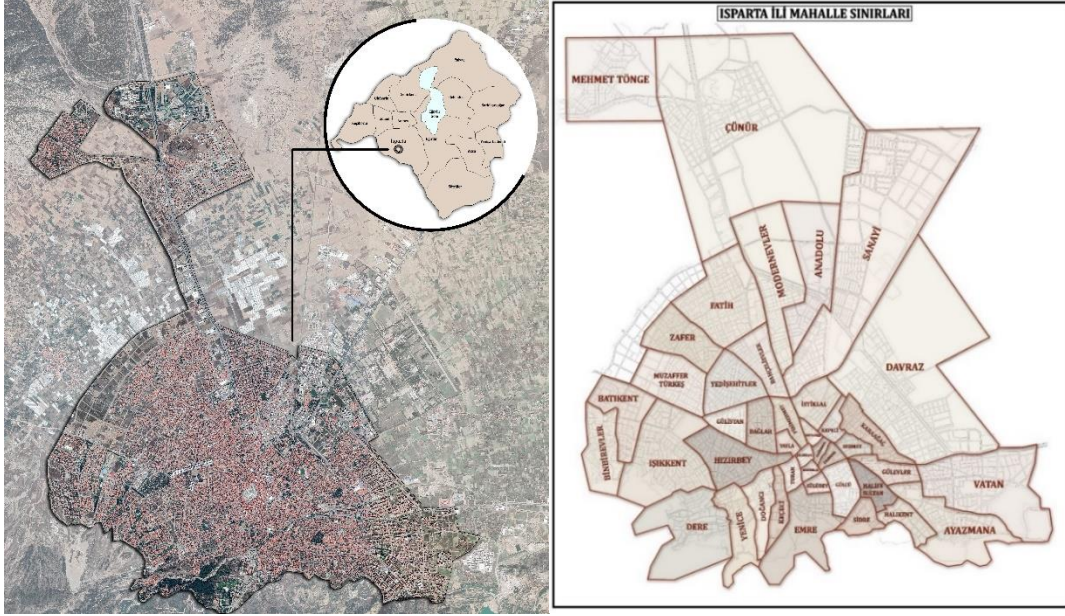
“Güvenli bulmadığınız ya da kullanamadığınız kamusal alanlar nerelerdir?” sorusuna ise göçmen ve mültecilerin neredeyse tamamı, dışlanma ve ötekileştirilme korkusu nedeniyle kalabalık buldukları mekânları tarif etmişlerdir.

“Kullandıkları kamusal alanlarla ilgili talepleri” ise, yaya olarak erişilebilir olması, güvenli olması, toplumla bütünleşmeyi sağlayacak sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve dışlanma/ayrımcılığın olmaması şeklinde sıralanmaktadır.

“Kısa soru-cevap” yapılan göçmenlerin ve mültecilerin, herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıkları belirlenmiştir.

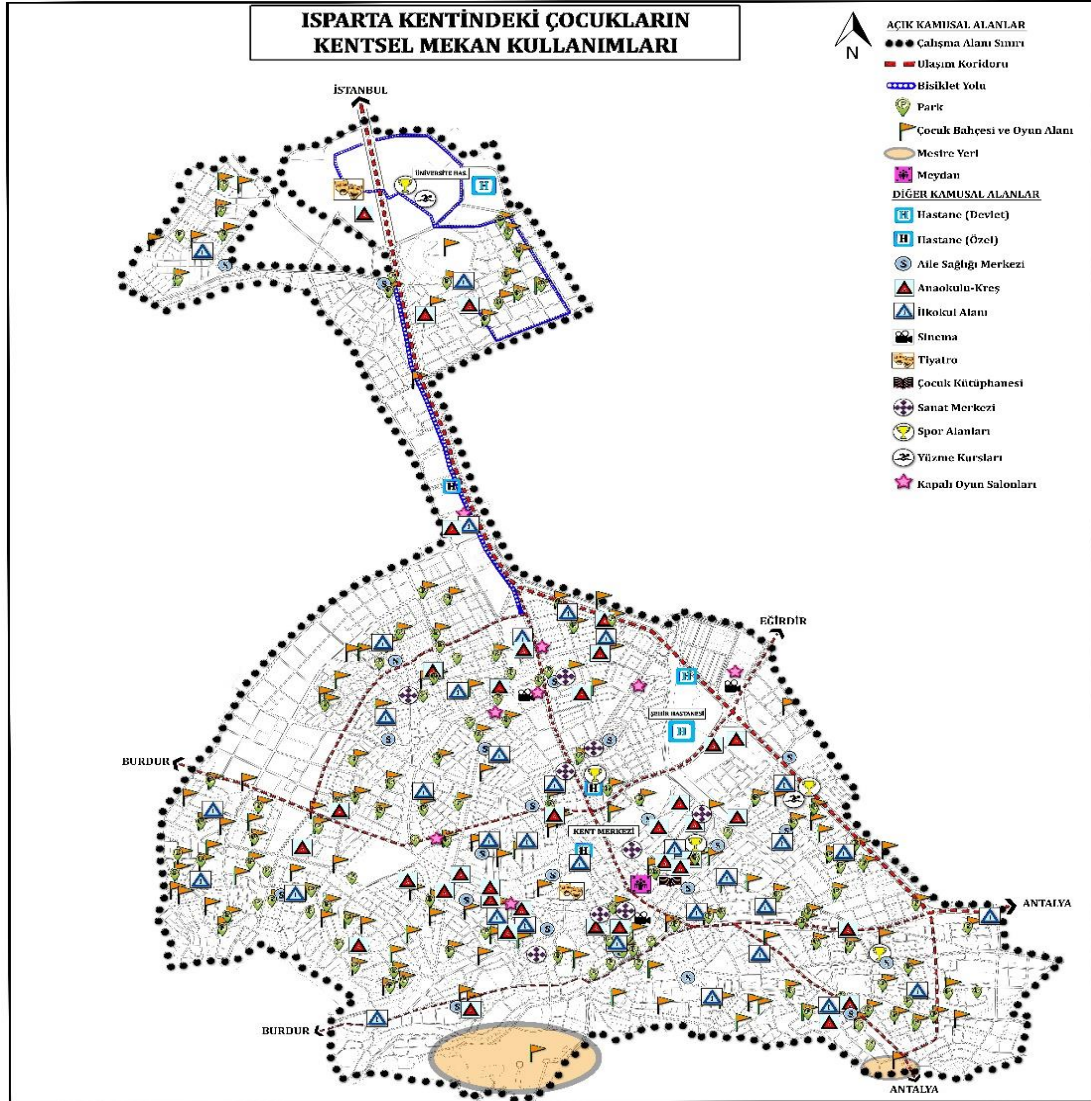
3.2. Kamusal Alan Kullanımlarının Mekânsal Analizi

Şekil 8. Çalışma alanı sınırı ve Isparta kenti mahalle sınırları

3.2.1. Çocuk Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 9. Isparta kentindeki çocukların kentsel mekân kullanımları

Çocukların Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar, çocuk bahçeleri, mesire yerleri, meydan, sağlık tesisleri, eğitim tesisleri (anaokulu ve ilkokul), sinema/tiyatro salonları, çocuk kütüphanesi, sanat merkezleri (müzik, resim, el sanatları, satranç, drama), spor alanları (tekvando, bale, jimnastik, basketbol, tenis), yüzme havuzları ve kapalı oyun alanlarıdır. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 9'da verilmiştir.

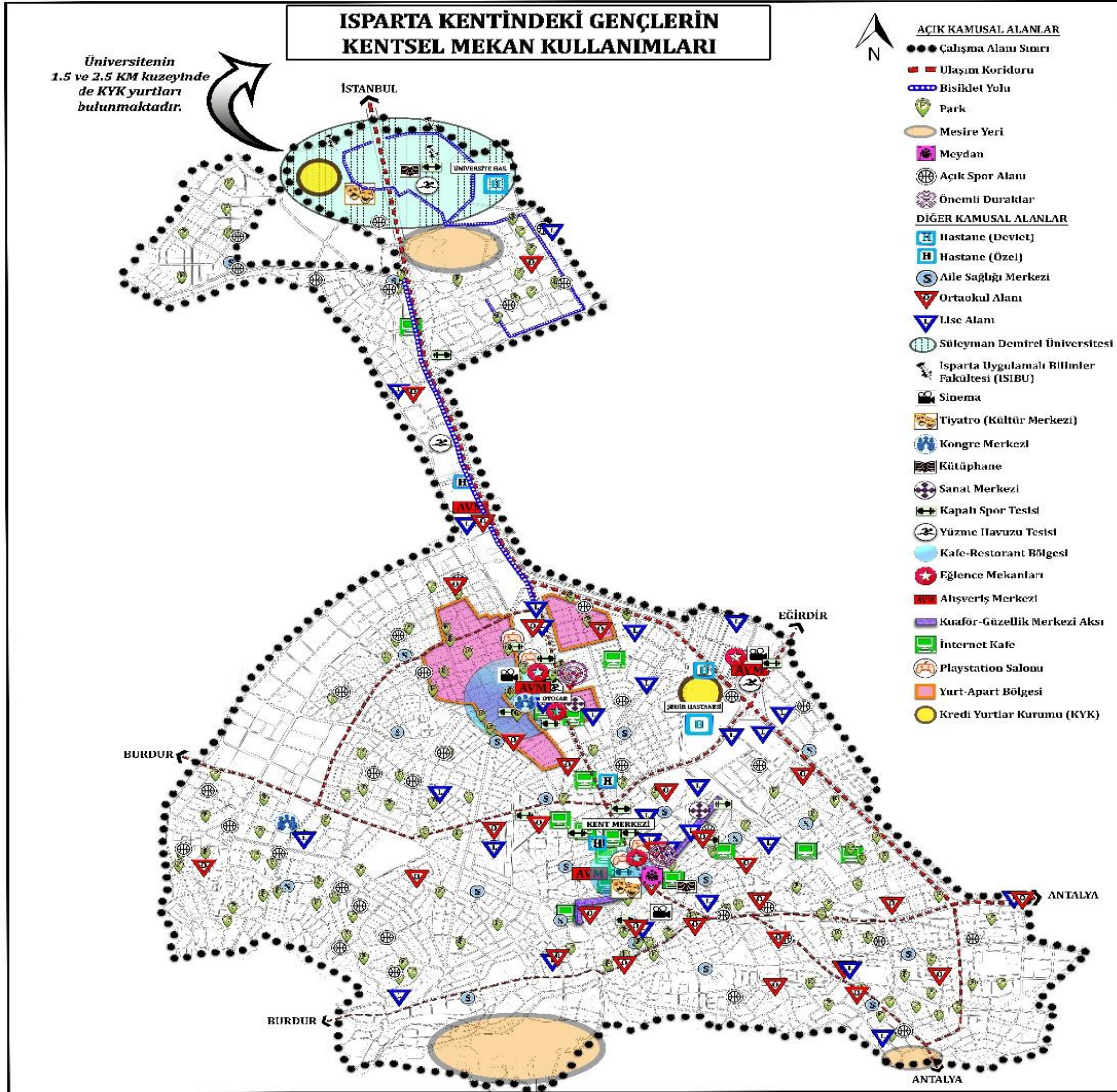
Haritaya bakıldığında çocukların kullanım alanlarından genelinin homojen bir dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak kapalı oyun salonları; kent merkezinin kuzeyinde yer alan Bahçelievler, Modernvler, Sanayi mahallelerinde, sanat merkezleri kent merkezinde yer alan Çelebiler, Gazikemal ve Kutlubey mahallelerinde yoğunluk göstermektedir.

Çocuk bahçeleri, çocukların kullandıkları kentsel mekânların en başında gelmektedir. Çoğu çocuk bahçesi de park alanlarının bir kısmına konuşlandırıldığından park-çocuk bahçesi dağılımları genel olarak benzerlik göstermektedir. Meydan olarak gösterilen bölge ise kent meydanını temsil etmektedir ve Isparta'da yaşayan çocukların aileleriyle birlikte, boş zamanlarında tercih ettikleri, bisiklet, paten, kaykay gibi oyun araçlarını kullandıkları alandır.

Çocukların kent içerisinde görünürliğini sağlayan mekânların parklar, çocuk bahçeleri ve eğitim tesisleri olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar, ebeveyn kontrolü dâhilinde mahallelerinde bulunan ve evlerine yakın konumlanan kamusal alanlarda yaya olarak hareketlilik göstermektedir. Harita incelendiğinde çocukların kullanım olanağı olan açık/kapalı kamusal alanların mahalle ölçeğinde sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların kullandıkları kamusal alanlardan eğitim, sağlık, spor alanları ve çocuk bahçelerinin hizmet etki alanları yürüme mesafelerine göre belirlenmiştir. Isparta kentindeki bu kamusal alanların erişilebilirliği de hizmet etki çapı açısından değerlendirildiğinde kreş-anaokulu ve ortaokul ve spor alanlarının bazı bölgelerde yetersiz kaldığı, çocuk bahçelerinin ise niceliksel durumlarına bakılmadan niteliksel olarak yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Genç Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 10. Isparta kentindeki gençlerin kentsel mekân kullanımları

Gençlerin Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; bisiklet yolları, parklar, mesire yerleri, meydan, açık spor alanları (basket, voleybol, futbol sahaları), duraklar, sağlık tesisleri, eğitim tesisleri (ortaokul, lise, üniversite), sinema/tiyatro salonları, kongre merkezleri, kütüphaneler, sanat merkezleri, kapalı spor tesisleri, yüzme havuzları, kafeler ve restoranlar, eğlence mekânları, alışveriş merkezleri, kuaför-güzellik merkezleri, internet kafeler, playstation kafeler, yurtlar ve apartlardır. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil10’da verilmiştir.

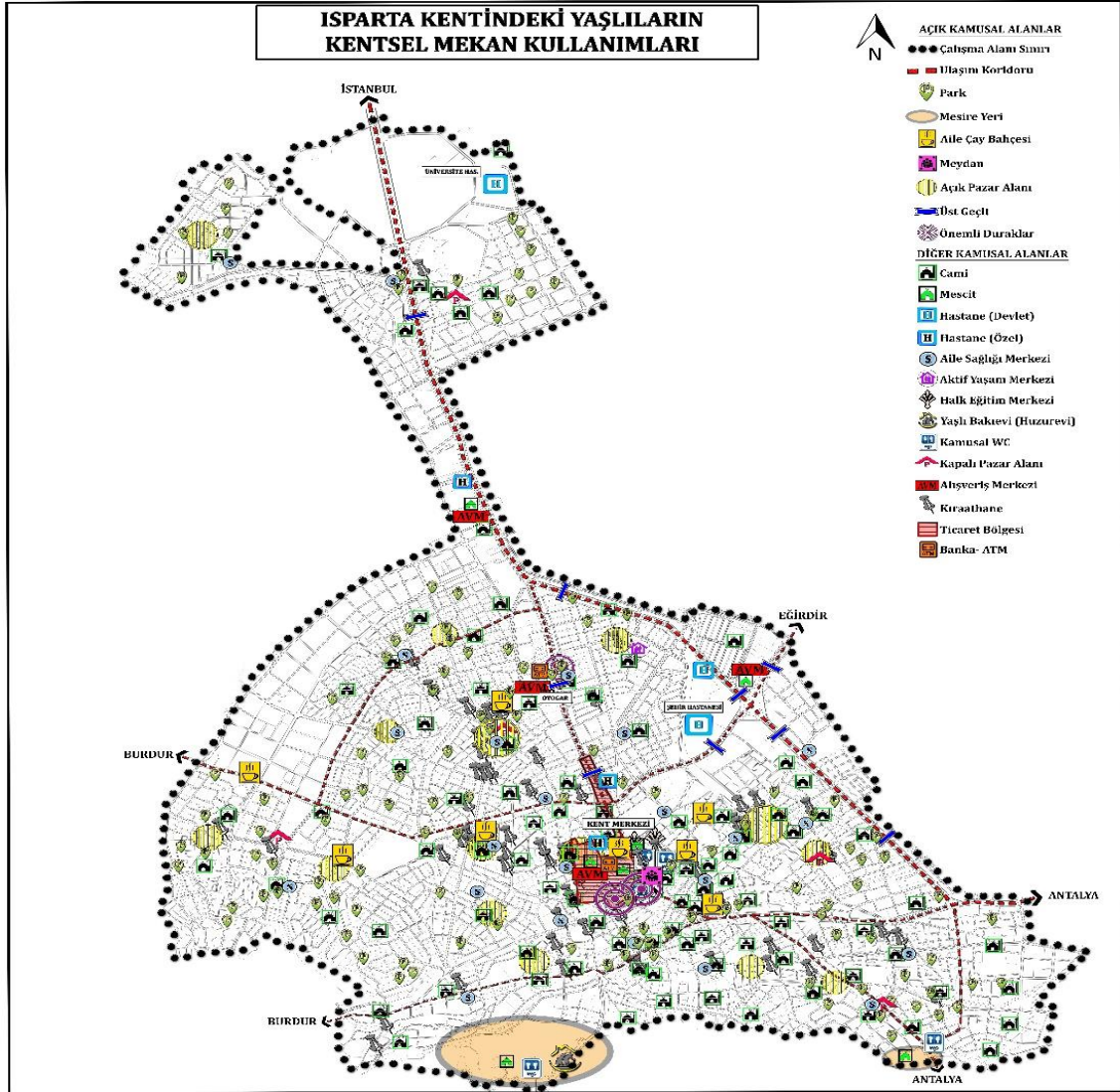
Gençlerin sosyalleşmek için veya kendilerine vakit ayırmak için kullandıkları kamusal alanların yoğun olduğu bölgeler kent merkezi ve otopark çevresidir. Kent merkezinden sonra ikinci alt merkez haline gelen otopark çevresi, gençlerin tercih ettiği alışveriş merkezinin bulunmasıyla da canlılık kazanarak cazibe merkezi haline gelmiştir. Ayrıca üniversiteye en yakın mahalleler olan Çünür ve Mehmet Töngre’nin gençlerin yoğun olarak barındıkları apart ve yurt bölgesi olması

beklenirken, gençler Bahçelievler, Fatih ve Modernevler mahallelerini tercih etmektedir. Bu durum Çünür ve Mehmet Töngü mahallelerinin yeni gelişen mahalleler olması, altyapı ve apart-yurt yapılaşmasının kent merkezi ve otogar çevresine göre daha yeni olması, ağırlıklı konut fonksiyonun bulunmasıyla gençlere nazaran ailelerin tercih etmesi ile açıklanabilir. Gençlerin barınmak için Bahçelievler, Fatih ve Modernevler mahallelerini tercih etmeleri kafelerin, restoranların ve eğlence merkezlerinin bu bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Gençler arkadaşlarıyla ya da bireysel olarak kent merkezi ve alt merkez haline gelen bölgeden kalacakları yerlere dönmek için genellikle toplu taşıma aracı olan otobüs kullanmaktadır. Bu durum harita üzerinde de gösterilen kent merkezindeki ve otogar bölgesindeki durağı yoğun olarak kullandıkları anlamına gelmektedir. Gençlerin yoğun olarak kullandığı bir diğer ulaşım aracı da bisiklettir. Ancak kent merkezinden alt merkeze kadar uzanan bisiklet yolları sonradan eklenmiştir ve daha da sonra bisiklet yolu genişliği standartlarına uymadığı için kullanıma neredeyse kapalıdır. Alt merkezden üniversiteye giden bisiklet yolu aktif olmakla birlikte, üniversiteden, üniversitenin kuzeyinde bulunan Kredi Yurtlar Kurumuna tek ulaşım yolu toplu taşımadır. Ayrıca gençler, çocukların aileleriyle tercih ettikleri iki mesire yerine ek olarak çalışma alanının kuzeyinde bulunan Çünür Tepesi mesire yerini de kullanmaktadır.

Gençlerin görünürlüklerinin en çok olduğu bölgeler haritadan da anlaşılacağı üzere kent merkezi ve ikinci alt merkezdir. Kullandıkları kamusal alanların kentte homojen bir dağılımı bulunmadığından hareketlilikleri ve dolaşım özgürlükleri, yoğun kullandıkları bölgeleri kapsar.

3.2.3. Yaşlı Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 11. Isparta kentindeki yaşlıların kentsel mekân kullanımları

Yaşlıların Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar, mesire yerleri, aile çay bahçeleri, meydan, açık-kapalı pazar alanları, üst geçitler, duraklar, ibadet alanları, sağlık tesisleri (hastaneler ve aile sağlığ merkezleri, aktif yaşam merkezi), halk eğitim merkezleri, yaşlı bakım evi, kamusal tuvaletler, alışveriş merkezleri, kiraathaneler, bankalar-atm'ler ve kent merkezinde bulunan ticarethanelerdir. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 11'de verilmiştir.

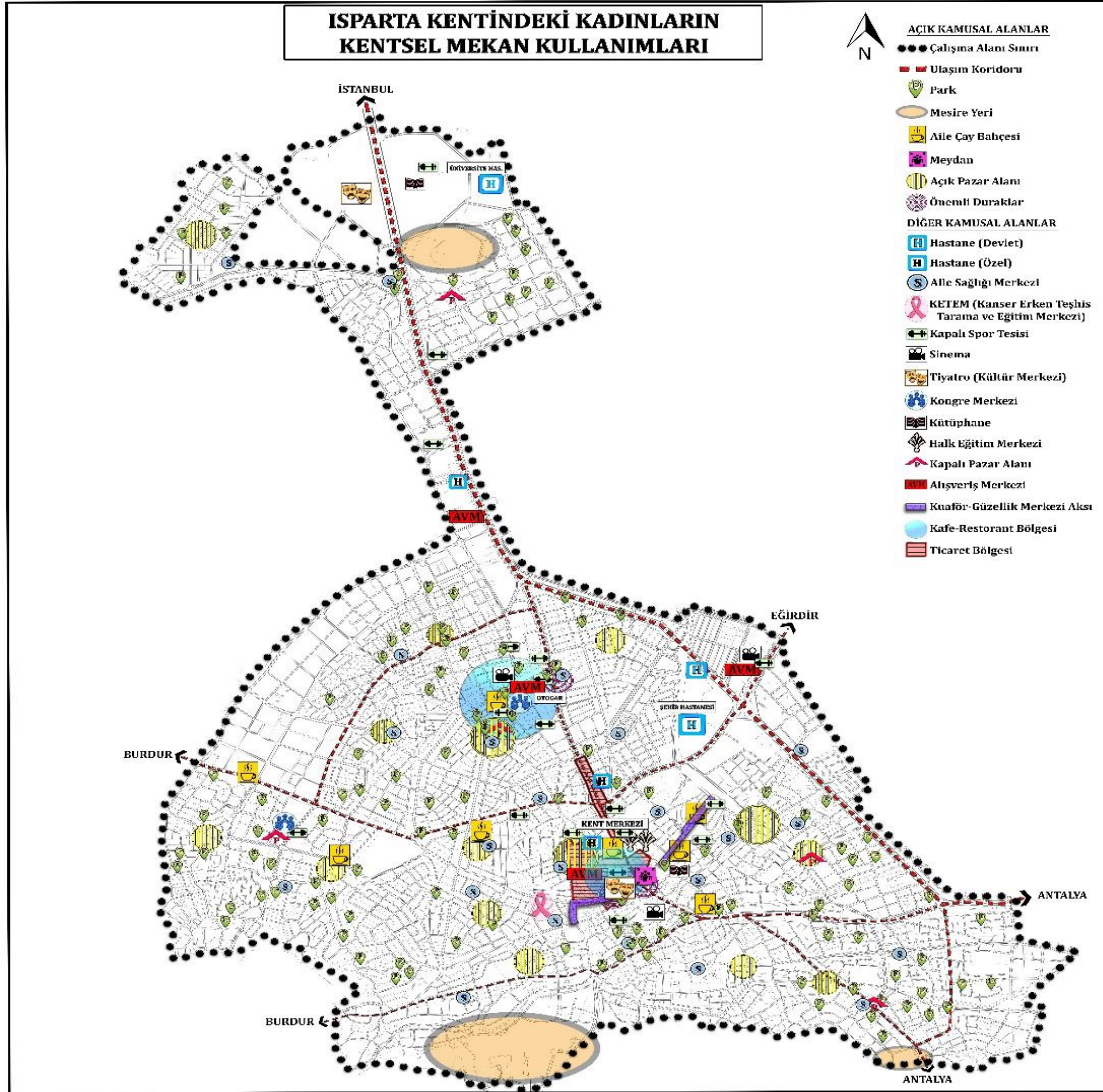
Yaşlı erkek özne grubunun vakitlerinin çoğunu kendi yaş gruplarıyla kiraathanelerde geçirdikleri ve Isparta kentindeki kiraathanelerin Yedişehirler, Gülistan ve Bağlar mahallelerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Büyük alışveriş merkezlerine nazaran kent merkezinde bulunan ticarethanelerden ihtiyaçlarını gideren yaşlılar, evlerine dönebilmek için ulaşım aracı olarak çoğunlukla toplu taşımaları tercih etmektedirler. Bu nedenle kent merkezinde bulunan otobüs durağı yaşlılar için önemli bir odak noktası teşkil etmektedir. Kent merkezinde bulunan otobüs

durağından kalkan toplu taşıma araçlarından Isparta'nın tüm mahallelerine erişim imkânı sağlanmaktadır. Yaşlıların idrar tutma fonksiyonlarının erişkin bireylere oranla daha az olduğu bu konuda yapılmış bilimsel çalışmalarda ortaya konmuştur. Bu bağlamda, yaşlıların kullanımına uygun kamusal tuvaletlerin sayısı ve dağılımı oldukça önemlidir. Ancak Isparta kentine bakıldığında 4 adet kamusal tuvalet olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan iki tanesi kent merkezinde, bir tanesi Emre mahallesinde bulunan Gökçay mesireliğinde diğeri de Ayazmana mahallesinde bulunan Ayazmana mesireliğindedir. Yaşlı kadın bireylerin ise kullandıkları kamusal alanları açık/kapalı pazar alanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaşlıların cinsiyet durumuna göre kamusal mekânlarda görünürlüğü farklılık göstermektedir.

Yaşlı bireylerdeki hareket özgürlüğü erişkin bir bireye göre daha sınırlıdır. Kent içerisindeki hareketleri yaya olarak ulaşabilecekleri mahallelerinde bulunan parklar, pazar alanları ve marketler olmakla birlikte çoğu zaman toplu taşınım yoluyla kent merkezi ile sınırlıdır. Kafelerin, eğlence mekânlarının ya da akran gruplarının olmadığı mekânlarda kendilerini ait hissetmedikleri yapılan gözlemler sonucunda tespit edilmiştir. Yoğun trafik akslarında, trafik ve can güvenliği nedeni ile karşıdan karşıya geçerken zorlanan yaşlılar, üst geçitleri kullanmaktadırlar. Bu anlamda, Isparta kentinde akşam saatlerinde yoğun olarak evleri dışında görünür olmadıkları gözlemlenen yaşlılar, öğle saatlerinde dolaşım güvenliği hissedecekleri mekânlarda vakit geçirmektedirler.

3.2.4. Kadın Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 12. Isparta kentindeki kadınların kentsel mekân kullanımları

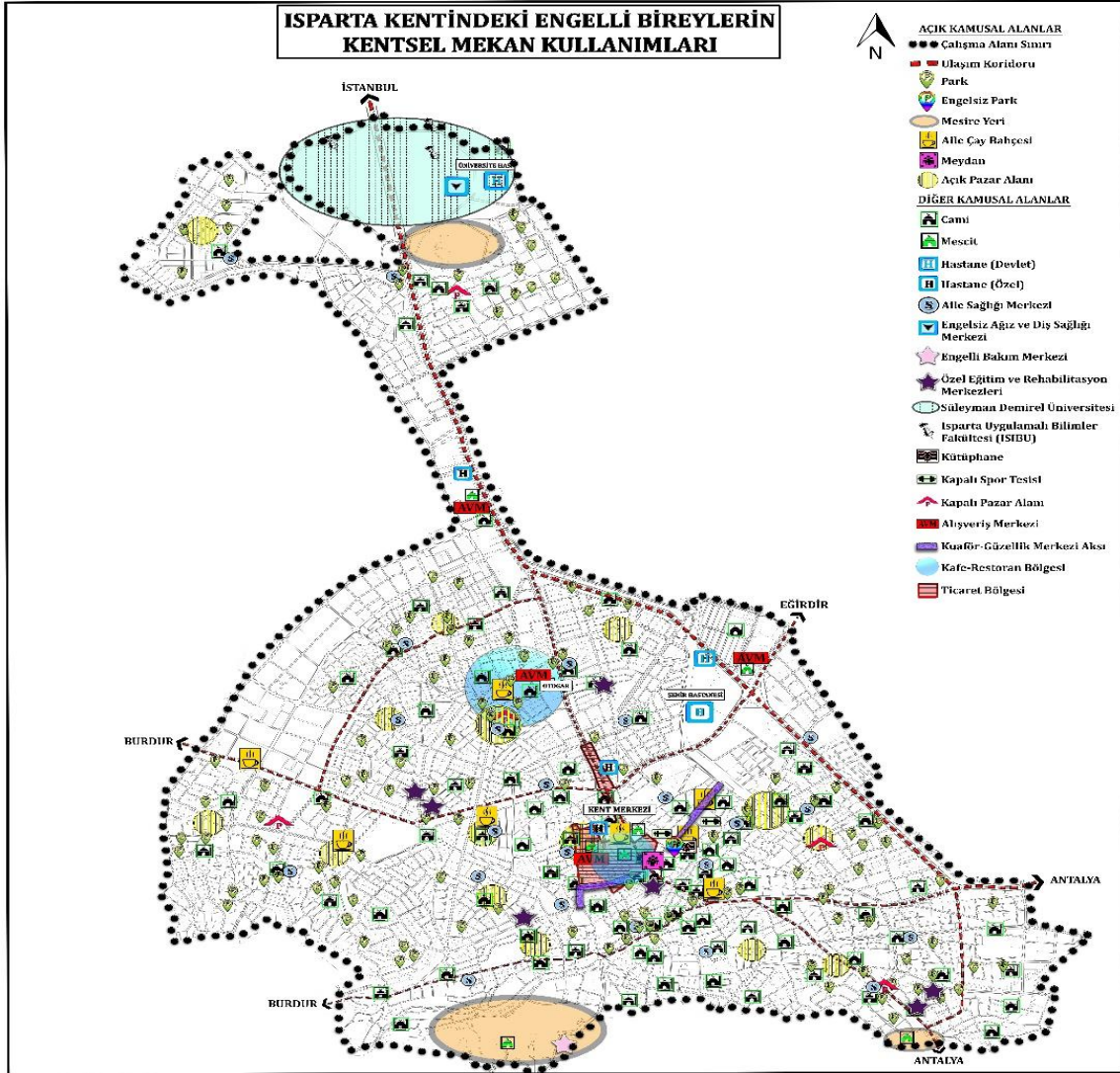
Kadınların Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar, mesire yerleri, aile çay bahçeleri, meydan, açık-kapalı pazar alanları, duraklar, sağlık tesisleri (hastaneler ve aile sağlığı merkezleri, Kanser Erken Teşhis Tarama ve Eğitim Merkezi), kapalı spor tesisleri, sinema/tyatro salonları, kongre merkezleri, halk eğitim tesisleri, alışveriş merkezleri, kuaför- güzellik merkezleri, kafeler, restoranlar ve kent merkezinde bulunan ticarethanelerdir. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 12’de verilmiştir.

Kadınların, diğer gruplara göre kullandıkları kamusal mekânlar haritadan da anlaşılacağı üzere daha sınırlıdır ve kadın özne grubunun kullandığı kamusal mekânların öğleden sonra iki merkezde yoğunlaştığı görülmektedir. Çoğu temel ihtiyaçlarını mahallelerinde bulunan marketlerden karşılayan kadınların kent merkezini kullanma amacı genellikle kuaför-güzellik merkezi, halk eğitim merkezi, kafe-restoranlar ve kapalı spor salonlarıdır (İstiklal, Kepeci, Kurtuluş,

Pirimehmet mahalleleri). İkinci alt merkez olarak kullanılan bölgede bulunan alışveriş merkezi, içerisinde bulunan sinema salonu, çevresinde bulunan kafe-restoranlar ve kapalı spor salonları (Fatih ve Bahçelievler mahalleleri) bu bölgeyi kadın özne grupları için kullanılabilir hale getirmiştir.

3.2.5. Engelli Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 13. Isparta kentindeki engellilerin kentsel mekân kullanımları

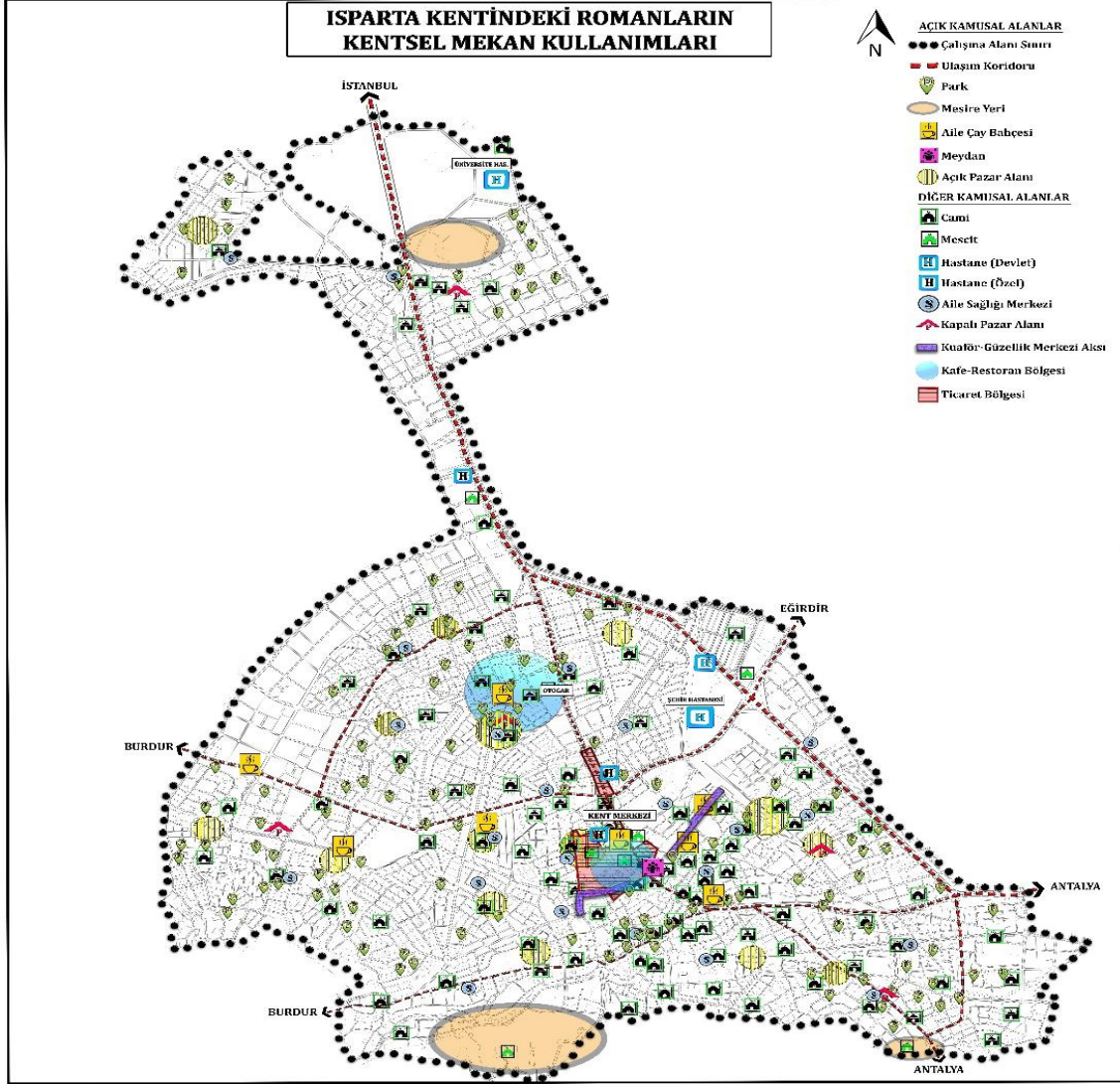
Engellilerin Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar ve engelsiz park, mesire yerleri, aile çay bahçeleri, meydan, açık-kapalı pazar alanları, ibadet alanları, sağlık tesisleri (hastaneler, aile sağlığı merkezleri, Engelsiz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi), engelli bakım merkezi, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, üniversite, kapalı spor tesisi (2 adet), alışveriş merkezleri, kuaför-güzellik merkezleri, kafeler, restoranlar ve kent merkezinde bulunan ticarethanelerdir. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 13'te verilmiştir.

Diğer özne gruplarının kullandıkları kamusal mekanların haricinde engelli bireyler, Engelsiz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, engelli bakım merkezi, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi gibi yalnızca kendilerinin eğitim ve sağlık hizmetlerini alabilecekleri mekanları kullanmaktadırlar. Isparta kentinde 7 adet özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi 1 adette engelli bakım merkezi bulunmaktadır. Engelli bireylerde sosyalleşme, yeme-içme ya da arkadaşlarıyla vakit geçirmek için kent merkezini ve ikinci alt merkezde bulunan kamusal mekânları tercih etmektedirler. Fiziksel, işitme-duyma ve görme engelli bireylerle yapılan ikili görüşmeler sonucunda Isparta kenti genelinde engellilerin sadece iki adet spor tesisini kullandığı tespit edilmiştir. Bu alanlardan bir tanesi Kepeci mahallesinde diğeri de İstiklal mahallesinde bulunmaktadır.

Yapılan ikili görüşmeler ve gözlemler sonucunda, mecburiyet durumları haricinde kamusal mekânları yoğun olarak kullanmayan engelli bireylerin, kent içerisinde ki görünürlükleri oldukça azdır. Kent toplumunun ön yargısından, bakışlarından rahatsız oldukları gözlemlenen ve kalabalık ortamlarda bulunmaktan çekinen engelli bireylerin engel durumlarına göre erişim olanakları değişim göstermektedir. Kaldırımların, yaya yollarının, rampaların ve kapalı bina girişlerinin engelli bireylere göre tasarlanmadığı ve dışarıda ulaşım engeli oluşturacak kriterlerin bulunması engelli bireylerin kendilerini güvende hissetmemelerine yol açmaktadır.

3.2.6. Roman Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 14. Isparta kentindeki Romanların kentsel mekân kullanımları

Romanların Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar, mesire yerleri, aile çay bahçeleri, meydan, açık-kapalı pazar alanları, ibadet alanları, sağlık tesisleri (hastaneler, aile sağlığı merkezleri), kuaför- güzellik merkezleri, kafeler, restoranlar ve kent merkezinde bulunan ticarethanelerdir. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 14’te verilmiştir.

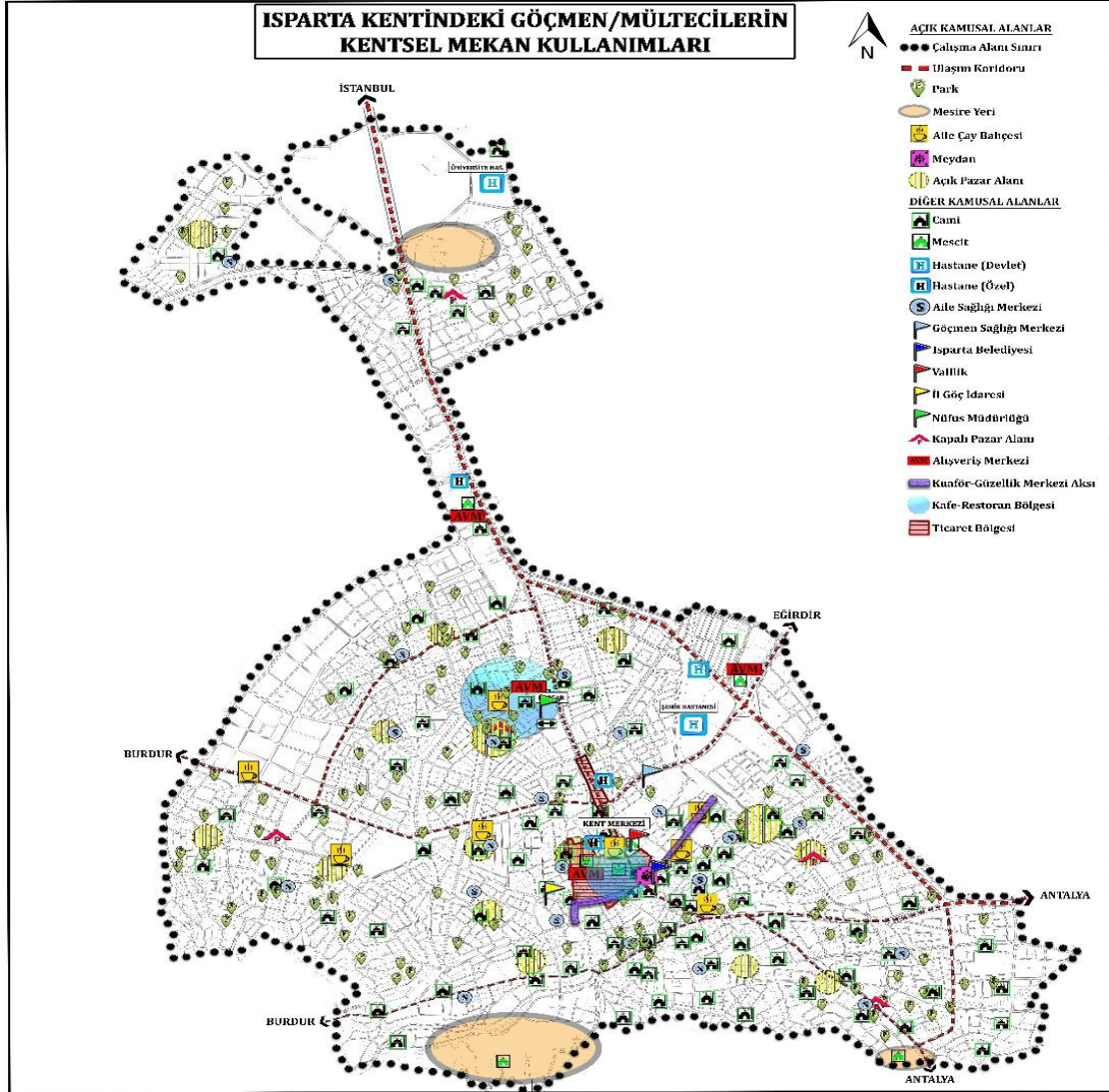
Romanların yaşayış ve kültür farklılıklarından dolayı toplumdan ayrıştığı bölge Isparta’da Vatan mahallesini ifade etmektedir ve bu alan kentin çeperinde bulunmaktadır. Bu nedenle kent merkezine ve ikinci alt merkez olarak oluşan bölgeye erişimleri haliyle zordur. Mahalle parkları, mesire yerleri, meydan, evlerinin önü, sokaklar Romanların kullandıkları kamusal alanların başında gelmektedir. Dışlandıkları düşüncesi ile kendilerini kısıtlayan ve yaşadıkları ortandan uzaklaşmak istemeyen Romanlar, maddi sıkıntılar nedeni ile de kamusal mekânları yoğun olarak

kullanamamaktadır. Kişisel ve temel ihtiyaçları için ise öncelikleri mahallelerinde bulunan marketler olup ardından kent merkezinde bulunan ticarethaneleri kullandıkları gözlemlenmiştir.

Zorunda olarak kullandıkları kamusal alanlar sağlık ve eğitim tesisleridir. Çocuk Roman grubu bu dışlanmayı, ayrışmayı hissetmese de aileler bu durumdan rahatsızlık duyarak çocukların eğitim hayatlarını ekonomik durumlardan da ötürü sonlandırmaktadır. Büyük alışveriş merkezine ya da başka bir mahallede bulunan pazara gitmektense kendi tercihleri ile mahallelerinde bulunan mekânlara gitmektedirler. Bu bağlamda kendilerini ait hissetmedikleri kalabalık ortamlar, Romanlar için bir psiko-sosyal sınıf sınırı haline gelmiştir. Görünürlük olarak değerlendirildiğinde ise kendi yaşadıkları mahalleler hem görünürlük hem hareketlilik hem de güvenlik açısından Roman bireylerin yoğun kullanım alanlarıdır.

3.2.7. Göçmen ve Mülteci Özne Grubunun Kentsel Mekân Kullanım Analizi

Şekil 15. Isparta kentindeki göçmenlerin/mültecilerin kentsel mekân kullanımları

Göçmenlerin ve mültecilerin Isparta kentinde kamusal alan kullanımları; parklar, mesire yerleri, aile çay bahçeleri, meydan, açık-kapalı pazar alanları, ibadet alanları, sağlık tesisleri, Göçmen Sağlığı Merkezi, Valilik, Belediye, İl Göç İdaresi, Nüfus Müdürlüğü, alışveriş merkezleri, kuaför-güzellik merkezleri, kafe-restoranlar ve kent merkezinde bulunan ticarethanelerdir. Bu alanların Isparta kentindeki dağılımı Şekil 15'te verilmiştir.

Bağlar, Yayla ve Turan mahalleleri olmak üzere kent merkezinde dağınık olarak yaşayan göçmen ve mülteciler temel ihtiyaçlarını çoğunlukla kent merkezinde bulunan ticarethanelerden karşılamaktadırlar. Çoğu göçmen ve mülteci Türkçe bilmediği ve kimlik problemi yaşadığı için sağlık kuruluşlarında ve resmî kurumlarda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu nedenle nadiren de olsa sağlık sorunları yaşadıklarında İstiklal mahallesinde bulunan Göçmen Sağlığı Merkezini, resmi konularda yaşanan sorunlarla ilgili de İl Göç İdaresini tercih etmektedirler. Etnik kökenlerine göre Isparta'da yaşayan göçmen ve mültecilerin maddi durumları farklılık gösterdiğinden alışveriş merkezleri, kafe-restoran kullanımı belirli bir kesime aittir. Kent içinde yoğun olarak kullandıkları mekânlar ibadet alanları ve pazar alanı gibi kamusal alanlardır. Isparta kentinde genellikle yoğun olarak birkaç mahalle de yer seçtiklerinden yaşadıkları mahallede görünürlükleri fazladır.

4. “HERKES İÇİN KENT” BAĞLAMINDA ÖNERİLER VE SONUÇ

Makalede, “kapsayıcı planlama”; kentte yaşayan tüm özne gruplarının/farklılıkların toplumun çeşitliliği olarak değerlendirildiği, tüm kentlilerin haklarını savunan, gereksinim ve taleplerini göz önünde bulunduran, katılımı esas alan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Bu planlama yaklaşımı, mevcut planlama süreci ve planlama sisteminin yeniden ele alınmasını gerektirir. Analiz aşamasından, imar yönetmeliklerindeki kentsel donatı standartları ve tanımlarına kadar kapsamlı bir değişikliği öngörür. Örneğin, analiz aşamasında veriler ayrıştırılmalı, yerel olarak kentteki her özne grubunun sosyal profili çıkarılmalı, kentsel kullanım alanları, kullanıcıların buralara erişirken yaşadıkları sorunlar, özne gruplarının kentteki hareketlilikleri, görünürlükleri, talep/beklentileri analiz edilmelidir. Ayrıca planlama sürecinin hazırlık aşamasında her bir grup için tasarlanacak anket soruları, kentte yaşayan kullanıcı gruplarına sunulmalı ve plan hakkında bilgilendirilerek görüşleri alınmalıdır. İlgili kurumlardan gerekli veriler toplanmalı, dernekler, STK'lar ile derin görüşmeler yapılmalı, fikir atölyeleri oluşturulup, bilişsel haritaların ortaya çıkarılması ve Lynch analizi gibi farklı analiz yöntemleri kullanılmalıdır.

Kapsayıcı planlama anlayışı ile planlanan kentlerin aynı zamanda, “herkes için kent” temasına uygun olarak “sokak”, “mahalle”, “kent bütünü” ölçeğinde tüm kentlilerin hareketli ve görünür olduğu, katılım sağladığı, güvenli, erişilebilir, sağlıklı, yaşanabilir kentler olacağı düşünülmektedir.

Makalede, “Herkes İçin Kent” bağlamında öneriler, şehir planlama ehliyet alanı sınırları içerisinde; sokak ölçeğinde (1/200-1/1000 ölçek), mahalle ölçeğinde (1/1000-1/5000 ölçek) ve kent bütününde (1/5000 ölçek) her bir özne grubu için aşağıda verilmektedir. Önerilerde kullanılan başlıklar Altay Baykan'ın (2015) “Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri

Rehberi” adlı çalışmasından alınmıştır ve öneriler, çalışma bağlamında her bir özne grubuna göre uyarlanmıştır.

Eldeki makale, her özne grubu için geçerli kamusal alana katılım kriterlerini Isparta kentinde analiz edip değerlendirmiştir. Bu tür çalışmaların farklı özelliklere sahip her kent için ayrı ayrı analiz edilmesi ve analizlere dayalı mekânsal önerilerin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Şekil 16. “Çocuklar” üzerine geliştirilen öneriler

ÇOCUKLAR			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Aidiyet 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Aidiyet 	<p>Kent bütünüdür bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Çocuk özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Yaşanabilirlik • Sürdürülebilirlik
Ulaşım - Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklarda trafik işaretleri düzenlenmeli, çocukların yolları tanımaları için belirli işaretlemeler yapılmalı, kaldırım genişlikleri, kaldırımların yükseklikleri, rampalar ve kent mobilyaları çocuklar için ergonomik şekilde tasarlanmalıdır. • Trafik güvenliği nedeniyle bisiklet yolları kaldırım içerisinde dahil edilmedi ve bisiklet yolunun genişliği de standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Sokaklar yeşilli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan serdidi, duraklar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • 3-6 yaş arası çocuklar için ehevayn/bakıncıları ile birlikte mahallelerinde kreş-anaokulu (Özel Eğitim Tesisleri hariç) ve çocuk bahçesine güvenli/rahat bir şekilde erişilebilmeleri için yaya yolları tasarlanmalıdır. • 6-12 yaş aralığındaki çocukların ise bağımsızlıklarını kazanabilmeleri ve kendilerini yaşadıkları mahalleye ait hissetmeleri, ilkökul (Özel Eğitim Tesisleri hariç), park ve çocuk bahçesine güvenli ve rahat ulaşabilmeleri için bu güzergahlar yaya ve bisiklet yolları içermelidir. • Ana ulaşım akslarında yol boyu otoparklar planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününde taşıt yoğunluğu azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kaldırımların geniş ve rampa yükseklikleri çocuklar için standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Belli ticaret aksları ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yayalaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenli bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaya yolu ile taşıt yolunun kestiği noktalarda güvenli erişim sağlanmalıdır. (Üst geçit, alt geçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Bunun yanı sıra trafik levhaları ve hız kesiciler kent merkezinde bulunan mahallelerde taşıt-yaya-bisiklet kullanıcıları için oldukça önemlidir. • Çocuk bahçeleri ve parklar kent merkezinde güvenli ve uygun bir bölgede yer seçilmelidir. • Kaldırım genişlikleri, aydınlatmalar ve güvenlik kameraları da standartlar çerçevesinde unutulmamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuklar diğer gruplara göre kent merkezini en az kullanan özne grubudur. Kent merkezindeki park ve çocuk bahçelerini kullanım zamanları yalnızca ebeveynleriydiler. Ancak topluma iletişime geçebilmeleri ve kentün tüm grupları tarafından yaşanabilir olması için kent merkezi, kent bütününde çocuklar için erişilebilir ve güvenli olmalıdır.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların doğayı tanıması, sokaklardaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturaacağı gölge) amacı ile yeşil çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları kaldırımların kullanışsız ve dar olmaması açısından kaldırımın ortasında yer alınmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahallelerde bulunan çocuk bahçelerinde ehevayn/bakıcı için hava şartlarına uygun oturma alanları, çocukların hareket, keşif ve merak dürttülerini destekleyecek her yaş grubunun ve kız/erkek çocukların gereksinimlerine uygun, ergonomik, gölgelikli oyun elemanları (kum havuzu, su öğeleri, labirentler, tırmanma alanları) ve doğa/hayvanlar ile iç içe olacağı ortamlar oluşturulmalıdır. • Çeşitli ağaçlar ve peyzaj öğelerine yer verilmeli ancak bu bitkilerin alerjik reaksiyon gösterip göstermediği de dikkate alınmalıdır. • Olası suçlar açısından güvenliği sağlamak için seçilecek ağaç ve bitki türlerinin konumu, sıklığı ve boyutu görüş açısı gözeticiler belirlemelidir. • Çocuk bahçelerinde çocuklar için yıkama el yıkama üniteleri, tuvalet, güvenlik kameraları ve aydınlatma öğelerine yer verilmelidir. • Bisiklet kullanımı çocukların kas ve iskelet sistemlerinin gelişiminde büyük önem arz ettiğinden park ve çocuk bahçelerinin içerisinde bisiklet yolları tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Parklar, çocuk bahçeleri ve mesire yerleri kent bütününde yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • Hiyerarşi içinde en büyük mesire yerlerinde, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sistemine mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma, yürüyüş ve bisiklet yolları ile desteklenmelidir. • Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde çocuk bahçelerinin formu ve büyüklüğü ile ilgili herhangi bir min. ya da max. m2 belirtilmemiştir. Çocuk bahçeleri mahalle ölçeğinde belirtilen donatılar ve peyzaj düzenlemelerini içerecek gerekli form ve büyüklükte planlanmalıdır. • Yapılacak olan çocuk bahçelerinin büyüklüğü (m2) ile alakalı MFYY’de standartlar geliştirilmelidir. • Genellikle çocuk bahçeleri ve parkların içerisinde konumlandırılan trafö alanları için, tehlike oluşturmaması adına ebeveynler için daha uygun bir konum bulunmalı bulunamıyorsa trafö alanlarına görsel/fiziki aydın bir bariyer oluşturulmalıdır.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, kaldırım genişlikleri, oturma elemanları, çocukların özelliklerine ve gereksinimlerine göre güvenli ve konfor dikkate alınarak tasarlanmalıdır. • Tasarlanacak yaya geçitleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Bina girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenler engel durumu bulunan çocuklar dikkate alınarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • “Konut- Eğitim Tesisi”, “Konut-Park” arası yeşil alan yaya yolu ağ sistemi şeklinde düzenlenmelidir. Eğitim tesis alanlarının güney tarafı bahçe olarak ayrılmalıdır. • Okul bahçelerinin tören alanı harici zemini yumuşak zeminle kaplanmalı ve bitki, meyve, sebzeye yetiştiriciliği, küçük ölçekli hayvanat bahçesi, velilerin katılımına sağlanabileceği veya çocuklarını beklemelerine imkân verecek açık ve kapalı mekânlar düzenlenmelidir. • Kreş-anaokulu ve ilkökul alanlarının kat yüksekliği yüksek katlı değil mümkünse tek kat olarak planlanmalıdır. • İlkökul alanlarının bahçelerinde bisiklet park yeri yer almalıdır. • Orta ve büyük ölçekli her mahallede içerisinde kütüphane, sanat merkezleri, spor alanları, kurslar, eğlence merkezi ve çocuk meclisi barındıran bir merkez planlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk özne grubunun kullanacağı kamusal alanlar (hastane, kreş-anaokulu, ilkökul, yüzme havuzu, spor alanları vb.) kent bütünü dikkate alındığında erişilebilir mesafede konumlanmalıdır. • Eğitim tesis alanları yer seçerken çevresindeki fonksiyonlarla uyumlu olması, güvenli (yanıcı, patlayıcı) ve gürültülü, ses açısından rahatsızlık verecek mekânları uzak konumda yer seçilmelidir. • Kamusal alanlara yer seçerken kullanım alanlarına güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılabilir farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otopark ile (akrışmamalı), kapalı kamusal alanların yaya girişi yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır.

Şekil 17. “Gençler” üzerine geliştirilen öneriler

GENÇLER			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Dinamiklik • Yaşanabilirlik 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Dinamiklik • Yaşanabilirlik 	<p>Kent bütünüdür bir sistem olarak makro ölçekte "kapsayıcı" planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Genç özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Aidiyet • Dinamiklik
Ulaşım - Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklarda trafik işaretleri düzenlenmeli, kaldırım genişlikleri, kaldırımların yükseklikleri, rampalar ve kent mobilyaları ergonomik şekilde tasarlanmalıdır. • Trafik güvenliği nedeniyle bisiklet yolları kaldırım içerisinde dâhil edilmeli ve bisiklet yolunun genişliği standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Sokaklar çeşitli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan şeridi, duvarlar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Küçük ve orta ölçekli mahallelerde planlanması gereken eğitim tesis alanlarına (Özel Eğitim Tesisleri hariç) semt spor alanlarına erişim, bisikletli ve yaya olarak planlanmalıdır. • Mahallelerde gençlerin yürüyüş yapabilecekleri, evcil hayvanlarını dolaştırabilecekleri ve kendilerine vakit ayıracakları alanlara evlerinden güvenli bir şekilde yaya olarak ulaşabilmeleri kurgulanmalıdır. • Ana ulaşım akslarında yol boyu otoparklar planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. • Mahallelerde gençlerin kullanım araçları olarak scooter ve bisiklet otoparkları düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününde taşıt yoğunluğu olabildiğince azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır. • Bulunduğu konumdan üniversiteye, üniversiteden kent merkezine gitmek isteyen gençler için bisiklet yolları standartlarına uygun olarak planlama sürecinin başında tasarlanmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Sokak ölçeğinde kaldırımlar kentsel hizmet alanlarıdır ve standartlarına uygun olarak planlanmalıdır. • Belli ticaret aksları ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yaylaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenli bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. • Sokaklarda belirli noktalara elektronik cihazlar için şarj dolunı aletleri ve ergonomik olarak tasarlanmış oturma elemanları bulunmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaya yolu ile taşıt yolunun kesiştiği noktalarda güvenli erişim sağlanmalıdır. (Ust geçit, alt geçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Bunun yanı sıra trafik levhaları ve hız kesiciler kent merkezinde bulunan mahallelerde taşıt-yaya-bisiklet kullanımı için oldukça önemlidir. • Gençlerin kentte aidiyet hissetmeleri adına internet kafe, playstation salonu, spor salonları kent merkezinde yoğunlaşmalı, mahallelerde dengeli bir dağılım göstermelidir. • Kaldırım genişlikleri, aydınlatmalar ve güvenlik kameraları da standartlar çerçevesinde unutulmamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününde kültürel faaliyetleri içeren kültür merkezinin yer alması ve bu merkezin kent merkezinde, erişilebilir olarak planlanması gerekmektedir. Kültür merkezine ulaşım, kent bütününe dikkate alındığında farklı ulaşım sistemleri ile bağlantılı olmalıdır. • Kültür merkezi konser, tiyatro, sinema, eğitici ve eğlendirici faaliyetler içermeli kent merkezi gençler için dinamik hale gelmelidir.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar ve refüjiler; görsellik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duvarlar kaldırımların kullanışsız ve dar olmasını aşısından kaldırımın ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Park alanları ve semt spor alanları yaya ve bisiklet erişimi ile birbirine entegre edilmeli, fonksiyonlar arası kopukluk olmamalıdır. • Oturma alanları, evcil hayvan parkları, büfe, çeşme, WC gibi donatılar gençlerin kullanıma uygun olarak mahalle parklarında yer seçmelidir. • Bisiklet kullanımı gençlerde yaygın olduğundan park alanlarında mümkün olduğunca bisiklet yolları tasarlanmalıdır. • Semt spor alanları tek bir spor dalına özgü sahaya değil, birçok spor dalından faaliyeti gösterecek sahalara içermelidir ve bu sahalarda her türlü hava şartlarına karşı korunaklı olmalıdır. • Spor alanlarının içerisinde de oturma alanları, büfe, WC, soyunma kabinleri bulunmalıdır. • Mahalle parkları ve semt spor alanları aydınlatma elemanları ile desteklenerek günün her saatinde güvenli bir ortam haline gelmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Parklar, semt spor alanları ve mesire yerleri kent bütününde toplu yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • İlerlerçe içinde en büyük mesire yerinden, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sisteminin mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş-bisiklet yolları ile desteklenmelidir. • Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde semt spor alanları için bir yürüme çapı belirtilmiştir ancak spor alanlarının (basketbol, futbol, voleybol sahaları vb.) içeriği ve büyüklüğü ile ilgili herhangi bir minimum ya da maksimum standart belirtilmemiştir. Parklar ve semt spor alanları mahalle ölçeğinde belirtilen donatıları ve peyzaj düzenlemelerini içerecek gerekli form ve büyüklükte planlanmalıdır. • Semt spor alanında bulunması gereken sportif fonksiyonlar ve büyüklük(m2) ile alakalı MPYY'de standartlar geliştirilmelidir. • Kent bütünündeki farklı büyüklükteki açık ve yeşil alanlar farklı etkinliklerle donatılabilir.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, gençlerin özelliklerine ve gereksinimlerine göre tasarlanmalıdır. • Yaşanacak yaya gençleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almamalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Bina girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenler engel durumu bulunan gençler dikkate alınarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ortaokul ve lise alanlarının bahçeleri güncel cepheci olacak şekilde tasarlanmalı ve okul bahçelerine gençlerin ders aralarında keyifli vakit geçirecekleri oturma, spor elemanları yerleştirilmelidir. • Eğitim tesisleri bahçelerinin kaç m2 olması gerektiği hakkında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde standartlar geliştirilmelidir. • Gençlerde uyuturucu madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıkların önüne geçmek amacıyla küçük çaplı polis birimleri eğitim tesislerinin yakınında konuşlanabilir. • Gençlerin kentte aidiyet hissetmesi için müzik, sanat, spor tesisleri fonksiyonlarının her mahalleye homojen olarak dağılması, orta ölçekli mahallelerde ise kompakt olarak; sinema, tiyatro, gösteri merkezleri, atölyeler, kurslar, oyun salonları, sanatsal faaliyetler, sergi salonları, kongre merkezi, küçük ölçekli kütüphane ve kafe-restaurant içeren, her kullanıcı grubuna uygun "Çok Amaçlı Toplum Merkezi" planlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Genç özne grubunun kullanacağı kamusal alanlar (hastane, ortaokul, lise, üniversite yüzme havuzu, spor alanları, eğlence merkezleri vb.) kent bütününe dikkate alındığında erişilebilir mesafede konuşlanmalıdır. • Eğitim tesis alanları yer seçerken çevresindeki fonksiyonlarla uyumlu olmalı, güvenlik (yanıcı, patlayıcı) ve gürültü, ses açısından rahatsızlık verecek mekânlara uzak konumda yer seçmelidir. • Kamusal alanlara ve ortak kullanım alanlarına güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılacak farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otopark ile çakışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır.

Şekil 18. “Yaşlılar” üzerine geliştirilen öneriler

YAŞLILAR			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Yaşanabilirlik • Aktiflik 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Yaşanabilirlik • Aktiflik 	<p>Kent bütününe bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Yaşlı özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Konfor • Yaşanabilirlik
Ulaşım - Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklarda trafik işaretleri yaşlıların anlayabileceği, görüleceği şekilde göz önünde bulundurulmalıdır. • Kaldırım genişlikleri üç kişi yan yana yürüyebilecek şekilde tasarlanmalıdır. • Kaldırımların yükseklikleri, rampalar ve kent mobilyaları yaşlılar için ergonomik şekilde tasarlanmalıdır. • Sokaklar çeşitli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan seridi, duraklar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. • Toplu taşıma araçlarına ve duraklara sesli sinyalizasyon sistemi adapte edilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlıların mahallelerinde kullanım alanları genellikle günlük ihtiyaçlarını gidermek için market, manav, kasap, pazar, aile sağlığı merkezi, ibadet etmek için cami, varsa mesjid, kendi yaş grubu ile vakit geçirmek için kuraathaneler ve oturma, dinlenmek için park alanlarıdır. Yaşlı bireylerin gündelik hayatını kolaylaştırmak ve ev dışında da aktif olmalarını sağlamak için bu mekanlara olan erişimin yaya ağırlıklı olarak planlanması gerekmektedir. • Alışveriş yapılan mekanlardan eve dönerken ya da yorulduklarında oturup dinlenebilmeleri için belirli aralıklarla, hava şartlarına karşı korunaklı oturma alanları tasarlanmalıdır. • Ana ulaşım akslerinde yol boyu otoparklar planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. • Mahallelerde bulunan duraklar ve bekleme yerleri de özellikle günün karanlık saatleri için yeterince aydınlatılmalı, her türlü hava koşullarına karşı korunaklı olarak düzenlenmelidir. • Duraklar konut alanlarına yakın planlanmalı ve duraklarda yaşlılar için konforlu oturma alanları, günlük gazete üniteleri ve tekerlekli sandalye girişleri bulunmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününe taşıt yoğunluğu olabildiğince azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır. • Toplu taşıma hizmetlerinin sık ve güvenilir olması, düşük maliyetli ya da mümkünse ücretsiz sunulması ve kent bütününde yaygın bir ağı sahip olması gerekmektedir. • Yoğun araç trafiğine sahip ulaşım akslarıyla konut alanları arası yeşil bir campon bölge ile etkileşimi ve araç gurultusu azaltılmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kaldırımlar geniş ve rampa yükseldikleri yaşlılar için standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Belli ticaret akların ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yaylaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenilir bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. • Sokaklarda belirli noktalara ücretsiz haberleşme noktaları ve ergonomik olarak tasarlanmış oturma elemanları yerleştirilmelidir. • Kent merkezindeki ticarethanelerin kaldırım üzerine koydukları reklamlar ve indirim tabelaları görseleği bozmayacak şekilde kaldırım harici görünür alanlara yerleştirilmelidir. • Yaşlı bireyler güleray, saygı, sevgi ve yardımseverlik beklenebilir. Bu nedenle ekstra özen gösterip yaşlılara sunulan hizmet kalitesi artırılmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlı bireylerin kendilerini güvende ve konforlu hissedebilecekleri, temel ihtiyaçlarını aktif ve yakınlarından bağımsız olarak gidermeleri için kent merkezi ve kentsel hizmetler ulaşılabilir olmalıdır. Ama asıl önemli olan evinden kent merkezine gitmek isteyen yaşlı bir bireyin güvenli ve tek seferde erişiminin sağlanmasıdır. • Kent merkezinde yaya yolu kullanılacaksa yaya yolu ile taşıt yolunun kesiştiği noktalarda, karşıya geçişlerde güvenli erişim sağlanmalıdır. (İst geçit, alt geçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Geçiş noktalarında trafik levhaları ve hız kesiciler taşıt-yaya ve bisiklet kullanıcıları için oldukça önemlidir. • Güvenlik nedeni ile akşam saatlerinde aydınlatmalar çoğaltılmalı güvenlik kameraları yaygınlaştırılmalıdır. • Temel ihtiyaçların karşılanamadığı kent merkezini tercih eden yaşlı bireyler için yürüme mesafeleri dikkate alınarak, gerekli standartlar çerçevesinde, belirli aralıklarda kamusal tuvaletler yapılmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlıların ulaşım biçimi olarak çoğunlukla tercih ettiği toplu taşıma ağı, banka-alm, sağlık tesisleri, yaşlı merkezleri, park ve pazar alanları, ibadet alanları, kent merkezi, otogar, havaalanı gibi yaşlılar için öncelikli ve sık kullanılan lokasyonlara ulaşması sağlanmalıdır. • Bu ulaşım tek seferde yapılabilmeli yaşlı bireyler için rahatlık, güvenlik ve konfor ilâde edelr. Kentle bakıma muhtaç olan ve dışarı çıkmakta zorlanan yaşlılar için kişisel ve sağlık hizmetleri sunan genici araçlar yer almalıdır.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar ve refüjler; görselelik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duraklar kaldırımların kullanışsız ve dar olmaması açısından kaldırımın ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahallelerde bulunan park alanları; her türlü hava koşullarına uygun, spor aktiviteleri (egzersiz aletleri), yürüyüş yolları, kitap okuyacakları, dinlenecekleri, ailesi/arkadaşları ile vakit geçirecekleri, alanları içermelidir. • Açık ve yeşil alanlarda oturma elemanları, asansör, çok dik ve yüksel olmayan merdiven ya da rampa, merdiven korkuluğu, yeterli sayıda yönlendirici tabela, yeterli sayıda temiz ve bakımlı kamusal tuvalet gibi düzenlemeler bulunmalıdır. • Park alanları hava kirliliği, temizlik, bakım, aydınlatma, yüksel ses ve gürültü, saldırgan sokak hayvanları ve peyzaj öğeleri açısından yaşlılar için elverişli hale getirilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık ve yeşil alanları oluşturan; örmeğin parklar, semt spor alanları, mesire yerleri ve aile çay bahçeleri kent bütününde yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • İfyerarşı içinde en büyük mesire yerinden, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sisteminde mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş yolları ile desteklenmelidir. • Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde park alanlarının formu ve büyüklüğü ile ilgili herhangi bir minimum ya da maksimum metrekare belirtilmemiştir. Parklar mahalle ölçeğinde belirtilen donatılar ve peyzaj düzenlemelerini içerecek gerekli form ve büyüklükte planlanmalıdır. • Yapılacak olan park alanlarının büyüklüğü(m2) ile alakalı MPTYY'de standartlar geliştirilmelidir. • Kent bütünündeki farklı büyüklükteki açık ve yeşil alanlar farklı etkililiklerle donatılabilir. • Yaşlıların yaşadıkları çevre sosyalleşmelerini artırmalı, sağlıklı yaşamları desteklenmelidir.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, yaşlıların kullanımına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Tasarlanacak yaya geçitleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Hızlı girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenler yaşlıların hareket kısıtlılığı dikkate alınarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Konut çevresinde gereksinimlerini karşılayacakları mekanların olması yaşlılar açısından önemlidir. Konut çevresine yakın alanlarda sosyal dışlanmayı önlemek, genç-yaşlı iletişimini kaybettirmemek, aktif yaşlanmayı desteklemek ve hayattan keyif almalarını sağlamak adına tüm kullanıcı gruplarına uygun kamusal alanlar yaygınlaştırılmalıdır. • Mahallelerde “Çok Amaçlı Toplum Merkezi” kurulmalı ve bu merkez; Yaşlılar Meclisi’i, sergi, festival, tiyatro, sinema, küçük ölçekli kütüphane, herber, kiraathane, meslek eğitimleri, atölyeler, sağlık ve destek hizmetleri, dans, el sanatları, diğiz-nakış gibi fonksiyonlar içermelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlıların kullanacağı kamusal alanlar (hastane, pazar alanları, alışveriş merkezleri, ibadet alanları vb.) kent bütünü dikkate alındığında erişilebilir mesafede konumlanmalıdır. • Kamusal alanlara ve ortak kullanım alanlarına güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılabilir farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otopark ile çakışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır. Yaya ve araç girişlerinin tanımlı net olmalıdır. • Durak iniş noktasından bina girişine kadar mesafe yürüyüş yolu olarak devam etmeli, giriş-çıkışlar algılanabilir olmalıdır.

Şekil 19. “Kadınlar” üzerine geliştirilen öneriler

KADINLAR			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İnkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Eşitlik • Duyarlılık • Yaşanabilirlik 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Eşitlik • Duyarlılık • Yaşanabilirlik 	<p>Kent bütününe bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Kadın özne grubu için genel inkeler ve kalite ölçütleri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Eşitlik • Duyarlılık • Yaşanabilirlik
Ulaşım - Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklarda trafik işaretleri düzenlenmeli, kaldırım genişlikleri bebek/pazar arabası ve bisiklet yolu düşünülerek tasarlanmalıdır. • Kaldırımların yükseldikleri, rampalar ve kent mobilyaları kadınlar için ergonomik şekilde tasarlanmalıdır. • Sokaklar çeşitli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan seridi, duraklar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadınların mahalle içerisinde günlük ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları mekanlar; park, market, manav, kasap, pazar vb. mekanlardır. Ayrıca çocuğunu mahallesinde bulunan okula ya da çocuk bahçesine de götürülebilmelidir. • Kadınların gündelik hayatını kolaylaştırmak ve ev dışında da aktif olmalarını sağlamak için bu mekanlara olan erişimin yaya ağırlıklı olarak planlanması gerekmektedir. • Alışveriş yapılan mekanlardan eve dönerken oturup dinlenebilmesi için hava şartlarına karşı korunaklı oturma alanları tasarlanmalıdır. • Kadınların kullandıkları kamusal mekanların alçak saatlerinde de kullanılabilir olması göz önüne alınarak aydınlatma ve güvenlik kameralarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ana ulaşım akslarında yol boyu otomatik planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. • Mahallelerde bulunan duraklar ve bekleme yerleri de özellikle gündün karanlık saatleri için yeterince aydınlatılmalı, her türlü hava koşullarına karşı korunaklı olarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününe taşıt yoğunluğu olabildiğince azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır. • Farklı ulaşım araçlarının kullanımında duraklar arasındaki mesafe en aza indirilmelidir. • Altarma alanlarının ve bağlantı noktalarının iyi aydınlatılması önem arz etmektedir. • Kentte kurulacak ulaşım ağı sürdürülebilir bir hiyerarşi içinde olmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kaldırımlar geniş ve rampa yükseldikleri bebek arabası kullanan kadınlar için standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Belli ticaret aklarını ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yaygınlaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenli bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. • Sokaklarda belirli noktalara elektronik cihazlar için şarj dolun aletleri, ücretsiz haberleşme noktaları ve ergonomik olarak tasarlanmış oturma elemanları yerleştirilmelidir. • Kent merkezindeki ticarethanelerin kaldırım üzerine koydukları reklam ve indirim tabelaları görselliği bozmayacak şekilde kaldırım harici görünür alanlara yerleştirilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent merkezi birçok farklı amaçlarla kadınlar tarafından yoğun kullanılan alandır. Çocuklu veya tek başına bir kadının evinden kent merkezine gitmek isteyen kadının güvenli ve tek seferde erişiminin sağlanmasıdır. • Kent merkezinde yaya yolu kullanılacaksa yaya yolu ile taşıt yolunun kesiştiği noktalarda, karşıya geçişlerde güvenli erişim sağlanmalıdır. (İst geçit, algeçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Bunun yanı sıra bu noktalarda trafik levhaları ve hız kesiciler taşıt-yaya ve bisiklet kullanıcıları için oldukça önemlidir. • Güvenlik nedeni ile alçak saatlerinde aydınlatmalar çoğaltılmalı güvenlik kameraları yaygınlaştırılmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal-kültürel alanlar ve kültür merkezlerinin kadın kullanımına, erişimine en uygun yerlerde ve kent merkezinde konumlanmalıdır. • Kent merkezine ulaşım kadınlar için rahat ve erişilebilir olmalıdır. • Kadınların yoğun olarak kullandıkları kentsel hizmet alanları ve alışveriş merkezleri birbirlerine yakın konumlanmalı ya da toplu taşımanın açısından erişilebilir olmalıdır.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar ve retüjler; görsellik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duraklar kaldırımların kullanışsız ve dar olmasından dolayı ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahallelerde bulunan park alanları, kadınların günlük stresini atacağı şekilde, her türlü hava koşullarına uygun, spor aktiviteleri (egzersiz aletleri), yürüyüş yolları, kitap okuyacakları, dinlenecekleri, çocukları/arkadaşları ile vakit geçirecekleri, alanları içermelidir. • Açık ve yeşil alanlarda oturma elemanları, kadınların kullanımına uygun WC, büfe, mahremiyete özen gösterilerek emzirme-alt değiştirme ve çocuk bakım yeri tasarlanmalıdır. • Park alanlarında aydınlatmalar ve peyzaj öğeleri yaygınlaştırılmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık ve yeşil alanları oluşturan; örneğin parklar, semt spor alanları ve mesire yerleri kent bütününe yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • Kadınların gündelik hayatını renklendirecek olanaklar barındıran kadınların hem tek başlarına hem aileleri ve arkadaşları ile hem de çocukları ile vakit geçirebilecekleri rekreasyon alanları planlanmalıdır. • Hiyerarşi içinde en büyük mesire yerinden, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sistemine mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş yolları ile desteklenmelidir. • Mekansal Planlar Yapımı Yönetmeliğinde park alanlarının formu ve büyüklüğü ile ilgili herhangi bir minimum ya da maksimum metrekare belirtilmemiştir. Parklar mahalle ölçeğinde belirlenen donatıları ve peyzaj düzenlemelerini içerecek gerekli form ve büyüklükte planlanmalıdır. • Yapılacak olan park alanlarının büyüklüğü (m2) ile alakalı MFPY'de standartlar geliştirilmelidir.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, kadınların özelliklerine ve gereksinimlerine göre tasarlanmalıdır. • Tasarlanacak yaya geçitleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Bina girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenler engel durumu bulunan bebek arabası kullanan kadınlar dikkate alınarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadınların kent merkezine gitmelerine gerek kalmadan konut çevresinde gereksinimlerini karşılayacakları mekanların olması zamanın verimli kullanımı açısından önemlidir. Konut çevresine yakın alanlarda kadınların ve çocukların eğitimine ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunacak tüm kullanıcı gruplarına uygun kamusal alanlar yaygınlaştırılmalıdır. • Mahallelerde “Çok Amaçlı Toplum Merkezi” kurulmalı ve bu merkez; Kadın Meclisi, sergi, festival, tiyatro, sinema, küçük ölçekli kütüphane, kuaför/güzellik merkezi, meslek eğitimleri, atölyeler, kişisel gelişim, psikolojik destek, sportif faaliyet birimlerini içermelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadınların kullanacağı kamusal alanlar (hastane, pazar alanları, alışveriş merkezleri vb.) kent bütünü dikkate alındığında erişilebilir mesafede konumlanmalıdır. • Kamusal alanlar ve ortak kullanım alanlarına güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılabilirliği farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otomatik ile çalışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır.

Şekil 20. “Engelliler” üzerine geliştirilen öneriler

ENGELLİLER			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> Güvenlik Erişilebilirlik Katılım/Görünürlük/Hareketlilik Konfor Yaşanabilirlik Aktiflik 	<ul style="list-style-type: none"> Güvenlik Erişilebilirlik Katılım/Görünürlük/Hareketlilik Konfor Yaşanabilirlik Aktiflik 	<p>Kent bütününe bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Engelli özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri;</p> <ul style="list-style-type: none"> Güvenlik Erişilebilirlik Katılım/Görünürlük/Hareketlilik Konfor Aktiflik Yaşanabilirlik Sürdürülebilirlik
Ulaşım - Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> Kaldırım ve yaya yollarının yüzeyi kaymaz nitelikte, kaldırım döşemeleri bitişik ve boşluksuz olmalıdır. Rampaların ve kaldırımların yüzey kaplaması iklim koşullarına göre en uygun malzemeden seçilmelidir. Yürüyüş yoluna dalları sarkan ağaçlarla, yolu daraltan çalı ve bitkiler düzenli olarak budanmalıdır. Kentsel mobilyaların kolay görülebilmesi ve engelli bireyler tarafından rahat ulaşılabilmesi için donatılar çevreleri veya koldileri farklı renk ve dokuda düzenlenmelidir. Sokaklardaki kentsel mobilyalar (oturma elemanları, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, trafik işaretleri, korkuluklar vb.) bireylerin hareketlerini kısıtlamayacak şekilde, standartlarına uygun ölçülerde düzenlenmeli ve yeterli sayıda genetik analizlerle yerleştirilmelidir. Ayrıca mobilyaların kenarları kesici, delici, yalalayıcı olmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Yürüyüş yolları ve kaldırımlar standartlara uygun genişlik ve eğime göre düzenlenmelidir. Bozulmuş döşeme taşlarının bakım-onarımı yapılmalı, rampaların eğimleri ve görme engelliler için erişimde süreklilik sağlanmada yardımcı olan sarı bant izleri standartlar çerçevesinde düzenlenmelidir. Rampa girişleri ve kaldırım üzerindeki park halindeki araçlar, görme engelli bireylere ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için zorluk çıkardığından bu durumun önüne geçilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bilgilendirme panoları açık ve net olmalıdır; kolay anlaşılabilir, uzaktan görülebilir ve fiziksel engellilerin erişilebilirliğine cevap verecek şekilde olmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Engellilerin mahallelerinde kullanım alanları genellikle günlük ihtiyaçlarını gidermek için market, manav, kasap, pazar, aile sağlığı merkezi, park, ibadet etmek için cami varsa mesit vb. mekânlardır. Engelli bireylerin günlük hayatını kolaylaştırmak ve cv dışında da aktif olmalarını sağlamak için bu mekânlara olan erişimin engelli bireylere yönelik standartlar ile planlanması gerekmektedir. Ana ulaşım akslarında engelli bireyler için standartlar ölçüsünde park alanlarının bulunduğu otopark alanları tasarlanmalıdır ve bu alanların trafik işaretleri, luz kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. Mahallelerde bulunan duraklar ve bekleme yerleri de engelli bireylerin kullanımına uygun tasarlanmalı, özellikle günün karanlık saatleri için yeterince aydınlatılmalı, her türlü hava koşullarına karşı korunaklı olarak düzenlenmelidir. Duraklar kamusal alanlara yakın planlanmalı ve duraklarda engelliler için konforlu oturma alanları ve tekerlekli sandalye girişleri bulunmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Kent bütününde taşıt yoğunluğu olabildiğince azaltılmalı, kent içi ulaşım alanlarında engelliler (fiziksel, işitme-konuşma-görme vb.) için gerekli önlemler alınmalı ve belirlenen standartlar dâhilinde, engelli bir bireyi yardım almadan bir yerden bir yere geçilebileceği şekilde ulaşım ağı oluşturulmalıdır. Gerekli yasal düzenlemelerde kent bütününe kapsayacak planlarda ulaşılabilirlik kriterlerinin uygulanması zorunlu hale getirilmelidir.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> Aydınlatma, trafik levhaları ile süs hitkileri, çiçeklik/saksılar, yaya korkulukları gibi donatılar, yaya kaldırım boyunca emniyet şeridi içinde düzgün olarak yerleştirilmelidir. Kent merkezinde bulunan bazı dükkanların, önlerine yerleştirilen masa, sandalye ve tabelaların kaldırım üzerinde bulunan sarı çizgilerin işlevselliğini bozmayacak şekilde yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Kent merkezindeki insan kalabalığını sarı çizgilerin üzerinden yürütmemesi konusunda bilgilendirme yapılmalıdır. Kent merkezinde bulunan panolarla yerleştirilecek kamu sporları ile kentlerde yaşayan engellilere yönelik tutum ve davranışları konusunda farkındalık kazandırılabilir. Taşıt yolu ve kavşaklarda yaya geçitleri bordür taşı ile kesilmemeli ve yaya geçitinde taşıt yolu seviyesine kadar yaya geçidi genişliğince standartlara uygun rampa yapılmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Engelli bireylerin kendilerini güvenli ve konforlu hissedecekleri, temel ihtiyaçlarını aktif ve yakınlarından bağımsız olarak gidermeleri için kent merkezi ve kentsel hizmetler ulaşılabilir olmalıdır. Ancak önemli olan evinden kent merkezine gitmek isteyen engelli bir bireyin güvenli ve rahat bir biçimde erişilebilmesi sağlanmalıdır. Yaya geçitlerindeki trafik lambaları görme engelli bireyler için sesli bilgilendirme yapılmalıdır. Kent merkezinde yaya yolu kullanılmıyacak yaya yolu ile taşıt yolunun kesilişi noktalarda, karşıya geçişlerde güvenli erişim sağlanmalıdır. (Üst geçit, altgeçit, yürüyüş merdiven, asansör vb.) Kaldırımlar, üst geçitler çıkıntı, çukur olmayacak şekilde bahneleri yapılmalıdır. Görme engellilere yönelik hissedilebilir yaya ve yönlendirme yüzey uygulamaları (sarı çizgiler) yaygınlaştırılmalıdır. Duraklar ve toplu taşımalarda sesli sinyalizasyon sistemleri bulunmalı, fiziksel ve görme engelli bireyler duraklara erişirken sorun yaşamamalı ve gelen otobüsü bilgilendirmek adına durakta fiziksel engelli bireylerin erişilebileceği konumda butonlar bulunmalıdır. Kent merkezinde yal haya otoparklar ile uyumlu olarak şekilde engelli araç, otopark yerleri ayrılmalıdır. Ayrıca engelli bireylerin erişilebileceği, kullanılabileceği kamusal tuvaletler yaygınlaştırılmalı, kent içerisindeki bilgilendirme ve yönlendirici işaretlerin içeriklerini anlaşılabilir, okunabilir düzeyde standartlara uygun olmasına dikkat edilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> Engelli bireylerin engel şekli ne olursa olsun, istihdam, sosyal ve kentsel hizmetlere bağımsız olarak erişememesi, kent içerisindeki sosyal iletişimin dışlanmasına neden olmaktadır. Kent bütününde engelli bireylerin her türlü kentsel hizmetlerden yararlanmasını hedeflenmeli, ayrımcılığa maruz kalmaları engellenmelidir.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> Sokaklar ve refüjiler; görsellik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. Dalları sarkan bitkiler, ağaçlar düzenli olarak budanmalıdır. Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duraklar kaldırımların kullanışsız ve dar olmaması ayrıca baston, tekerli sandalye kullanan engelli bireylere engel olmaması açısından kaldırım ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Mahallelerde bulunan park alanları; her türlü hava koşullarına uygun, spor aktiviteleri (egzersiz aletleri), yürüyüş yolları, kitap okuyacakları, dinlenecekleri, aileli/arkadaşları ile vakit geçirecekleri, alanları içermelidir. Açık ve yeşil alanlara görme engelli bireyler için alana ulaşım ve alan içerisinde rahatlıkla hareket edilebileceği sarı çizgiler, bilgilendirme ve yönlendirme işaretleri yapılmalıdır (mesit ve tuvalet giderken vb.) Rampa genişlikleri ve yükseklikleri engelli kullanıcılara uygun standartlarda tasarlanmalıdır. Açık ve yeşil alanlarda engelli bireyler için yeterli sayıda otopark yeri ayrılmalıdır. Oturma alanları, çeşme engelli bireylerin kullanılabileceği şekilde düzenlenmelidir. Tuvaletler temiz, bakımlı ve yeterli sayıda tüm kullanıcı gruplarının kullanımına uygun olarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> Açık ve yeşil alanlar oluşturan; örneğin parklar, semt spor alanları, mesire yerleri ve aile çay bahçeleri kent bütününde yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. Hiyerarşi içinde en büyük sisteme mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş yolları ile desteklenmelidir. Yürüyüş yolları, kaldırımlar ve rampalar engelli bireylerin kullanımına uygun olarak standartlar çerçevesinde tasarlanmalıdır. Kent bütününde yer alan açık ve yeşil alanların kullanımı engelli bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek ve yaşam kalitelerini artırmak açısından oldukça önemlidir.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> Kamu binası, hastane, alışveriş merkezi, restoran, kültür merkezi, cezan, kütüphane, ibadet alanları gibi tüm kamusal alanların girişleri, engelli kullanıcı grubu dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Rampaların yükseklikleri, kaldırım genişlikleri, merdivenler, durakların kamusal alanlara yakınlığı, güzergâh üzerinde bulunan kent mobilyaları gibi donatılar standartlarına uygun olarak planlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Konut çevresinde gereksinimlerini karşılayacakları mekânların olması engelli bireylerin konforu açısından önemlidir. Konut çevresine yakın alanlarda sosyalleşmelerini sağlayacak, diğer kullanıcı grupları ile iletişime geçecek, yaşadığı mahallede aletliğini artıracak ve yaşam kalitesini yükseltecek kamusal kullanımlar yaygınlaştırılmalıdır. Mahallelerde “Çok Amaçlı Toplum Merkezi” kurulmalı ve bu merkez; İngilizce Konseyi, sergi, festival, tiyatro, sinema, küçük ölçekli kütüphane, berber, kiraathane, meslek eğitimleri, atölyeler, sağlık ve destek hizmetleri, dans, el sanatları, spor gibi fonksiyonlar içermelidir. Çok Amaçlı Toplum Merkezi içerisinde barındırdığı fonksiyonların kullanım, tüm engel gruplarını kapsayacak, rahat ve erişilebilir olarak tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Engelli bireylerin eğitim, sağlık, spor, istihdam alanları gibi kamusal mekânlara ulaşılabilirliğine engel durumu engellenmelidir. Kent bütününde doğru bir planlama ve tasarım ile engelli bireylerin kamusal alanlara birlerinden bağımsız olarak erişimi mümkündür. Yoğun olarak kullanılan hastane alanlarının girişleri otopark ile çakışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, aray yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır. Yaya ve araç girişlerinin tanımlı net olmalıdır. Durak iniş noktasından bina girişine kadar mesafe engelli bireylerin kullanılabileceği ulaşım sistemi ile olarak etmeli ve giriş-çıkışlar algılanabilir olmalıdır. Duraklar, kamusal alanlara yakın yerlerde planlanmalıdır. Kent bütünündeki tüm kapalı kamusal alanlarda bina içi navigasyon uygulamaları, sesli izmza, görevli yardım, makbuzlarda oda/kat bilgilerinde kabartma, asansör, bina içi sarı çizgiler ve bilgilendirme çalışmalarını yapılmalıdır.

Şekil 21. “Romanlar” üzerine geliştirilen öneriler

ROMANLAR			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Aidiyet • Sosyal İçerme • Eşitlik 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Aidiyet • Sosyal İçerme • Eşitlik 	<p>Kent bütünü için bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Roman özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenlik • Erişilebilirlik • Katılım/Görünürlük/Hareketlilik • Aidiyet • Sosyal İçerme • Yaşanabilirlik
Ulaşım Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar Romanlar için özgürlük demektir, sosyalleşme ortamıdır, yaşam alanı sayılabilecek mekanlardır. Sokakların tasarlanıp ulaşım sistemine göre yayalaştırılması güvenlik ve rahatlık sağlayacaktır. • Sokaklar çeşitli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan şerhidi, duraklar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Romanların mahalle içerisinde günlük ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları mekanlar; park, market, manava, kasap, pazar, aile sağlığı merkezi, cami vb. mekanlardır. Ayrıca çocuğunu mahallesinde bulunan okulda ya da çocuk bahçesine ile götürebilir ve bu mekanlara olan erişimini yaya- bisiklet önceliği ile planlanması gerekmektedir. • Romanların kullandıkları kamusal mekanların akşam saatlerinde de kullanılabilir olması göz önüne alınarak aydınlatma ve güvenlik kameralarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. • Ana ulaşım akslarında yolu boyu otoparklar planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. • Mahallelerde bulunan duraklar ve bekleme yerleri de özellikle günün karanlık saatleri için yeterince aydınlatılmalı, her türlü hava koşullarına karşı korunaklı olarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Romanların kentte dolaşım özgürlüğü büyük ölçüde mahallelerini, sokaklarını kapsamaktadır. Kent bütününde de aidiyet hissetmeleri dolaşım özgürlüğü kazanmaları için taşıt yoğunluğu olabildiğince azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır. • Farklı ulaşım araçlarının kullanımında duraklar arasındaki mesafe en aza indirilmelidir. • Aktarma alanlarının ve bağlantı noktalarının iyi aydınlatılmış olması dikkat edilmelidir. • Kentte kurulacak ulaşım ağı sürdürülebilir bir hiyerarşi içinde olmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kaldırımlar ve rampalar standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. Belli ticaret aksları ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yayalaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenli bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. • Sokaklarda belirli noktalara elektronik cihazlar için şarj duvar aletleri, ücretsiz haberleşme noktaları ve ergonomik olarak tasarlanmış oturma elemanları yerleştirilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Romanlar temel ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için kent merkezini yoğun kullanan bireylerdir. Bu nedenle kent merkezi ve kentsel hizmetler ulaşılabilir olmalıdır. Ama asıl önemli olan evinden kent merkezine gitmek isteyen bir bireyin güvenli ve tek seferde erişiminin sağlanmasıdır. • Kent merkezinde yaya yolu kullanılacaksa yaya yolu ile taşıt yolunun kesiştiği noktalarda, karşıya geçişlerde güvenli erişim sağlanmalıdır. (İst. geçi, algeçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Bunun yanı sıra bu noktalarda trafik levhaları ve hız kesiciler taşıt-yaya ve bisiklet kullanıcıları için oldukça önemlidir. • Kent merkezinde güvenlik nedeni ile akşam saatlerinde aydınlatılmalı çoğaltılmalı güvenlik kameraları yaygınlaştırılmalıdır. • Kentsel hizmetlerin mahallelerde homojen olarak dağılım göstermesi Romanların kente aidiyetini ve sosyal içermelerini sağlayacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent bütününde kültürel faaliyetleri içeren kültür merkezinin yer alması ve bu merkezden kent merkezinde, erişilebilir olarak planlanması gerekmektedir. • Kültür merkezine ulaşım, kent bütünü dikkate alındığında farklı ulaşım sistemleri ile bağlantılı olmalıdır. • Kültür merkezi konser, tiyatro, sinema, eğitici ve eğlendirici faaliyetler içermeli kent merkezi Romanlar için keyifli vakit geçirecekleri mekânı temsil etmelidir.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar ve refüjler; görsellik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duraklar kaldırımların kullanışsız ve dar olmaması açısından kaldırımın ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Romanlar kimliklerini ve kültürlerini korumak için mahalleleri dışında vakit geçirdikleri yer yok denecek kadar azdır. Bu nedenle mahallelerinde bulunan park alanları; her türlü hava koşullarına uygun, spor aktiviteleri (egzersiz aletleri), yürüyüş yolları, kitap okuyacakları, dinlenecekleri, çocukları/arkadaşları ile vakit geçirecekleri alanlar içermelidir. • Açık ve yeşil alanlarda yine tüm kullanıcı gruplarının kullanımına uygun oturma elemanları, WC, büfe, mahremiyete özen gösterilerek emzirme-alt değiştirme ve çocuk bakım yeri tasarlanmalıdır. • Park alanlarında aydınlatmalar ve peyzaj öğeleri yaygınlaştırılmalıdır. • Olası suçlar açısından güvenliği sağlamak için seçilecek ağaç ve bitki türlerinin konumu, sıklığı ve boyutu görüş açısı gözeticilerle belirlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık ve yeşil alanları oluşturan, örneğin parklar, semt spor alanları, mesire yerleri ve aile çay bahçeleri kent bütününde yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • Hiyerarşi içinde en büyük mesire yerlerden, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sisteminin mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş yolları ile desteklenmelidir. • Yaşadıkları çevre sosyalleşmelerini artırmalı, sağlıklı yaşamaları desteklenmelidir. • Kent bütünündeki farklı büyüklükteki açık ve yeşil alanların uygun fiyata, farklı etkinliklerle donatılması Romanların sosyalleşmesini, topluma bütünleşmesini, onlar hakkında oluşan ön yargıların kırılmasını sağlayacaktır.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanım Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, tüm özne grupları dikkate alınarak tasarlanmalıdır. • Tasarlanacak yaya geçitleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Bina girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenler engel durumu bulunan bebek arabası kullanan Roman bireyler dikkate alınarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gönüllülüğe ya da zorunluluğa esas olarak konut ayrışması yaşayan Romanların, Konut çevresine yakın alanlarda, Roman erişkinlerin ve çocukların eğitimine, kültürel gelişmelerine katkıda bulunacak tüm kullanıcı gruplarına uygun kamusal kullanımlar yaygınlaştırılmalıdır. • Mahallelerde “Çok Amaçlı Toplum Merkezi”nin kurulması ve bu merkezde; Roman Medisi, sergi, festival, tiyatro, sinema, küçük ölçekli kütüphane, kuaför/güzellik merkezi, berber, aile planlaması, meslek eğitim kursları, atölyeler, kişisel gelişim, psikolojik destek, sportif faaliyet birimleri içermesi Romanların diğer özne grupları ile birlikte vakit geçirmesini sağlayarak sosyal ve mekânsal dışlanmanın önüne geçecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Romanlarında diğer özne grupları gibi kentteki tüm kamusal alanlara (hastane, pazar alanları, alışveriş merkezleri, ibadet alanları vb.) erişimde eşit haklara sahiptir ve kent bütünü dikkate alındığında kamusal alanlar erişilebilir mesafede konumlanmalıdır. • Kamusal alanları ve ortak kullanım alanlarını güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılabilir farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otopark ile çıkışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır: Yaya ve araç girişlerinin tanımı net olmalıdır. • Durak iniş noktasından bina girişine kadar mesafe yürüyüş yolu olarak devam etmeli, giriş-çıkışlar algılanabilir olmalıdır.

Şekil 22. “Göçmenler/mülteciler” üzerine geliştirilen öneriler

GÖÇMENLER/MÜLTECİLER			
ÖLÇEKLER	SOKAK	MAHALLE	KENT BÜTÜNÜ
ÖLÇÜTLER			
Genel İlkeler - Kalite Ölçütleri	<ul style="list-style-type: none"> •Güvenlik •Erişilebilirlik •Katılım/Görünürlük/Hareketlilik •Aidiyet •Eşitlik 	<ul style="list-style-type: none"> •Güvenlik •Erişilebilirlik •Katılım/Görünürlük/Hareketlilik •Aidiyet •Sosyal İçerme •Eşitlik 	<p>Kent bütününe bir sistem olarak makro ölçekte “kapsayıcı” planlama yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir.</p> <p>Göçmen/Mülteci özne grubu için genel ilkeler ve kalite ölçütleri;</p> <ul style="list-style-type: none"> •Güvenlik •Erişilebilirlik •Katılım/Görünürlük/Hareketlilik •Aidiyet •Sosyal İçerme •Yaşanabilirlik
Ulaşım Erişilebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Sokakların tasarlanan ulaşım sistemine göre yayalaştırılması güvenlik ve rahatlık sağlayacaktır. • Sokaklar çeşitli ağaç ve peyzaj öğeleri içermeli ancak kaldırım üzerinde bulunan yeşil alan şerhidi, duraklar ve kentsel mobilyalar kaldırım genişliğini daraltmayacak şekilde tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Göçmen/mültecilerin yaşadıkları yer içerisinde günlük ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları mekanlar; park, market, manav, kasap, pazar; aile sağlığı merkezi, cami vb. mekanlardır. Bu mekanlara ulaşımın yaya- bisiklet önceliği ile planlanması gerekmektedir. • Göçmen/Mültecilerin kullandıkları kamusal mekanların aksesuar saatlerinde de kullanılabilir olması göz önüne alınarak aydınlatma ve güvenlik kameralarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. • Ana ulaşım akslarında yol boyu otoparklar planlanmalı ve bu alanların trafik işaretleri, hız kesiciler ile güvenliği sağlanmalıdır. • Mahallelerde bulunan duraklar ve bekleme yerleri de özellikle günün karanlık saatleri için yeterince aydınlatılmalı, her türlü hava koşullarına karşı korunaklı olarak düzenlenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Göçmenlerin/mültecilerin kentte dolaşım özgürlüğü sınırlıdır. Kent bütününde de aidiyet hissetmeleri dolaşım özgürlüğü kazanmaları için taşıt yoğunluğu azaltılmalı, yaya-bisiklet ve toplu taşıma ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegrasyonu sağlanmalıdır. • Farklı ulaşım araçlarının kullanımında duraklar arasındaki mesafe en aza indirilmelidir. • Aktarma alanlarının ve bağlantı noktalarının iyi aydınlatılmış olmasına dikkat edilmelidir. • Kentte kurulacak ulaşım ağı sürdürülebilir bir hiyerarşi içinde olmalıdır.
Kent Merkezi - Kentsel Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kaldırımlar ve rampalar standartlarına uygun olarak tasarlanmalıdır. • Belli ticaret alanları ulaşım sisteminin el verdiği ölçüde yayalaştırılmalıdır. • Kent merkezinde yoğun olarak kullanılan durakların yaya yolu ve kaldırımlar ile ilişkisi ulaşımı engellemeyecek ve güvenilir bir erişim sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. • Sokaklarda belirli noktalara elektronik cihazlar için şarj dolun aletleri, ücretsiz haberleşme noktaları ve ergonomik olarak tasarlanmış oturma elemanları yerleştirilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kimlik sorunu yaşamayan göçmen/mülteci, temel ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için kent merkezini yoğun kullanan bireylerdir. Bu nedenle kent merkezi ve kentsel hizmetler ulaşılabilir olmalıdır. Ama asıl önemli olan evinden kent merkezine gitmek isteyen bir bireyin güvenli ve tek seferde erişiminin sağlanmasıdır. • Kent merkezinde yaya yolu kullanılacaksa yaya yolu ile taşıt yolunun kesiştiği noktalarda, karşıya geçişlerde güvenli erişim sağlanmalıdır. (Ust geçit, altgeçit, yürüyen merdiven, asansör vb.) Bunun yanı sıra bu noktalarda trafik levhaları ve hız kesiciler taşıt-yaya ve bisiklet kullanıcıları için oldukça önemlidir. • Kent merkezinde güvenlik nedeni ile akşam saatlerinde aydınlatmalar çoğaltılmalı güvenlik kameraları yaygınlaştırılmalıdır. • Kentsel hizmetlerin mahallelerde homojen olarak dağılım göstermesi göçmen/mültecilerin kente aidiyetini artıracaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kentlerde çok kültürlülük bilincinin geliştirilmesi, uyumlu ve hoşgörülü topluluk ilişkilerinin teşvik edilmesine fayda sağlayacaktır. Bu nedenle sosyal uyum sağlanması ve kentte yaşayan tüm bireyler için fırsat eşitliğini sağlanması için göçmenleri topluma dahil etmek için kent bütününde kültürler arası faaliyetler, organizasyonlar düzenlenmesi gerekmektedir.
Açık - Yeşil Alanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar ve refüjler; görsellik, havadaki oksijen oranı ve de konfor (bitkilerin oluşturacağı gölge) amacı ile çeşitli ağaç ve bitkilerle donatılmalıdır. • Kaldırımların olduğu bölgede bulunan yeşil alanlar, aydınlatma elemanları, duraklar kaldırımların kullanışsız ve dar olmasını açısından kaldırım ortasında yer almamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahallelerde bulunan park alanları; her türlü hava koşullarına uygun, spor aktiviteleri (egzersiz aletleri), yürüyüş yolları, kitap okuyacakları, dinlenecekleri, çocukları/arkadaşları ile vakit geçirecekleri alanlar içermelidir. • Açık ve yeşil alanlarda yine tüm kullanıcı gruplarının kullanımına uygun oturma elemanları, WC, büfe, mahremiyete özen gösterilerek emzirme-alt değiştirme ve çocuk bakım yeri tasarlanmalıdır. • Park alanlarında aydınlatmalar ve peyzaj öğeleri yaygınlaştırılmalıdır. • Olası suklar açısından güvenliği sağlamak için seçilecek ağaç ve bitki türlerinin konumu, sağlığı ve boyutu görüş açısı gözönünde tutulmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık ve yeşil alanları oluşturan; örneğin parklar, semt spor alanları, mesire yerleri ve aile çay bahçeleri kent bütününde yeşil ağ sistemi şeklinde kurgulanmalıdır. • Hiyerarşi içinde en büyük mesire yerinden, en küçük park alanına uzanan yeşil ağ sisteminde mahallelerden güvenli ve rahat erişim için toplu taşıma ve yürüyüş yolları ile desteklenmelidir. • Yaşadıkları çevre sosyalizmelerini artırmalı, sağlıklı yaşamaları desteklenmelidir. • Kent bütünündeki farklı büyüklükteki açık ve yeşil alanların uygun fiyatta, farklı etkinliklerde donatılması göçmenlerin/mültecilerin sosyalleşmesini, topluma bütünleşmesini ve adaptasyon süreçlerinin hızlanmasını sağlayacaktır.
Kamusal Alanlar - Ortak Kullanılan Alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaklar tüm özne grupları için ortak kullanım alanı sayılmaktadır. Sokaklarda bulunması gereken kent mobilyaları, aydınlatmalar, çöp kutuları, tüm özne grupları dikkate alınarak tasarlanmalıdır. • Tasarlanacak yaya geçitleri kapalı kamusal alanların girişinde yer almalıdır (bahçe ya da bina girişi). • Bina girişlerinde bulunan rampalar ve merdivenlerde tüm özne grupları dikkate alınarak tasarlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Konut çevresine yakın alanlarda, göçmen/mülteci erişimlerini ve çocukların eğitime, kültürel gelişmelerine, topluma uyum/adaptasyon sürecinin hızlanmasına katkıda bulunacak tüm kullanıcı gruplarına uygun kamusal alanlar yaygınlaştırılmalıdır. • Mahallelerde “Çok Amaçlı Toplum Merkezi”nin kurulması ve bu merkezde; Göçmen/Mülteci Meclisi, sergi, festival, tiyatro, sinema, küçük ölçekli kütüphane, kuaför/güzellik merkezi, herber, meslek eğitim kursları, aile planlaması, Dil Bilgisi eğitimi, atölyeler, kişisel gelişim, psikolojik destek, sportif faaliyet birimleri içermesi göçmenlerin/mültecilerin diğer özne grupları ile birlikte vakit geçirmesini sağlayarak sosyal ve mekânsal dışlanmanın önüne geçecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Göçmenler/mülteciler, diğer özne grupları gibi kentteki tüm kamusal alanlara (hastane, pazar alanları, alışveriş merkezleri, ibadet alanları vb.) erişimde eşit haklara sahiptir ve kent bütünü dikkate alındığında kamusal alanlar erişilebilir mesafede konumlanmalıdır. • Kamusal alanlara ve ortak kullanım alanlarına güvenli erişim tek bir ulaşım türüyle sağlanıyorsa kullanılabilir, farklı toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonu sağlanmalıdır. • Özellikle hastane alanlarının girişleri otopark ile çakışmamalı, kapalı kamusal alanların yaya giriş yolu, araç yolu, kaldırım ve otoparkları kullanıcı için güvenli ve rahat bir erişim çerçevesinde kurgulanmalıdır. Yaya ve araç girişlerinin tanımı net olmalıdır. • Durak iniş noktasından bina girişine kadar mesafe yürüyüş yolu olarak devam etmeli, giriş-çıkışlar algılanabilir olmalıdır. • Kültürel çeşitlilik içerisinde birlik çerçevesi oluşturmak için halka açık kamusal alanlarda çeşitli kültürel festivaller düzenlenmeli ve bu uygulamalara katılım teşvik edilmelidir. • Kamusal alanlar ve ortak kullanım alanlarında göçmen ve mültecilerin sosyal dışlanmasına karşı sosyal içermeyi esas alan sosyal politikalar ve hizmetler geliştirilmelidir.

İsparta kentinin kapsayıcılığı değerlendirildiğinde, tüm özne grupları tarafından en çok kullanılan alanların; parklar, camiler, aile sağlığı merkezleri ve pazar alanları olduğu, söz konusu kamusal

alan kullanımlarının “görünürlük”, “hareketlilik”, “erişilebilirlik” ve “güvenlik” kriterleri açısından “mahalle” ölçeğinin önemini işaret ettiği değerlendirilmektedir. Ancak mahallelerde tüm özne gruplarına hizmet edecek bir mahalle merkezinden söz etmek mümkün değildir. Tüm kullanıcı grupları tarafından kullanılan kamusal alanların (park, cami, aile sağlığı merkezi vb.) dağınık olarak yer seçtiği tespit edilmiştir. Özellikle çocukların/gençlerin sağlıklı gelişimleri için gerekli olan spor alanları ve her özne grubunun ihtiyacı olan sosyo-kültürel tesisler de her mahallede mevcut değildir.

Diğer yandan, Isparta kentine ait yürürlükteki imar planlarının, “nüfus geneli” üzerinden veri toplanarak yapıldığı, dolayısıyla her özne grubunun sorunlarının, taleplerinin ve gereksinimlerinin kentin planlanması ve tasarlanmasında dikkate alınmadığı değerlendirilmektedir. “Herkes İçin Kent”e dair yukarıda sunulan önerilerin Isparta kenti için uygulanabilirliğinin ancak, mevcut kent dokusunda yapılacak kentsel dönüşümlerin ve yeni gelişme alanlarının “kapsayıcı kent” yaklaşımıyla ele alınmasıyla mümkün olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acer, D. (2016). Çocuk ve Mimarlık (Çocuklar İçin Mimari Tasarım ve Öğretim Programı). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1),66-81.
- Açıksöz, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği-Mekânsal Planlama İlişkisi: Kadın Dostu Kentler, Çelikyay, H. S. (Ed.), Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu İçinde (p. 119-139). Ankara, Karınca Ajans Matbaacılık Yayıncılık.
- Akgül, A. (2006). *Mimarlıkta Mobilite Kavramı: Göçebe Çingener ve Sirk Yaşamı Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akgün, B. (2001). *Mekânsal İmge-Mekânsal Pratik İlişki/İlişkisizliğinin Bursa 'da 1950-1951 ve 1989 Bulgaristan Göçmenleri Üzerinde İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akyıldız, N. A. ve Akbaş, E. (2020). Yaş Dostu Kent Kriterlerinin Kentsel Morfolojiyi Biçimlendirmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 84-90.
- Akyol, Ö. (2017). *Yapılı Çevre Tasarımında Kadın Rollerinin Değişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Alkan Meşhur, H.F. ve Tekin, M. (2018). Evrensel Tasarım Yaklaşımının Şehir Planlama Disiplini Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design*, 6(5),94-111.
- Alkan, M. (2008). *Kullanıcı Faktörlerinin Huzurevi Tasarımına Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Altay Baykan, D. (2015). *Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı*. Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Alp, M. A. (2014). *Engelliler İçin Dış Mekân Kullanım Olanaklarının Araştırılması: İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Arabacı, F. (2020). *Türkiye'deki Mülteci ve Yerel Halk Entegrasyon Süreci İçin Mekânsal Bir Çözüm Önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Üniversitesi.
- Arın, S. ve Özsoy, A. (2015). Kentsel Mekân Tasarımında Çocuk Katılımı. *İdealkent Dergisi*, 17, 82-201.
- Arslan, M. ve Ekren, E. (2017). Yaşlı Kişilerin Sağlığı ve Etkinlikleri İçin Terapi Bahçeleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2),361-373.
- Arslantaş, A. Ş. (2013). *Ankara'da Belediye Hizmet Binaları ve Çevrelerinin Ulaşılabilirlikle İlgili Türk Standartları Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın Türk, Y. ve Mollayakupoğlu, S. (2021). Kadınlara Özel Bir Kamusal Alan: Yalvaç Mahalle Fırınları. *SEFAD*, 45,401-418.
- Aygün, E. (2017). *Kentsel Açık Alanların Fiziksel Engelliler Tarafından Kullanım İmkânlarının Değerlendirilmesi; Tekirdağ Süleyman Paşa İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Berk, D. (2019). *Kentsel Mekân Farkındalığının 7-11 Yaş Grubu Çocuklar Üzerinden İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bozar, M. (2003). *Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevlerinde Dış Mekân Tasarımı: Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bulut, Z. ve Kılıçaslan, Ç. (2009). Çocuğa Özgüven Kazandırmada Önemli Bir İlke; Çocuk Oyun Alanlarında Güvenlik. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(1),78-85.
- Cüce, B. (2018). *Huzurevi Bahçelerinin Peyzaj Tasarımı Yönünden İrdelenmesi: Fethi Bayçın Huzurevi (Antalya) Örneğinde Tasarım Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çakır, D. (2004). *65 Yaş ve Üstü Kullanıcıların Fizyolojik, Psikolojik ve Sosyo-Ekonomik Gereksinimlerine Göre Yaşlı Yurtları Tasarlama Kriterlerinin Belirlenmesi ve Diyarbakır Merkez Huzurevi'nde İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çakırer, Y. (2012). *İstanbul – Zeytinburnu'nda Ulusötesi Kentleşme Aktörleri Olarak Türk Kökenli Göçmenler*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çay, R. D. (2011). *Parklarda Ergenlik Çağındaki Gençlerin Rekreasyon Gereksinimlerinin Saptanması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, A. vd. (2015). Engelsiz Parklarda Peyzaj Tasarımı. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(2), 5-11.
- Çeribaşı, S. (2020). *Gençlerin Mekân Tercihlerinin Belirlenmesi İstanbul / Kadıköy- Moda Sahili Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çetintahra Ekşioğlu, G. (2015). *Kentsel Alanda Fiziksel Çevrenin Çocukların Fiziksel Aktivitesi Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çınar, N. (2010). *Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişilebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Çoban, A. (2019). *Kentsel Gelişmenin Ekolojik Planlama Açısından Değerlendirilmesi: Suriyeli Sığınmacıların Etkisindeki Kilis Kenti Örneği*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çukur, D. (2003). *Türkiye’de Öteki Olarak Çocuk ve Kent Planlamada Temsil Sorunsalı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çukur, D. (2011). Okulöncesi Çocukluk Döneminde Sağlıklı Gelişimi Destekleyici Dış Mekân Tasarımı. *DÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, 70-76.
- Çukur, D. ve Güller Delice, E. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun Mekân Tasarımı. *Aile ve Toplum (Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi)*, 7 (21),25-36.
- Çukur, D. ve Ergin, Ş. (2008). Yaşlılık Döneminin “Öteki”leştirilmesi Sorununun Kentsel- Sosyal Altyapı Bağlamında İrdelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2,107-120.
- Çukur, D. ve Sılaydın, M. B. (2006). Yaşlılık Dönemini Yaşayan Bireylerin Planlama Sürecine Dâhil Edil(ebil)mesi Bağlamında “İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı”nın Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 3,35-39.
- Değerli, M. (2019). *Kültür ve Mekân Etkileşiminin İlgün Örneği Üzerinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demirtaş, Ş. (2019). *Eskişehir İlindeki Huzurevlerinin ve Yakın Çevrelerinin Ulaşılabilirlikle İlgili Türk Standartları Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dikmen, Ç.B. (2011). Avrupa Kentsel Şartı Ulaşım ve Dolaşım İlkeleri Kapsamında Engellilerin Kentsel Alan ve Yapılara Erişebilirliklerinin Sorgulanması: Yozgat Örneği. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 839-858.
- Dinçtürk, C. ve Açıksöz, S. (2018). Bolu-Mudurnu Yerleşiminde Kadınların Dış Mekân Kullanımları. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 431-442.
- Düzenli, T. (2010). *Kampüs Açık Mekân Olanaklarının Gençlerin Psikososyal Yapısına Bağlı Olarak İncelenmesi: K.T.Ü. Kanuni Kampüsü Örneği*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Efe Güney, M. ve Üstündağ, B. (2020). Kadın Dostu Kent Yaklaşımı Kapsamında Kentsel Açık Yeşil Alanların Değerlendirilmesi: Bornova Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(36), 38-65.
- Eker, G. (2018). *Geçicilik ve Süreksizlik Penceresinden Kent, Kentleşme ve Mülteciler: İstanbul’da Kent-Kamp-Kent*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eraydın, G. (2017). Migration, Settlementand Daily Life Patterns of Syrian Urban Refugees Through Time Geography: a Case of Önder Neighborhood, Ankara”, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erdinç Acar, H. (2017). *Çocuk Oyun Alanlarında Güvenlik: İstanbul Fatih İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Ergin, B. (2019). *Çocuk Oyun Alanlarında, Doğa ve Doğal Materyalin Oyun Amaçlı Kullanım Değerinin Saptanması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Erten, M. (2019). *Düzce'deki Çocuk Oyun Alanlarının İlköğretim Çağındaki Kullanıcılarca Değerlendirilmesi ve Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Evliyaoğlu, D. (2015). *Havalimanlarının Görme ve Bedensel Engellilerin Erişebilirliği Üzerinden Değerlendirilmesi; İstanbul Atatürk Havalimanı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Genç, S. (2019). *Çocukların Kentsel Yaşama Katılımlarında Sokak Mekânının Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gökce, D. (2018). Romanların Konut Ayrışmasını Etkileyen Faktörler: Aydoğdu Mahallesi, Tekirdağ. *Megaron Dergisi*, 3(2),263-276.
- Gökce, D. (2019). Cinsiyet, Etnik Köken ve Sınıf Kesişiminde Roman Kadınların Kamusal Alana Katılım Sorunsalı. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(30),879-891.
- Gökce, D. ve Cengiz, M. (2016). Kentsel Dönüşümde Mekânsal Ayrışmayı Azaltmanın Bir Aracı Olarak Mahalle Eylem Planı: Konya – Doğanlar Mahallesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 20(2),324-337.
- Gökçe, D. (2012). *Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneğinde Parkların Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gökgür, P. (2006). Yaşlıların Kentsel Mekânda Kendilerini Daha İyi İfade Edebilmeleri İçin Alınması Gereken Önlemler. *Tasarım-Kuram Dergisi*, 4,71-77.
- Gören, B.G. (2018). *Engelli Bireyler İçin Erişilebilir Üniversite Kampüs Alanlarının Tasarım Stratejilerinin Geliştirilmesi: İstanbul Teknik Üniversitesi Kampüs Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gür, Ş. Ö. (2003). Yakın Dönemli Mimari Söylemler Bağlamında “Çocuk Mekânları”: ya da İşlevin Zorunluluğu. *Güney Marmara Mimarlık Dergisi*,16, 11-15.
- İmıl, A. S. (2019). *“Age-Friendly” Neighbourhood Parks: Evaluating Parks in Karşıyaka (Izmir) According to User Perceptions*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Teknoloji Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- İncekara, B. (2018). *Çocukların Mekân Algısı ve Katılımcı Tasarım Yöntemlerinde Rolü: Muş ve Harran Yerleşimleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaplan, H. (2007). Kentsel Mekânların Erişebilirliği ve Okunaklılığını Sağlamada Kentsel Tasarımın Bir Bileşeni Olarak Engelsiz Tasarım. *Tasarım ve Özgürlük Dergisi*, 50-62.
- Kaplan, H. ve Öztürk M. (2004). Engelliler, Kamu Mekânı ve Engelsiz Tasarım: Kamusal İç Mekânlarda İrdelenmesi İçin Bir Çerçeve. *Planlama Dergisi*, 2, 67-74.
- Kara, D. (2017). *Sığınmacı Krizi ve Barınma Sorununun Mekân Üretim Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Karakuş, M. K.(2016). *Engellilere Yönelik Kent Mobilyaları Üzerine İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karataş, B. (1992). Yaşlılar İçin Konut, Opsiyonlar ve Tasarlama İlkeleri. *Yapı Dergisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları*, 128.
- Kaya Altay, İ. (2019). Toplumsal ve Mekânsal Dışlanmada Etnisite; Edremit ve Lüleburgaz Kentinde Romanlar. *II. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Kongresi*, 04-06 Ekim, 637-657, Balıkesir.
- Keskin, N. (2011). *Engellilere Yönelik İzmir İli Bornova İlçesi Örneğinde Kentsel Yeşil Alan Standartlarının İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kılınç Demirvuran, G. (2007). *Kentsel Ölçekte Mekânsal Ayrışma: Edirne – Çingene Mahallesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kiper, T. vd. (2016). Mekânsal Planlamada Kadın Dostu Kent Yaklaşımı. *İdil Dergisi*, 5(26),1777-1796.
- Koçan, N. (2012). Çocuk Oyun Alanlarının Yeterliliği Üzerine bir Araştırma: Uşak Kenti Kemalöz Mahallesi Örneği. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(4),315-321.
- Küçük, M. (2020). *Kocaeli’de Mülteci Konut Yerleşimleri İçin Ekolojik Bir Yaşam Ünitesi Modeli*. Yüksek Lisans Tezi, Gezbe Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Üniversitesi.
- Levent, T. (2018). Kenti ve Kentsel Planlamayı Kitlesele Dış Göç Üzerinden Düşünmek: Mersin Örneği Üzerinden Açılımlar. *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 42. Kolokyumu “Göç-Mekân-Siyaset”*, 7-8-9 Kasım, 59-71, İzmir.
- Maraş, Y. D.(2018). *Viyana’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kamusal Mekân-Çevre Etkileşimleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mumcu, S. vd. (2016). Kentsel Açık Mekânlarda Kadınlar: Cinsiyet Rollerinin Kamusal Alanlarda Gözlemlenmesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 1(1),37-52.
- Müftüoğlu, U. (2006). *Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekânları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Nacar, A. (2021). *Kent Parklarının Erişilebilirliğinin Engelliler Açısından Değerlendirilmesi: Kahramanmaraş / Onikişubat İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Oğuz, M. (2015). *Increasingthe Urban Mobility of Migrant Women: Transferring Experience From Berlin to İstanbul- a Pilot Study in Kurfalı, Kartal*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özarıslan, A. (2010).*Bir Üniversite Yerleşkesinde Engelsiz Mekân Düzenlemesi Yapılabilirliğinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özçelik Güney, S. (2016). *Gri Madde: Konut Alanlarında Yarı-Kamusal/Yarı-Özel Yarı-Açık/Açık Mekânların Genç Yetişkinler Tarafından Algılanma Biçimleri*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Özdal, Ö. (2015). *Çevre ile Bütünleşen Etkileşim: Oyunla Öğrenmeye Bir Örnek*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.
- Özgen, Y. (1997). Eğitim Kuramlarındaki Oyun Çağı Çocuklarının Bahçe Donatıları ve Araçları Üzerine Bir Araştırma. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 47(1),31-50.
- Özkan, G. (2020). *Yaşlıların Park Kullanım Tercihlerinin Belirlenmesi, Antalya Kenti Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Pelen, E.N. (2019). *An Approach to Roma Life On Housing Units and Neighbourhood Relations: Süleymanpaşa and Hayrabolu as a Case Study*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Say, S. C. (2018). *Evaluating Urban Diversity Practices of Local Municipalities in İstanbul: a Case Study of Beşiktaş, Beyoğlu and Fatih Municipalities*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sınmaz, S. (2017). Engelsiz Kent Tasarımı Üzerine Bir Yöntem Önerisi. 2. *Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi*, 11-12 Ekim, Çanakkale.
- Sivri Gökmen, H. ve Taşçı, B. G. (2011). Çocuk Dostu Mekânlar Oluşturma Konusuna Bir Başlangıç. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi*.
- Sülün, M. (2019). *Çocuğun Gelişmesinde Oyun Alanlarının Rolü ve Mekânsal Gereklilikler: Ankara Örneğinde Özel ve Kamusal Çocuk Oyun Alanları Üzerinden Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tandoğan, O. (2014). Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar. *Megaron*, 9(11), 19-33.
- Taş, D. (2015). *Namık Kemal Üniversitesi Kampüsü Örneğinde Kampüslerin Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Taş, D. ve Tekkanat, S. S. (2018). Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4),77-90.
- Tokman, Y. (2009). “Kadın Dostu Kent” Kavramının İzmir Ölçeğinde Tartışılması. *TMMOB 1. İzmir Kent Sempozyumu*, 8-10 Ocak. 433-443, İzmir.
- Tunç, H. (2017). *Dicle Üniversitesi Kampüs Alanındaki Eğitim Yapılarının Engelli Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tural, O. ve Üstün, B. (2009). Yaşlılık ve Yaş Dostu Kentler: Eskişehir. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1,1-23.
- Türel, G. (2011). Yaşlı Barınma Mekânlarında Tasarımın Gelişmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1-2,28-43.
- Ulusoy, A. (2006). *Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Eğitim Yapılarında Engellilerin Kullanımına Yönelik Mimari Düzenlemeler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Uslu, A. (2017). Peyzaj Projelerinde, Engelliler İçin Dikkat Edilmesi Gereken Standartlar ve Engellilere Yönelik Örnek Çalışmalar, Ders Notu.
- Uslu, A. ve Shakouri, N. (2014). Kentsel Peyzajda Engelli/Yaşlı Birey İçin Bağımsız Hareket Olanğı ve Evrensel Tasarım Kavramı. *Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1), 7-14.
- Yanar, B.(2019). *Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneğı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yavaşoğlu, G. F. (2005). *Çocuk-Mekân-Oyun İlişkisinin İlköğretim Binalarında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yazgan, B. (2017). *İstanbul İlinde Çocuk Dostu Kent İçin Mekân, Çevre, Tasarım, Gelişim Eksenli Bir Proje: "Esenler Çocuk Sokağı" Örneğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeğnidemir, H. Ç. (2013). *"Engelsiz Havalimanı" Projesi ve Havalimanı Terminal Binalarının Engelliler Açısından Örneklerle İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, B. (2016). *Kamusal Mekân ve Erişilebilirlik Kavramları Kapsamında Bursa Tarihi Hanlar Bölgesinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, N. (2018). Engelliler için Erişilebilirlik Kavramının Kentsel Ergonomi Bağlamında Değerlendirilmesi. *International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies*, 3,416-424.
- Yılmaz, N.(2019). *Kentsel Kamusal Açık Mekânların Engelliler Tarafından Kullanımının Ankara, Çankaya Örneğinde İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, T. vd. (2016). Yaşlı Bireylerin Park Kullanım Tercihleri Üzerine Bir Çalışma. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(14),1-10.
- Yücel, G. F. (2005). Çocuk Oyun Alanları Tasarımı. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 55(2),99-110.
- Yücel, N. Ç. (2015). *An Inquiry Into the Personalization of Space in the Case of Turkish-German Immigrant*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Teknoloji Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Üniversite Etik Kurulu

Sayı : E-87432956-050.99-120814
Konu : Bilimsel Çalışma Özayı

Tarih: 21.09.2021

Başım Gül KARACA

Yürütücülüğünü yaptığınız "Herkes İçin Dost Kentler'in Planlanması: Isparta Örneği" başlıklı bilimsel çalışmanız Üniversitemiz Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu'nun 21.09.2021 tarihli ve 58/1 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur.

Kararın bir sureti gönderim yapıldı, ilgi hakkunuza cevaben bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet SALTAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Bu evrak 5078 sayılı Elektronik İletim Kanununun 5. maddesi gereği, her güncel elektronik imza ile imzalanmıştır.

Hoşçeşme Dışkapı Kampüsü, SO/110005
SO/110005, İncekaya Sokakı/1379 RTA
Tel No: (246) 217-8252 Faks No: (246) 237-0431
E-Posta: ictul@sbu.edu.tr, ictul@sbu.edu.tr, internet Adresi: www.sbu.edu.tr
Kısay Adresi: sbu@sbu.tr

Hoşçeşme Dışkapı Kampüsü, SO/110005
SO/110005, İncekaya Sokakı/1379 RTA
Tel No: (246) 217-8252

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
	JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT	
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı:1, Nisan 2022	Issue:1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 12/01/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 26/01/2022
E-SAĞLIK ALANINDAKİ BİLİMSEL YAYINLARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ		
◆◆◆ REVIEW OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS IN E-HEALTH WITH BIBLIOMETRIC ANALYSIS METHOD		
Atıf/ to Cite (APA): Genç, G. ve Sarı M. (2022). E-Sağlık Alanındaki Bilimsel Yayınların Bibliyometrik Analiz Yöntemi ile İncelenmesi, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 58-72.		Gülşen GENÇ¹ Meltem SARI²
DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1056988 .		

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, e-sağlık alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesiyle araştırmacılara konuyla ilgili detaylı bilgiler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda e-sağlık alanında yapılan çalışmalar 1975-2020 yılları arasında Web of Science Core Collection veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen verilere VOSviewer yazılımı kullanılarak kelime madenciliği, atf analizi ve bibliyografik eşleştirme analizleri yapılmıştır. e-Sağlık konusu ile ilgili yapılan çalışmalara ülkeler bazında bakıldığında en fazla atıfa sahip ülkelerin Amerika, İngiltere, Avustralya ve Kanada olduğu görülmektedir. Rahmani, Mair, Ball, Ricciardi, Neuhauser en çok atıf alan yazarları oluşturmaktadır. Bibliyometrik eşleştirme analizi açısından ise Piette, Andreassen, Wilson, Abbas ve Rahmani güçlü yoğunluklara sahip yazarlardır. Bu çalışma sonucu elde edilen e-sağlık alanındaki en önemli yazar, kaynak, kurum ve ülke bulgularının araştırmacılara, politika yapıcılara, karar vericilere ve sağlık yöneticilerine rehberlik edeceği düşünülmektedir. Ayrıca e-sağlık konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların konu hakkında en hızlı şekilde yol alabilmek için en çok atıf alan ilk on çalışmaya başvurması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, e-Sağlık, Bibliyometrik Analiz

ABSTRACT

The purpose of this study is to provide researchers with detailed information about research in the field of e-health with bibliometric analysis methods. To this end, the publications on e-health conducted between 1975-2020 were obtained using the Web of Science Core Collection database. The data obtained was analyzed by VOSviewer software for textmining, reference analysis and bibliographic mapping. When we look at the reserach on e-health based on the country of origin, we found that the countries with the highest number of citations are America, Britain, Australia and Canada. Rahmani, Mair, Ball, Ricciardi, Neuhauser are the most cited authors. In terms of biliometric mapping analysis, Piette, Andreassen, Wilson, Abbas and Rahmani are authors with the strongest citations. We think that this study with the authors, sources, institutions and countries that are found to be important in the field of e-health will guide researchers, policy makers, decision makers and health managers. We also recommend that researchers who are interested in working on e-health should refer to the top 10 most cited studies in order to learn the field as quick as possible.

Keywords: Health, e-Health, Bibliometric Analysis

1 Bilim Uzmanı, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, gulsengenc44@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8386-4626>

2 Bilim Uzmanı, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, meltemtasli@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5091-5987>

1. GİRİŞ

Literatürde sağlık kavramına ilişkin farklı şekillerde tanımlar yapılmaktadır. Ancak en çok kabul edilen Dünya Sağlık Örgütünün yaptığı tanım olmaktadır. Buna göre sağlık; sadece hastalık ve sakatlığın yokluğu değil bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik halleri olarak ifade edilmektedir (Çelik, 2006:27). Sağlık hizmetlerinin toplumda hakkaniyetli ve eşit dağıtımı için sağlığın yalnızca çevre ve yaşam tarzı, insan biyolojisi, sağlık sistemi organizasyonu faktörleriyle değil; gelir, meslek gibi diğer sosyal faktörler ile birlikte belirlenmesi gerekmektedir (Lloyd vd., 2004:15).

e-Sağlık ya da sağlık hizmetlerinde bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımı, sağlık hizmetlerine erişim hakkını ve bakım kalitesini arttırması ve uygun maliyetli bir sağlık hizmeti sunması bakımından sağlık sektörünün temel unsurlarından biri olarak görölmektedir (Murray vd., 2010:1). 2000'li yılların başından itibaren kullanılmaya başlanan e-sağlık, sağlığa ilişkin bilgilerin büyük bir kısmını kapsayan teknolojik işlevlere ek olarak klinik bilgi, bakım ve hizmetleri de ele almaktadır (Kılıçarslan, 2018:131). e-Sağlık kavramı, tıp bilişimi, ticaret ve halk sağlığı ile ilgili teknolojileri kullanarak geliştirilen sağlık hizmet ve bilgilerinin bir araya getirildiği yeni bir alan olarak tanımlanmaktadır. İletişim ve bilgi teknolojileri vasıtasıyla sağlık hizmetini ulusal ve uluslararası platformlarda geliştirmek için akıl kavramını, bir tutumu, bir düşünme biçimini, bir ağa bağlılığı ve küresel düşünmeyi de ele almaktadır (Toygar, 2018:103-104).

e-Sağlık teriminde yer alan “e” harfi sadece “elektronik” anlamına gelmemektedir. e-Sağlık ile ilgili her şeyin en iyi ne olduğunu (veya ne olması gerektiğini) tanımlayan özellikleri ima etmektedir. Bu 10 özellik şu şekildedir (Eysenbach, 2001:1).

- Verimlilik (Efficiency)
- Kaliteyi artırma (Enhancing quality)
- Kanıta dayalı (Evidence based)
- Tüketici ve hastaların güçlendirilmesi (Empowerment of Consumer and Patients)
- Teşvik (Encouragement)
- Eğitim (Education)
- Bilgi sağlama (Enabling information)
- Sağlık bakımı kapsamının genişletilmesi (Extending the Scope of Healthcare)
- Etik (Ethics)
- Hakkaniyet (Equity)

e-Sağlığın temel amacı, günümüzde hızlı ve verimli hizmet sunmanın önündeki en büyük engel olarak görölen manuel süreçleri ortadan kaldırmaktır (Ahmadi vd., 2015:168). Aynı zamanda, e-sağlık kapsamında kullanılan sağlık bilgi teknolojisi, özellikle elektronik sağlık kayıtları, sağlık hizmeti sunucularının verimliliğini ve etkinliğini artırma potansiyeline sahiptir (Jha vd., 2009:1629). Ayrıca, hekimler, klinik kararlarının kalitesini iyileştirmek amacıyla da e-sağlığı kullanabilirler (Ball ve Lillis, 2001:2).

Bibliyometri, genellikle bireysel bir araştırmacının, araştırma gruplarının, kurumların, ölkelerin veya dergilerin etkisini değerlendirmek için kullanılan nitel ve nicel bir araştırma analizi olarak tanımlanabilir (Krauskopf, 2018:224). Bilim insanları, makale ve dergi performansında, işbirliği modellerinde ve araştırma bileşenlerinde ortaya çıkan eğilimleri ortaya çıkarmak ve mevcut literatürdeki belirli bir alanın entelektüel yapısını keşfetmek gibi çeşitli nedenlerden ötürü bibliyometrik analizi kullanırlar (Donthu vd., 2021:285). Bibliyometrik yöntemler ile elde edilen

veriler toplanıp analiz edildiğinde, alanın yapısı, sosyal ağlar ve güncel ilgi alanları hakkında bilgiler ortaya konabilir (Zupic ve Čater, 2015:430). Nitekim bu araştırmada, e-sağlık alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesiyle araştırmacılara konuyla ilgili detaylı bilgilerin sunulması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın temel araştırma soruları da řu şekilde belirlenmiştir:

1. e-Sağlık alanında yapılan çalışmalarda en sık kullanılan kelimeler nelerdir?
2. e-Sağlık alanında yapılan çalışmalarda atıf analizi sonucu en önemli yayın, kaynak, yazar, üniversite ve ülkeler hangileridir?
3. e-Sağlık alanında yapılan çalışmalarda bibliyografik eşleştirme analizi sonucu en önemli yayın, kaynak, yazar, üniversite ve ülkeler hangileridir?

2.YÖNTEM

e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların analizini gerçekleştirmek amacıyla veri tabanı olarak Web of Science Core Collection kullanılmıştır. Anılan bu veri tabanı geniş kapsamlı olmasından dolayı tercih edilmiştir. Bu veri tabanında “e-health” kelimesi kullanılarak “title (konu)” kategorisinde arama yapılmıştır. Çalışma Haziran 2021’de yapılmıştır. Araştırmada zaman aralığı olarak 1975-2020 yılları arası seçilmiştir. Yapılan arama kayıtları sonucunda 2312 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalara VOSviewer yazılım programı kullanılarak kelime madenciliğı, atıf analizi ve bibliyografik eşleştirme analizleri yapılmıştır. VOSviewer programı, görsel haritalama yöntemine dayanmaktadır. VOS kümeleme yöntemi ise kümeleme konularına, her bir kümenin farklı bir renk seçeneğıyle gösterilmesine ve sınıflandırılmasına dayalıdır (Kurutkan ve Orhan, 2018:9). Nitekim bu çalışmada e-sağlık konulu çalışmalarda yazarlar, ülkeler, birlikte yapılan atıflar, kaynaklar, dokümanlar ve terimler arasındaki ilişkiler analiz edilmiş ve görselleştirilmiştir.

3. BULGULAR

e-Sağlık alanında yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan analizlerde en çok atıf alan on yazar ve çalışma isimleri Tablo 1’de gösterilmiştir. e-Sağlık alanında yapılan çalışmalardan Eysenbach’in çalışmasının 846 atıf alarak en çok atıf sayısına sahip olan çalışma olduğı gözlenmektedir.

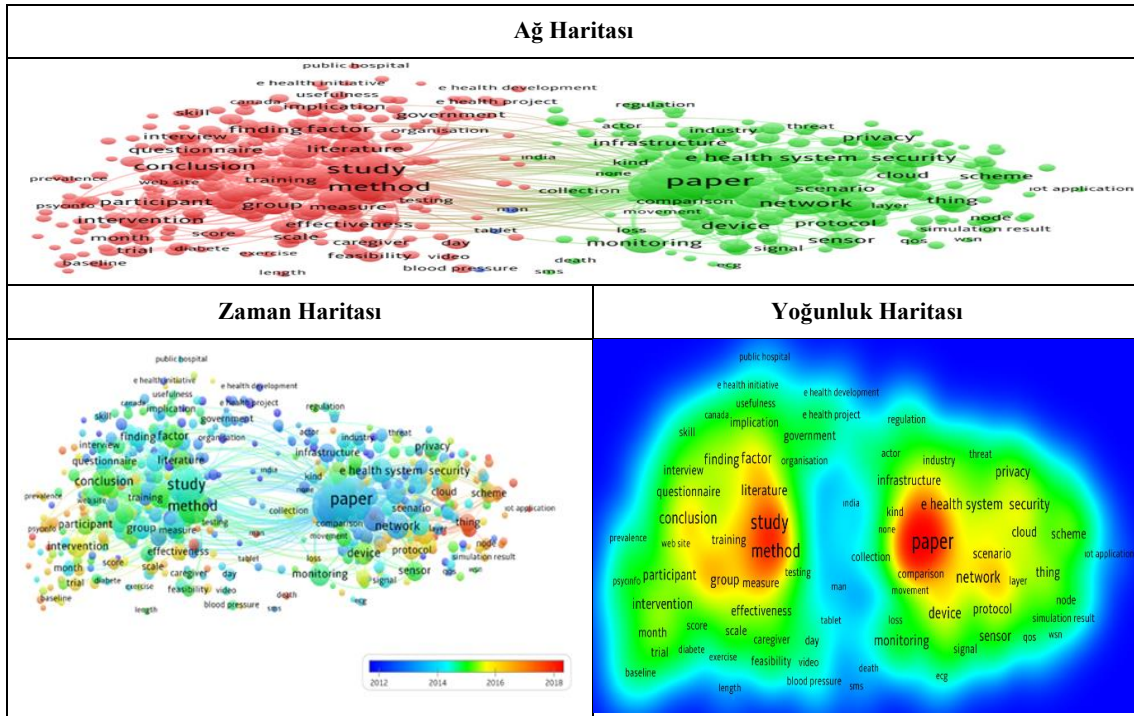
Tablo 1. e-Sağlık Konusunda En Çok Atıf Alan 10 Çalışma

Yazar Adı	Çalışmanın Başlığı	Yıl	Atıf Sayısı
Eysenbach	What is e-health?	2001	846
Andreassen ve ark.	European citizens' use of E-health services: A study of seven countries	2007	368
Rahmani ve ark.	Exploiting smart e-Health gateways at the edge of healthcare Internet-of-Things:A fog computing approach	2018	325
Blaya ve ark.	E-Health Technologies Show Promise In Developing Countries	2010	244
Mair ve ark.	Factors that promote or inhibit the implementation of e-health systems: an explanatory systematic review	2012	227
Ford ve ark.	The SAIL Databank: building a national architecture for e-health research and evaluation	2009	209
Ball ve Lillis	E-health: transforming the physician/patient relationship	2001	207
Anderson	Social, ethical and legal barriers to E-health	2007	204
Neuhauser ve Kreps	Rethinking communication in the E-health era	2003	191
Ross ve ark.	Factors that influence the implementation of e-health: a systematic review of systematic reviews (an update)	2016	189

Tablo 2. e-Sağlık Konusunda En Çok Atıf Alan 10 Terim

	Terim	Atıf sayısı
1	Güvenlik analiz (security analysis)	23
2	Wban	19
3	Kablosuz alan ağı (wireless body area network)	22
4	IOT uygulaması (IOT application)	12
5	Performans analizi (Performance analysis)	12
6	Performans değerlendirme (Performance evaluation)	14
7	Şifreleme (Encryption)	27
8	Bulut sunucusu (Cloud server)	16
9	Hassas veri (sensitive data)	23
10	Saldırı (attack)	58

Şekil 2. Kelime Madenciliği Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

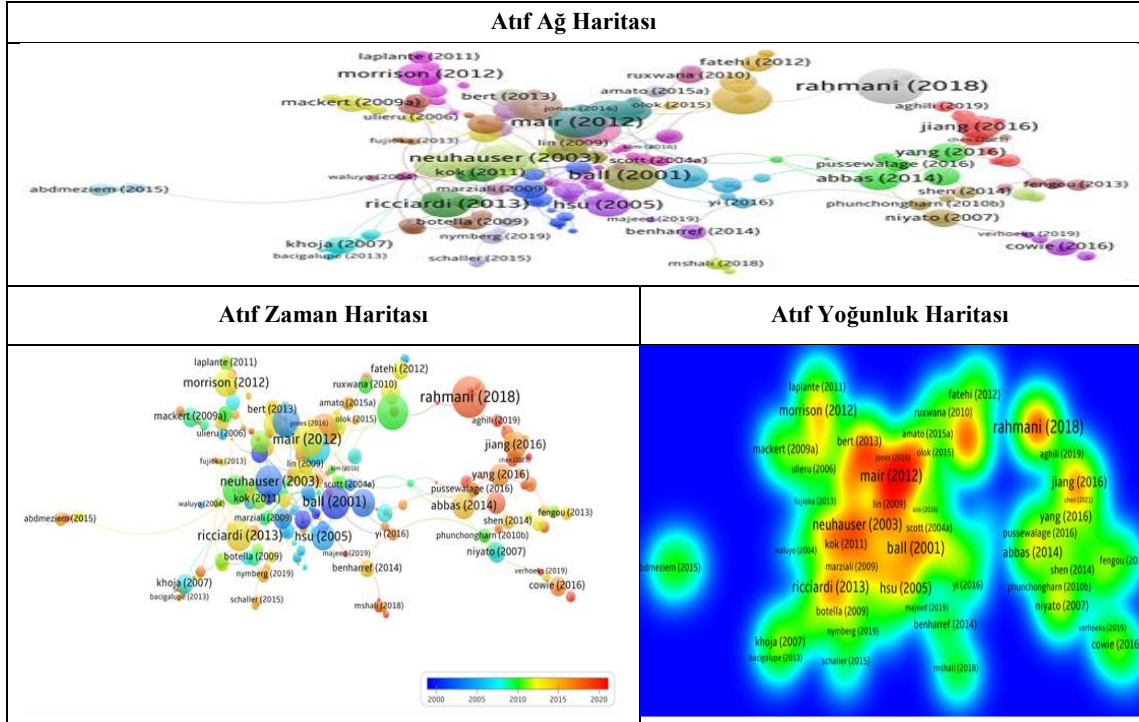

Şekil 2’de kelime madenciliği ağ, yoğunluk ve zaman haritaları gösterilmiştir. Haritada terimler 2 ana başlık altında toplanmıştır. Kelimeler arasında yoğun bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Şekil incelendiğinde e-sağlık alanında akademik bildiri (paper), araştırma (study), yöntem (method), ağ (network), e-sağlık (e-health), sistem (system) ve güvenlik (security) gibi kavramların en önemli kavramlar olduğu görülmektedir. e-Sağlık alanında yayınlanan dokümanlardaki kelimeler veya terimler arasındaki ilişkinin zaman içerisindeki dağılımlarına bakıldığında haritadaki renk dağılımlarının farklı olduğu görülmektedir. Temel ve güncel kaynaklar aynı küme içerisinde yer almaktadır. Akademik bildiri terimi e-sağlık alanında temel kaynakları oluşturmaktadır.

3.2. Atıf Analizi

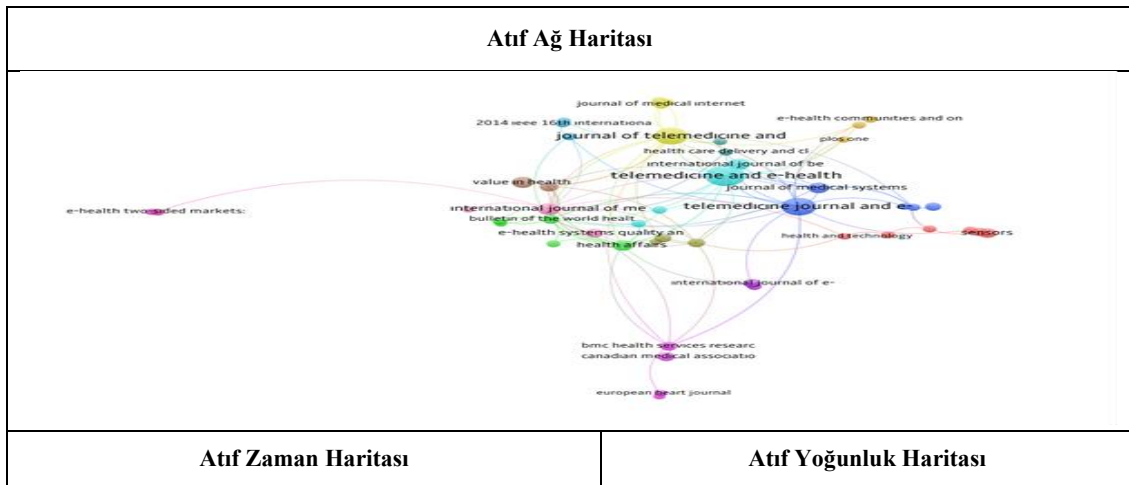
Atıf analizi, bibliyometrik analizin bir parçasını oluşturmaktadır. Belirli bir zaman dilimi içerisinde incelenen disiplinin entelektüel yapısının sanal bir görüntüsünü almak için makalelerin bibliyografyalarındaki referansların sayılmasını ifade etmektedir (Köseoglu vd., 2015:132). Atıf analizinde yayın, kaynak, yazar, üniversite ve ülkeler arası analiz kategorileri yer almaktadır.

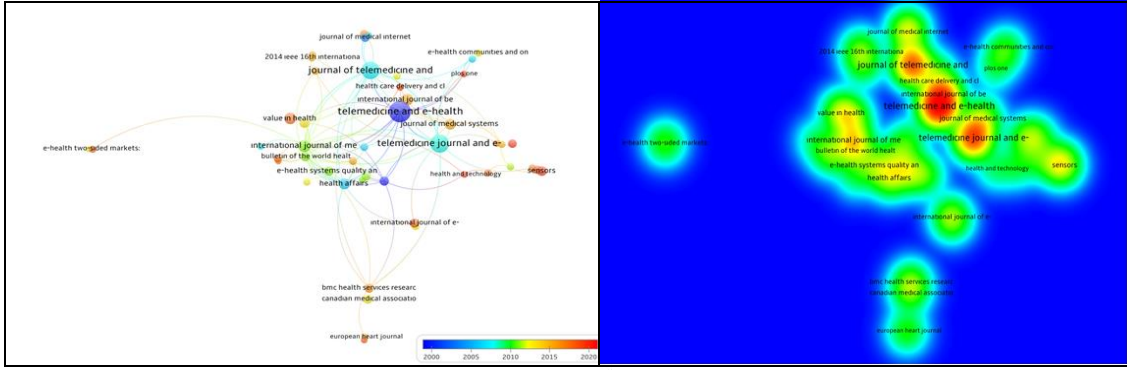
Şekil 3. Yayınların Atıf Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

e-Sağlık alanında yapılan yayınlar arasındaki ilişki Şekil 3'te gösterilmektedir. Yayınların minimum alıntılanma sayısı 1 olarak ele alındığında 2312 yayından 1378'i bu değeri karşılamaktadır. Kümelerin büyüklüklerine bakıldığında Rahmani, Mair, Ball, Ricciardi, Neuhauser oldukları gruplarda en fazla atıf alan yazarlardır. Ball, Neuhauser, Waluyo, Niyato, Khoja gibi yazarlar ise e-sağlık alanında yapılan çalışmalarda temel yazarları oluşturmaktadır. Genel anlamda çalışmaların yıllarına bakıldığında 2010 yılından sonra yayın yapan yazar sayısının fazla olduğu görülmektedir. Rahmani'nin çalışmasının 2018 yılında yayınlanmış olmasına rağmen çalışmanın atıf sayısının fazla olması e-sağlık alanında önemli bir çalışma olduğunu göstermektedir.

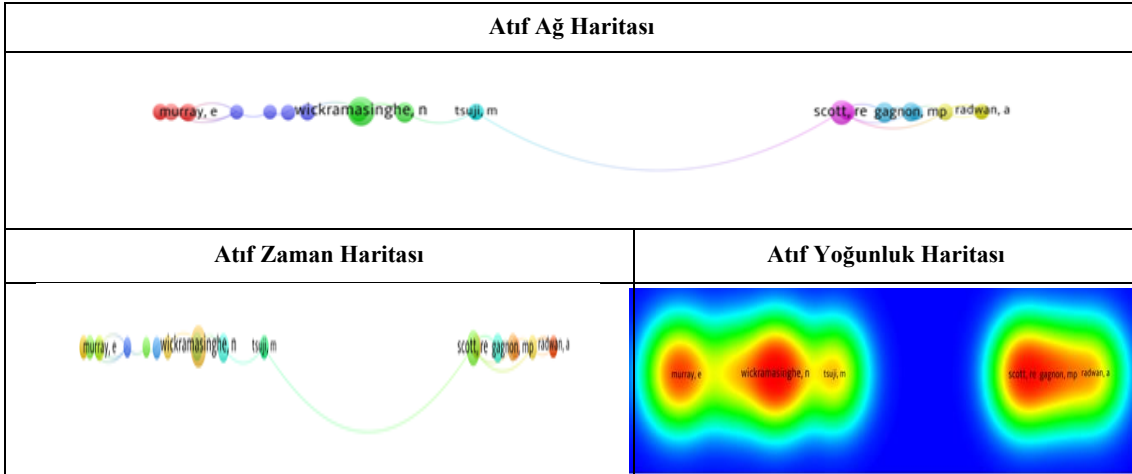
Şekil 4. Kaynakların Atıf Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

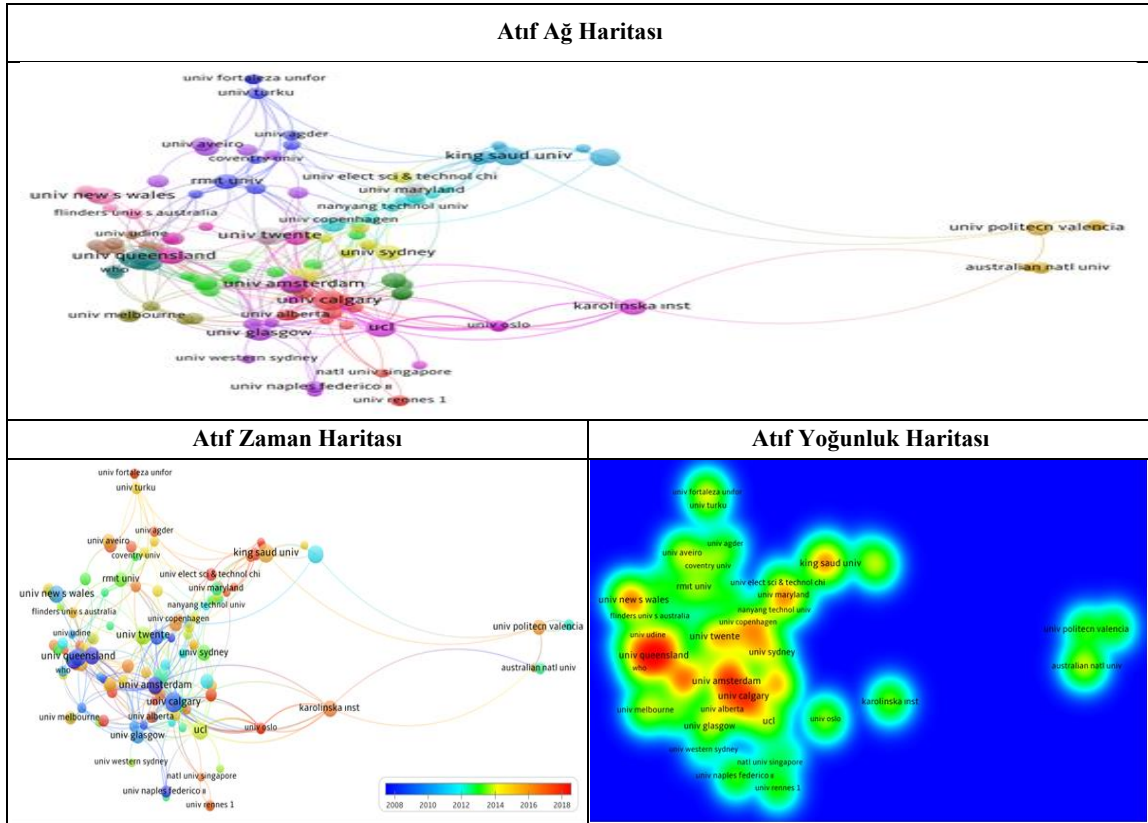
e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların kaynakları arasındaki ilişki Şekil 4’de gösterilmektedir. Kaynakların atıf analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 1317 kaynaktan 64’ü bu eşik değeri karşılamaktadır. Şekilde kaynakların birbirleri ile ilişki içerisinde olduğunda görülmektedir. Teletıp ve e-Sağlık Dergisi en temel kaynak olmasının yanı sıra en fazla atıfa sahip olan kaynaktır ve diğer bütün kaynaklar ile ilişki içerisinde. Haritadaki renk dağılımlarının farklı olduğu ve kaynakların birbirleri ile ilişki içerisinde olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 5. Yazarların Atıf Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

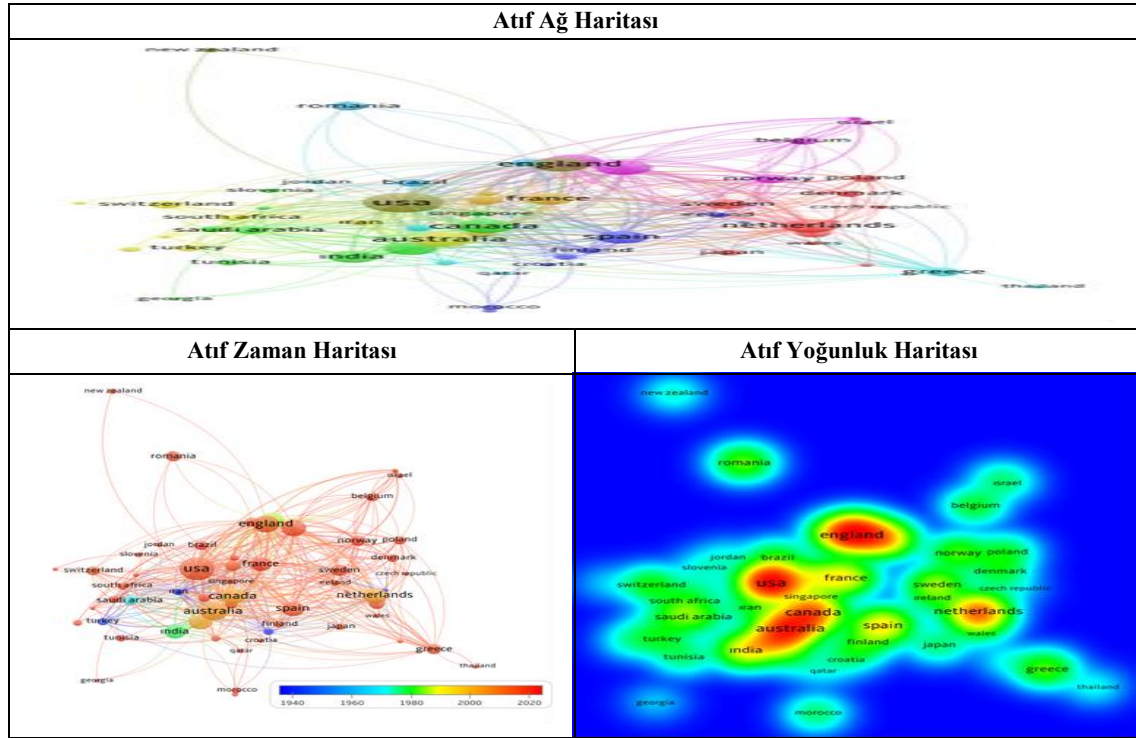
e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların yazarları arasındaki ilişki Şekil 5’te gösterilmektedir. Yazarların atıf analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 6739 yazardan 81’i bu eşik değeri karşılamaktadır. Benzer grupta yer alan yazarların ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. e-Sağlık alanında yayımlanan kaynakların yazarlarının yer aldığı haritadaki renk dağılımlarının farklı olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 6. Üniversitelerin Atıf Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların üniversiteler arasındaki ilişkisi Şekil 6'da gösterilmektedir. Üniversitelerin atıf analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 2610 organizasyondan 172'si bu eşik değeri karşılamaktadır. Şekilde üniversitelerin birbiriyle ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Queensland Üniversitesi, King Saud Üniversitesi ve Calgary Üniversitesi e-sağlık alanında temel kaynaklara sahip olan kurumlardır. Queensland Üniversitesi, Amsterdam Üniversitesi ve Calgary Üniversitesi e-sağlık alanında öncü üniversite ve kurumlardır. Şekildeki öncü üniversitelerin e-sağlık alanında odak noktada olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 7. Ülkelerin Atıf Analizi Ağ, Yoğunluk ve Zaman Haritaları

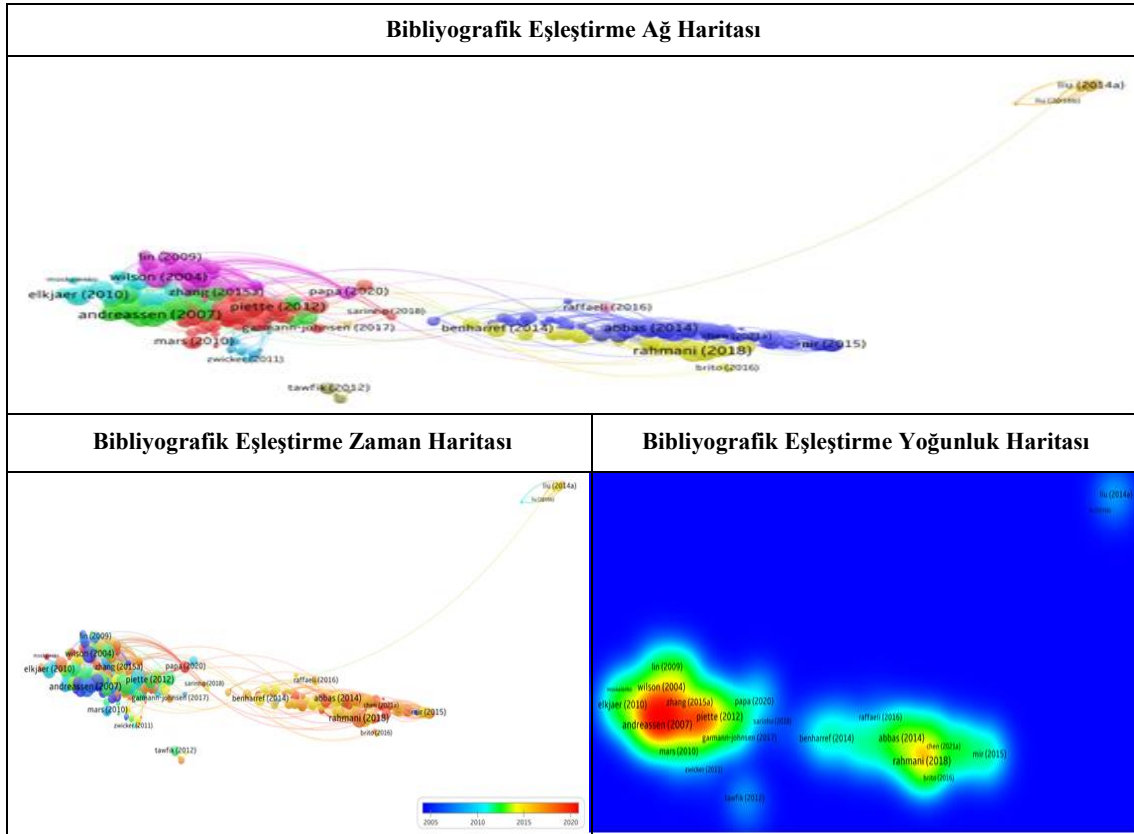

e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların ülkeler arasındaki ilişkisi Şekil 7’de gösterilmektedir. Ülkelerin atıf analizine bakıldığında minimum alıntılanma 5 seçildiğinde 103 ülkeden 67’si bu eşik değeri karşılamaktadır. e-Sağlık alanında en fazla atıfa sahip olan ülkelerin Amerika, İngiltere, Avustralya, Kanada, Hollanda, Fransa ve İspanya olduğu gözlemlenmektedir. Amerika, İngiltere, Fransa ve İspanya aynı zamanda güncel kaynaklara sahip olan ülkelerdir. Ayrıca İngiltere, Amerika, Avustralya, Kanada ve Hollanda e-sağlık alanında odak noktada olduğu gözlemlenmektedir.

3.3. Bibliyografik Eşleştirme (Bibliographic-Coupling)

Bibliyografik eşleştirme, bir veya daha fazla referansın iki belge tarafından ortak kullanımı olarak ifade edilmektedir. Bu analizde önemli olan husus aynı kaynağa atıf yapmış belgelerin olmasıdır (Ukşul,2016:18).

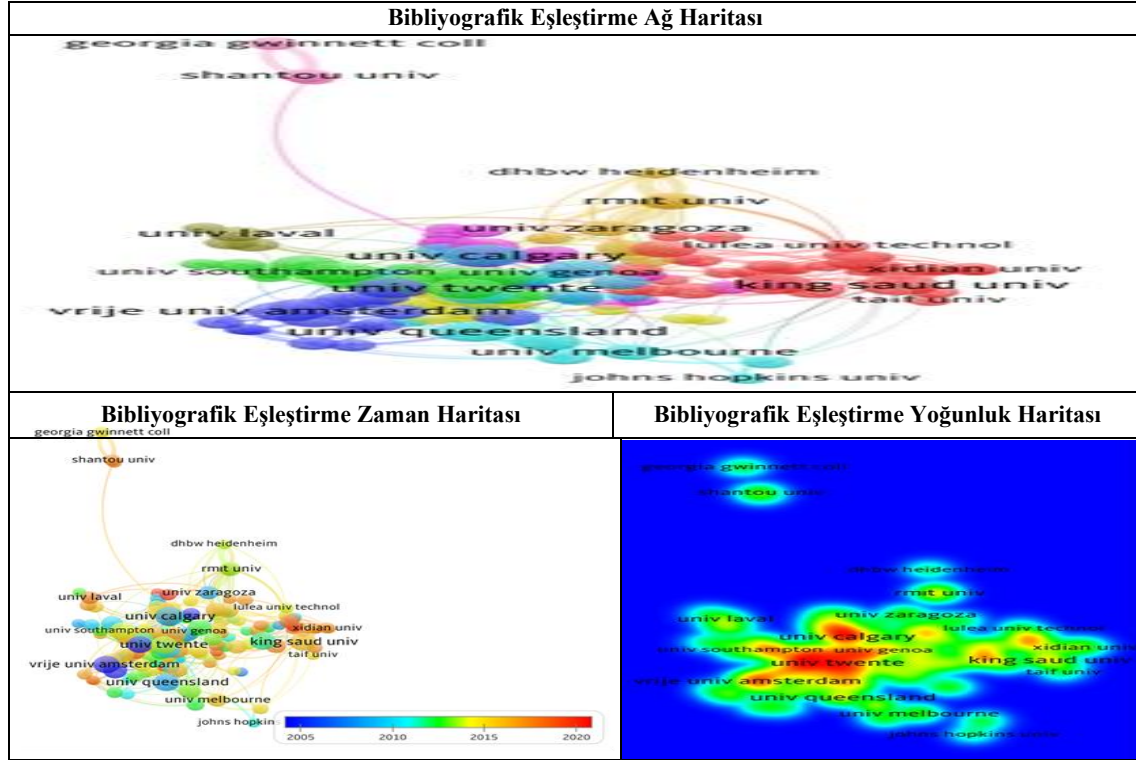
Şekil 5. Yayınların Bibliyografik Eşleştirme Ağ, Zaman ve Yoğunluk Haritası

e-Sağlık alanında yapılan yayınlar arasındaki ilişki Şekil 8’de gösterilmektedir. Yayınların minimum alıntılanma sayısı 0 seçildiğinde 2312 dokümanın tamamı bu eşik değeri karşılamaktadır. e-Sağlık alanında Piette, Andreassen, Wilson, Abbas ve Rahmani’nin atıf sayılarının fazla olduğu görülmektedir. Chen, Papa, Rahmani ve Raffaelli güncel kaynaklara sahip olan yazarlardır. Rahmani’nin güncel çalışması olmasına rağmen alıntılanma sayısı yüksektir. Haritada güncel ve temel kaynaklarının birbirlerinden ayrı olarak şekillendiği ve kendi içlerinde bağlantılı oldukları gözlemlenmektedir.

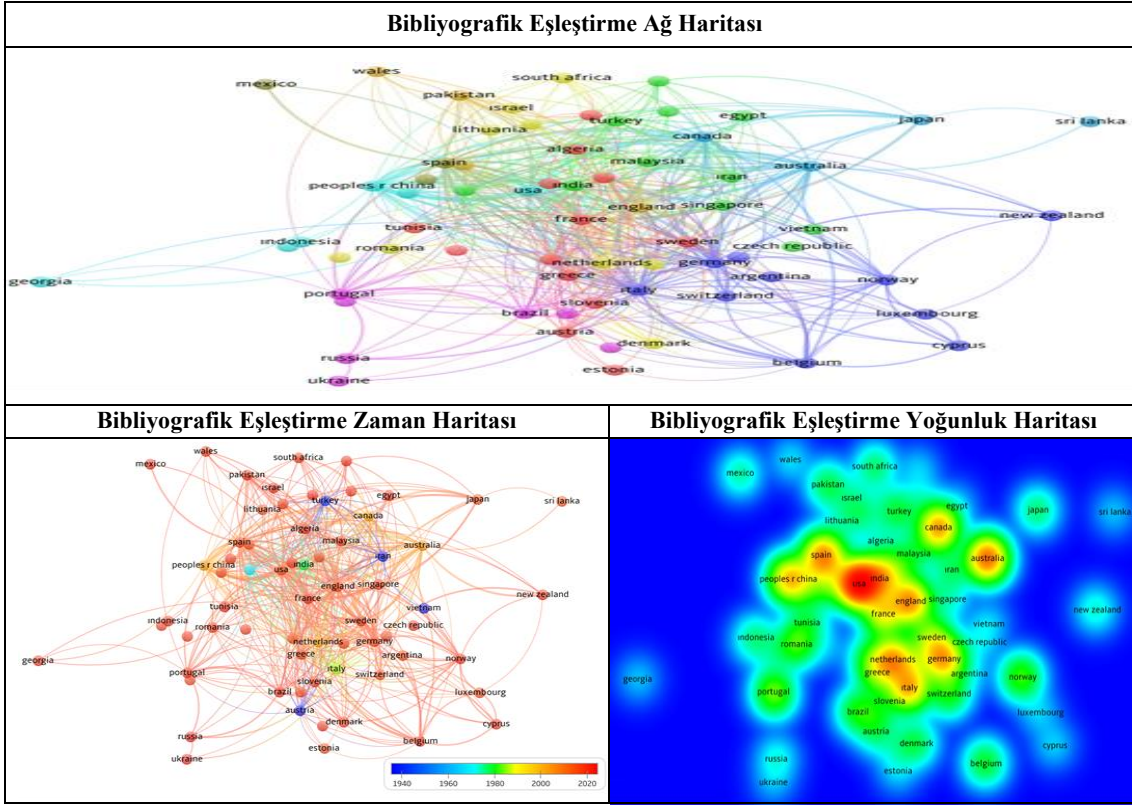
e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların yazarları arasındaki ilişki Şekil 10'da gösterilmektedir. Yazarların bibliyografik eşleştirme analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 6739 yazardan 81'i bu eşik değeri karşılamaktadır. Yazarlar arasında birden fazla kümeleme olduğundan söz etmek mümkündür. Bu harita üzerinde toplam bağlantı gücünün yüksekliğine göre Wickramasinghe, Wootton, Lee ve Radwan gibi yazarlar önde gelmektedir. Wickramasinghe odak noktada yer alan yazardır. Liu'nun ise diğer yazarlardan daha uzak bir noktada yer alması bağlantılarının zayıf olduğunu göstermektedir.

Şekil 11. Üniversitelerin Bibliyografik Eşleştirme Ağ, Zaman ve Yoğunluk Haritası

e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların üniversiteler arasındaki ilişkisi Şekil 11'de gösterilmektedir. Üniversitelerin bibliyografik eşleştirme analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 2610 organizasyondan 172'si bu eşik değeri karşılamaktadır. Şekilde üniversiteler arasında yoğun ilişkinin yoğun olduğu görülmektedir. Harita üzerinde gösterilen kurumlar içinde King Saud Üniversitesi, Calgary Üniversitesi, Twente Üniversitesi, Amsterdam Üniversitesi ve Queensland Üniversitesi ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca, Amsterdam Üniversitesi, Twente Üniversitesi ve Calgary Üniversitesi e-sağlık alanında temel kaynaklara sahip olan kurumlardır. Georgia Gwinnet College ve Shantou Üniversitesi ise diğer kurumlardan daha uzak bir noktada yer almakta ve bağlantı gücü düşüktür.

Şekil 12. Ülkelerin Bibliyografik Eşleştirme Ağ, Zaman ve Yoğunluk Haritası

e-Sağlık alanında yapılan çalışmaların ülkeler arasındaki ilişkisi Şekil 12’de gösterilmektedir. Ülkelerin bibliyografik eşleştirme analizine bakıldığında minimum alıntılanma sayısı 5 seçildiğinde 103 ülkeden 67’si bu eşik değeri karşılamaktadır. Amerika, Hindistan, İngiltere, İspanya, Avustralya, Kanada, Almanya, Hollanda, İtalya ve Yunanistan e-sağlık alanında yayın veren önu ülkeler arasında yer almaktadır.

4. SONUÇ

Bu araştırmada e-sağlık alanında yapılan çalışmalar bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalara Web of Science Core Collection veri tabanından ulaşılmıştır. Diğer veri tabanları kullanılmamıştır. VOSviewer yazılımı kullanılarak e-sağlık konulu çalışmalara kelime madenciliği, atıf analizi ve bibliyografik eşleştirme analizleri yapılmıştır. e-Sağlık konusunda en çok atıf yapılan yazar Wickramasinghe, yayın Rahmani (2018), kaynak Teletıp ve e-Sağlık Dergisi, üniversite Queensland Üniversitesi ve ülke ABD’dir. e-Sağlık konusunda en fazla bağlantı gücüne sahip olan yazar Wickramasinghe, yayın Piette (2012), kaynak Teletıp ve e-Sağlık Dergisi, üniversite King Saud Üniversitesi ve ülke ABD’dir. Güncel bir konu olan e-sağlık gün geçtikçe daha da önemli bir konu haline gelmektedir. Bu nedenle yapılan bu çalışma ile e-sağlık ile ilgili literatür okuyuculara ve araştırmacılara yön verecek şekilde kategorilere ayrılmış ve görselleştirilmiştir.

5. KAYNAKÇA

- Ahmadi, H., Nilashi, M. and Ibrahim, O. (2015). Organizational decision to adopt hospital information system: An empirical investigation in the case of Malaysian public hospitals. *International journal of medical informatics*, 84(3), 166-188.
- Andreassen, H. K., Bujnowska-Fedak, M. M., Chronaki, C. E., Dumitru, R. C., Pudule, I., Santana, S., Voss, H. and Wynn, R. (2007). European citizens' use of E-health services: a study of seven countries. *BMC public health*, 7(1), 1-7.
- Ball, M. J., and Lillis, J. (2001). E-health: transforming the physician/patient relationship. *International journal of medical informatics*, 61(1), 1-10.
- Blaya, J. A., Fraser, H. S. and Holt, B. (2010). E-health technologies show promise in developing countries. *Health Affairs*, 29(2), 244-251.
- Çelik, Y. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 9(1), 19-37.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. and Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296.
- Eysenbach, G. (2001). What is e-health?. *Journal of medical Internet research*, 3(2), 1-5.
- Jha, A. K., DesRoches, C. M., Campbell, E. G., Donelan, K., Rao, S. R., Ferris, T. G., Shields, A., Rosenbaum, S. and Blumenthal, D. (2009). Use of electronic health records in US hospitals. *New England Journal of Medicine*, 360(16), 1628-1638.
- Kılıçarslan, M. (2018). The Assessment and Comparison of Health Information Systems in Turkey and in the World. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (14), 127-133.
- Köseoglu, M. A., Sehitoglu, Y. and Craft, J. (2015). Academic foundations of hospitality management research with an emerging country focus: A citation and co-citation analysis. *International Journal of Hospitality Management*, 45, 130-144.
- Krauskopf, E. (2018). A bibliometric analysis of the *Journal of Infection and Public Health*: 2008-2016. *Journal of infection and public health*, 11(2), 224-229.
- Kurutkan, M.N. ve Orhan F. (2018). Kalite Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi, SAGE Yayınevi.
- Lloyd, D.; Newell, S. and Dietrich, U. C. (2004). *Health Inequity: A Review of the Literature*. Health Promotion Unit, Northern Rivers Area Health Service, Lismore, NSW.
- Mair, F. S., May, C., O'Donnell, C., Finch, T., Sullivan, F. and Murray, E. (2012). Factors that promote or inhibit the implementation of e-health systems: an explanatory systematic review. *Bulletin of the World Health Organization*, 90, 357-364.
- Murray, E., May, C. and Mair, F. (2010). Development and formative evaluation of the e-Health Implementation Toolkit (e-HIT). *BMC medical informatics and decision making*, 10 (61), 1-8.

- Rahmani, A. M., Gia, T. N., Negash, B., Anzanpour, A., Azimi, I., Jiang, M. and Liljeberg, P. (2018). Exploiting smart e-Health gateways at the edge of healthcare Internet-of-Things: A fog computing approach. *Future Generation Computer Systems*, 78, 641-658.
- Toygar, Ş. A. (2018). E-sağlık uygulamaları. *Yasama Dergisi*, (37), 101-123.
- Ukşul, E. (2016). Türkiye’de Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılmış Bilimsel Yayınların Sosyal Ağ Analizi ile Değerlendirilmesi: Bir Bibliyometrik Çalışma. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zupic, I. And Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.

		SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT			
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma	
Sayı:1, Nisan 2022	Issue:1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 06/11/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 28/01/2022	
ERKEĞE YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ			
◆◆◆			
MEN ORIENTED GENDER ROLES ATTITUDES SCALE DEVELOPMENT			
Atf/ to Cite (APA): Yelegen, G., Karataş, Y., Eren Bana, P. ve Ünal, M. (2022). Erkeğe Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 73-88.		Gülzâr YELEGEN¹ Yasemen KARATAŞ² Perihan EREN BANA³ Mehmet ÜNAL⁴	
DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1018381			

ÖZ

Bireyin sosyalleşme sürecinde edindiği toplumsal cinsiyet rollerinin, sadece kadınlar için değil, erkekler için de zorlayıcı olabileceği unutulmamalıdır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rollerinin erkekler açısından olumsuz sonuçlara neden olabileceğine dair kanıtlar elde etmek için yeni bir ölçme aracı oluşturmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 501 katılımcının yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Elektronik anket formu kullanılarak elde edilen verinin analizinde IBM SPSS 24.0 ve AMOS 24.0 kullanılmış, tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, güvenilirlik ve korelasyon analizleri ile bağımsız gruplarda t-Testi ve ANOVA yapılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda kullanılan testlerde basıklık ve çarpıklık değerleri dikkate alınmış ve uç değerler çıkarılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %59'u kadınlardan ve %55'i evli bireylerden oluşmaktadır. Faktör analizi sonucunda yedi boyut elde edilmiş, bu boyutlar sırasıyla; duygusal bağ, maddi sorumluluk, toplumsal baskı, cinsiyetçi sosyal şiddet, fiziksel sorumluluk, kamusal alan ve fiziksel görünüm alt başlıklarıyla anılmıştır. Ölçme aracının güvenilirlik değeri 0,86 olup, açıklayıcılığı %67,1'dir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, literatürdeki diğer bulgularla paralel olarak kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili algısının daha olumsuz olduğu şeklindedir. Araştırma kapsamında geliştirilen ölçeğin başka çalışmalarda kullanılması gerekmektedir birlikte bu çalışma için doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da kabul edilebilir aralıklardadır. Yaş grubu, medeni durum ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin de toplumsal cinsiyet algısını etkilediği yönündeki kanıtlar, araştırma sonucunda elde edilen önemli bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolleri, cinsiyet eşitsizliği, erkek.

ABSTRACT

It should not be forgotten that the gender roles that an individual acquires during the socialization process can be challenging not only for women but also for men. In this study, it was aimed to create a new measurement tool in order to obtain evidence that gender roles may cause negative consequences for men. The data obtained through the electronic questionnaire the answers were taken from 501 participants. IBM SPSS 24.0 and AMOS 24.0 were used in the analysis of, descriptive statistics as well as explanatory and confirmatory factor analyses, reliability and correlation analyzes, t-Test and ANOVA were performed in independent groups. In the tests used in the comparisons between the groups, the values of kurtosis and

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Bölümü, gulzar.yelegen@ogr.yeniuyuzil.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2319-6400>

² Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Bölümü, yasemenk85@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1331-3893>

³ Dr., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Bölümü, perihanbana@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5139-5327>

⁴ Prof. Dr., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, mehmet.unal@yeniuyuzil.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9275-3020>

skewness were taken into account, and the analyzes were carried out by removing the extreme values. 59% of the participants are women and 55% are married individuals. As a result of factor analysis, seven dimensions were obtained, respectively; emotional reallion, financial responsibility, social pressure, sexist social violence, physical responsibility, public area and physical appearance. The reliability value of the measurement tool is 0.86, and its explanatory power is 67.1%. The findings obtained as a result of the research, in parallel with the other findings in the literature, are that women's perception of gender roles is more negative. Although the scale developed with in the scope of there search should be used in other studies, the confirmatory factor analysis results for this study are also with in acceptable ranges. Evidence that variables such as age groups, marital status and education level also affect gender perception are among the important findings obtained as a result of the research.

Keywords: Gender, genderroles, genderinequality, male.

1. GİRİŞ

Cinsiyet rolleri bireyin sosyalleşme süreci içinde edindiği rollerdir. Kişi topluma uyum süreci içinde oluşturduğu ve devingen bir yapıya sahip olan kimliğiyle bu rolleri gerçekleştirmektedir. Bu kimlik diğerlerinden farklılaştıran ve / veya bir gruba ait hissettiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Demirel, 2016; 255). Kadının eksik veya ikincil olarak algılanmasına neden olan cinsiyet rolleri, erkekleri ‘erkeksi’ rolleri benimsemeye zorlarken kadınların da ‘kadınsı’ roller edinmesi için her iki cinsiyet üzerinde de baskı oluşturmaktadır. Kadının daha güçsüz olması yönünde bir algının ortaya çıkmasına neden olan cinsiyet rolleri bazı durumlarda erkeğin saldırgan ve şiddet eğilimli davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir (Bayar ve ark. 2018; 58).

Toplumsal cinsiyet Vargel-Pehlivan (2017; 498) tarafından “Erkek ve kadının biyolojik farklılaşmasına ideoloji tarafından yüklenen anlam ve değerler” şeklinde tanımlanırken, Kaşdarma (2018; 2440) “Biyolojik farklılıklara bağlı olarak dişi ya da erkek olmanın ötesinde, toplumdaki makro ve mikro yapılarda sosyalizasyon süreciyle edinilen psikososyal özelliklerin tümü” olarak ifade etmiştir. Bingöl’e (2014; 108) göre ise toplumsal cinsiyet; “Biyolojinin kodladığı maddi bedenlere manevi anlamlar yükleyerek onları kültürel olarak tanımlamak ve ayırmaktır.” Toplumsal cinsiyet kişinin cinsiyetiyle ilgili bilgiye göre kendisi için toplum tarafından belirlenen ve kişiden gerçekleştirmesi beklenen rollere işaret etmektedir (Vatandaş, 2007;36).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sağlığın bozulması dahil pek çok olumsuz sonuca neden olabilmektedir (Ergin ve ark, 2019; 122). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu bazı olumsuz durumları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Toplumsal cinsiyetin oluşturduğu baskın algı, cinslerin biyolojik farklılıkları ve çevresel şartlar ile birlikte kadınları daha çok ev merkezli olmaya, fiziksel güç gerektirmeyen iş ve meslek alanlarını tercih etmeye ve erkekler karşısında edilgen bir konumda bulunmaya yönlendirmektedir. Erkekleri ise toplumsal yaşamda fiziksel açıdan kuvvet gerektirecek iş ve meslek gruplarına yönlendirmekte ayrıca kadın üzerinde de etken bir otorite konumuna getirmektedir (Vatandaş, 2007; 48).
- Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadın mesleği olarak sınırlandırılan hemşirelik mesleğine sahip erkekler, kendilerinin sorgulandıklarını düşünüp erkekliklerini yeniden üretme, pekiştirme ve savunma süreci içene girerek kadın hemşireler üzerinde eril tahakkümün derinleşmesine neden olabilir. Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi nedeniyle kadınların ekonomik,

sosyal ve politik olanaklara ve güce erişimi açısından erkeklere oranla dezavantajlı olduğu görülmekte ve bu dezavantajlar sağlık statüsündeki hizmet erişimi ve risk dağılımında kendini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda kadınlar için bir dezavantaj olan cam tavanlar erkek hemşireler için cam asansöre dönüşmekte ve kadınların çalışma yaşamında yükselmesini engellerken erkeklere fırsat olanağı sunabilmektedir (Gönç, 2017; 99).

- Kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin baskısı ile aile ve bakım yükümlülüklerinin tamamen kadının sorumluluğunda olması, yükümlülüklerin aile bireylerince paylaşılması ve çalışma süreçlerine uyum konusunda kolaylık sağlanmaması neticesinde kadınlar çalışma hayatına adaptasyon sorunu yaşamakta hatta iş yaşamlarını sonlandırmak zorunda kalabilmektedirler (Özen ve Can, 2018; 29-34).
- Erkek hemşireler mesleklerinin kadın mesleği olarak anılmasından dolayı cinsel yönelimlerinin farklı olmasıyla ilgili etiketlendiklerini belirtmektedir (Harding, 2007; 641). Bu durum bakım verme süreçlerinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Hatta bazen hastalar erkek hemşirelerin dokunuşlarının özünde cinsellik içerdiğini düşünerek, erkek hemşirelerden bakım almayı reddetmektedir. Erkek hemşireler ise kadın hastalara dokunuşlarının yanlış anlaşılması nedeniyle suçlanıp şikâyet edilmekten kaygı duymaktadır (Evans, 2002; 444; Harding, 2007; 642).
- Erkeklerin, erkekliklerini ispatlama zorunluluğu içinde bulunması sonucu şiddete eğilimli olması kadın ve çocukların mağduriyetine neden olmaktadır. Bu hususta çözüm planlanırken erkeklerin içinde bulunduğu bu zorunluluk ihtiyacını göz ardı etmemek gerekir (Uçan, 2016; 7).

Literatürde daha çok kadınların toplumsal cinsiyet konusunda yaşadığı dezavantajlı durumların değerlendirildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta kadın sağlığı olmak üzere kadının öğrenimi, iş yaşamına katılımı ve dolayısıyla gelirini olumsuz yönde etkilemekte ve hatta bazen kadına yönelik şiddete sebep olabilmektedir (Şimşek, 2011; 121). Fizyolojik bir olay nedeniyle meydana gelen anne ölümleri ise insan hakları açısından sağlık konusunda kadınların dezavantajlı olduğu durumların en uç ve somut örneği olarak verilebilir (Bal, 2014; 16).

Biyolojik farklılıklar ve verilen fizyolojik tepkiler bazı hastalıklarla ilgili cinsiyetin dezavantaj olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir. Örneğin depresyon kadınlarda daha sık görülürken kardiyovasküler hastalıklar açısından ise erkekler dezavantajlı olarak görülmektedir. Biyolojik farklılıklardan bağımsız olarak sosyal ayrımcılığın aslında nedeni belli değilmiş gibi görünen sağlık sorunlarına neden olduğu belirtilmektedir. Örneğin sigara kullanımı ve şiddet eğilimi; trafik kazası ve suça eğilim konusunda erkekleri dezavantajlı hale getirmektedir (Sen ve ark, 2002; 102, 104-106). Görüldüğü gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınları daha fazla zorluyor olmakla birlikte erkekler üzerinde de olumsuz sayılabilecek sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Örneğin; kendilerine yüklenen psiko-sosyal sorumluluklar neticesinde depresyon ve intihar, kadınlara göre daha özgür büyümeleriyle ilintili olarak madde bağımlısı olmaları, alkollü araç kullanmalarına bağlı trafik kazaları, şiddet içerikli olaylara karışma neticesinde yaşanan ölüm ve risk alma davranışlarının fazla olmasından kaynaklı kalp krizi oranının yükselmesi erkekler için dezavantajlı sayılabilecek durumlardandır (Akın, 2007; 2).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kişiler arası gücün yanında formal ve informal kazanımları bulunmaktadır. Bununla birlikte erkekler toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bedelini duygusal ve fiziksel zarar görerek de ödemektedir (Flood, 2015; 5). Erkeklerin toplum

tarafından belirlenmiş rol ve sorumlulukları yerine getirmek için duygularını hiçe sayıp kendisine verilmiş olan gücü (!) sonsuz bir özgüvenle kullanma eğiliminde olabilmektedir. Bu durum daha önce de belirtildiği gibi bir şiddet döngüsü içine girmesine ve can kayıplarına varan onarılması güç yaraların açılmasına neden olabilmektedir (Çelik, 2016;6-7). Aynı zamanda erkek mesleği olarak kabul edilen mesleklere giren kadınlar herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmazken, kadınlara uygun görülen meslekleri seçen erkeklerin alay konusu olduğu görülebilmektedir (Dikmen-Özarslan, 2015; 123-124). Erkekliğin kazanılması gereken bir mücadele alanı olarak tanımlanması da erkekler açısından zorlayıcı durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin sünnet ritüelinde erkek çocuğuna ağlamaması gerektiği özellikle telkin edilir ve bu ritüel çocuğun tanımadığı insanların karşısında, mahremiyetle ilgili duygu ve düşünceleri göz ardı edilerek gerçekleştirilir. Çocuğun yaşadığı travma yaşamının geri kalan döneminde de genellikle farkında olmadığı pek çok olumsuz sonuca neden olabilmektedir (Avşar, 2017; 231).

Erkeklerin hem sorunun hem de çözümün bir parçası olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erkeklerin feminist söylemin eleştiri odağı olmaları açısından da zorlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Çünkü cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan kadınların yaşadığı olumsuzluklar, erkeklerin yaşadığı olumsuz durumların önüne geçerek, bu konuların üzerinde durulmamasına neden olabilmektedir (Flood, 2015;3,5).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal kazanımları arttırmakta ve eşitsizliğe bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz durumları azaltmaktadır. Ancak eşitliğin sağlanması, uzun süreli bir dönüşümü gerektirmektedir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili geleneksel yaklaşımın ortadan kalkmasının, toplumsal kazanımları arttırdığı yönünde önemli kanıtlar bulunmaktadır (Daşlı, 2019; 378). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması sürecinde erkeklerin aktif rol oynamasının önemli olduğu görülmektedir (Esen ve ark, 2017; 54). Buna karşılık dünya literatüründe de Türkçe literatürle benzer şekilde konuyu erkekler için oluşturduğu dezavantajlar açısından değerlendiren çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet gibi erkeğe atfedilen cinsiyet rollerinin ve bakış açısının da ülkelere ve kültürlere göre farklılık gösterebileceği unutulmamalıdır (Flood, 2015; 13). Yaş ve cinsiyet değişkenlerinin toplumsal cinsiyet algısında farklılaşmaya neden olduğunun genel olarak kabul gördüğünü söylemek mümkündür (Evans, 2002; Harding, 2007; Flood, 2015; Gönç, 2016; Ünal ve ark, 2017).

Toplumsal cinsiyetin kadınlar için ortaya çıkardığı olumsuz etkileri azaltmanın yollarından birisinin de toplumsal cinsiyet baskısının erkekler üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmek olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet baskısının etkileri ve erkekler açısından oluşturduğu olumsuz durumların değerlendirilmesinin yanı sıra bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın bu yönleriyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erkekler için dezavantaj oluşturduğu problemiyle temellendirilmiş ve aşağıdaki hipotezler bu araştırma kapsamında sınanmıştır:

H₁:Cinsiyet, toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.

H₂:Yaş, toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.

H₃:Medeni durum, toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.

H₄: Eğitim durumu, toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.

H₅: Gelir durumu, toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırma, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Etik Kurulunun 02.08.2021 tarih ve 2021/08707 sayılı kararı ile elektronik soru formu aracılığıyla, kolayda örnekleme yöntemi ile tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elektronik anket formu araştırmacılar tarafından sosyal medya kanalları ile konuşma gruplarında paylaşılarak katılımcılara ulaşılmıştır. Katılımcıların 18 yaşını geçmiş olması kriter olarak belirlenmiştir. Katılımcı sayısının en az 500 olması hedeflenmiş ve 532 katılımcıya ulaşıldığında anket durdurulmuştur. Bu bağlamda amaç ölçek geliştirme sürecinde gerekli olan katılımcı sayısına ulaşmaktır. Eksik bırakılan formlar çıkarıldıktan sonra katılımcı sayısı 501 olmuştur. Anket formundan elde edilen veri, IBM SPSS 24.0 ve AMOS 24.0 paket programları ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlik analizleri, korelasyon analizleri ile eşleştirilmiş dizide t-Testi yapılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda kullanılan testlerde basıklık ve çarpıklık değerleri göz önünde bulundurulmuş, uç değerler çıkarılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalarda, t-Testi, Mann Whitney-U, Kruskal Wallis ve ANOVA analizleri kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında erkeklerin dezavantajlı olduğu durumların ortaya konması amacıyla odak grup görüşmesi ile literatür bilgisinden yola çıkılarak araştırmaya özgü bir soru formu oluşturulmuştur. Yapılan odak grup görüşmesinde dört grubun görüşü alınmış, her grupta yedi katılımcı yer almıştır. Odak grupta yer alan katılımcılar 25-50 yaş arasında olup, yarısını kadınların oluşturduğu katılımcılardır. Katılımcıların seçilmesinde toplumsal cinsiyet rollerinin olumsuz sonuçları konusunda daha önce bir deneyim yaşamış olmak ya da böyle bir duruma şahit olmak odak gruba dahil olma kriteri olarak belirlenmiştir. Odak grup üyelerinin seçilmesinde konuyla ilgili uzman olma kriteri göz ardı edilmiş, özellikle deneyimlerden yola çıkılması istenmiştir. Soru formunun yeterliliği konusunda uzman görüşü alınmış ve az sayıda katılımcıyla ifadelerin doğru anlaşılmasının sağlanması için pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama 20 kişiye yapılmış olup, bu aşamada değerlendirme sadece soruların anlaşılmasıyla ilgili olmuştur. Katılımcı sayısının soru formunda yöneltilen ifade sayısının en az beş katı olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda yeterli sayıda katılımcıya ulaşıldığı görülmüştür (Yaşlıoğlu, 2017; 75). Çalışmanın ölçek geliştirme çalışması olması nedeniyle alınan bütün yanıtlar üzerinden faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde Varimaks Döndürme Tekniği kullanılmıştır. İfadeler arasındaki korelasyon değerlerinin yüksek olmaması nedeniyle bu teknik tercih edilmiştir. Faktörler arasında korelasyon Promax Tekniği sonrasında da olduğu için yaygın kullanımı ve daha fazla kabul görmesi dolayısıyla Varimaks Döndürme Tekniği'nin kullanılması uygun görülmüştür (Kalaycı ve ark, 2006; 322-323; Akt: Yaşlıoğlu, 2017; 78). Faktör analizi sonucunda başlangıçta 46 olan ifade sayısı (birden fazla faktör altında 0,1'den daha az farkla yük alan ifadeler ile faktör altında tek kalan ifadeler çıkarılarak) 26 ifadeye indirgenmiştir.

3. BULGULAR:

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik bulguları Tablo 1'de gösterilmiştir. Katılımcıların ağırlıklı olarak 26-35 yaş aralığında olduğu, %59,3'ünün kadın ve %55,3'ünün evli olduğu görülmektedir. Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların %54,5 oranında lisans mezunlarından olduğu ayrıca %58,2'sinin sağlık sektöründe, %65,8'inin kamuda çalıştığı ve ortalama 20 yıl ve üzeri iş tecrübesine sahip oldukları görülmektedir. Son olarak elde edilen verilere göre katılımcıların %85,4'ünün ailesi ile ve %62,5'inin İstanbul'da yaşadığı, aylık aile geliri kategorisinde %30,3'ünün 5.000-8.000 TL gelir aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo:1 Demografik Değişkenler					
Yaş	N	%	Aile Aylık Gelir	N	%
18-25 yaş	119	23,8	2.500-3.000 TL	84	17,2
26-35 yaş	178	35,5	3.501-5.000 TL	135	27,6
36-45 yaş	129	25,7	5.001-8.000 TL	148	30,3
> 45 yaş	75	15	> 8.000 TL	122	24,9
Cinsiyet	N	%	Medeni durum	N	%
Kadın	297	59,3	Evli	276	55,3
Erkek	204	40,7	Bekâr	223	44,7
Eğitim Durumu	N	%	Kiminle Yaşıyorsunuz	N	%
Lise	74	15,2	Yalnız veya Arkadaş/larımla	73	14,6
Ön lisans	72	14,8	Aile / Annem ve/ veya babamla	426	85,4
Lisans	266	54,5	Çalıştığınız Kurum	N	%
Yüksek Lisans / Doktora	76	15,6	Özel	130	29
			Kamu	295	65,8
			Ev kadını / Çalışmıyor / Öğrenci /Emekli	23	5,1
İkamet Edilen İl	N	%	Mevcut İş Deneyimi	N	%
İstanbul	308	62,5	0-5 yıl	68	16,3
Marmara (İst.Dışı) Trakya	81	16,4	6-10 yıl	115	23
İç Anadolu	39	7,9	11-15 yıl	92	18,4
Akdeniz / Ege	40	8,1	15-20 yıl	68	13,6
Doğu / Gün. Doğu Anad. / Karadeniz	25	5,1	> 20 yıl	101	22,7
Mesleki Sektör	N	%	Toplam İş Deneyimi	N	%
Sağlık	274	58,2	0-5 yıl	118	26,2
Eğitim	51	10,8	6-10 yıl	102	22,7
Üretim		6,6	11-15 yıl	52	11,6
Eğitim / Sağlık Dışı Hizmet	78	16,6	15-20 yıl	75	16,7
Ev kadını / Öğrenci / Çalışmayan / Emekli	37	7,9	> 20 yıl	103	22,9

Araştırma için oluşturulan ölçekte ifadeler öz değeri 1'den büyük olan yedi faktör altında toplanmıştır. Bu faktörler; altında yer alan ifadeler, faktör yükleriyle birlikte verilmiştir. Ölçeğin toplam açıklayıcılığı %67,1 olup, faktörlerin ve ölçeğin toplam güvenilirlik değerlerinin de uygun olduğu görölmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Boyutlar

Faktör Adı	İfadeler	Faktör Ağırlıkları	Faktör Açıklayıcılığı (%)	Güvenirlik	Ortalama(S S)
Duyusal Bağ	32 Eşimin / partnerimin bana karşı olumlu duygular beslediğini bilmek hoşuma gider.	0,91	15,8	0,84	3,96 (0,83)
	30 Eşimin / partnerimin beni sevdiğini bilmek benim için çok önemlidir.	0,85			
	31 Eşimin / partnerimin bazı jestler yaparak beni sevdiğini belli etmesini isterim.	0,84			
	34 Akşam eve geç gitmem gerektiğinde eşime / partnerime mutlaka haber veririm.	0,76			
	42 Toplumun cinsiyetle ilgili oluşturduğu kurallar kadınlar açısından daha zorlayıcıdır.	0,57			
	33 Arkadaşlarımla buluşmam gerektiğinde eşimden / partnerimden izin alırım.	0,48			
Maddi Sorumluluk	16 Eşler ayrı yaşıyor olsalar bile çocuğun / çocukların okul ve eğitim giderleri erkeklere ait olmalıdır.	0,81	10,3	0,82	2,34 (1,1)
	17 Eşler ayrıldığında nafaka verme sorumluluğu sadece erkeğe ait olmalıdır.	0,75			
	23 İş yerinde fazla mesai ya da tatil günlerinde çalışma yapılacaksa daha çok erkek personel kalmalıdır.	0,69			
	22 Restoranda bir kadınla yemek yiyen erkeğin hesabı ödemesi gerekir.	0,56			
Toplumsal Baskı	15 Kadın erkeğin himayesinde ve sorumluluğundadır.	0,7	9,1	0,69	2,33 (1,05)
	9 Erkekler sosyal ortamda kahkahayla gülmemelidir.	0,63			
	24 Erkeklerin bir mesleğinin olması, kadınların bir mesleğinin olmasından daha önemlidir.	0,6			
Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	36 Eşimin / partnerimin arkadaşlarıyla görüşmesi beni rahatsız eder.	0,84	8,5	0,78	1,60 (0,62)
	35 Eşimin / partnerimin ailesiyle görüşmesi beni rahatsız eder.	0,73			
	13 Erkeklerin kadınlara göre daha öfkeli davranışlar sergilemesi normaldir.	0,57			
	19 İyi görünmek sadece kadınlara özgü bir ihtiyaçtır.	0,57			
Fiziksel Sorumluluk	2 Vatan savunması sadece erkeklerin sorumluluğundadır.	0,74	8,4	0,72	2,63 (0,88)
	1 Erkekler kadınlara göre daha güçlü ve dayanıklıdır.	0,7			
	3 Fiziki güç gerektiren ağır işler erkeklerin sorumluluğundadır.	0,65			
	7 Ailenin ihtiyaçları erkeğin sorumluluğundadır.	0,54			
Kamusal Alan	27 Toplu taşıma ile seyahat ederken yanımda karşı cinsten birinin oturmasından rahatsız olurum.	0,81	7,8	0,72	3,02 (1,07)
	28 Toplu taşıma ile seyahat ederken seçme şansım varsa karşı cinsten birinin yanına oturmamaya dikkat ederim.	0,68			
	43 Toplu taşıma ile seyahat ederken karşı cinsten birisinin bakışları üzerimde olduğunda rahatsız olurum.	0,59			
Fiziksel Görünüm	20 Erkeklerin kıyafetlerini tamamlayan ayakkabı ve kaban gibi ihtiyaçları konusundaki istekleri kadınlara göre daha sınırlıdır.	0,89	7,2	0,85	3,18 (1,17)
	21 Erkeklerin aksesuar ve çanta gibi ihtiyaçları konusundaki istekleri kadınlara göre daha sınırlıdır.	0,81			
Toplam=			67,1	0,86	2,86 (0,57)
KMO=		0,82			
Barlett Küresellik Testi					
$\chi^2 =$		2642			
Sd=					
p		<0,001			

Boyutlar arası korelasyon değerlendirildiğinde maddi sorumluluk boyutunun toplumsal baskı ve fiziksel sorumluluk boyutuyla orta düzeyde ve olumlu yönde korelasyon oluşturduğu görölmektedir (Tablo3).

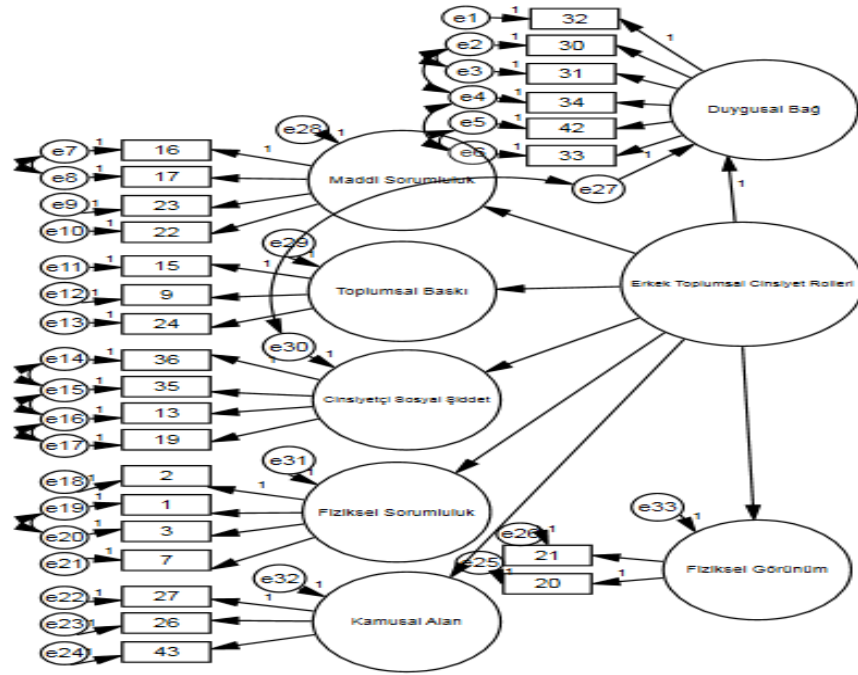
	1.Duygusal Bağ	2. Maddi Sorumluluk	3.Toplumsal Baskı	4.Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	5.Fiziksel Sorumluluk	6.Kamusal Alan
2. Maddi Sorumluluk	0,150**					
3. Toplumsal Baskı	0,155**	0,618***				
4. Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	-0,245***	0,421***	0,406***			
5. Fiziksel Sorumluluk	0,218***	0,582***	0,622***	0,353***		
6. Kamusal Alan	0,286***	0,329***	0,374***	-0,030	0,291***	
7.Fiziksel Görünüm	0,329***	0,399***	0,384***	0,160***	0,388***	0,287***

*: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; ***: $p < 0,001$

Faktör analizi sonucunda elde edilen boyutların aritmetik ortalaması alınarak hangi test türünün seçileceğiyle ilgili karar vermek üzere basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerin duygusal bağ ile cinsiyetçi sosyal Şiddet boyutlarında $\pm 1,5$ üzerinde olmasından dolayı nonparametrik testlerin kullanılması uygun görölmüştür (Mann Whitney U ve Kruskal Wallis). Diğer boyutlarda analizler parametrik yöntemlerle gerçekleştirilmiştir (T-Testi, ANOVA) (Tablo 4).

Tablo 4: Faktörlerin Ortalama Standart Sapma ile Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Duygusal Bağ	Maddi Sorumluluk	Toplumsal Baskı	Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	Fiziksel Sorumluluk	Kamusal Alan	Fiziksel Görünüm
\bar{X}	3,96	2,34	2,34	1,60	2,63	3,02	3,18
σ	0,83	0,99	1,1	0,62	0,88	1,07	1,17
Basıklık	3,629	-0,095	-0,462	4,737	-0,256	-0,966	-0,867
Çarpıklık	-1,751	0,654	,593	1,680	0,279	0,130	-0,401

Şekil 1: Doğrulayıcı Faktör Analizi

	Cinsiyet		Medeni Durum	
	Kadın	Erkek	Bekâr	Evli
Duygusal Bağ	3,94	3,98	3,96	3,96
Maddi Sorumluluk	2,28	2,43	2,05 ⁶	2,58 ⁶
Toplumsal Baskı	2,08 ¹	2,71 ¹	2,05 ⁷	2,57 ⁷
Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	1,48 ²	1,78 ²	1,45 ⁸	1,72 ⁸
Fiziksel Sorumluluk	2,44 ³	2,9 ³	2,42 ⁹	2,81 ⁹
Kamusal Alan	3,47 ⁴	2,67 ⁴	2,92	3,1
Fiziksel Görünüm	3,08 ⁵	3,33 ⁵	3,03 ¹⁰	3,31 ¹⁰

1:F=31.17, t=6.45, p<0.001; 2:F=12.3, t=5.15, p<0.001; 3:F=10.67, t=5.57, p<0.001; 4:F=8.19, t=6.04, p<0.01; 5:F=0.12, t=2.38, p=0.018; 6:F=0.38, t=6.13, p<0.001; 7:F=2.74, t=5.7, p<0.001; 8:F=1, t=4.83, p<0.001; 9:F=0.04, t=4.96, p<0,001; 10:F=8.5, t=2.62, p<0.009.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen değerler kabul edilebilir aralıklar içinde yer almaktadır (CMIN/DF=3,12; $p<0,001$; GFI=0,88; CFI=0,90; NFI=0,86; RMSEA=0,065, PCLOSE<0,001).

Katılımcıların anket sorularına verdikleri yanıtların analizleri sonucunda oluşan boyutların gruplara göre ortalama değerleri ve farklılaşma yönle şu şekildedir:

Maddi sorumluluk boyutunda evliler bekârlara göre 0,53 ortalama farkla, olumlu yönde; toplumsal baskı boyutunda erkekler kadınlara göre 0,63 ortalama farkla, evliler bekârlara göre 0,52 ortalama farkla olumlu yönde; cinsiyetçi sosyal şiddet boyutunda erkekler kadınlara göre 0,3 ortalama farkla, evliler bekârlara göre 0,27 ortalama farkla olumlu yönde; fiziksel sorumluluk boyutunda erkekler kadınlara göre 0,46 ortalama farkla, evliler bekârlara göre 0,39 ortalama farkla olumlu yönde; kamusal alan boyutunda kadınlar erkeklere göre 0,8 ortalama farkla olumlu yönde; fiziksel görünüm boyutunda erkekler kadınlara göre 0,25 ortalama farkla, evliler bekârlara göre 0.28 ortalama farkla olumlu yönde farklılaşmıştır (Tablo 5).

Tablo:6 Araştırma Değişkenlerine Verilen Yanıtların Gruplara Göre Ortalama Değerleri (ANOVA)												
	Yaş				Eğitim Durumu				Aile Aylık Geliri			
	18-25 yaş	26-35 yaş	36-45 yaş	>45 yaş	Lise	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans Doktora	2.500-3.500 TL	3.501-5.000 TL	5.001-8.000 TL	>8.000 TL
Duygusal Bağ	3,88	4,05	3,94	3,89	3,67 ¹⁴	4,03	4,05 ¹⁴	3,95	3,93	3,92	3,95	4,03
Maddi Sorumluluk	1,84 ^{1,2,3}	2,44 ¹	2,43 ²	2,74 ³	2,64 ¹⁵	2,24	2,26 ¹⁵	2,41	2,27	2,32	2,41	2,38
Toplumsal Baskı	1,98 ^{4,5,6}	2,46 ⁴	2,37 ⁵	2,55 ⁶	2,74 ^{16,17,18}	2,26 ¹⁶	2,26 ¹⁷	2,26 ¹⁸	2,32	2,4	2,4	2,22
Cinsiyetçi Sosyal Şiddet	1,44 ⁷	1,59 ⁸	1,59 ⁹	1,97 ^{8,9}	1,83 ^{19,20,21}	1,55 ¹⁹	1,56 ²⁰	1,51 ²¹	1,63	1,56	1,66	1,59
Fiziksel Sorumluluk	2,23 ^{10,11,12}	2,7 ¹⁰	2,73 ¹¹	2,88 ¹²	2,72	2,57	2,58	2,78	2,48	2,62	2,67	2,73
Kamusal Alan	2,96	3	3,06	3,04	3,01	3,43 ²²	3	2,69 ²²	3,13	3,06	2,92	2,97
Fiziksel Görünüm	2,99 ¹³	3,26	3,12	3,43 ¹³	3,47	3,12	3,19	3,05	3,08	3,19	3,25	3,16

1:F(3,491)=16.2, SH=0.11, p<0.001; 2:F(3,491)=16.2, SH=0.12 p<0.001; 3:F(3,491)=16.2, SH=0.14, p<0.001;4:F(3,485)=6.5, SH=0.12,p<0.001;5:F(3,485)=6.5,SH=0.13,p=0.022;6:F(3,485)=6.5,SH=0.14,p<0.001; 7:F(3,481)=9.13,SH=0.09,p<0.001;8:F(3,481)=9.13, SH=0.08, p<0.001; 9:F(3,481)=9.13, SH=0.09, p=0.003; 10:F(3,480)=11.7, SH=0.1, p<0.001; 11:F(3,480)=11.7, SH=0.11, p<0.001; 12:F(3,480)=11.7, SH=0.13, p<0.001; 13:F(3,493)=2.6, SH=0.16, p=0.035; 14:F(3,467)=4.21, SH= 0.13, p=0.28; 15:F(3,478)=3.25, SH=0.13, p=0.018; 16:F(3,473)= 4.32, SH=0.17, p=0.032; 17:F(3,473)=4.32, SH=0.14, p=0.003; 18:F(3,473)=4.32, SH=0.17, p=0.03; 19:F(3,468)=4.37, SH= 0.1, p=0.031; 20:F(3,468)= 4.37, SH=0.08, p=0.006; 21:F(3,468)=4.37, SH= 0.1, p=0.011; 22:F(3,230)= 2.82, SH=0.25, p=0.021.

Duygusal bağ boyutunda 0,38 ortalama farkla lisans mezunu katılımcılar lise mezunu katılımcılara göre olumlu yönde; toplumsal baskı boyutunda 18-25 yaş grubu 0,48 ortalama farkla 26-35 yaş grubuna, 0,39 ortalama farkla 36-45 yaş grubuna göre, 0,57 ortalama farkla 45 yaş üstü grubuna göre olumsuz yönde farklılaşmıştır. Lise mezunu katılımcılara gelince 0,48 ortalama farkla ön lisans, lisans ve yüksek lisans – doktora mezunu katılımcılara göre olumlu yönde farklılaşmıştır. Cinsiyetçi sosyal şiddet boyutunda 45 yaş üzeri katılımcılar 0,46 ortalama farkla 18-25 yaş grubuna, 0,31 ortalama farkla 26-35 yaş grubuna, 0,31 ortalama farkla 36-45 yaş grubuna göre olumlu yönde farklılaşmıştır. Lise mezunu katılımcılar ise 0,28 ortalama farkla ön lisans, 0,27 ortalama farkla lisans, 0,32 ortalama farkla yüksek lisans-doktora mezunu katılımcılara göre olumlu yönde farklılaşmıştır. Fiziksel sorumluluk boyutunda 18-25 yaş grubu 0,49 ortalama farkla 26-35 yaş grubuna, 0,5 ortalama farkla 36- 45 yaş grubuna, 0,65 ortalama farkla 45 yaş üzeri katılımcılara göre olumsuz yönde farklılaşmıştır. Kamusal alan boyutunda ön

lisans mezunu katılımcılar 0,74 ortalama farkla yüksek lisans-doktora mezunu katılımcılara göre olumlu yönde farklılaşmıştır. Fiziksel görünüm boyutunda 18-25 yaş grubu 0,44 ortalama farkla 45 yaş üzeri katılımcılara göre olumsuz yönde farklılaşmıştır (Tablo 6).

4. TARTIşMA VE SONUÇ:

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda literatürde daha çok kadınların dezavantajlı olduğu çalışmalar bulunmakla birlikte erkeklerin yaşadığı olumsuz durumları belirten çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle bu bölümde toplumsal cinsiyet konusunda yapılan bütün çalışmalardan elde edilen bulgular tartışılmıştır. Bulguların literatürdeki diğer çalışmalara karşılaştırılması sonucunda genel olarak uyumlu sonuçların elde edildiği görölmektedir. Ancak aynı çerçevede yapılmış başka bir çalışmaya rastlanmadığından sınırlı sayıda karşılaştırma

Araştırma Hipotezleri	Kabul	Ret
H₁ : Cinsiyet toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.	X	
H₂ : Yaş toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.	X	
H₃ : Medeni durum toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.	X	
H₄ : Eğitim durumu toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.	X	
H₅ : Gelir durumu toplumsal cinsiyet algısını değiştirmektedir.		X

yapılabilmıştır. Özgün bir araştırmanın amaçlandığı bu çalışma için bu durum bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Literatürde daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar açısından oluşturduğu dezavantajlar irdelenmiştir. Uzun zamandan beri devam eden çalışmalar sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanamadığı ve hatta bu sürecin kadın hareketlerini marjinal hale getirdiği söylenebilir. Erkeklerin de dahil edildiği toplumsal cinsiyet çalışmalarının yapılması bu nedenle de önemli hale gelmektedir (Flood, 2015; 5).

Gönç (2016; 101,117,123)'ün Tıp Fakóltesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ve etkileyen faktörler konulu çalışmasında erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre daha az duygusal olduğu ve buna bağlı olarak meslekte yöneticilik alanlarına yönelme noktasında erkeklerin daha ön planda yer alabileceği sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada kadınların duygusal bağ boyutunda anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlama yaptığı görölmüştür. Ünal ve arkadaşlarının (2017; 231) yaptığı çalışmada elde edilen bulgular ise kadınların anlamlı bir şekilde geleneksel cinsiyet rolleri boyutunda daha düşük puanlama yaptığı; ancak toplumsal cinsiyet algısı boyutunda ise anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yaptığı görölmektedir. Çalışmamızda kullanılan ifadeler farklı olmakla birlikte elde edilen bulguların adı geçen çalışmalarda elde edilen bulgularla örtüştüğü söylenebilir.

Gelişmiş ölkelerin kültürel açıdan daha homojen toplumlar olması düşük gelirli ölkelere göre kadın ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin daha az görölmesine neden olabilmektedir. Ölkelerin gelir düzeyi düştüğçe toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisi artmaktadır. Tunç'un (2018; 245-246) araştırma bulguları, geliri ve insani kalkınma düzeyi düşük ölkelerde yüksek gelirli ölkelere göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki artışın insani kalkınma düzeyini düşürdüğünü, cinsiyet temelindeki eşitsizliklerin daha yüksek olduğunu ve yoksulluğun kadınlaştığını göstermektedir. Ulaşılan sonuçlar düşük gelirli ölkelerde kültürel faktörlerin, kadına bakış açısının da kadının kalkınmadaki konumunu belirlediği görüşünü ileri süren feminist iktisat kuramını desteklemektedir.

Başçı ve Giray'ın (2016; 139) yaptığı çalışmada cinsiyet, medeni durum, sınıf, fakülte, aile tipi, anne eğitim durumu ve erkek kardeş sayısı gibi değişkenlerin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ya da eşitlikçi olup olmadığıyla ilgili tutumlarını anlamlı olarak etkilediği tespit edilmiştir. Puanlamanın öğrencilerin sınıfına, fakültesine, yaşadığı yere, lise türüne, aile tipine, anne ve baba eğitim düzeyine, anne mesleğine ve aile gelir düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür (Başçı ve Giray, 2016; 139).

Toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki tutum anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta, ancak babanın eğitim durumuna göre farklılaşmamaktadır (Ergin ve ark, 2019; 125). Bu durum cinsiyet rollerinde kadının dezavantajlı olması yönünde bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılar arasında 18-25 yaş grubunda yer alanların toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili daha fazla boyutta farklı görüş ifade ettiği görülmektedir. Bu farklılaşma cinsiyet için de geçerlidir. Elde edilen bulguların literatürle kısmen uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Birçok ülkede erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının dört boyutta ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki erkeklerin geniş anlamda toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemesi şeklindedir. İkincisi, cinsiyet eşitliğine erkeklerin kadınlara göre daha az destek vermesi, üçüncüsü ise genç erkeklerin cinsiyet eşitliği konusunda yaşlı erkeklere göre daha olumlu tutuma sahip olmasıdır. Dördüncü boyut ise erkeklerin konuyla ilgili yaklaşımının ırk, etnik köken, eğitim ve bölge gibi değişkenlere göre farklılık göstermemesi şeklindedir (Flood, 2015; 13). Bu araştırmada genç olmanın ve cinsiyetin diğer demografik değişkenlere göre daha fazla farklılaşmaya neden olmasının literatür tarafından desteklendiğini söylemek mümkündür.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular cinsiyet değişkenine göre kamusal alan boyutu dışında tüm boyutlarda kadınlar açısından olumsuz yönde farklılaşma olduğunu göstermektedir. Bu sonuç kadınların cinsiyet rolleriyle ilgili algısının daha olumsuz olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından kadınların daha dezavantajlı olduğu konusunda bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Çalışmaya katılan 18-25 yaş grubunun maddi sorumluluk, toplumsal baskı, cinsiyetçi sosyal şiddet, fiziksel sorumluluk ve fiziksel görünüm boyutlarında farklı bir duruş ve bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum Z kuşağı olarak ifade edilebilen grubun tüm yaş grubunda toplumsal cinsiyet açısından oldukça farklılaştığını göstermektedir. Çünkü diğer yaş grupları arasında 18-25 yaş grubunda olduğu gibi bir farklılaşma görülmemiştir. Medeni durum değişkeninin genel olarak bütün boyutlarda farklılaşmaya neden olması evlilik sürecinde cinsiyet rollerinin daha belirgin hale gelmesiyle ilgili bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde lise düzeyinde eğitim durumuna sahip olanların diğer gruplara göre genel olarak bütün boyutlarda anlamlı farklılaşma oluşturduğu görülmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısının değişmesinde eğitim durumunun önemli bir unsur olduğunu desteklemektedir. Aile gelir durumuna göre değişkenler açısından bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumun pek çok dinamiğini etkilediği açıktır. Hatta ekonomik gelişmenin önünde bir bariyer olarak değerlendirilen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın ve erkek olmaktan öte bazı anlamlar içerdiğini de söylemek mümkündür (Tunç, 2018; 222).

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek için sürece erkeklerin de dahil edilmesi önemlidir. Erkekleri toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalara dahil etmek için dört boyutta ilerlenmesi gerekmektedir. Bu boyutlar; cinsiyet eşitliği savunuculuğu ve aktivizmi, yerel programlar uygulanması, erkeklerin katılımını sağlayacak ulusal ve uluslararası politikalar oluşturulması ile araştırma ve burs olanaklarının sağlanması şeklindedir (Flood, 2015; 8),

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri arasından daha çok erkeğe atfedilen ve onlar açısından dezavantaj oluşturduğu düşünölen rollerle ilgili ifadelerin yer verildiği bir ölçme aracı tasarlanmış ve uygulanmıştır. Erkek cinsiyet rolleriyle ilgili ifadeler yedi boyut altında toplanmış ve bu ifadeler; duygusal bağ, maddi sorumluluk, toplumsal baskı, cinsiyetçi sosyal şiddet, fiziksel sorumluluk, kamusal alan ve fiziksel görünüm şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçme aracının açıklayıcılığı %67, güvenilirlik değeri ise 0,86 olup, uygun aralıklar içindedir. Elde edilen bulgular, demografik değişkenler arasında yer alan cinsiyet, yaş grubu, medeni durum ve eğitim düzeyi değişkenlerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili algıda farklılaşmalar oluşturduğunu göstermektedir. Bulguların literatürle uyumlu olduğu görölmekte ve literatür bilgisi ışığında bu eşitsizliğin giderilmesi konusunda aşağıdaki önerilerin dikkate alınması gerektiği düşünölmektedir:

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ulusal politika haline getirilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için erkeklerin de sürece dahil edilmesi ve kendileri için bu durumun neden olduğu olumsuzluklar konusunda farkındalık oluşturulması,
- Ailelerin bilinçlendirilmesi ve cinsiyet rolleriyle ilgili sınırlandırmaların çocuk doğduğu andan itibaren ortadan kaldırılması yönünde bir tutum geliştirilmesi, (Örneğin; bebekler için kız erkek çocuğu ayırımının renklerle yapılmaması)
- Erkeklerin çocukluk döneminden itibaren ağlama ve gülmenin kısıtlandırılması gibi duygusal yük oluşturan tutumlardan uzaklaştırılması,
- Kız çocukları için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitimin herkes için yaygınlaştırılması,
- Aile içi bilinçlenme ile birlikte çocukluktan başlayan eğitimlere öncelik verilmesi,
- Toplumsal yayın organlarında uygun kamu spotları yapılması,
- Erkeğe gücü ve şiddeti, kadına ise aciz olmayı ve mağduriyeti yakıştıran toplumsal cinsiyet algısının temelde insan olma amacı çerçevesinde ele alınması,
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda adalet eksenli bir planlama yapılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar açısından daha dezavantajlı olduğu görölmekle birlikte ortaya çıkardığı sonuçlar irdelendiğinde erkekler için de olumsuz durumlara neden olduğu açıktır. Konunun bu yönüyle de değerlendirilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından önemli olduğu düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet (gender) ayrımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26, 1-9.
- Avşar, S. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında tarihsel rollerini yitiren erkekliğin çöküşü: Küllerinden “yeni erkek”liğin doğuşu [The lost historical gender roles and the collapse of masculinity:“New masculinity” rising from theashes]. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 224-241.
- Bal, M. D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği*

Dergisi, 1(1), 15-28.

- Başçı, B. ve Giray, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. *Journal of Life Economics, 3(4), 117- 142.*
- Bayar, Ö, Avcı, Ö. H, ve Koç M. (2018). Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ölçeği'nin (ETCRSÖ) geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 57-76.*
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014(3),108-114.*
- Çelik, G. (2016). "Erkekler De Ağlar!": Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü. *Fe Dergi, 8(2),1-12.*
- Daşlı, Y. (2019). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların belirlenmesi üzerine bir alan araştırması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1),364-385.*
- Demirel, G. (2016). Toplumsal cinsiyet mağduriyetinde erkek. In *1st International Scientific Researches Congress Humanity and Social Sciences. Madrid 254-264.*
- Dikmen-Özarslan, A. (2015). Hegemonik Erkeklik Bağlamında Erkek Hemşireler. *Alternatif Politika, 7(1),118-142.*
- Ergin, A, Bekar, T. ve Aydemir Acar, G. (2019). Tıp fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *Fırat Tıp Dergisi, 24(3),122-128.*
- Esen, E, Soylu, Y, Siyez, D. M. ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *e-International Journal of Educational Research, 8(1), 46-63.*
- Evans, J. A. (2002). Cautious care givers: gender stereo types and the sexualization of men nurses' touch. *Journal of advanced nursing, 40(4),441-448.*
- Flood, M. (2015). Men and gender equality. In M. G. Flood & R. Howson (Eds.), *Engaging Men in Building Gender Equality*. New castle upon Tyne: *Cambridge Scholars Publishing*. (pp. 1-31)
- Gönç, T. (2016). Kadın yoğun meslekleri erilleştirmeye yönelik stratejiler: Türkiye'de erkek hemşireler örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 19(1),96-144.*
- Gönç, T. (2017). Türkiye'de Erkek Hemşire Olmak: Avantajlar ve Dezavantajlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 72(1),35-76.*
- Harding, T. (2007). The construction of men who are nurses as gay. *Journal of advanced nursing, 60(6),636-644.*
- Kalaycı Ş. ve ark, (2006) SPSS Uygulamalı Çok değişkenli İstatistik Teknikleri, *Asil Yayın Dağıtım A.Ş.* Ankara, (322-323)
- Kaşdarma, E. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sosyo-psikolojik unsurlar ve sistemi meşrulaştırma kuramı ekseninde bir analiz. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları*

Dergisi, 9(16),2438-2460.

- Özen, S. ve Can D. (2018). İnsan Kaynakları Yöneticilerinin İşyerinde Toplumsal Cinsiyet Algıları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42 Kadın Çalışmaları Özel Sayısı), 13-34.
- Sen, G, George, A, &Östlin, P. (2002). The case for gender equity in health research. *Journal of Health Management*, 4(2), 99-117.
- Tunç M. (2018). Kalkınmada kadın ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin rolü: Ülkelerarası farklı gelir gruplarına göre yatay kesit analiz. *Sosyoekonomi*, 26(38),221-251.
- Uçan, G. (2016). Toplumsal Cinsiyetin Öteki Yüzü: Erkek, URL:https://www.researchgate.net/publication/314577360_Toplumsal_Cinsiyetin_Oteki_Yuzu- Erkek, Erişim Tarihi:18.10.2021
- Ünal, F. , Tarhan, S. ve Çürükvelioğlu Köksal, E. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 6 (1) ,227-236.
- Şimşek, H. (2011). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın üreme sağlığına etkisi: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(2), 119-126.
- Vargel-Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (31)497-521.
- Vatandaş, C.(2007).Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.

T.C.
İstanbul
YENİ YÜZYIL
ÜNİVERSİTESİ

FEN,SOSYAL VE GİRİŞİMSEL OLMAYAN SAĞLIK
BİLİMLERİ ARAŐTIRMALARI ETİK KURULU

03.08.2021

İlgi : Etik Kurul Onayı,

Sayın
Perihan Eren BANA

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Etik Kurulunun 02.08.2021 tarih ve 2021/08-707 sayılı toplantı sonucunda "**Toplumsal cinsiyetin etkileri ve erkekler açısından oluşturduğu olumsuz durumlar**" başlıklı çalışmanız Fen, Sosyal ve Girişimsel Olmayan Sağlık Bilimleri Araştırmaları Etik Kurul Kurulumuzca oy birliği ile **UYGUN** bulunmuştur.

Araştırmanız süresince çalışmanızda özellikle konu başlığı, gereç ve yöntemler konusu ile ilgili olarak değişiklikler söz konusu olursa tekrar değerlendirilmesi gereklidir.

Not: İşbu belge İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fen, Sosyal ve Girişimsel Olmayan Sağlık Bilimleri Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi temelinde kaleme alınmuştur.

İş bu belge kurum onayı dahilinde geçerlidir.

Prof.Dr.Cuma BAYAT

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Fen,Sosyal ve Girişimsel Olmayan
Sağlık Bilimleri Araştırmaları
Etik Kurulu Başkanı

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
	JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT	
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı:1, Nisan 2022	Issue:1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 06/11/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 28/01/2022
THE EFFECT OF COMPASSION FATIGUE ON WORK SATISFACTION IN HEALTHCARE PROFESSIONALS DURING THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD		
Att/ to Cite (APA): Karaca, A. and Emül, E. (2022). The Effect of Compassion Fatigue on Work Satisfaction in Healthcare Professionals During The Covid-19 Pandemic Period, Journal of Social Research and Management, (1), 89-104.		Arzu KARACA¹ Esra EMÜL²
DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1073836		

ABSTRACT

The aim of this study is to examine whether the level of compassion fatigue has an effect on work satisfaction in healthcare workers. The population of the research consists of 210 healthcare professionals from different professions working at Elazığ Fırat University Hospital. The data were obtained by face-to-face survey method. While collecting data in the study, the Compassion Scale consisting of 24 statements developed by Pommier (2011) and the Turkish validity and reliability study of which was conducted by Akdeniz and Deniz (2016) and the Work Engagement Scale consisting of 17 statements by Schaufeli et al. (2006) were used. The relationship between compassion fatigue and work satisfaction and the effect of compassion fatigue on work satisfaction were investigated by correlation and regression analyzes.

According to the results of the research, health workers experience moderate compassion fatigue and their work satisfaction level is moderate. In addition, it was determined that the level of compassion fatigue in healthcare workers had a significant effect on work satisfaction.

Key Words: Covid-19 pandemic, Health employee, Compassion, Compassion fatigue, Work satisfaction

1. INTRODUCTION

The concept of compassion has been defined as "showing compassion, pity, being gentle" (Serinsu et al., 2009). In the field of health, compassion is defined as the feeling of pity and sadness that occurs as a result of an individual's realization of the trauma experienced by another individual (Akın, 2018). It is very important for employees to have a sense of compassion during the care and treatment of patients. However, the abuse of this feeling by the patients or the bad influence of the employees from the situation in which the patients are, can cause compassion fatigue.

Compassion fatigue, which manifests itself especially in the health sector, occurs when employees, who are in contact with patients for a long time, experience intense stress (Coetzee & Klopper, 2010). Compassion fatigue is expressed as the combination of physical, emotional and spiritual exhaustion that occurs when dealing with the care or treatment of physically or emotionally distressed patients (Rafferty, 2016). Work satisfaction has been defined most comprehensively as "pleasurable or positive feelings that result from an individual's evaluation of his/her job and work experience" (Locke, 1976). It is predicted that compassion fatigue experienced by healthcare workers may cause a decrease in the level of job satisfaction of

¹ Prof. Dr., Munzur Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, e-mail: arzucaraca@munzur.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-1469-3357

² Doktora Öğrencisi, e-mail: esraemul2323@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-3762-7195

employees. In order for health workers to have a high work satisfaction level, the factors that cause compassion fatigue should be determined. In addition, necessary steps should be taken by health institution administrators to prevent compassion fatigue.

The World Health Organization declared a pandemic on March 11, 2020, with the rapid increase in the number of Covid-19 cases, which started with the People's Republic of China reporting an unidentified pneumonia case in Wuhan in late December 2019 and then spread around the world. During a pandemic, primary care is at the forefront of fighting the epidemic. Reinforcing messages about public health, managing patients in their homes, and identifying patients who need hospital care are carried out by primary care physicians (Saatçi, 2020). Providing equitable, consistent and adequate service in the pandemic period of the health system largely depends on the health workers.

Healthcare workers are among the occupational groups at high risk in pandemics. The world has experienced an extraordinary period in the last two years due to the Covid-19 pandemic. Healthcare professionals are trying to carry out their duties with much more devotion than ever before, in a much more workload, long working hours and extreme fatigue, mental distress, stigmatization in the society, risk of getting sick and/or death, and uncertainty. In addition, some psychological disorders occur in healthcare workers due to exposure to Covid-19 stress. Post-traumatic stress disorder, acute stress reaction and burnout are among these disorders. This situation increases the possibility of experiencing compassion fatigue and may lead to a decrease in work satisfaction. In line with this theoretical framework, it was aimed to examine the effect of compassion fatigue experienced by healthcare professionals on their work satisfaction, and in this context, the relationship between the variables was tried to be tested with a research.

2. COMPASSION AND COMPASSION FATIGUE

The word of mercy, which is of Arabic origin, is expressed in the Western language as the equivalent of the word "compassion", which has its origin in Latin, and means "sharing one's troubles" in Latin (Dalgacı & Gürses, 2018). The concept of compassion has been defined as "the sadness, pity felt by a person for the bad situation faced by another living thing" according to the TDK (2020). In the Dictionary of Religious Terms, the concept of compassion is defined as "showing compassion, pity, being mild-tempered" (Serinsu et al., 2009).

In the field of health, compassion has been defined as the feeling of pity and sadness that occurs as a result of an individual's realization of the trauma experienced by another individual (Akin, 2018). Compassion fatigue has been expressed as the combination of physical, emotional and spiritual exhaustion that occurs when caring for patients who are physically or emotionally challenged (Rafferty, 2016). Compassion fatigue, which manifests itself mostly in the health sector, has occurred as a result of a process resulting from exposure to stress as a result of prolonged contact with patients (Coetzee & Klopper, 2010). The reason why the feeling of compassion is very important for patients is that patients need the compassion of their service providers (Polat, 2016). In addition to the positive consequences of compassion, there are also some negative consequences. For example, health workers feel compassion towards their patients in order to provide a good service, but being under the influence of this situation for a long time can negatively affect health workers physically, mentally and socially (Polat, 2016).

The concept of compassion fatigue was first used by Joinson (1992) for nurses working in the emergency room. According to Joinson, a stressful work life can cause loss of function in

employees, and as a result, employees become indifferent to their work and become depressed. In Turkey, the first study on compassion fatigue was conducted by Gök (2015). In this study, there were evaluations for intensive care nurses. It was also mentioned that compassion fatigue has some patient-related, work-related and personal trigger factors (Gök, 2015).

Compassion fatigue has also been expressed as a kind of burnout that occurs in caregivers (Joinson, 1992). Compassion fatigue has been used synonymously with Post Traumatic Stress Disorder, but unlike Post Traumatic Stress Disorder, it has been stated to result from exposure to sufferers (Figley, 1995).

There are many factors that cause compassion fatigue in healthcare workers. Especially seeing the suffering patients, listening to the stories of the patients, seeing the dying patients and witnessing the traumatic events are the main factors (Rafferty, 2016). It is stated by researchers that there are also some administrative reasons that cause compassion fatigue. For example, health workers working weekend or evening shifts, excessive workload, shortage of personnel, low wages for the work done, inadequate working conditions and insufficient resources are among these reasons (Koca, 2018).

When the symptoms are examined in a wider perspective, it is seen that more factors are effective. Physical symptoms of compassion fatigue are fatigue, poor performance, lack of strength, weight loss, headaches, and various stomach ailments. Emotional/psychic symptoms are fractures, restlessness, anger and irritability, decreased enthusiasm, depersonalization, substance abuse (alcohol, cigarettes, drugs, etc.), isolation, dejection, and anxiety. Social symptoms can be listed as callousness, unresponsiveness, decreased time spent with patients, decreased desire to help, indifference to the problems and pain of patients, frequent leave of absence of healthcare professionals, and reluctance to care for patients. Mental symptoms are symptoms such as lack of attention, making too many mistakes while working, and not being able to focus on work. Spiritual symptoms are listed as ignoring beliefs and values, and insensitivity to patients (Alan, 2018).

Compassion fatigue, which negatively affects health workers not only physically but also spiritually and morally, causes disappointment, sadness and depression in employees. The activities they used to enjoy are no longer an activity they enjoy. Employees begin to question themselves and their beliefs when appropriate (Boyle, 2015). Compassion fatigue also causes wide-ranging effects on the relationship between the institution and the staff. The increase in absenteeism, increase in staff turnover, high demands for compensation, and the continuation of conflicts between health workers and the managers of the institution are among the main effects (Gamblin, 2011). According to the results of a recent study on healthcare workers, it was determined that there is a significant relationship between the compassion and disconnection dimension of compassion fatigue and the intention to leave the job (Karaca et al., 2021).

The application of measures that measure compassion fatigue levels to healthcare workers is also an important factor in the fight against compassion fatigue. According to the results of the measurements, experts in the field try to understand the situations that cause compassion fatigue (Hiçdurmaz & İnci, 2015).

3. WORK SATISFACTION

Work satisfaction is the evaluation by the employee of the conditions in the work environment and the results of having a job. In order to provide positive work satisfaction in the work

environment, employees should have good feelings about the work and the work should meet the expectations of the employees (Scheider & Synyder, 1975).

It has been emphasized that there are individual and organizational factors that determine the level of work satisfaction of employees. Individual factors include demographic characteristics such as gender, age, marital status, educational status. Organizational factors are listed as wage and promotion, physical working conditions, work characteristics, participation in decisions and communication (Kuzulugil, 2012). As in all occupational groups, it is very important for health workers to have a high level of work satisfaction (Eroğlu, 2015).

Especially, healthcare professionals working in emergency and intensive care units deal with patients with serious conditions and serve under intense stress and working conditions. In this respect, the high work satisfaction levels of healthcare professionals contribute to providing a better healthcare service (Erol et al., 2012).

4. MATERIALS AND METHODS

4.1. Purpose and Importance of the Research

The aim of this research is to draw attention to the effect of compassion fatigue, which is considered as an emotional trauma indirectly experienced by healthcare professionals while helping people, and which is a kind of burnout, on job satisfaction. If it is known how to fight compassion fatigue, it is predicted that the job satisfaction levels of the employees will be high. Our study gains importance at this point.

4.2. Population and Sample of the Research

The population of the research consists of healthcare professionals working at Fırat University Hospital in Elazig. The research was carried out with the data collected by face-to-face survey method from 210 health workers who were randomly selected from different professions who participated in the research voluntarily. The research was carried out on 01-30 May 2020, after obtaining the necessary institutional permissions.

4.3. Research Method

In the study, three forms consisting of 52 expressions were used to obtain the data. These are demographic questions form, compassion fatigue form and work satisfaction form.

In the first part of the questionnaire, there are demographic questions (11 questions). In the second part of the questionnaire, the Compassion Scale, which consists of 24 statements developed by Pommier (2011) and tested for Turkish validity and reliability by Akdeniz and Deniz (2016), measures the level of compassion of individuals. The scale has 6 sub-dimensions: compassion, indifference, awareness of sharing, disconnection, mindfulness, and disengagement. The scale type is 5-point Likert (1=Never, ..., 5=Always).

In the third part of the questionnaire, the Work Engagement Scale consisting of 17 statements developed by Schaufeli and colleagues (2006) was used to determine the work satisfaction level of the employees. The scale has three sub-dimensions: vigor, dedication, and absorption. The scale type is 5-point Likert (1= Never, ..., 5= Always).

4.4. Research Hypotheses

The main hypothesis of the research was determined as follows:

H1: Compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

The sub-hypotheses of the research are;

H2: Compassion fatigue sub-dimension has a significant effect on work satisfaction.

H3: The indifference sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

H4: The awareness of sharing sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

H5: The disconnection sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

H6: The mindfulness sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

H7: The disengagement sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.

5. FINDINGS

5.1. Frequency and Percentage Distributions of Demographic Characteristics

The socio-demographic data of the participants are given below.

Table 1. Frequency and Percentage Distribution of Demographic Characteristics of the Participants

Gender	Number	Percentage
Male	97	46.2
Female	113	53.8
Total	210	100
Age	Number	Percentage
18-25	68	32.4
26-33	107	51.0
34-41	21	10.0
42-49	10	4.8
50 and above	4	1.9
Total	210	100
Marital Status	Number	Percentage
Married	93	44.3
Single	117	55.7
Total	210	100
Number of Children	Number	Percentage
0	135	64.3
1	41	19.5
2	21	10.0
3 and above	13	6.2
Total	210	100
Educational Status	Number	Percentage
Primary education	2	1.0
Secondary education	6	2.9
High school	25	11.9
Associate degree	36	17.1
License	92	43.8
Post-graduate	44	21.0
Doctorate	5	2.4
Total	210	100
Occupation	Number	Percentage
Doctor	44	21.0
Nurse	135	64.3
Laboratorian	6	2.9
Nurse	14	6.7
Secretary	11	5.2
Total	210	100
Professional Working Year	Number	Percentage
1-6	126	60.0
7-12	61	29.0
13-18	13	6.2
19-24	6	2.9
25 and above	4	1.9
Total	210	100
Profession Preference Status	Number	Percentage
Willingly	157	74.8
Unwillingly	53	25.2
Total	210	100
Status of Choosing the Department of Study	Number	Percentage
Willingly	132	62.9
Unwillingly	78	37.1
Total	210	100

When the demographic characteristics of 210 health workers participating in the research were examined, it is seen that:

- 113 people (53.8%) were women.
- 107 people (51.0%) are between the ages of 26-33.
- Marital status of 117 people (55.7%) was single.
- 135 people (64.3%) did not have children.
- 92 people (43.8%) have a bachelor's degree and 44 (21.0%) have a master's degree.
- 135 people (64.3%) worked as nurses and 44 (21.0%) as doctors.
- 126 people (60.0%) whose professional working years are in the range of 1-6 years
- 157 people (74.8%) chose the profession voluntarily.
- 132 people (62.9%) chose the department they work voluntarily.

5.2. Normality, Factor and Reliability Analyzes Used in the Research

The normality test, factor and reliability analysis of the compassion fatigue and job satisfaction scales used in the study are shown in Tables 2, 3, 4 and 5.

Table 2. Reliability Analysis for Compassion Fatigue and Work Satisfaction

Compassion Fatigue Scale	Cronbach's Alfa
Compassion Fatigue	0.769
Kindness	0.772
Indifference	0.730
Awareness of Sharing	0.761
Disconnection	0.544
Mindfulness	0.695
Disengagement	0.657
Work Satisfaction Scale	Cronbach's Alfa
Work Satisfaction	0.955
Vigor	0.877
Dedication	0.896
Absorption	0.883

When Table 2 is examined, it is seen that the Compassion Fatigue and Work Satisfaction Scales used in the research are reliable.

Table 3. Kurtosis and Skewness Values of Compassion Fatigue and Job Satisfaction Scales

Variable	Number of Items	Skewness	Kurtosis
Compassion Fatigue	24	.073	.544
Kindness	4	-.815	.404
Indifference	4	.408	-1.058
Awareness of Sharing	4	-.753	-.007
Disconnection	4	.593	-.628
Mindfulness	4	-.631	-.183
Disengagement	4	.445	-1.093
Work Satisfaction	17	-.305	-.059
Vigor	6	-.183	-.260
Dedication	5	-.574	-.031
Absorption	6	-.083	-.483

When the values given in Table 3 are examined, it is seen that the kurtosis and skewness values related to the compassion fatigue and job satisfaction scale and the sub-dimensions of these scales are in the range of the normal distribution criteria, therefore the data show a distribution close to

the normal distribution. Since skewness and kurtosis values ranged from -2 to +2, it was assumed that the variables showed a normal distribution (from George & Mallery, 2010 as cited in Sezgin & Düşükcan, 2020). For this reason, parametric test techniques were used.

Table 4. Explanatory Factor Analysis on Compassion Fatigue Scale

Factors	Number of Items	Weight of Factor Loads	Variance Explained for Scale Overall (%)
Compassion Fatigue	24	.369 - .817	59.551
Kindness	4	.461 - .645	
Indifference	4	.766 - .624	
Awareness of Sharing	4	.786 - .566	
Disconnection	4	.817 - .480	
Mindfulness	4	.754 - .512	
Disengagement	4	-.786 - .369	
<i>Kaiser-Meyer-Olkin sample adequacy value: .851</i>			
<i>Bartlett test of sphericity: chi-square = 2104.340; df=276; p=,000</i>			

When the findings regarding the factor analysis in Table 4 are examined; The KMO value of the scale was found to be .851 and the Bartlett value as $p < 0.000$. It is seen that the factor loads vary between .369 - .817 and the total variance is 59.551%. According to these findings; It can be said that Compassion Fatigue Scale is suitable for factor analysis (Büyüköztürk, 2012).

Table 5. Explanatory Factor Analysis on Job Satisfaction Scale

Factors	Number of Items	Weight of Factor Loads	Variance Explained for Scale Overall (%)
Work Satisfaction	17	.819 - .475	66.472
Vigor	6	.798 - .598	
Dedication	5	.819 - .571	
Absorption	6	.812 - .475	
<i>Kaiser-Meyer-Olkin sample adequacy value: .938</i>			
<i>Bartlett test of sphericity: chi-square = 2911.976; df=136; p=,000</i>			

When the findings regarding the factor analysis in Table 5 are examined; The KMO value of the scale was found to be .938 and the Bartlett value as $p < 0.000$. It is seen that the factor loads vary between .475 - .819 and the total variance is 66.472%. According to these findings; It can be said that the Job Satisfaction Scale is suitable for factor analysis (Büyüköztürk, 2012).

5.3. Findings Related to Compassion Fatigue and Work Satisfaction Scales

The arithmetic means are taken into account when looking at the scale mean scores. In this context, mean and standard deviation values of compassion fatigue and work satisfaction scales participation levels will be examined.

5.4. Findings Related to Compassion Fatigue in Healthcare Professionals

The arithmetic mean, standard deviation and the mean score of the answers given to the statements in the Compassion Fatigue scale of the healthcare professionals participating in the research are shown in Table 6.

Table 6. Findings on Compassion Fatigue in Healthcare Workers

Compassion Fatigue	Mean	Standard Deviation	The Mean's Equivalent Score on the Scale
1. I don't feel anything when people cry in front of me.	1.91	1.11	2
2. Sometimes I feel like I don't care when people talk about their problems.	1.85	0.96	2
3. I do not feel emotionally close to people who are suffering.	2.02	1.18	2
4. When people talk to me, I give them my full attention.	3.90	1.12	4
5. When people tell me about their sadness, I feel distant from them.	1.87	1.07	2
6. When someone is in a difficult situation, I try to help them.	4.06	1.12	4
7. When people tell me their problems, I often ignore it.	1.76	1.06	1
8. I like to be around people in difficult times.	3.96	1.09	4
9. I notice that people are upset even if they don't say anything to me.	3.65	1.18	4
10. When people are sad, it feels like I can't relate to them.	2.31	1.14	2
11. Everyone feels bad sometimes, it's part of being human	3.91	1.26	4
12. When people are depressed, I sometimes feel alienated from them.	2.11	1.16	2
13. When people tell me their problems, I listen patiently.	3.81	1.21	4
14. I think that other people's problems do not concern me.	2.10	1.24	2
15. It is important to accept that all people have weaknesses and no one is perfect.	4.14	1.20	4
16. When people are unhappy, I come to their aid.	3.71	1.08	4
17. I know that despite my differences with others, everyone feels pain just as I do.	3.37	1.22	3
18. When people are in distress, I usually want others to take care of them.	2.39	1.21	2
19. I don't think much about other people's problems.	2.24	1.20	2
20. Suffering is a common experience for all people.	3.68	1.32	4
21. I try to be objective when people tell me about their problems.	3.82	1.12	4
22. When people are suffering, I cannot communicate with them.	2.36	1.13	2
23. I try to stay away from people who are in a lot of pain.	2.25	1.28	2
24. When people are upset, I try to comfort them.	3.86	1.12	4
Compassion Fatigue Sub-Dimensions	Mean	Standard Deviation	The Mean's Equivalent Score on the Scale
Compassion Fatigue	3.89	0.85	4
Kindness	2.90	1.23	3
Indifference	3.77	0.95	4
Awareness of Sharing	2.70	1.09	3
Disconnection	3.79	0.85	4
Mindfulness	2.90	1.26	3
Compassion Fatigue Mean	3.33	0.58	3

When the general average of the compassion fatigue scale was examined, it was determined that the average response score on the scale was 3 and corresponded to the "Sometimes" option. Therefore, it can be concluded that the health workers participating in the study experienced moderate compassion fatigue.

5.5. Findings Related to Work Satisfaction in Healthcare Professionals

The arithmetic mean, standard deviation and the mean score of the answers given to the statements in the Work Satisfaction scale of the healthcare professionals participating in the research are shown in Table 7.

Table 7. Findings Related to Work Satisfaction in Healthcare Workers

Work Satisfaction	Mean	Standard Deviation	The Mean's Equivalent Score on the Scale
1. I feel full of energy while working.	4.01	1.69	4
2. I find my work meaningful and purposeful.	4.97	1.78	5
3. Time flies while I'm working, I don't understand how it goes.	4.53	1.72	5
4. I feel strong and vigorous at work.	3.97	1.74	4
5. I am enthusiastic about my work, I am very avid.	4.44	1.70	5
6. While working, I forget everything but my work.	3.86	1.79	4
7. My work inspires me.	4.12	1.76	4
8. I like to go to work when I get up in the morning.	3.45	1.85	3
9. I feel happy when I work intensely.	3.28	1.88	3
10. I am proud of the work I do.	4.92	1.79	5
11. I get carried away with my work.	4.57	1.75	5
12. I can continue to work uninterruptedly for extended periods of time.	3.91	1.97	4
13. For me, my work is a great effort that forces my capacity to develop.	4.34	1.84	4
14. I am entranced while working.	3.84	1.86	4
15. At work, I clear my mind quickly and strongly.	4.40	1.79	4
16. It is difficult for me to separate myself from my work.	3.71	1.86	4
17. Even when things go wrong in my work, I am tenacious – I don't give up.	4.27	1.92	4
Work Satisfaction Sub-dimensions	Mean	Standard Deviation	The Mean's Equivalent Score on the Scale
Vigor	4.00	1.44	4
Dedication	4.56	1.49	5
Absorption	4.01	1.47	4
Work Satisfaction Mean	4.19	1.39	4

When the average of the "Work Satisfaction" scale was examined, it was determined that the average response score on the scale was 4 and it corresponded to the "Half and Half" option. Therefore, it is seen that the health workers participating in the research have a moderate level of work satisfaction.

5.6. Results of Correlation Analysis between Compassion Fatigue Scales and Work Satisfaction Scales

Correlation analysis was applied to examine the relationships between the participants' levels of participation in the "Compassion Fatigue" scales and the "Work Satisfaction" scales. The results of the correlation analysis showing the relationships between the levels of participation in the "Compassion Fatigue" and "Work Satisfaction" scales are given in Table 8 and Table 9.

Table 8. Correlation Analysis between Compassion Fatigue and Work Satisfaction Scales

	Compassion Fatigue	Work Satisfaction
Compassion Fatigue Correlation Coefficient (r)	1	.153
p		.026
n	210	210
Work Satisfaction Correlation Coefficient (r)	.153	1
p	.026	
n	210	210

When Table 8. was examined, a significant relationship was found between the participants' compassion fatigue levels and their work satisfaction levels ($r = .153, p < 0.05$).

Table 9. Correlation Analysis between Compassion Fatigue Sub-Dimensions and Work Satisfaction Sub-Dimensions' Scales

Dimensions		1	2	3	4	5	6	7	8	9
COMPASSION FATIGUE	1. Kindness	1								
	2. Indifference	r= -.247 p= .000	1							
	3. Awareness of Sharing	r= .632 p= .000	r= -.157 p= .023	1						
	4. Disconnection	r= -.244 p= .000	r= .726 p= .000	r= -.187 p= .006	1					
	5. Mindfulness	r= .732 p= .000	r= -.170 p= .014	r= .709 p= .000	r= -.151 p= .029	1				
	6. Disengagement	r= -.247 p= .000	r= .671 p= .000	r= -.143 p= .039	r= .631 p= .000	r= -.162 p= .019	1			
WORK SATISFACTION	7. Vigor	r= .263 p= .000	r= .024 p= .729	r= .180 p= .009	r= .009 p= .892	r= .163 p= .018	r= .089 p= .199	1		
	8. Dedication	r= .298 p= .000	r= -.071 p= .308	r= .252 p= .000	r= -.049 p= .484	r= .212 p= .002	r= .026 p= .712	r= .850 p= .000	1	
	9. Absorption	r= .195 p= .005	r= .006 p= .930	r= .092 p= .185	r= .040 p= .561	r= .064 p= .359	r= .106 p= .127	r= .845 p= .000	r= .833 p= .000	1

When Table 9. is examined, it has been determined that there are significant relationships between the sub-dimensions of "kindness", "awareness of sharing" and "mindfulness" of compassion fatigue and "vigor" and "dedication" sub-dimensions of work satisfaction ($p < 0.05$). In addition, a significant relationship was found between the "kindness" sub-dimension of compassion fatigue and the "absorption" sub-dimension of work satisfaction ($p < 0.05$).

5.7. Regression Analysis Results between Compassion Fatigue Scales and Work Satisfaction Scales

Regression analysis was applied to examine the relationships between the participants' levels of participation in the "Compassion Fatigue" and "Work Satisfaction" scales in more detail. The results of the applied regression analysis are given in Table 10 and Table 11.

Table 10. Regression Analysis between Compassion Fatigue and Work Satisfaction Scales

Dependent Variable	Independent Variable	B	Beta	P	R ²
Work Satisfaction	(Constant)	2.969	.153	.026	.023
	Compassion Fatigue	.367			

When Table 10. is examined, the compassion fatigue scale constitutes the independent variable, while the work satisfaction scale constitutes the dependent variable. The R² value reveals how much of the change in the dependent variable is determined by the independent variable. The P value shows whether compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction. According to this:

- R² value is calculated as 0.023. This value shows that compassion fatigue explains the work satisfaction scale by the rate of 0.023%.
- Compassion fatigue was found to have a significant effect on work satisfaction ($p < 0.05$).

The effect of compassion fatigue sub-dimensions on work satisfaction in healthcare workers was determined as a result of the multiple linear regression analysis examined in Table 11.

Table 11. Regression Analysis between Compassion Fatigue Sub-Dimensions and Work Satisfaction Scales

Dependent Variable	Independent Variables	B	Beta	P	Adjusted R ²
Work Satisfaction	Constant	1.926		.002	.077
	Kindness	.568	.348	.001	
	Indifference	-.137	-.084	.428	
	Awareness of Sharing	.115	.080	.416	
	Disconnection	.027	.014	.888	
	Mindfulness	-.222	-.137	.219	
	Disengagement	.339	.200	.034	

When Table 11. is examined, it is seen that while the sub-dimensions of the compassion fatigue scale constitute the independent variables, the work satisfaction scale constitutes the dependent variable.

The Adjusted R² value expressed here has revealed how much of the change in the dependent variable is determined by the independent variables. P values have showed whether the dimensions of compassion fatigue have a significant effect on work satisfaction. According to this:

- The adjusted R2 value was calculated as 0.077. This value shows that the independent variables explain the dependent variable by 0.77%.
- Compassion fatigue sub-dimensions of compassion and disconnection seem to have a significant effect on work satisfaction (p < 0.05).

The acceptance/rejection status of the hypotheses created in the research is shown in the table below.

Table 12. Acceptance/Rejection of Hypotheses

No	Hypotheses	Acceptance/rejection
1	Compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Acceptance
2	Compassion fatigue sub-dimensions have a significant effect on work satisfaction.	Acceptance
3	The indifference sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Rejection
4	The awareness of sharing sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Rejection
5	The disconnection sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Rejection
6	The mindfulness sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Rejection
7	The disengagement sub-dimension of compassion fatigue has a significant effect on work satisfaction.	Acceptance

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

In this study, the effect of compassion fatigue level on work satisfaction in healthcare workers during the Covid-19 pandemic was investigated. The effect of compassion fatigue on work satisfaction has examined with the sub-dimensions of compassion fatigue, "kindness", "indifference", "awareness of sharing", "disconnection", "mindfulness " and "disengagement"; and with the sub-dimensions of work satisfaction "vigor", "dedication " and "absorption". 52 statements consisting of demographic questions about compassion fatigue and work satisfaction were directed to healthcare professionals.

The relationship between compassion fatigue and work satisfaction was determined by the correlation analysis. According to these results;

- A significant relationship was found between compassion fatigue and work satisfaction.
- It has been determined that there are significant relationships between the "kindness", "awareness of sharing" and "mindfulness" sub-dimensions of compassion fatigue and the "vigor" and "dedication" sub-dimensions of work satisfaction.
- It has been determined that there is a significant relationship between the "kindness" sub-dimension of compassion fatigue and the "absorption" sub-dimension of work satisfaction.

According to the findings, health workers experienced moderate compassion fatigue, and their work satisfaction levels were found to be moderate. The following recommendations can be made within the scope of the research:

- When the literature is examined, it has been seen that compassion fatigue is mostly associated with health workers. Despite this, compassion fatigue can be observed in occupational groups working under intense stress, such as social workers, policemen, lawyers, teachers, as well as healthcare workers. In this regard, it is necessary to include other occupational groups in compassion fatigue research (Karaca et al., 2021).
- The relationship between compassion fatigue and work satisfaction should be examined in the wider universe by including private hospital employees as well as public hospitals.
- The factors that cause compassion fatigue in health care workers should be determined and necessary precautions should be taken by health institution managers. In addition, health workers should be trained on compassion fatigue by experts in the field. In this way, the level of compassion fatigue in healthcare workers will be minimized and the employee's work satisfaction level will be high.

REFERENCES

- Akdeniz, S. & Deniz, M. E. (2016). Merhamet Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik Çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1):50-61.
- Akın, Ş. H. (2018). Merhamet Kavramı ve Schopenhauer'in Merhamet Yaklaşımının Değerlendirilerek Farklı Düşünürlerin Görüşleriyle Karşılaştırılması. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 5(3):126-131.
- Alan, H. (2018). Merhamet Yorgunluğu ve Yönetici Hemşirenin Rolü. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 5(2):141-146.
- Boyle, D. A. (2015). Compassion Fatigue: The Cost of Caring. *Nursing*, 45(7):48-51.

- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 16. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Coetzee, S. K. & Klopper, H. C. (2010). Compassion Fatigue Within Nursing Practice: A Concept Analysis. *Nursing and Health Sciences*, 12:235-243.
- Dalgacı, B. & Gürses, İ. (2018). Merhametin Sağlık Hizmetlerindeki Yeri ve Önemi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1):181-204.
- Eroğlu, B. (2015). Sağlık Kurumlarındaki Sağlık Çalışanlarında İş Doyumunun İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi. İstanbul.
- Erol, A., Akarca, F., Değerli V., Sert, E., Delibaş, H., Gülpek, D., & Mete, L. (2012). Acil Servis Çalışanlarında Tükenmişlik ve İş Doyumu. *Klinik Psikiyatri*, 15:103-110.
- Figley, C. R. (1995). Compassion Fatigue as Secondary Traumatic Stress Disorder: An Overview. *Tulane University*, 1-20.
- Gamblin, K. & Francz, S. (2011). Compassion Fatigue: When Caring Takes Its Toll. *Oncology Nursing News*, 1-2.
- Gök, G. (2015). Merhamet Etmenin Dayanılmaz Ağırlığı: Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2):299-313.
- Hiçdurmaz, D., & İnci, F. A. (2015). Eşduyum Yorgunluğu: Tanımı, Nedenleri ve Önlenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(3):295-303.
- Joinson, C. (1992). Coping With Compassion Fatigue. *Nursing*, 22(4):116-121.
- Karaca, A., Emül, E., & Sayan, İ. (2021). Sağlık Çalışanlarında Merhamet Yorgunluğunun İşten Ayrılma Niyetine Etkisi, Konya: Eğitim Yayınevi
- Koca, F. (2018). Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğu ve Etkili Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi. İstanbul.
- Kuzulugil, Ş. (2012). Kamu Hastaneleri Çalışanlarında İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 41(1):129-141.
- Locke, E. (1976). Nature and Causes of Job Satisfaction. *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. Chicago: Rand McNally
- Polat, F. N. (2016). Merhamet Yorgunluğu Düzeyinin Çalışma Yaşam Kalitesi ile İlişkisi: Sağlık Profesyonelleri Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Pommier, E. A. (2011). The Compassion Scale. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 72:1174
- Rafferty, R. (2016). Compassion Fatigue & Resiliency, Retrieved from <http://www.ashnha.com/wpcontent/uploads/2016/11/Compassion-fatigueand-resiliency.pdf>, Erişim Tarihi: 30.04.2020.
- Saatçı, E. (2020). COVID-19 Pandemisi ve Sağlık Çalışanları: Yaşatmak mı Yaşamak mı? *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 24(3):153-166.

- Schaufeli, W.B., Taris, T., & Bakker, A. B. (2006). Dr. Jeckyllor Mr. Hyde: On the Differences between Work Engagement and Workaholism. In R. Burke (Ed.), *Workaholism in Organizations*.
- Schneider, B., & Snyder, R. A. (1975). Some Relationships between Job Satisfaction and Organizational Climate. *Journal Of Applied Psychology*, 60(3):318-328.
- Serinsu, A. N. (2009). Dini Terimler Sözlüğü, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Sezgin, E. E. & Düşükcan, M. (2020). Hemşirelerin Öz Yeterlilik İnanç Düzeylerinin Performansları Üzerindeki Etkisi: Elazığ İli Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3):1689-1702.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. (2020). Merhamet, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 30.04.2020

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/06/2020-E.7869

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Girişimsel Olmayan Etik Kurulu

Sayı : 30603717-050.01.04-
Konu : Etik Kurul Kararı

Rektörlük Makamına

İlgi : 20/05/2020 tarihli ve E. 2360 sayılı " Etik Kurul" konulu yazı

Munzur Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölününden Prof. Dr. Arzu KARACA ve Yüksek Lisans Öğrencisi Esra EMÜL'e ait "Sağlık Çalışanlarında Merhamet Yorgunluğunun İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesinde Bir Uygulama" konulu çalışmaya ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Fulya BENZER
Kurul Başkanı

Ek: Etik Kurulu kararı (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Arzu KARACA

Bilgi:
REKTÖRLÜK MAKAMINA

17/06/2020 Muztur

Necip DOĞAN

Adres: Akmalık Mah. Üniversite Yerleşkesi Merkez / Tunceli
Telefon: 0 428 213 17 94 Faks: 0 428 213 18 61
e-Posta: universite@munzur.edu.tr Elektronik Ağ: www.munzur.edu.tr

Bilgi için: Necip Doğan
Uzmana: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 0 428 213 16 83-1029

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
		JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı:1, Nisan 2022	Issue: 1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 03/03/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 08/03/2022
SAĞLIK HİZMETLERİ PAZARLAMASI ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ: KAMU VE ÖZEL HASTANE ÖRNEĞİ¹ ***** A MODEL AIMED ON HEALTH SERVICES MARKETING: CASE OF PUBLIC AND PRIVATE HOSPITAL		
Atıf/ to Cite (APA): Yeşilkaya, B.H. ve Akalın, B. (2022). Sağlık Hizmetleri Pazarlaması Üzerine Bir Model Önerisi: Kamu ve Özel Hastane Örneği, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 105-120. DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1082352		Büşra Havva YEŞİLKAYA² Betül AKALIN³

ÖZ

Araştırma kamu ve özel sağlık kurumları açısından; hizmet kalitesi ve sosyal medya kullanımının marka imajına, marka imajının da tercih ve önerme niyeti üzerine etkisini ortaya koymaya çalışmaktadır. Kamu ve özel hastanede muayene olmuş 384 kişi bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmadaki verilerin analizinde, sağlık hizmetleri pazarlama modeli ölçeğine yönelik açıklayıcı faktör analizi, daha sonra yol analizi ile değişkenler arası ilişkilere bakılmıştır. Sağlık Hizmetleri Pazarlama Modeline yönelik betimsel analiz sonuçları incelendikten sonra hastaların kişisel bilgilerine göre değişkenlerin grup ortalama puanlarının farklılaşma durumu incelenirken normal dağılım varsayımını sağlayan değişkenlerin iki grup karşılaştırmalarında “bağımsız örneklem t testi” üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında “ANOVA” kullanılmıştır. Anova testi sonucunda anlamlı farklılığın olduğu değişkenlerde Post-Hoc LSD testi uygulanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yapısal eşitlik modeli kurulmuştur. Bu modele göre; hizmet kalitesinin marka imajı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta = 0,868$), sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımının marka imajı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta = 0,085$), hizmet kalitesinin marka imajı üzerinde sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımına kıyasla daha fazla etkisinin olduğu ve marka imajının tercih ve önerme niyeti üzerinde güçlü bir etkisinin olduğu ($\beta = 923$) sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda sağlık hizmetlerinde hizmet kalitesinin ve sosyal medya kullanımının marka imajını etkileyen bir unsur olduğu ve marka imajının artmasının da hastaneye gelen kişilerin tavsiye etme davranışlarını da arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pazarlama Model Önerisi, Sağlık Kurumu, Sağlık Pazarlaması.

ABSTRACT

The purpose of this study is to demonstrate the impact of service quality and social media use on brand image and brand image on preference and intention to recommend from the perspective of public and private healthcare facilities. 384 people who were examined in public and private hospitals constitute the sample of this study. In analyzing the data in the study, explanatory factor analysis was used for the scale of health services marketing model and then path analysis was used to decipher the relationships between variables. Marketing of health services after examining the results of descriptive analysis for the model, the average values of patients based on the personal information of a group of variables when testing the assumption of normal distribution of variables that differentiation status group comparisons of two independent samples t-test comparison of three or more groups in the "ANOVA" was used. As a result of the Anova test, a post hoc LSD test was performed for the variables where a significant difference was found. In accordance with the aim of the study, a structural equation model was constructed. According to this model; a significant effect of service quality on brand image ($\beta = 0.868$), the use of social media in health care a significant effect on brand image ($\beta = 0.085$) of service quality on brand image and brand

¹Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Bölümü, havvabusravesilkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3099-9762

³ Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul-Türkiye, betul.akalin@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0402-2461

image have more influence than the use of social media in health care and to propose that the hobice of a strong effect on intention ($\beta= 923$) is concluded. From these results, it can be concluded that service quality and the use of social media in health care are an element that influences brand image, and increasing brand image also increases the referral behavior of people who visit the hospital.

Keywords: Marketing Model Proposal, Health Institution, Health Marketing.

1. GİRİŞ

Günümüzün rekabet dünyasında, müşteri sorunları sağlık hizmeti sağlayıcıları için önemlidir. Hasta tutumları, sağlık hizmeti sağlayıcılarına ve hizmetlerine yönelik tutum, sağlık kuruluşlarının mesleki geleceğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durumda, sağlık hizmet sunucularının hasta (müşteri) perspektifinde değer yaratacak, kişiye özel hizmet kalitesini ön plana çıkaran hamleleri yapması değerli olacaktır. Bu durum, sağlık tüketicisi rolünde olan hastaların hizmet kalite standartlarını belirleyen ana faktör olarak karşımıza çıkmasına sebebiyet vermektedir. Birçok sağlık kuruluşunun hizmet kalitesini hastalar açısından değerlendirme çabası bunun bir sonucudur. Memnuniyet, günümüz rekabet dünyasında sağlık ve sağlık kuruluşlarını geliştirmek için önemli bir kavramdır. Araştırma kamu ve özel sağlık kurumları açısından; hizmet kalitesi ve sosyal medya kullanımının marka imajına, marka imajının da tercih ve önerme niyeti üzerine etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Geçmişten günümüze yapılan birçok araştırmada hizmet kalitesi ile hasta memnuniyeti arasında önemli bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Hasta kendisini tatmin eden tıbbi bir tedavi aldığı anda, hizmet aldığı kuruma karşı güven duygusu kuvvetlenir bu durum daha sağlıklı bir hekim-hasta ilişkisinin kurulmasına fayda sağlamaktadır. Bu sebeple, hastaların tıbbi hizmetlere ilişkin ihtiyaç ve beklentilerinin yanı sıra hastaların beklenti ve hizmet kalitesi algılarındaki boşluğun doğru anlaşılması, hastane bakım hizmetlerinin kalitesinin iyileştirilmesi adına son derece önemli olduğu anlaşılmıştır.

Hasta memnuniyeti kavramı; algılanan kalite ile beklenen kalitenin bir fonksiyonudur. Buna göre, bir hastanın hizmeti almadan önce ve hizmeti aldığı sırada hizmetle ilgili bazı beklentileri olmak ve hizmeti aldıktan sonra geçirdiği tecrübeye dayalı olarak belli erişimlere sahip olmaktadır. Bu süreçte hasta, beklediği hizmet ile aldığı hizmet arasında yaptığı kıyaslama sonucunda tatmin olup olmadığına karar vermektedir (Tezcan ve diğerleri, 2014). Güven; müşterilerle uzun vadeli ilişkiler kurulması ve işletmenin ayakta kalabilmesi bakımından önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Zhadko, 2014). Gezergün ve diğerleri, (2006), hastaların tedavi sürecinin etkili yürütülebilmesi ve bu süreçte doğabilecek kimi komplikasyonların minimuma indirilmesi noktasında, hekimin hastasına, hastanın da hekimine güvenmesine önem atf etmektedirler. Hastaların hekime karşı güven duygusu beslemelerinde ise; hekimin, hastasına ilişkin tüm kişisel özelliklerini bilmesi ve hastasını net bir biçimde süreç hakkında bilgilendirmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla bu çalışmada güven faktörünün, sağlık hizmet sunucuları ve alıcıları açısından öneminin vurgulandığı söylenebilir.

Sağlık hizmetlerinde gelişen teknoloji, rekabet ortamı, değişen piyasalar, güçlü rakipler gibi sebeplerden dolayı tüketici davranışlarında oluşan değişiklikler karşısında kuruluşlar sürekli yenilikleri takip etmeli ve hedefe ulaşabilmek için değişime uygun politikalar oluşturmalıdır. Keskin ve Baş (2015)'ın yaptıkları çalışmaya göre tüketicilerin sosyal medya üzerinden ürünler hakkında yaptıkları olumlu ya da olumsuz eleştirilerin, bireyler üzerinde etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal medya, hastaların sağlık hizmetleri bilgilerine ve diğer eğitim kaynaklarına erişimini de iyileştirebilir. ABD'de her 10 İnternet kullanıcısından sekizi çevrimiçi sağlık bilgisi arıyor ve bu kişilerin %74'ü sosyal medya kullanıyor. Hastalar sosyal medya aracılığıyla sanal topluluklara ve araştırmalara katılabilir, finansal veya manevi destek alabilir, hedefler belirleyebilir ve kişisel ilerlemeyi izleyebilir. Markalar, hedef kitleleri üzerinde istedikleri imajı sosyal medyanın gücü ile yönetebilmektedir. Tüketicilerin zihninde oluşturmak istedikleri imaj doğrultusunda, kendilerini rakiplerinden güçlü ve farklı bir marka olarak konumlandırma fırsatına sahiptirler. Ancak marka imajının başarılı olabilmesi için bu stratejilerden kaynaklanan algının doğru ölçümlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle marka imajı şirketler için farklı bir anlam ifade etmektedir. şirketler, hedef kitle üzerinde hem duygusal hem de olumlu bir izlenim bırakmak için marka imajını kullanır. (Özüpek, 2005: 12). Marka imajı, tüketicinin bir marka hakkındaki genel idrakını ve sezgisini ifade eden ve tüketici davranışı üzerinde etkisi olan marka denkliğinin temel itici gücüdür. Başka bir deyişle marka imajı, müşteri hafızasında tutulan ve müşterinin genel izlenimini yaratan bir marka algısıdır. Pazarlamacılar için, şirketlerinin pazarlama stratejileri ne olursa olsun, pazarlama faaliyetlerinin temel amacı, tüketicilerin bir markaya yönelik algı ve tutumunu etkilemek, tüketicilerin zihninde marka imajını oluşturmak ve tüketicilerin markayı gerçek satın alma davranışlarını teşvik etmektir (Hoang, 2022).

Tercih ve önerme niyeti, müşterinin belirli bir ürün veya hizmeti tekrardan tercih için istekli olması veya aldığı hizmetten memnun olması sonra yakın çevresiyle paylaşmasıdır. Müşterilerin genel olarak; işletme çalışanlarına, olaylara, etkinliklere, tutumlara veya davranışlara karşı olumlu ve olumsuz görüşler oluşturmaya eğilimli olmaları, onların hem kişisel davranışlarına hem de bu yolla gelecekteki aynı ürün veya hizmetleri satın alma veya almama yönündeki davranışsal niyetlerine etki edebilmektedir. Müşterinin daha önce bir mal veya hizmet satın aldığı işletmeden yeniden satın alma ihtimali, müşterinin ilk satın alma deneyiminde karşılaştığı tatmin düzeyinden bağımsız değildir. Eğer müşteri işletme ile kurmuş olduğu ilk satın alma ilişkisi sonucunda işletmeden hoşnut ve olumlu duygular ile ayrılmışsa, o müşterinin işletmeyi yeniden ziyaret edeceği ve böylelikle tekrar satın alma eğiliminin artacağı ifade edilmektedir (Akçin, 2016).

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın amacı, önemi, araştırmanın modeli, hipotezi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi ile araştırma verilerinin analizinden bahsedilmektedir.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Hizmet veren kurumların insan odaklı, hasta memnuniyetini merkezine alan, hasta-hekim arasındaki güvene dayalı ilişkiler kurması, sosyal medyada tedavi süreçlerinde ve sağlıklı yaşam hakkında bilgiler paylaşması müşterilerin marka imajı algısının oluşturduğundan kurumu tekrardan tercih etmelerine ve başkasına önerme konusunda yardımcı olacağı düşünölmektedir.

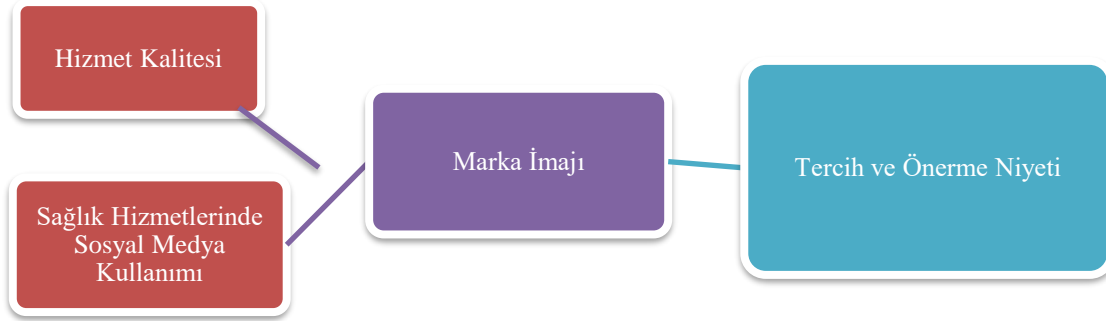
Sağlık hizmetleri pazarlamasına yönelik yapılan araştırmalarda literatürde az sayıda araştırmaya rastlanmış olması bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Araştırmada; hasta memnuniyeti, sosyal medya kullanımı, hasta-doktor güveninin marka, marka imajının da tercih ve önerme niyeti üzerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada yer alan değişkenleri ve değişkenler arası ilişkileri içeren araştırma modeli şekil 1'de verilmektedir. Bu çalışmanın modeli ise temel olarak dört ana değişkene ve onlara bağlı değişkenler eksenine dayanmaktadır. Bu değişkenlerden ilki hizmet kalitesi olup; hasta memnuniyeti ve hasta güveni olmak üzere iki farklı

değişken grubundan oluşmaktadır. İkinci değişken; sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı değişkeninden oluşmaktadır. Üçüncü değişken ise marka imajı; bu değişkenlerden sonuncusu ise tercih ve önerme niyetidir.

2.2. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Şekil 1’de yer alan araştırma modelinde, araştırma kapsamındaki değişkenler arası ilişkiler gösterilmektedir. Bu bağlamda araştırma kamu ve özel sağlık kurumları açısından; hizmet kalitesi ve sosyal medya kullanımının marka imajına, marka imajının da tercih ve önerme niyeti üzerine etkisini ortaya koymak hedeflenmektedir.

Şekil 1. Sağlık hizmetleri pazarlaması kavramsal modeli

Araştırmada kurulan modele dayalı olarak belirlenen araştırma hipotezleri şunlardır:

- ❖ **Hipotez 1:** Hizmet kalitesi marka imajını etkilemektedir.
- ❖ **Hipotez 2:** Sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı marka imajını etkilemektedir.
- ❖ **Hipotez 3:** Sağlık hizmetlerinde marka imajı, tercih ve önerme niyetini etkilemektedir.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Nicel bir araştırma özelliği gösteren kesitsel planlı bu çalışmanın evreni, İstanbul ilindeki bir devlet ve bir özel hastaneye başvurmuş hastalardan oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü hesaplanırken %95 güven aralığı ve %5 hata payı kriterleri esas alınarak minimum 384 kişiye ulaşılması gerektiği hesaplanmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak anket kullanılmış ve veriler online olarak toplanmıştır. Veri toplama araçları; hasta memnuniyeti soruları için Kaya ve Işık (2018), tarafından geliştirilen ayaktan hasta memnuniyeti ölçeğinden genel memnuniyet kısmından beş soru alınmıştır. Sosyal medya kullanımını ölçmek için Akın ve diğerleri (2015), tarafından geliştirilen sosyal medya kullanımı ölçeğinden altı soru alınmıştır. Hoşgör (2019), tarafından geliştirilen hasta güveni ölçeğinden yedi soru, marka imajı ölçeğinden sekiz soru, tavsiye etme ve tekrardan tercih etme niyeti ölçeğinden de sekiz soru alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler SPSS ve AMOS programı ile yapılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler belirtilmiş olup ilk olarak sağlık hizmetleri pazarlama modeli ölçeğine yönelik açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmış, daha sonra ise yol analizi yapılarak değişkenler arası ilişkilere bakılmıştır.

Sağlık pazarlama modelinin normal dağılım hipotezine uygun olup olmadığı parametrik test yöntemleri tercih edilerek çarpıklık ve basıklık katsayıları kullanılarak belirlenmiştir. Sonrasında değişkenler arası ilişki korelasyon analizi değerlendirilmiştir. Sağlık Hizmetleri Pazarlama Kavramsal Modeli için betimsel analiz sonuçları gözden geçirildikten sonra, değişkenlerin grup ortalamalarının hastaların kişisel bilgilerine göre farklılaşma durumu incelenirken değişkenlerin karşılaştırılmasında “bağımsız örneklem t testi” kullanılmıştır. normal dağılım varsayımını karşılayan ve üç veya daha fazla grubu karşılaştırmak için "ANOVA" kullanılmıştır. Anova testi sonucunda anlamlı farklılığın olduğu değişkenlerde Post-Hoc LSD testi uygulanmıştır. Ulaşılan bütün sonuçlarda istatistiki anlamlılık $p < 0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

2.6. Çalışmanın Etik Yönü

Araştırma için Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul’undan Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı’ndan 17/05/2021 tarihli 5/1 karar no’lu onay alınmıştır. Etik kurul izni EK-1’de yer almaktadır.

3. BULGULAR

Tablo 1’de ortaya konan demografik verilere göre; çalışmaya dahil olan katılımcıların %51,8’i devlet hastanelerinden hizmet alırken özel sağlık kuruluşundan hizmet alan katılımcı yüzdesi %48,2’dir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğun oluşturduğu kadınların yüzdesi %61,5 iken çalışmaya dahil olan erkek katılımcı yüzdesi %38,5’tir. Yaş dağılımı incelendiğinde çalışmanın %46,6’sını 18-25 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılım gösteren kişilerin %44’ünün lisans derecesinde bir eğitim aldıkları görülen tabloda katılımcıların gelir düzeyi değişkenlik göstermektedir. Sosyal medya kullanım süreleri açısından 1 ila 3 saat arasında kullanım oranının %40,6 olması dikkat çekicidir. Zira günümüz ekonomisinde sosyal medya kullanımının artışı daha fazla potansiyel müşteri anlamına gelmektedir. Bu kapsamda kullanıcıların sosyal medyayı hangi amaçla daha fazla kullandığı incelendiğinde %42,7’lik bir oran ile açık ara arkadaşlarla iletişim kurma amacı ön plana çıkmaktadır. Bu durum, haberleşmenin yaygınlaşması ve çarpan etkisinin olumlu veya olumsuz imaj üzerindeki etkisinin artmasına olanak sağlamaktadır. Katılımcıların %29,9’u sosyal medya üzerinden bir markayı takip etme nedeni olarak, o markanın sunmuş olduğu kampanya ve indirim gibi fırsatlardan yararlanmak yanıtını verirken, %23,8’lik bir orana sahip olan markanın yeni ürün ve hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmak seçeneği ikinci en yüksek orana sahiptir.

Tablo 1. Demografik Bulgulara İlişkin Değerlendirme

Tanımlayıcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Muayene olunan sağlık kuruluşu		
Devlet Hastanesi	199	%51,8
Özel Hastane	185	%48,2
Cinsiyet		
Kadın	236	%61,5
Erkek	148	%38,5
Yaş		
18- 25 Yaş	179	%46,6
26- 32 Yaş	72	%18,8
33- 39 Yaş	35	%9,1
40- 46 Yaş	40	%10,4
46 ve üstü	58	%15,1
Eğitim Durumu		
İlkokul	36	%9,4
Lise	73	%19
Önlisans	67	%17,4
Lisans	169	%44
Yüksek Lisans	39	%10,2
Gelir Düzeyi		
2000 TL ve Altı	120	%31,3
2001-4000 TL Arası	127	%33,1
4001-6000 TL Arası	77	%20,1
6001-8000 TL Arası	26	%6,8
8001-10000 Arası	16	%4,2
10001 TL ve Üzeri	18	%4,7
Sosyal Medyada Geçirilen Zaman		
1 saatten az	61	%15,9
1-3 saat	156	%40,6
4-5 saat	114	%29,7
6-7 saat	31	%8,1
7 saat ve üzeri	22	%5,7
Sosyal Medyayı Kullanma Nedeni		
Alışveriş yapmak için kullanırım.	116	%16,0
Arkadaşlarımla iletişim kurmak amacıyla kullanırım.	293	%42,7
Beğendiğim ve tüketicisi olduğum markaları takip etmek amacıyla kullanırım.	145	%21,1
İçerik paylaşımı amacıyla kullanırım	132	%19,2
Sosyal Medyada Bir Markayı Takip Etme Nedeni		
Markanın müşterisi olduğum için	118	%15,9
Markanın müşterisi olmayı planladığım için	56	%7,6
Markanın sunduğu fırsatlardan yararlanmak için	221	%29,9
Markanın yeni ürün ve hizmetlerini hakkında bilgi sahibi olmak için	176	%23,8
Markaya karşı sempati duyduğum için	91	%12,3
Markayla ilgili arkadaşlarıma öneride bulunmak için	31	%4,2
Sayfa üzerinde eğlenceli uygulamalar olduğu için	47	%6,4

3.1. Betimleyici Analiz

Araştırmanın değişkenleri; hizmet kalitesi, tercih ve önerme niyeti, sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı ve marka imajı ölçeklerinden oluşmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, değişkenlerle ilgili tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 2. Boyutlara Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek	N	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık
Hizmet Kalitesi	384,00	5,00	3,54	0,92	-,488	,223	
Tercih ve Önerme Niyeti	384,00	5,00	3,51	1,12	-,710	,144	
Sağlık Hizmetlerinde Sosyal Medya Kullanımı	384,00	5,00	2,40	1,28	,157	-,720	
Marka İmajı	384,00	5,00	3,62	1,21	-1,00	,771	

Araştırmaya katılanların sağlık hizmetlerinde kavramsal pazarlama modelinin ifadelerine verdikleri yanıtların ortalaması $3,31\pm,90$, en az puanı 0,00 ve en fazla puanı 5,00 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca sağlık hizmetleri pazarlaması kavramdal modeli alt faktörlerinden hizmet kalitesi ifadelerine verilen yanıtların ortalaması $3,54\pm,92$, en az puanı 0,00 ve en fazla puanı 5,00, tercih ve önerme niyeti ifadelerine verilen yanıtların ortalaması $3,51\pm,12$, en az puanı 0,00 ve en fazla puanı 5,00, kurumsal sosyal medya imajı ifadelerine verilen yanıtların ortalaması $2,40\pm,28$, en az puanı 0,00 ve en fazla puanı 5,00 ve hastane marka imajı ifadelerine verilen yanıtların ortalaması $3,62\pm,21$, en az puanı 0,00 ve en fazla puanı 5,00 olarak belirlenmiştir.

Çakır (2014), tarafından normal dağılım varsayımının; ‘çarpıklık ve basıklık’ değerleri bakılarak değerlendirmenin “daha doğru bir yaklaşım” olduğunu değerlendirmiştir. “Çarpıklıkla basıklık değerlerinin +1,50 ve -1,50 değerlerinin” arasında olduğu hallerde normal dağılımın sağlandığını kabul etmektedir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

3.2. Yol Analizi

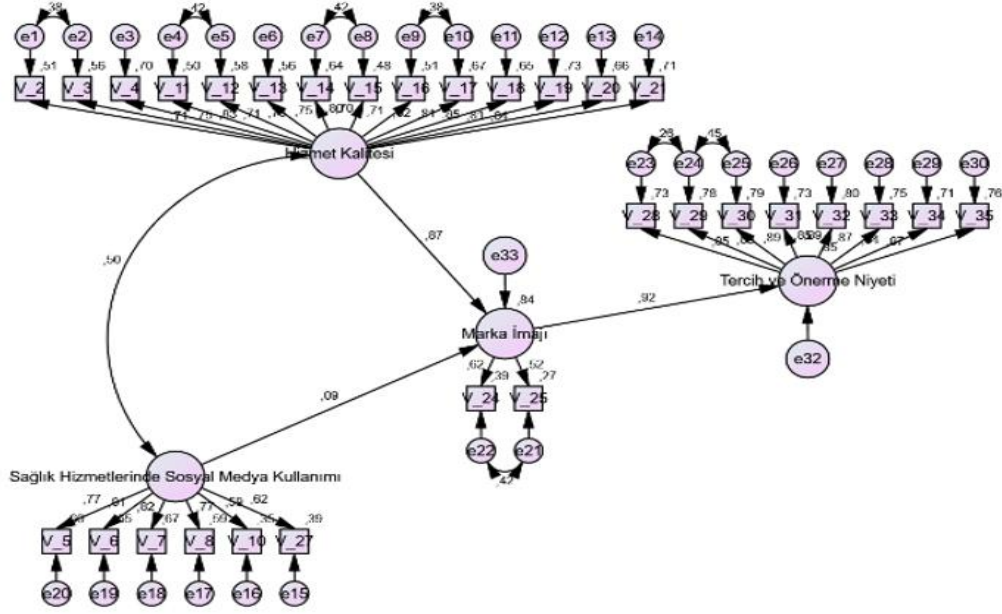
Araştırmada hizmet kalitesi ve sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımının marka imajı üzerindeki, marka imajının tercih ve önerme niyeti üzerindeki etkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan yapısal eşitlik modeli Şekil 2’de, yapısal eşitlik modeline ait uyum iyiliği değerleri Tablo 3’te verilmiştir. Yapısal eşitlik modelinde sınanacak olan hipotezler aşağıdaki şekilde kurulmuştur.

Hipotez 1: Hizmet kalitesi marka imajını pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 2: Sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı marka imajını pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 3: Sağlık hizmetlerinde marka imajı, tercih ve önerme niyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Şekil 2. Yol Analizi

Tablo 3. Yapısal eşitlik modeline ait uyum iyiliği değerleri

Uyum İndeksleri	Ölçekten Elde Edilen Uyum	Sınır Değerler
χ^2 / sd	3,353	≤ 5
GFI	,815	
CFI	,909	$\geq 0,80$
NFI	,876	
IFI	,910	
RMSEA	,078	$\leq 0,05$

Yol analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri; ki-kare/sd=3,353, RMSEA=0,078, NFI=0,876, IFI=0,910, CFI= 0,909 ve GFI= 0,815 olarak elde edilmiştir. Modeldeki uyum iyiliği değerleri incelendiğinde; elde edilen uyum değerleri oluşturulan modelin uyumlu olduğunu ve değişkenler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Araştırma hipotezlerinin sınındığı, değişkenlerin birbirlerine etkilerinin incelendiği yapısal eşitlik modeline ilişkin bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Yol analizine ilişkin bulgular

YEM			β	S.E.	C.R.	P	Hipotez
Marka İmajı	<---	Hizmet Kalitesi	0,868	0,084	9,082	0,000	H1 Kabul
		Sağlık Hizmetlerinde					
Marka İmajı	<---	Sosyal Medya Kullanımı	0,085	0,03	2,062	0,039	H2 Kabul
Tercih ve Önerme Niyeti	<---	Marka İmajı	0,923	0,127	10,082	0,000	H3 Kabul

Araştırma hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde; hizmet kalitesinin ve sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımının artmasının marka imajı algısını arttıracığı ve bunun sonucunda tercih ve önerme niyetlerinin de artacağını göstermektedir.

Tablo 5: Sağlık hizmetleri pazarlaması ölçeğinin alt boyutlarının muayene olunan sağlık kuruluşuna göre farklılıklarının incelenmesine yönelik T-Testi sonuçları

Değişkenler	Muayene Olunan Sağlık Kuruluşu	f	\bar{X}	SS	t	p
Hizmet Kalitesi	Devlet Hastanesi	199	3,24	,96	-7,192	,000
	Özel Hastane	185	3,87	,76		
Tercih ve Önerme Niyeti	Devlet Hastanesi	199	3,24	1,23	-5,090	,000
	Özel Hastane	185	3,81	,92		
Sağlık Hizmetlerinde Sosyal Medya Kullanımı	Devlet Hastanesi	199	2,25	1,24	-2,458	,014
	Özel Hastane	185	2,57	1,32		
Marka İmajı	Devlet Hastanesi	199	3,68	1,16	,852	,395
	Özel Hastane	185	3,57	1,27		

Hizmet kalitesinin muayene olunan sağlık kuruluşuna göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; özel hastanede muayene olan kişilerin hizmet kalite algıları devlet hastanesinde muayene olan kişilerden daha yüksektir. Kişilerin sağlık hizmetlerinde tercih ve önerme niyetlerinin muayene olunan sağlık kuruluşuna göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; özel hastanede muayene olan kişilerin tercih ve önerme niyetleri devlet hastanesinde muayene olan kişilerden daha yüksektir. Kişilerin sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımlarının muayene olunan sağlık kuruluşuna göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; özel hastanede muayene olan kişiler sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı devlet hastanesinde muayene olan kişilere göre daha fazla kullanmaktadırlar.

Tablo 6. Sağlık Hizmetleri Pazarlaması Ölçeğinin Alt Boyutlarının Her Bir Yaş Grubuna Göre Farklılıklarının Belirlenmesine Yönelik Post-Hoc LSD Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Yaşınız?	(J) Yaşınız?	Ortalama ları Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.
Tercih ve Önerme Niyeti	18-25 Yaş Arası	26-32 Yaş Arası	-,04520	,15505	,771
		33-39 Yaş Arası	-,46762*	,20534	,023
		40-46 Yaş Arası	-,23547	,19431	,226
		46 ve üstü	-,49539*	,16787	,003
	26-32 Yaş Arası	18-25 Yaş Arası	,04520	,15505	,771
		33-39 Yaş Arası	-,42242	,22894	,066
		40-46 Yaş Arası	-,19028	,21910	,386
		46 ve üstü	-,45019*	,19603	,022
	33-39 Yaş Arası	18-25 Yaş Arası	,46762*	,20534	,023
		26-32 Yaş Arası	,42242	,22894	,066
		40-46 Yaş Arası	,23214	,25716	,367
		46 ve üstü	-,02777	,23781	,907
	40-46 Yaş Arası	18-25 Yaş Arası	,23547	,19431	,226
		26-32 Yaş Arası	,19028	,21910	,386
		33-39 Yaş Arası	-,23214	,25716	,367
		46 ve üstü	-,25991	,22835	,256
	46 ve üstü	18-25 Yaş Arası	,49539*	,16787	,003
		26-32 Yaş Arası	,45019*	,19603	,022
		33-39 Yaş Arası	,02777	,23781	,907
		40-46 Yaş Arası	,25991	,22835	,256

Kişilerin sağlık hizmetlerinde tercih ve önerme niyetlerinin yaşa göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; 18-25 yaşındaki kişilerin tercih ve önerme niyetleri, 33-39 ve 46 yaşın üzerindeki kişilerden daha düşüktür. 46 yaşın üzerindeki kişilerin tercih ve önerme niyetleri 26-32 yaşındaki kişilerden daha yüksektir.

Tablo 7. Sağlık hizmetleri pazarlaması ölçeğinin alt boyutlarının her bir eğitim seviyesi grubuna göre farklılıklarının belirlenmesine yönelik Post-Hoc LSD testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumunuz?	(J) Eğitim Durumunuz?	Ortalamaları Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.
Sağlık Hizmetlerinde Sosyal Medya Kullanımı	İlkokul	Lise	,05479	,25128	,827
		Önlisans	,47015	,25497	,066
		Lisans	,94970*	,22649	,000
		Yüksek Lisans	,86325*	,28517	,003
	Lise	İlkokul	-,05479	,25128	,827
		Önlisans	,41535*	,20875	,047
		Lisans	,89491*	,17281	,000
		Yüksek Lisans	,80845*	,24472	,001
	Önlisans	İlkokul	-,47015	,25497	,066
		Lise	-,41535*	,20875	,047
		Lisans	,47955*	,17813	,007
		Yüksek Lisans	,39310	,24851	,115
	Lisans	İlkokul	-,94970*	,22649	,000
		Lise	-,89491*	,17281	,000
		Önlisans	-,47955*	,17813	,007
		Yüksek Lisans	-,08646	,21919	,693
	Yüksek Lisans	İlkokul	-,86325*	,28517	,003
		Lise	-,80845*	,24472	,001
		Önlisans	-,39310	,24851	,115
		Lisans	,08646	,21919	,693

Kişilerin sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımlarının eğitim seviyesine göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; ilkokul mezunlarının sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımları, lisans ve yüksek lisans mezunlarından daha fazladır. Lise mezunlarının sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımları, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunlarından daha fazladır. Ön lisans mezunlarının sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımları, lisans mezunlarından daha fazladır.

Tablo 8. Sağlık hizmetleri pazarlaması ölçeğinin alt boyutlarının her bir eğitim seviyesi grubuna göre farklılıklarının belirlenmesine yönelik Post-Hoc LSD testi sonuçları

	Markanın müşterisi olduğum için	Markanın müşterisi olmayı planladığı için	Markanın sunduğu fırsatlardan yararlanmak için,	Markanın yeni ürün ve hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmak için,	Markaya karşı sempati duyduğum için,	Markayla ilgili arkadaşlarıma öneride bulunmak için,	Sayfa üzerinde eğlenceli uygulamalar olduğu için,
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)
	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.
Hizmet Kalitesi	3,58	3,48	3,51	3,56	3,60	3,43	3,78
Tercih ve Önerme Niyeti	3,49	3,52	3,51	3,52	3,43	3,27	3,76
Sağlık Hizmetlerinde Sosyal Medya Kullanımı	2,22	1,96	2,37^a	2,31	2,09	2,65^b	2,78^c
Marka İmajı	3,45	3,39	3,57	3,60	3,57	3,21	3,56

a. $C > B$; $p: 0,034 < 0,05$.

b. $F > B$; $p: 0,029 < 0,05$.

c. $G > A$; $p: 0,029 < 0,05$, $G > B$; $p: 0,002 < 0,05$, $G > D$; $0,034 < 0,05$, $G > E$; $p: 0,10 < 0,05$

Kişilerin sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullandıklarına göre ortalama farklılıkları incelendiğinde; sosyal medyada bir markayı markanın sunduğu fırsatlardan yararlanmak için ve markayla ilgili arkadaşlarına öneride bulunmak için takip eden kişiler, sosyal medyada bir markayı markanın müşterisi olmayı planladığı için takip eden kişilere göre sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı daha fazla kullanmaktadır. Sosyal medyada bir markayı sayfa üzerinde eğlenceli uygulamalar olduğu için takip eden kişiler, sosyal medyada bir markayı markanın müşterisi olduğu için, markanın müşterisi olmayı planladığı için, markanın yeni ürün ve hizmetleri hakkında bilgi almak için ve markaya karşı sempati duyduğu için takip eden kişilere göre sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı daha fazla kullanılmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümü, bir önceki kısımda elde edilmiş olan bulgular doğrultusundaki değerlendirmeleri içermektedir.

Özel hastanede muayene olan kişilerin algılanan hizmet kalitesi devlet hastanesinde muayene olan kişilerden daha yüksektir. Bunun nedeni özel hastanelerin kâr amaçlı olması nedeniyle hizmet kalitesini daha fazla uygulaması ve denetimine daha fazla önem göstermeleri sonucu olabilir. Aynı zamanda özel hastanelerde muayene olan kişilerin muayene öncesi hizmetlerde (randevu ve sıra alma kolaylığı, kayıt işlemlerinin hızı, bekleme hakkında bilgilendirilme düzeyi, tedavinin zamanında ve doğru yapılması vs.), hekimlik hizmetlerinde (hekimin tedavisine duyduğumuz güven, hekimin yaptığı açıklamalar, hekimin size ayırdığı zamanın yeterliliği vs.) ve hastanenin fiziksel görünümü gibi aldıkları hizmete ilişkin genel memnuniyet düzeylerinin daha fazla olduğu düşünülebilir. Özel hastanelerin kâr amaçlı bir politikasının olması ve son

yıllarda özel hastane sayılarının artmış olması rekabet ortamı oluşturduğundan hizmet kalitesi kavramına daha fazla önem vermelerinden kaynaklı olabilir.

Yapılan çalışmada yaş ortalaması arttıkça tercih ve önerme niyetleri arttığı görülmüştür. Benli (2021),’de yaptığı çalışmada ise satın alma niyetinin yaşa göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Eysel ve Şen, (2019), tarafından yapılan çalışmada yaş ortalaması azaldıkça satın alma niyetlerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın sonucu olarak yaş ortalaması arttıkça tercih ve önerme niyetinin artmış olması; pazarlama alanında sağlık hizmetlerinin kendine özgü yapısından kaynaklanabilir. Bu durum insanların yaşla beraber daha uzun yaşama isteği, hekime güvenme arzusu ve geçmiş deneyimlerin sonucu olarak açıklanabilir.

Yaş ortalaması yükseldikçe sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı artmaktadır. Fener (2016), tarafından gerçekleştirilen çalışmada bireylerin yaş aralığı yükseldikçe sosyal medyada hekim/hastanelerle ilgili yer alan paylaşım ve yorumları daha fazla önemsendiği ve bunlardan daha çok etkilendiği kanaatine ulaşmıştır. Bireylerin ilerleyen yaş ile beraber göreceli olarak sağlık okuryazarlığının artması, yaşadıkları sağlık sorunlarının çözümü için farklı tedavi arayışları ve bilgilere ulaşma noktasında en hızlı kabul edilen sosyal medyaya başvurmaları bu durumu açıklayabilir.

Sosyal medyada bir markayı sayfa üzerinde eğlenceli uygulamalar olduğu için takip eden kişiler, sosyal medyada bir markayı markanın müşterisi olduğu için, markanın müşterisi olmayı planladığı için, markanın yeni ürün ve hizmetleri hakkında bilgi almak için ve markaya karşı sempati duyduğu için takip eden kişilere göre sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı daha fazla kullanılmaktadır. Kişiler markaların düzenleyeceği sosyo-kültürel faaliyetlerden yararlanmak istiyor ve bu yüzden de markayı takip ediyor.

4.1. Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler kullanarak yürütülen istatistiksel analizler neticesinde aşağıdaki temel sonuçlara ulaşılmıştır:

- Hizmet kalitesinin marka imajı üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.
- Sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımının marka imajı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Hizmet kalitesinin marka imajı üzerinde sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımına göre daha fazla etkisinin olduğunu gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Özel hastanede muayene olan kişilerin algılanan hizmet kalitesi, sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı, tercih ve önerme niyetleri devlet hastanesinde muayene olan kişilerden daha yüksek iken marka imajının muayene olunan sağlık kuruluşuna göre anlamlı etki sağlamadığı görülmüştür.
- Kişilerin yaş ortalaması arttıkça sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımı, marka imajı algıları, tercih ve önerme niyetinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Kişilerin eğitim seviyesi yükseldikçe algıladıkları hizmet kalitesi ve sağlık hizmetlerinde sosyal medya kullanımının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Sosyal medyada bir markayı sayfa üzerinde eğlenceli uygulamalar olduğu için takip eden kişiler, sosyal medyada bir markayı markanın müşterisi olduğu için,

markanın müşterisi olmayı planladığı için, markanın yeni ürün ve hizmetleri hakkında bilgi almak için ve markaya karşı sempati duyduğu için takip eden kişilere göre sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı daha fazla kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gelecek dönemlerde, sağlık hizmetleri pazarlama konusunda yapılacak olan çalışmalarda, potansiyel araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Araştırma örnekleminin İstanbul ilindeki katılımcılardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, İzmir ve Ankara gibi diğer metropol kentlerde de ilgili anketlerin uygulanması veya farklı coğrafi bölgeler bazında incelenip mukayese edilmesi önerilebilir. Böylelikle daha geniş kapsamlı ve genellenebilir sonuçlara erişmek mümkün hale gelebilecektir.
- Sağlık hizmetleri pazarlaması alan yazınına katkıda bulunabilmek adına, sağlık hizmetlerine yönelik hazırlanmış olan bu ölçeğin revize edilerek sağlık dışında diğer hizmet sektörlerine uyarlanarak uygulanması önerilir.
- Gelecek dönemlerde, sağlık hizmetleri pazarlama konusunda yapılacak olan çalışmalarda sağlık kuruluğu yöneticilerine aşağıdaki öneriler sunulabilir:
- Araştırma sonuçlarına bakıldığında algılanan hizmet kalitesi kişilerin hizmetin sunulduğu ortam, teknolojik ekipmanın yeterliliği, hastane içindeki yönlendirmeler, hekimin hastayı daha detaylı muayene etmesi gibi birçok faktörden kaynaklı özel hastaneleri devlet hastanesine göre daha fazla imkanının olması kişilerin bağlılıklarını etkilemektedir. Devlet hastanelerinde hizmet sunum sürecinde muayene olan hastaların beklentileri belirlenmeli ve belirlenen beklentilere göre hizmet sunulmalıdır.
- Bu sonuçlara dayanılarak sosyal medyanın kişilerin satın alma kararını etkilediği bundan dolayı sağlık kuruluşlarının sosyal medyada güçlü bir algı oluşturmak için tıbbi kurum ve tesislerini, hastalarına verdiği hizmetleri sosyal medya aracılığı ile paylaşması önerilir. Bu sayede sosyal medya aracılığı ile tercih ve önerme niyetlerini artırabilirler. Aynı zamanda sağlık kuruluşlarına tüketici memnuniyetinden kaynaklanan bir karlılıkta sağlayabilir.
- Sonuçlara dayanılarak sosyal medyada bir markayı eğlenceli uygulamalar paylaştığı için takip eden kişiler sağlık hizmetlerinde sosyal medyayı daha fazla kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı sağlık kuruluşları internet sayfalarında eğlenceli uygulamalar kapsamında bebek doğum öncesi anne-baba eğitimi, baba adaylarına ‘‘bebek yıkama-bez değiştirme’’ eğitimleri, bebeklerin uyku eğitimi gibi eğlenceli faaliyetleri paylaşabilirler.

KAYNAKÇA

- Akçin, C. (2016). *Sağlık hizmetlerinde ağızdan ağıza pazarlamaya yönelik bir alan araştırması* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akın, A., Özbay, A., ve Baykut, İ. (2015). Sosyal Medya Kullanımı Ölçeği'nin Türkçe Formu'nun Geçerliği ve Güvenirliği. *Journal of International Social Research*, 8(38).
- Benli, T. (2021). Marka Değeri ve Marka İmajının Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi: Libya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kastamonu.
- Eyel, C. Ş. ve Beliz, Ş., (2020). Influencer Pazarlama vake Tüketicilerin Influencer'lara Yönelik Tutumlarının Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkisi. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(5), 7-29.
- Fener, E. (2016). Hastane ve hekim tercihinde sosyal medyanın etkisine yönelik bir araştırma (Master's thesis, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Gezergün, A., Şahin, B., Tengilimoğlu, D., Demir, C., ve Bayer, E. (2006). Hastaların bakış açısıyla hekim-hasta ilişkisi ve iletişimi; bir eğitim hastanesi örneği.
- Hoang, H. T. (2022). How Does Service Climate Influence Hotel Employees' Brand Citizenship Behavior? A Social Exchange and Social Identity Perspective. *Australasian Marketing Journal*, 30(1), 51–59. <https://doi.org/10.1177/1839334921998873>
- Hoşgör, H. (2019). Sağlık işletmelerinde ilişkisel pazarlama stratejileri ile hastaların davranışsal niyetleri arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Kaya N., ve Işık O., (2018). Hasta güçlendirme ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği. *İşletme Bilimi Dergisi*, 6(1), 27-42.
- Keskin, S. ve Baş, M. (2015). Sosyal Medyanın Tüketici Davranışları Üzerine Etkisinin Belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*, 17(3), 51-69.
- Özüpek, M. N. (2013). Kurum imajı ve sosyal sorumluluk. Eğitim Yayınevi.
- Tezcan, D., Yücel, M. H., Ünal, U. B., ve Edirne, T. (2014). Üçüncü basamak sağlık kuruluşunda hasta memnuniyeti. *Pamukkale Tıp Dergisi*, (1), 57-62.
- Zhadko, İ. (2014). İnternet perakendeciliğinde güvenin satın alınmasından yararlanma etkisi. (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MAKALENİN ETİK KURUL ONAY BELGESİ

Ek:

Evrak Tarih ve Sayısı: 29/04/2020-13893

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Tarihi : 24/04/2020
Toplantı Sayısı : 2020/3
Karar Sayısı : 3/53

Kurulumuza değerlendirilmek üzere sunulan, Büşra Havva YEŞİLKAYA'nın sorumlu araştırımcı olduğu 20/150 kayıt numaralı, "*Sağlık Hizmetleri Pazarlaması Üzerine Bir Model Önerisi: Kamu ve Özel Hastane Örneği* " başlıklı proje önerisi Kurulumuzun 24.04.2020 tarihli toplantısında görüşülmüş olup, aşağıda maddeler halinde belirtilen eksik ve/veya düzeltilmeler saptanmıştır.

Önerilen değişiklikler yapıldıktan sonra, düzeltilmiş belgeleri kurulumuza gönderirken bu yazının, yaptığımız düzeltilmeleri içeren dilekçenin ve düzeltilme yapılmış dosyanın PDF formatında e-posta ile kurulumuza gönderilmesini rica ederim.

Eksiklikler/Düzeltilmeler:

- Sorumlu araştırımcı alanında doktorasını tamamlamış uzman kişi olmalıdır, dolayısıyla sorumlu araştırımcı danışman hoca olmalıdır.
- Bilgilendirilmiş gönüllü onam formu eklenmelidir.
- Tez olduğuna dair akademik kurul kararı eklenmelidir.
- Örnekleme belirleme yöntemi hatalı olup, revize edilmesi önerilmektedir.
- Yöntem bölümünde veri toplama araçları tanıtılmalıdır.

Aslı Gibidir
e-imzalıdır
Prof. Dr. Fatih GÜLTEKİN
Başkan

Prof. Dr. Kadriye ÖNEŞ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mahfuz ELMATAŞ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Hüseyin Avni BALCIOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN
KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kader HARMANCI SEREN
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜLTEKİN
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Nesrin KARAMUSTAFALIOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Günseli GÜVEN POLAT
Başkan Yardımcısı

29/04/2020 Sekreter

Arş.Gör. Ronay COŐKUN

	SOSYAL ARAŞTIRMALAR VE YÖNETİM DERGİSİ (SAYOD)	
JOURNAL OF SOCIAL RESEARCH AND MANAGEMENT		
E-ISSN: 2667-5897	https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayod	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma
Sayı:1, Nisan 2022	Issue: 1, April 2022	Received Date / Geliş Tarihi: 09/03/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi: 25/03/2022
ERİL TRAFİK KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDE KADIN SÜRÜCÜLERİN KONUMU: HABER ANALİZİ ***** THE FEMALE DRIVER'S POSITION IN THE MALE TRAFFIC CULTURE: A NEWS ANALYSIS		
Atıf/ to Cite (APA): Yıldız, N.B. ve Güneş Yüce, T. (2022). Eril Trafik Kültürü İçerisinde Kadın Sürücülerin Konumu: Haber Analizi, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 121-139. DOI: https://doi.org/10.35375/sayod.1082914		Neslihan Başak YILDIZ¹ Tuğçe GÜNEŞ YÜCE²

ÖZ

Toplumsal cinsiyete bağlı olarak gelişen kültür, günlük yaşamın pek çok alanına sirayet etmektedir. Bu alanlardan bir tanesi de kent mekanının büyük bir bölümünü kaplayan trafiktir. Trafik kuralları farklı kültürlerde benzer olsa da sürücüler tarafından gerçekleştirilen roller, davranışlar ve uygulamalar kültürden kültüre farklılaşmaktadır. Türkiye’de sürücü olarak trafikte var olmak genellikle erkeklerle tanımlıyken, sürücü ifadesinin yalnız başına kullanımı genellikle erkek cinsiyetine işaret etmektedir. Son yıllarda kadın sürücülerin sayısındaki artış ile trafikte sürücü olarak kadınların var oluş biçimi normalleştirilmiştir. Ancak bu duruma rağmen trafik kültürü hala eril bir alan olma özelliğini korumaktadır. Trafikteki erilliği ifade etmenin bir yansıması olan *kadın sürücü* ifadesi gerek günlük konuşma dilinde gerekse haber metinlerinde kullanılmaktadır. Bu makale ile *sürücü* ve *kadın sürücü* ifadesini içeren 10 adet haberin metin dili, içerik analizi yöntemi ile incelenerek trafikteki kadın sürücüler ile ilgili kalıp yargıların ve stereotiplerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Yapılan içerik analizi değerlendirmesine göre incelenen trafik haberlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı dil kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Genellikle cinsiyeti kadın olan sürücüler “kadın sürücü” olarak nitelendirilirken belirli stereotipler üzerinden etiketlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trafik, trafik kültürü, toplumsal cinsiyet, içerik analizi.

ABSTRACT

Culture, which develops depending on gender, spreads to many areas of daily life. One of these areas is the traffic that covers a large part of the city space. Although traffic rules are similar in different cultures, the roles, behaviors and practices performed by drivers differ from culture to culture. While being in traffic as a driver is generally defined for men in Turkey, the use of the word driver alone generally refers to the male gender. With the increase in the number of female drivers in recent years, the way of existence of women as drivers in traffic has been normalized. However, despite this situation, traffic culture still maintains its character as a masculine area. The expression of female driver, which is a reflection of expressing the masculinity in traffic, is used both in daily speech and in news texts. With this article, it is aimed to reveal the stereotypes and stereotypes about female drivers in traffic by examining the text language and content analysis method of 10 news stories containing the expression of driver and female driver. According to the content analysis evaluation, it is seen that the use of gender sensitive language in the traffic news is not common. Generally, female drivers are labeled as “female drivers”, and they are labeled through certain stereotypes.

Keywords: Traffic, traffic culture, gender, content analysis.

¹Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, neslihanbasakyildiz@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7172-6998>

²Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, tugcegunesyuce@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6308-6505>

1. GİRİŞ

Trafik, bireylerin “sürücü” veya “yaya” olarak katıldığı, trafik sistemleri ile etkileşim halinde olduğu, kurallar bütününden ve kültürel kodlardan oluşan bir alandır. Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre trafik: “1.Ulaşım yollarının yayalar ve her türlü taşıt tarafından kullanılması, gidiş geliş, seyrüsefer.” ve “2. Ulaşım yollarında bulunan taşıt ve yayaların tümü” olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu (TDK), 2020). İnsanlık tarihine bakıldığında trafik kültürünün asıl oluşum yeri kent mekanıdır. Kent mekanı ve araç kullanımının yaygınlaşması ile birlikte herkesin ister istemez kullanımına açık hale gelir. Kentte yaşıyorsanız bu ulaşım teknolojilerinden bağımsız olduğunuzu varsaymak imkansızdır, evden dışarıya en iyi ihtimalle bir “yaya” olarak adım atarsınız (Köse, 2014, s. 34).

Otomobillerin ve kentlerin birbirini dönüştürücülüğünün eş zamanlı ve birbirini ivmelendiren bir olgu olduğu düşüncesi kent sosyologlarınca paylaşılan bir fikirdir (Köse, 2014 , s. 33). On dokuzuncu yüzyıl otomobillerin üretimi ile kent ve özel mekanın bir arada gelişmesi ve dönüşümü gerçekleşmiştir. Kentlerin korku veren ve bireyi tedirgin eden yapısının kırılmasında otomobillerin verdiği özgürlük önemli rol oynamaktadır. Zamanla otomobillerin verdiği özgürlük hissi bir ihtiyaca dönüşerek bireylerin otomobillerini kendilerinin bir parçası olarak görmeye başlamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda otomobil markalarının çoğalması ile birlikte, otomobiller kentli bireyler için birer statü sembolü haline gelmektedir. Benzer statülerde yer alan bireyler için ise otomobil markalarının ve trafik kültürünün birer sınıfsal statü yarattığından bahsedilebilir. Markaların oluşturduğu kimlikler ve bu kimliğe bağlı olarak bireylerin tutum ve davranışları belli kültürleri yansıtmaktadır. Araçların markaları, modelleri ve modifiye edilme şekillerinden bazıları sembolik kültür öğelerindedir.

Trafik kuralları, trafik sisteminin düzen içerisinde işleyebilmesi için hukuki yaptırımlar ile güvence altına alınarak kısa ve uzun vadede düzeni sağlamaktadır. Birey, sürücü veya yaya olarak trafik alanına girdiğinde trafiğin kurallarına uymak zorundadır. Trafikte yazılı *trafik kuralları* net bir biçimde belirlenmişken, toplumsal ve kültürel öğelere göre değişen, yazısız trafik kurallarını ve davranışlarını içeren *trafik kültürü* bulunmaktadır. Trafikte yazılı olmayan ancak kabul gören bazı toplumsal kurallar, topluca ihlal edilen ya da yok sayılan kurallar, korna kullanımının sıklığı, konvoy oluşturma gibi davranışlar kültürel bazı özellikler taşımaktadır. Bu davranışların bazıları da toplumsal cinsiyet normlarına göre şekillenmekte ve cinsiyetlere göre farklı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Trafikte kadın olmanın toplumdaki topluma değiştiği gözlenirse de toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlı olarak kadınların, trafikten ve sürücü olmaktan dışlanması uzun yıllar boyunca başta kent mekanları olmak üzere, trafiğin yer aldığı tüm mekanlarda meydana gelmektedir. Kadın sürücüler, eril bir toplumsal mekan olan trafik içerisinde çeşitli baskılara ve fiziksel/psikolojik şiddete maruz kaldığı, haber örneklerinde de bu durumun toplumsal cinsiyete duyarlı olmayan bir dille ifade edildiği görülmektedir.

1.1. Trafik Kültürü

Sembolik kültürel öğe olarak trafik ve trafik kültürü analizlerini içeren çalışmaların çoğunluğu uluslararası literatürde yer almaktadır. Benzer çalışmaların ulusal literatürdeki yansımalarına bakıldığında; sayıca az olmasına karşın genellikle trafiğin Türk kültüründe şekillenişini, adaptasyon sürecini ve toplumsal-kültürel öğelerini anlamaya çalışan birtakım araştırmalar olduğu ve genellikle Türk toplumunda araba sahibi olmanın, araba modellerinin ve bazı spesifik

davranışların belirli kültürel öğeleri ve grupları temsil ettiği görölmektedir. Türk toplumunun otomobile karşı tavrı diğer toplumlardan ciddi bir fark göstermemesine rağmen, yaşanan kronik gelir uğurumu bu objeyi sürekli olarak hedeflenen ve elde edilmesi zor olan bir arzu nesnesine getirmiştir (Güneş, 2012, s. 214). Bu bağlamda, Türkiye’de trafik kültüründe Avrupa’ya göre farklılaşmalar bulunmaktadır: araç ile kurulan bağın güçlü olduğu, agresyon ve üstünlük içeren davranışların sıklıkla sergilendiği gözlenmektedir. Bazı toplumsal grupları temsil eden araç modelleri ve bunları takip eden müzik türleri, aksesuarlar ve davranış biçimleri yer almaktadır. Trafikte herhangi bir durumu ya da olguyu çözümlayebilmek için öncelikle toplumun trafik kültürünü ortaya koymak ve sonrasında toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ortaya çıkan sonuçları irdelemek gerekmektedir. Toplumun trafik kültürünü ortaya koyabilmek ve anlayabilmek için trafik verileri incelenmelidir.

TÜİK’in 2020 yılında “Yıllara göre kaza, ölü ve yaralı istatistikleri” istatistiksel raporuna göre toplam kaza sayısının 2019 yılına kadar her yıl arttığını, yalnızca 2020 yılında bir düşüş yaşandığını göstermektedir. 2020 yılında pandemi nedeni ile trafikteki araç yoğunluğunun daha düşük seyretmesi ve/veya trafik cezalarındaki ücret artışları nedeni ile bu verinin ortaya çıkma nedeni olarak değerlendirilebilir. 2020 (983.808) yılında toplam kaza sayısı 2019 (1.168.144) yılına göre daha düşük gözlenirse de toplam kaza sayısı oldukça fazladır (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020). Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Trafik Hizmetleri Başkanlığı’nın 2021 yılının Ekim ayına kadar olan verileri incelendiğinde; 2021 yılında toplam kaza sayısı 350.921, ölümlü kaza sayısı 1.720, yaralanmalı kaza sayısı 152.735, maddi hasarlı kaza sayısı ise 196.466’dır (Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Trafik Başkanlığı, 2021). Trafik kazalarının oluşu şeklinde bakıldığında en fazla yandan çarpma, yoldan çıkma, yayaya çarpma, devrilme/savrulma/takla biçimlerinin yaşandığı görölmektedir. Ölümlü-yaralanmalı trafik kazalarına neden olan kusurlara bakıldığında 2021 yılında kusur unsurlarının en fazla sürücülerde (161.891) sonrasında ise yayalarda (14.548) olduğu görölmektedir (EGM, 2021). Sürücü kusurlarına detaylı olarak bakılırsa “araç hızımı yol, hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamak (60.038)”, “kavşak, geçit ve kaplamanın dar olduğu yerlerde geğiş önceliğine uymamak (24.315)”, “arkadan çarpmak” (13.605) nedenleri en fazladır (EGM, 2021).Türkiye’de kaza oranlarının yüksek olduğu ve sürücü kaynaklı trafik kazalarının fazla olduğu görölmektedir. Trafik kazalarının meydana getirdiği ölüm ve yaralanma gibi kötü sonuçlara ilaveten psikolojik travmalar da yaşandığı görölmektedir. Kazayı meydana getiren ya da kazaya maruz kalan kişiler, trafik kazası sonrasında oluşan travmadan ötürü tekrar trafiğe çıkma konusunda endişe duyabilmektedir.

1.2. Trafikte Kuralsızlık ve şiddet Kültürü

Kentli nüfusun artışı ile trafik olgusu da bir toplumsal sorun haline dönüşmüştür. Hayırlı (2018, s. 9) nüfusun arttığı mekanlarda sosyal problemlerinde daha sık yaşandığı belirtmektedir. Toplum yapısı karmaşıklaştıkkça yeni gelişme ve yeni problemler birbirine paralel olarak devam etmektedir. Türkiye’de nüfusun artması, kente olan yoğun göç dalgası, bireysel araç sahipliğinin artışı, trafik mühendisliği ve karayolu güvenliğinin yetersizliği gibi etmenler ile trafik sorunları ortaya çıkmaktadır. Trafik sorunlarının temelinde trafik kurallarının bireylerde trafik davranışı haline dönüşmemesi yatmaktadır.

Trafik kurallarının davranışa dönüşmemesine örnek olarak: hayat kurtarıcı özelliği olan emniyet kemerini takmak yerine emniyet kemeri *ikaz susturucu* ya da *emniyet kemeri yükseltici* kullanılmaktadır. *Otobüs boyutuna güvenerek şehirlerarası otobüste kemer takmamak* ya da *hava yastığı varlığına güvenerek emniyet kemeri yerine ikaz susturucu takmak* gibi davranış biçimleri toplumda normalleştirilerek kuralsızlığı meydana getirebilmektedir. Kuralların hukuk ile güvence altına alınmış yaptırımları kuralın oluşturduğu bağlam göz önüne alındığında, kuralsızlık toplum baskısı ile meşru kılınabilir ya da kuralın çiğnenmesine neden olabilir. Trafikte kuralsızlığın meşrulaştırılması trafik verilerinin de desteklediği biçimde trafik kazalarının artmasına neden olmaktadır. Örneğin, Bursa’da kayıtlı görüntüler üzerinden analiz yapılan bir araştırma sonucunda kırmızı ışık denetiminin getirilmesi ile kavşakta meydana gelen ihlallerin değişimleri kıyaslanmıştır. Denetim öncesi ve sonrasında ihlal oranlarında farklılaşma ve azalma meydana geldiği gözlenmiştir. Denetleme yapılan noktalarda trafiğin durumunda görülen düzelmenin hiç de küçümsenecek düzeyde olmadığı aşıkârdır (Sönmez ve ark. 2014, s. 30). Ancak Bursa gibi büyük bir kentte uygulamanın yalnızca 15 noktada yapılması sonucunda kent genelinde trafik kuralları ihlalinin değişimini beklemek yeterli ve anlamlı görülmemektedir. Bu nedenle araştırma sonucunda; *bireylerin ceza almama/ yakalanmama amaçlı kurallara geçici olarak uyması değil, can ve mal güvenliğini sağlamak amaçlı ve bilinçli olarak araç kullanıyor durumuna gelmesi hedeflenmelidir*, önerisi verilmektedir.

Erjem (2007, s. 21), Türkiye’de trafik kazalarına bağlı ölüm ve yaralanma oranlarının fazla olduğunu ve “trafik terörü” olarak adlandırılabilen bu kazaların ülkedeki en önemli gündem maddelerinden biri olduğunu söylemektedir. Trafik terörü kavramı trafikte kurallara uymama ve şiddet ile ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de yaşanan en önemli trafik sorunlarından biri de trafikte gözlenebilen, kazalara ve yaralanmalara neden olabilen ya da kazadan sonra ortaya çıkabilen *şiddet* davranışıdır. Ersöz (2018, s. 499) yazdığı makalesinde şiddet türlerinden yol vermeme meselesini ele alır ve: “*Günümüzde sıklıkla karşılaşılan şiddet türlerinden birisi de trafikte yol vermeme nedeni ile sürücüler arasında yaşanan şiddettir*” der. Ersöz (2018, s. 499-500), yol vermeme sorunu yaşanmasında sürücülerin geçiş hakkını kendinde görmesine bağlamaktadır. Bu davranış sonucunda ise şiddet fiili (hakaret, yaralama, tartaklama ve öldürme) farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Yol vermeme davranışında olduğu gibi benzer bir biçimde kendini haklı görme davranışı da şiddete neden olmaktadır. Türkiye’de trafikteki davranışlardaki temel unsurlardan biri, istisnasız herkesin kendisinin haklı olduğunu düşünmesidir (Hayırlı, 2018, s. 40). Ersöz’ün ve Hayırlı’nın trafikte şiddet konusunu ele alırken belirttiği davranış biçimlerine bağlı olarak trafik kültürü şekillenmektedir. Kural ihlali, ceza ve denetim eksikliği, trafik kazalarına bağlı ölüm ve yaralanma oranlarının fazlalığı ile birlikte trafikte şiddet uygulama davranışının sıklığı göze çarpmaktadır.

Trafikte devamlı olarak yaşanan şiddet davranışları ve sürücülerin agresif tavırlar sergilemesi trafiğe karışan bireylerin hareketlerinin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Kent sokakları hakimiyetinin daha çok motorlu taşıtlarda ve sürücülerinde olması, bazı dezavantajlı olarak tanımlanabilecek grupların hareketlerini kısıtlayarak trafikteki varlığını zorlaşmaktadır. Trafikte bu gruplar içerisinde engelliler, yaşlılar ve çocuklar yer alırken kadınlar da yer alabilmektedir.

1.3. Trafikte Kadın Olmak

Toplumda normalleştirilen ve toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar ile biyolojik cinsiyeti kadın olan bireylere; kız çocuğu iken *araba ile oynamasının doğru olmadığı, araba ile ilişkilendirilen mesleklere uygun olmadığı* aktarılırken; kadınlara *araba kullanmakta yetersiz olduğu* ya da *araba kullanma yatkınlığının kadın doğasında var olmadığı* gibi söylemler ile yeniden üretilerek kuşaklar boyunca aktarılmaktadır. Erkek çocuklarının sosyalizasyon sürecinde otomobil, kamyon gibi oyuncaklar ile oynatılması ve ailedeki erkek bireyleri rol model olarak küçük yaşlardan itibaren erkek çocukların otomobillere ilgi göstermesi beklenmektedir. Toplumsal beklentilerde, erkek çocukların büyüme dönemleri boyunca otomobile yatkınlık duyması, ileriki yaşlarında ise otomobile hakim olmaları beklenirken; kız çocuklarından aynı toplumsal beklenti yoktur. Toplumsal beklentiler toplumdaki davranışları şekillendirmektedir, bu davranışlar niceliksel olarak TÜİK'in (2021) verilerinde (*bkz. Tablo 1*) görülebilmektedir.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Sürücü Belgesi Sahipliği (%), 2016-2020

Cinsiyete Göre Sürücü Belgesi Sahipliği (%)		
Yıllar	Kadın	Erkek
2016	24,1	75,9
2017	25,1	74,9
2018	25,6	74,4
2019	26,1	73,9
2020	26,8	73,2

Kaynak: Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri, Cinsiyete göre sürücü belgesi sahipliği, 2010-2020, TÜİK, 2021

Cinsiyete göre sürücü belgesi sahipliği oranlarını içeren ve yıllara göre sıralanan veriler incelendiğinde (*bkz. Tablo 1*); kadınların sürücü belgesine sahip olma oranı sürücü belgesine sahip olanların oranlarına göre, toplamının dörtte biri kadardır (TÜİK, 2021). Bu bağlamda tabloya göre; yıllar içerisinde sürücü belgesine sahip olan kadın bireylerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Artış oranları ise %1 ya da %2 civarında seyretmektedir, günümüzde sürücü belgesine sahip olan kadınların sayısında önemli bir sıçrayış bulunmamaktadır.

Yıldız ile Karaca'nın (2004) yaptığı çalışmada, sürücü ehliyeti almak için sürücü kursuna kaydolan ve derslere katılım göstermeden direkt sınavlara girenler %15.3'lük bir kısmı kapsamakta ve büyük bir çoğunluğunu erkek sürücüler oluşturmaktadır. Bu sürücülerin bir kısmı henüz küçük yaşta iken, aile büyüklerinden, arkadaşlarından ya da bireysel ilgileri ile araç

kullanmayı öğrenmektedir. Böylece formel eğitim ile pekiştirilmeden trafiğe çıkan sürücüler trafikte tehlike oluşturabilmektedir.

Ceylan'ın (2015) yaptığı araştırmada kadın sürücülerin trafik kurallarına uyma oranı erkek sürücülere göre yaklaşık üç kat daha fazladır. Araştırmada cinsiyete bağlı olarak 'trafik kurallarına uymama davranışına bakış' sorulduğunda; kadınların %80'i ve erkeklerin %62'si bu davranışı suç olarak nitelendirir. Erkeklerin %14'ü ise trafik kurallarına uymama davranışını suç değil hata olarak nitelendirmektedir.

Tablo 2. Düzeyde, suç türü ve suçun işlendiği ile göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler, 2011-2020

İBBS 3. Düzeyde, suç türü ve suçun işlendiği ile göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler, 2011-2020	
	Suç Türü
	Trafik Suçları
Toplam	15.363
Erkek	15.168
Kadın	195

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, TÜİK, 2021

Yukarıdaki tabloda suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler verilerine bakıldığında 2011-2020 yılları arasında trafik suçları kapsamında 15.168 erkek hüküm giyerken, 195 kadın hüküm giymiştir (TÜİK, 2020). Bu oranlar trafikte erkek sürücü sayısının, kuralsızlığının ve şiddetinin fazla olduğu bilgisini desteklemektedir.

Erjem'in (2007) yılında trafik ile ilgili yaptığı araştırmada %82'si erkek ve %18'i kadın olmak üzere 300 kişi ile yüz yüze anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan sürücülerin (%65) çoğu genç sürücü kategorisinde yer almaktadır. Katılımcıların çoğu (%75) uzun zamandır şehir mekanında yaşar ve çoğunun (%64) eğitim seviyesi yüksektir. Cinsiyet ve eğitim değişkenleri birlikte incelendiğinde ise; eğitim seviyesi yüksek olan kadınların (%98) oranının erkeklere (%64) daha fazla olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 'Daha önce hiç trafik kazasına neden oldunuz mu?' sorusuna karşılık; kadınlardan %51 oranında erkeklerden ise %25 oranında 'evet' yanıtı gelir. Fakat daha önce yapılan araştırmalarda kadınların kaza yapma oranları erkeklerden daha düşük çıkmıştır. Erjem buna sebep olarak; kadınların daha az trafiğe karıştıklarını ve titiz karakterlerinden dolayı trafik kurallarına daha çok uydıklarını sunar. Yapılan bu araştırmada da kadınların trafikte polis yokken kurallara uyma oranı %80 iken erkeklerin oranı %53 çıkmaktadır. Araştırmada yazılı olmayan trafik kuralları sorulduğunda 'erkeklerin trafikte üstün olduğu ve kadınların onlara yol vermesi/ sollama yapmaması gerektiği' kuralını savunan katılımcı oranının %12 olduğu görülmektedir. Trafikte agresif davranışlar sergileme oranı da cinsiyete göre değişir; bu davranışlar erkek sürücülerde %23, kadın sürücülerde %8 oranındadır. Agresif davranışlara neden olan faktörler; diğer sürücülerin negatif davranışları, psikolojik nedenler, işsizlik vb. nedenlerden oluşmaktadır.

Erkeklerin araç kullanımında daha iyi olarak nitelendirilmesinin nedeni olarak agresif ve riskli kullanımları gösterilebilmektedir. Erkeklere atfedilen şiddet içerikli, güç kullanımını gerektiren ve maskülenliği simgeleyen davranışları, trafikte kadınları yeterli görmemeleri ile bağdaştırılabilir. Risk aynı zamanda cinselleştirilir: Trafiğin kurallarına uyma zorunluluğuna karşı kurallara uymamak (yüksek hız, emniyet kemeri takmama, kırmızı ışıkta geçme, başka otoları taciz) gibi bozucu ve riskli hareketler trafikte erilliği kurar ve sürücünün erilliğini güçlendirir (Köse, 2014 , s. 39).

Trafikte kadınların sayıca az olması, trafiğin eril bir alan olması gibi nedenler araçların ergonomik olarak kullanıma uygun olup olmadığının test edilmesinde, erkeklerin vücut ölçüleri standart alınarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Standartların erkekler üzerinden oluşturulması, kadın sürücüler için araçların güvenilirliğini düşürmektedir. Kadınların araç içerisindeki konumu, hava yastığının koruma görevini yerine getireceği ölçülerde test edilmemekte ve kadınların olası bir kaza anında araç içerisindeki güvenilirliğini zedelenmektedir.

Trafikle ilgili pek çok araştırmada *kadın-erkek sürücü ayrımı* üzerinde durulur ve araştırma yöntemleri, araştırmalardan çıkan sonuçlar benzerdir. Araştırmalar gösterir ki; trafikte etken konuma oldukça geç erişen kadınlar, trafikte bazı olumsuz tutum ve tavırlara maruz kalmaktadır. Bu tutum ve tavırların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin attığı roller ve oluşturduğu kalıp yargılardan beslendiğini söylemek mümkündür. Başta erkek sürücüler olmak üzere toplumun farklı kesimleri tarafından dayatılan kalıp yargılar, gündelik hayatta trafik kültürü içerisinde benimsenmekte, yaygınlaştırılmakta ve böylece yeniden üretimi gerçekleşmektedir.

Kalıp yargılar, toplumda bir süre sonra benimsenerek belirli stereotip adı verilen etiketleri oluşturur. Sosyal grubun içinde olan ve içinde bulunduğu grubu en iyi temsil eden özellikleri taşıyan, örnek gösterilebilecek kişi ya da mecazen basmakalıp olarak adlandırılan ifade stereotiplerdir (TDK, 2020). Stereotipler, olumlu-olumsuz düşüncelerin genellemeye dayalı olarak bir sosyal grup veya o grubun üyelerine karşı *zihinde oluşturduğu resimlerden* meydana gelmiştir (Lippman, 1998, s. 3). 2019 yılında yapılan bir araştırmada şu söylenmektedir: *Erkek sürücüler kadınları, “dikkatli ve kuralcı” olarak tanımlamakta, kadın sürücülerin belirgin bir şekilde trafik kurallarına harfiyen uyduklarını ve dikkat ettiklerini vurgulamaktadır* (Gül, 2019, s. 447). Gül’ün (2019, s.448) araştırmasında, erkek sürücülerin kadın sürücüler için söyledikleri ‘dikkatli sürücü’, ‘kuralcı sürücü’, ‘yavaş sürücü’, ‘tedirgin sürücü’, ‘panik sürücü’ etiketleri ve benzer yorumlar stereotipleştirilmiştir. Bu araştırmada erkek sürücüler kadınların kurallara fazla dikkat ettiğini, dikkatli ve yavaş araç kullandıklarını; kendilerinin ise trafikte çok daha rahat olduklarını söyler. Bu tanımlar araştırmada olumlu olarak değerlendirilse bile erkekler kadınların fazla yavaş ve dikkatli araç kullanımını her zaman olumlu değerlendirmemektedir. Kimi zaman kavşaktan yeşil ışık yanmasına rağmen geç kalktıklarını, sol şeritte belli bir hızın altına düşmelerinin trafiği tıkadığını belirterek, kuralcı olmanın her zaman olumlu olarak görülemeyeceğini vurgulamaktadır (Gül, 2019, s. 448). Aynı özellikleri kadınlar da kadın sürücüler için sıralarken bu özelliklerin olumlu oluşuna ve trafikte kazaların önüne geçiyor oluşuna dikkat çeker. Araştırmanın sonucunda (2019) erkeklerin ve kadınların benzer kalıp yargılar üzerinden kadın sürücülerini yorumladığı gözlenirken yorumların altında yatan nedenler farklılaşmaktadır. Erkek sürücüler, bu kalıp yargıların temelinde kadınların doğasının (panik, cesaretsiz vb.), tecrübesiz oluşunun ve kurallara uyma çabasının yattığını belirtir. Aynı kalıp yargıların nedenleri kadın sürücüler için biraz daha farklılaşır. Kadın sürücüler, benzer bir biçimde tecrübesizliği ve dikkatli sürücü olmayı kalıp yargıların nedenlerinden sayarken farklı

bir noktaya parmak basar. Bu nokta trafikteki erkek sürücülerin onları rahatsız etmesi, korna çalması, sıkıştırması ve erkek sürücülerin dikkatsiz, kurallara uymadan araç kullanmasıdır. Yani kadın sürücüler için trafikte ikincil bir konumda yer almanın temel nedenlerinden biri erkek sürücülerdir.

2. METODOLOJİ VE YÖNTEM

2.1. Trafik Bağlamında Feminist Yaklaşım

Sembolik etkileşim kuramı, anlamların etkileşim yoluyla incelenmesini inceleyen bir sosyal psikoloji kuramıdır (Marshall, 2020, s. 647). Feminist kuram, sosyal hayat ve insan deneyimine dair kadın perspektifinden geliştirilmiş genel kapsamlı disiplinler arası fikirler sistemidir. Feminist kuram, iki açıdan kadın merkezlidir. Öncelikle feminist perspektifinden tüm araştırmalarda kadının durumunu ve toplum içerisindeki konumunu yerini ele alırken; öte yandan dünyayı kadınların farklı konumundan tanımlamaya ve eleştirel olarak değerlendirmeye çalışır (Ritzer & Stepnisky, 2015, s. 162).

Kent sosyolojisi çalışmaları kadınların kent mekanındaki hareketliliklerinin erkeklere kıyasla daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kent mekanının üretiminin ve planlamasının eril tahakküm içerdiği, kadınların alanlarının kısıtlandığı belirtilir. Buna bağlı olarak da kadınların ve erkeklerin özellikle 19. yüzyılda kent mekanını kullanım alanları ve zamanları oldukça farklıdır. Kadınlar önceki dönemlerde özel alanlarda var olurken; 20. ve 21. yüzyıla gelindiğinde kamusal alanda varlıkları görünür hale gelmektedir. Bireysel araç sahibi olan kadın sayısı artarken, trafikte sürücü olan kadın varlığı da artmaktadır. Aynı zamanda bireysel otomobil sahibi olan kadın sayısı daha az olduğundan kadınlar daha çok toplu taşıma araçlarını kullanırlar. Ancak toplu taşıma araçlarının ulaşım sınırlılıkları nedeni ile istedikleri her yer kısa zamanda ve kolay bir biçimde ulaşamazlar. Köse (2014, s. 35), bu durumu şöyle açıklar: *'...toplumsal cinsiyet ilişkilerine bağlı olarak şekillenen ve hane içi işbölümünün yanı sıra işgücü piyasalarında da görünür olan cinsiyet rollerindeki ayrışma, öte yandan cinsiyetçi kültürel kod ve normlar, kadınların kent içi ulaşım gereksinimlerini erkeklerinkinden farklılaştırır'*. Bu durumda kadınlar kent içerisinde kısıtlanırken, kamusal alan erkek bireylerin hakimiyetinde kalmaya devam etmektedir.

Kadınların trafikte kabul görmesinin en büyük nedeni ise yine çocuklarının ve evin ihtiyaçlarıyla ilgilenirken otomobil kullanarak, daha iyi bir eş/anne olabilme imkanına sahip olmasıdır. Buna rağmen, geç saatlerde sokaklarda olmak, kamusal alana katılmak, otomobillere ilgi duymak ve araba kullanmak hemen her toplumda erkeklerin işi olarak görülmektedir. Hatta otomobillere ilgi duyan ve şoför olmak isteyen kadınlar maskülen tabiri ile etiketlenmekle birlikte teknolojiyen ve makineden anlamamakla eleştirilmektedir.

Tahakküm, baskıyla ya da baskıya dayanmayan rızayla kurulan egemenliktir (Marshall, 2020, s. 712). Eril tahakküm ise, toplumda meydana gelen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kurduğu egemenlikte ortaya çıkan biçimdir. Bourdieu (2015, s. 11) *"eril tahakkümde ve bunun dayatılış ile buna katlanılış tarzlarında daima, sembolik şiddet olarak adlandırdığım şeyin etkisini görmüşümdür; yumuşak, kurbanlarınca bile hissedilmeyen ve görülmeyen, çoğunlukla iletişimin ve tanımanın, veya, daha kesin olarak tanımanın, kabullenmenin veya hatta, hissetmenin saf sembolik kanallarıyla uygulanan şiddet"* olarak betimlemektedir. Feminist yaklaşım ile trafik suçlarına bakıldığında ise; kadınların trafik alanında sürücü olarak bulunma alanının daha kısıtlı olması, genellikle yaya veya yolcu olarak trafiğe karışıyor olmaları trafik suçu işleme oranını ve

kadınların kent mekanındaki konumunu etkilemektedir. Aynı zamanda kadın sürücülerin erkek sürücüler ile aynı muameleyi görmemesi, kötü sürücü olarak nitelendirilmesi ve buna bağlı olarak trafikte sözlü/fiziksel tacize maruz kalmaları da feminist yaklaşımın incelediği meselelerdendir.

Bu çalışma kapsamında, seçilen trafik haberlerine içerik analizi yöntemi uygulanırken ve sonuç değerlendirmesi yapılırken feminist yaklaşımlardan faydalanılacaktır.

2.2. İçerik Analizi Yöntemi

Gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan olay ve olguların içerisinde gizli kalan veri, fikir, duygu ve tutumların bilimsel yöntemler ile analiz edilebilmesi için metinlere dökülmesi gerekmektedir. Metin içerisindeki bilgilerin bilimsel yöntemler ile incelenebilmesi için içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde kullanılan içerik analizi üzerine çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır: “İçerik analizi, iletişimin sunulan içeriğinin tarafsız, sistematik ve niceliksel tanımıdır” (Berelson, 1952, s. 17). Bir başka tanıma göre ise; “İçerik analizi, metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir” (Stone ve ark. 1966, s. 213).

Bilimsel sonuçlar bu yönde kadınlar trafikte yapılan damgalamanın pekiştirildiği en önemli araçlardan biri de *haberler* olmaktadır. Haber, yayınlandığı andan itibaren bir temsil organı görevini üstlenmeye başlar. Haberde kullanılan sözcük, tercih edilen dil, zenginleştirilen görsel öge ve haberin sunum şekli ile bir bütünlük içerisinde okuyucuya sunulan kompleks bir yapıdadır. Konunun bütünlüğüne uygun olarak seçilen alt temalar, ön plana çıkarılan kişiler ve en dikkat çeken noktası olan başlıklar ile haberin bütünü değerlendirilmektedir. Bu çalışmada trafik haberlerinin dili ve haberin yapıma şekli incelenecektir.

Haber analizi yapılırken haberin segmentlere çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılabilir. Çünkü içerik analizi, iletişimin açık ve yazıl örneklerinden yola çıkarak, açık olmayan özelliklerinin çözümlenmesi için yardımcı bir teçhizatır (Krippendorf, 1980). Bu yöntem ile, haber metinlerinin niceliksel (kantitatif) ve niteliksel (kalitatif) yönleri ile içerisinde gömülü yatan anlamları ortaya çıkarılmaktadır. Böylece, haber metinlerinden çıkan *geçerli yorumların; mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı* hakkında olan verileri toplanmaktadır (Weber, 1989, s. 5). İçerik analizinin objesi olan trafik haber metinlerinde “trafik” ve “kadın” temalarının çakıştığı haberler sistematik bir örneklem seçimi ile belirlenerek tarafsız bir tutumla analiz edilmektedir.

İçerik analizinde evren, dört temel yaklaşımla sınırlanabilir; nerede (New York), ne zaman (2001), hangi aracıyla (günlük gazeteler) ve hangi konuda (11 Eylül olayları) (Koçak & Arun , 2006, s. 24). Bu çalışmada evren belirlemek için; nerede sorusuna yanıt olarak “internet haberleri”, ne zaman sorusuna yanıt olarak “2021 yılı Ağustos-Eylül-Ekim ayları içerisindeki haberler”, hangi aracıyla sorusuna yanıt olarak “Google Haberler” ve hangi konuda sorusuna yanıt olarak “trafik ve sürücü” verilmiştir.

Bu kapsamda yöntem belirlendikten sonra örneklem seçimi yapılmıştır. Örneklem; evrenin bölünmüş birimlerinden her bir birimin eşit şans ile örnekleme dahil edilmesini içeren basit tesadüfi örneklemenin alt gruplara ayrılması ile oluşturulan *tabakalı örnekleme* yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme, tesadüfi örneklemenin bir takım alt gruplara ayrılmasından oluşur ve alt grupların örnekleme temsil edilmelerinin garanti altına alınmasını sağlar (Koçak & Arun , 2006, s. 25).

Seçilen evren kapsamında alt gruplar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Haber başlığında “sürücü” ifadesi geçen haberler.
2. Haber başlığında “kadın sürücü” ifadesi geçen haberler.

Seçilen her bir alt gruptan tesadüfi olarak haber belirlenmiştir, Google Haberler sayfasına “sürücü” kelimesi girildiğinde çıkan haberlerden ilk 50 tanesi listelenerek içinden 5 adet haber rastgele biçimde seçilmiştir. Aynı şekilde yine Google Haberler sayfasına “kadın sürücü” kelime grubu girildiğinde çıkan haberlerden 2021 yılı Ağustos-Eylül-Ekim ayları içerisindeki ilk 50 haber listelenerek içinden 5 adet haber rastgele biçimde seçilmiştir. Seçilen her 2 alt grup için toplamda 10 adet haber analiz edilmiştir. Belirlenen alt gruplara uygun olarak seçilen haberler analiz edilirken göstergeler üzerinde analiz edilmiştir.

Belirlenen göstergeler şunlardır:

1. **Gösterge:** Cinsiyet vurgusu.
 - 1.1. Biyolojik cinsiyetin belirtilmesi.
 - 1.2. Biyolojik cinsiyetin belirtilmemesi.
2. **Gösterge:** Sürücünün teknik hakimiyeti.
 - 2.1. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılması.
 - 2.2. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılmaması.
3. **Gösterge:** Aracın ve kazanın teknik özellikleri.
 - 3.1. Aracın ve kazanın teknik özelliklerine vurgu yapılması.
 - 3.2. Aracın ve kazanın teknik özelliklerine vurgu yapılmaması.
4. **Gösterge:** Haber dilinde “sürücü tanımlaması”.
 - 4.1. Sürücü tanımlaması yapılması.
 - 4.2. Sürücü tanımlaması yapılmaması.

3. HABER ANALİZLERİ VE BULGULAR

3.1.Haber Analizleri

3.1.1 Alt Grup Haberleri “Sürücü”

H1. Habertürk’ün 13.10.2021 tarihli ve “Ankara’da refüje çarpıp otomobilden fırlayan sürücü hayatını kaybetti” başlıklı haberi irdelenmiştir (Habertürk, 2021).

- **Gösterge 1:**
 - 1.2. Biyolojik cinsiyet belirtilmemiştir.
- **Gösterge 2:**
 - 2.1. Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz.Ankara’da kontrolden çıkarak refüje çarpıp kaldırılma çıkan otomobilin sürücüsü...)
- **Gösterge 3:**
 - 3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz.direksiyon kontrolünü yitirmesi sonucu refüje çarptı. Kaldırılma çıkan otomobil...)
- **Gösterge 4:**
 - 4.2. Sürücü betimlemesi yapılmamıştır.

H2. En Son Haber'in 13.10.2021 tarihli ve "Uşak'ta tankerin çarptığı sürücü yaşamını yitirdi" başlıklı haberi irdelenmiştir (En Son Haber, 2021).

- **Gösterge 1:**

1.2. Biyolojik cinsiyet belirtilmemiştir.

- **Gösterge 2:**

2.2. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılmamıştır.

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz.kontrolündeki ticari taksiye, daha sonra da lastiği patladığı için emniyet şeridinde duran Gürcistan uyruklu R.A.'ya ait tıra çarparak durabildi.)

- **Gösterge 4:**

4.1. Sürücü betimlemesi yapılmıştır. (Bkz...ticari taksi sürücüsü...)

H3. CNN Türk'ün 12.10.2021 tarihli ve "Tekirdağ'da otomobil, TIR'ın altına girdi; sürücü ağır yaralı" başlıklı haberi irdelenmiştir (Doğan Haber Ajansı (DHA), 2021).

- **Gösterge 1:**

1.2. Biyolojik cinsiyet belirtilmemiştir.

- **Gösterge 2:**

2.1. Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz. ...arkadan çarptığı TIR'ın altına giren otomobilin sürücüsü...)

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. TIR'ın altına giren otomobil ise kaza yerine çağırılan ekipler tarafından iş makinesiyle çıkarıldı.)

- **Gösterge 4:**

4.2. Sürücü betimlemesi yapılmamıştır.

H4. NTV'nin 08.10.2021 tarihli ve "Kaza yapan sürücü: Ben emniyet müdürüyüm, amir gelsin" başlıklı haberi irdelenmiştir (NTV, 2021).

- **Gösterge 1:**

1.2. Biyolojik cinsiyet belirtilmemiştir.

- **Gösterge 2:**

2.2. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılmamıştır.

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. Kaza, Aksaray-Konya karayolunda bulunan bir fabrikada yaşandı. Edinilen bilgiye göre, hafif ticari araçla özel bir fabrikanın nizamiye kapısına çarpan...)

- **Gösterge 4:**

4.1. Sürücü betimlemesi yapılmıştır. (Bkz. Bu hastane benim, gideceğiniz karakol da benim" diyerek taşkınlık yaptı.)

H5. TRT Haber'in 11.10.2021 tarihli ve "Sivas'ta otomobillerin çarpışması sonucu 2 sürücü yaralandı" başlıklı haberi irdelenmiştir (Anadolu Ajansı (AA), 2021).

- **Gösterge 1:**
 - 1.2. Biyolojik cinsiyet belirtilmemiştir.
- **Gösterge 2:**
 - 2.2. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılmamıştır.
- **Gösterge 3:**
 - 3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. ...Emek Mahallesi 21. Sokak'ta çarpıştı. Kazanın ardından otomobilde sıkışan İ.D. itfaiye ekiplerince bulunduğu yerden çıkartıldı.)
- **Gösterge 4:**
 - 4.2. Sürücü tanımlaması yapılmamıştır.

3.1.2 Alt Grup Haberleri "Kadın Sürücü"

H6. Leblebi TV'nin 12.10.2021 tarihli ve "Kadın Sürücü Kavşağı Dönemeyince Takla Attı!" başlıklı haberi irdelenmiştir (Leblebi TV, 2021).

- **Gösterge 1:**
 - 1.1. Biyolojik cinsiyet belirtilmiştir. (Bkz. Kadın Sürücü Kavşağı Dönemeyince Takla Attı!)
- **Gösterge 2:**
 - 2.1. Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz. ... kavşağı alamayarak refüje çarptı. Sürücünün direksiyon hakimiyetini kaybettiği olayda araç takla attı.)
- **Gösterge 3:**
 - 3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. ... ile araçta yolcu olarak bulunan çocuklarından birisi yaralandı.)
- **Gösterge 4:**
 - 4.2. Sürücü tanımlaması yapılmamıştır.

H7. Bursa Hakimiyet'in 1.10.2021 tarihli ve "Eli ayağına dolanan kadın sürücü araca tosladı" başlıklı haberi irdelenmiştir (Bursa Hakimiyet, 2021).

- **Gösterge 1:**
 - 1.1. Biyolojik cinsiyet belirtilmiştir. (Bkz. ... o ilginç anlarda kadın motosiklet sürücüsü...)
- **Gösterge 2:**
 - 2.1. Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz. bir anlık heyecan ile bir anda hızlanmaya başladı.)
- **Gösterge 3:**
 - 3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. Motosikleti durduramayan sürücü, park halindeki araca çarparak devrildi.)
- **Gösterge 4:**
 - 4.1. Sürücü betimlemesi yapılmıştır. (Bkz. Eli ayağına dolanan kadın sürücü araca tosladı)

H8.Habertürk'ün 28.09.2021 tarihli ve “Amasya'da iki çocuğa çarpan kadın sürücü baygınlık geçirdi” başlıklı haberi irdelenmiştir (Habertürk, 2021).

- **Gösterge 1:**

1.1. Biyolojik cinsiyet belirtilmiştir. (Bkz. Amasya'da yolun karşısına geçmeye çalışırken otomobilin çarptığı iki çocuk yaralandı, kadın sürücü baygınlık geçirdi.)

- **Gösterge 2:**

2.2. Sürücünün teknik hakimiyetine vurgu yapılmamıştır.

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. Gülten A. yönetimindeki 34 DOS 769 plakalı otomobil, Ellibeşevler mevkinde yolun karşısına geçmeye çalışan A.B.İ. (9) ve A.B.İ'ye (12) çarptı.)

- **Gösterge 4:**

4.2.Sürücü betimlemesi yapılmamıştır.

H9.İHA (İhlas Haber Ajansı)'nın 11.10.2021 tarihli ve “Eli ayağına dolanan bayan birkaç metre gidemeden araca tosladı” başlıklı haberi irdelenmiştir (İhlas Haber Ajansı (İHA), 2021).

- **Gösterge 1:**

1.1. Biyolojik cinsiyet belirtilmiştir. (Bkz. Denizli'de bir akaryakıt istasyonunun güvenlik kameralarına yansıyan o ilginç anlarda kadın motosiklet sürücüsü.)

- **Gösterge 2:**

2.1.Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz. Bir anlık heyecan ile bir anda hızlanmaya başladı.)

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. Kaza sonrası motosiklette ve araçta maddi hasar oluşurken, kadın sürücü ve çocuğun sağlık durumunun iyi olduğu öğrenildi.)

- **Gösterge 4:**

4.1. Sürücü betimlemesi yapılmıştır. (Bkz. Son hazırlıklarını yaptıktan sonra gaza basan sürücü, *bir anlık heyecan* ile bir anda hızlanmaya başladı.)

H10.Sözcü'nün 04.09.2021 tarihli ve “Taksiciler kadın sürücü adayına dehşeti yaşattı” başlıklı haberi irdelenmiştir (Sözcü, 2021).

- **Gösterge 1:**

1.1. Biyolojik cinsiyet belirtilmiştir. (Bkz. Taksiciler kadın sürücü adayına dehşeti yaşattı.)

- **Gösterge 2:**

2.1. Sürücünün teknik hakimiyeti detaylandırılmıştır. (Bkz. Esenyurt'ta bir kadın sürücü adayı yokuşta arabayı kaldıramayınca taksicilerin sözlü saldırısına maruz kaldı.)

- **Gösterge 3:**

3.1. Araç ve kaza teknik olarak detaylandırılmıştır. (Bkz. Sürücü eğitmenin kapıları kilitlemesiyle sürücü adayı darp edilmekten son anda kurtulurken, taksiciler ise eğitim aracının kaputuna vurmaya başladı.)

- **Gösterge 4:**

4.1. Sürücü betimlemesi yapılmıştır. (Bkz. Heyecan yapan kadın, arabayı stop ettirince duruma sinirlenen taksi sürücüsü.)

3.2. Bulgular

Analiz edilen 10 farklı haber, haber başlığı ve içeriği baz alınarak “haber etiketleri ve göstergeler” bağlamında ayrıntılı olarak incelenerek aşağıda yer alan tablo (bkz. Tablo 3) ortaya konmuştur.

Tablo 3. Göstergeler ve Haberler Matrisi

Haber Etiketleri ve Haber No ⁴	Göstergeler ³			
	G1: Cinsiyet Vurgusu	G2: Sürücünün Teknik Hakimiyeti	G3: Aracın ve Kazanın Teknik Özellikleri	G4: Haber Dilinde “Sürücü Tanımlaması”
“Sürücü” H1		X	X	
“Sürücü” H2			X	X
“Sürücü” H3		X	X	
“Sürücü” H4			X	X
“Sürücü” H5			X	
“Kadın Sürücü” H6	X	X	X	
“Kadın Sürücü” H7	X	X	X	X
“Kadın Sürücü” H8	X		X	
“Kadın Sürücü” H9	X	X	X	X
“Kadın Sürücü” H10	X	X	X	X

Tablo 3’ye göre, ilk gösterge olan “cinsiyet vurgusu”, “sürücü” etiketi ile derlenen haberlerde bulunmazken; “kadın sürücü” etiketi ile derlenen haberlerinde hepsinde bulunmaktadır.

³Göstergeler G1-G2-G3-G4 olarak tanımlanmıştır.

⁴Haberler “sürücü” etiketi ve numarası ile H1-H2-H3-H4-H5 olarak; “kadın sürücü” etiketi ve numarası ile H6-H7-H8-H9-H10 olarak tanımlanmıştır.

İkinci gösterge olan “sürücünün teknik hakimiyeti”, “sürücü” etiketi ile derlenen haberlerin iki tanesinde yer alırken; “kadın sürücü” etiketi ile derlenen haberlerin dört tanesinde bulunmaktadır.

Üçüncü gösterge olan “aracın ve kazanın teknik özellikleri”, “sürücü” ve “kadın sürücü” etiketi ile derlenen haberlerin hepsinde bulunmaktadır.

Dördüncü gösterge olan “haber dilinde sürücü tanımlaması”, “sürücü” etiketi ile derlenen haberlerin iki tanesinde yer alırken; “kadın sürücü” etiketi ile derlenen haberlerin üç tanesinde bulunmaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Trafik kültürü içerisinde kadın sürücülerin konumu, maruz kaldıkları etiketlemeler, yaşanan sorunlar ve bunların bir sonucu olarak ortaya çıkan trafiğe karşı tutum ve davranışları, çekingen bakış açılarını beraberinde getirmektedir. Tutum ve davranışlar aynı zamanda toplumsal dil ve kodlar ile beslenir. Bu bağlamda toplumda bir kültür ögesinin meydana gelmesi ve sürdürülmesi dil ile ilişkilidir. Toplumun büyük kesimine hitap eden ve bilgi edinme kanalı olarak kullanılan haberlerde, toplumsal cinsiyete duyarlı dilin kullanımının önemi oldukça fazladır.

Bu çalışmada irdelenen haberler ile toplumsal cinsiyete duyarlı dilin nasıl kullanıldığı farklı parametrelerde incelenmiştir. Bulgular sonucunda hem haber başlıklarında hem de haber içeriklerinde yalnızca kadınların sürücü oldukları kazalarda/olaylarda cinsiyet belirtildiği görülmüştür. Sürücünün biyolojik cinsiyetinin “erkek” olduğunun kullanılan görseller veya sürücü isminin yazılmasından anlaşıldığı kazalarda/olaylarda “erkek sürücü” etiketi kullanılmazken yalnızca “sürücü” ifadesi kullanılmaktadır. Sürücü ifadesinin direkt olarak erkeği temsil ettiği varsayılmaktadır. Sürücünün biyolojik cinsiyeti kadın olduğu durumlarda ise “kadın sürücü” ifadesi ile tanımlama yapma gereği duyulmaktadır.

Haberlerde “sürücünün teknik hakimiyeti” ve “aracın ve kazanın teknik özellikleri” göstergelerine, sürücü haberlerine göre kadın sürücü haberlerinde daha fazla vurgu yapıldığı görülmüştür. Sürücü etiketi olan haberlerde sürücüden kaynaklı teknik yetersizlik belirtilmezken; kadın sürücü etiketi olan haberlerde teknik yetersizlik ve ayrıntıya girilmiştir. Bunun nedeni olarak ise erkek sürücünün teknik hakimiyetinin tam ve yeterli olduğu düşünülürken; kadın sürücünün teknik hakimiyetinin yetersiz olduğunun düşünülmesi söylenebilir. İncelenen tüm haberlerde araç ve kaza teknik özelliklerine vurgu yapılmaktadır.

Haberlerde “haber dilindeki sürücü tanımlamaları” göstergesinin sürücü etiketli haberlere göre kadın sürücü etiketli haberlerde daha fazla vurgu yapıldığı görülmüştür. Erkeklerin kendilerini kanıtlamak ve erkeklik davranışlarını sergilemek için hakimiyet kurduğu mekanlardan biri de trafik mekanıdır. Ersöz (2018, s. 499); eril düzenin hala hakimiyetini devam ettirdiği kent mekânında, erkeklere atfedilen ‘sert, maço, rekabet’ içeren davranışları sergilediğini söyler. İrdelenen haberlerde de benzer içerikler yer alırken, yapılan tanımlamalar da bu detayı desteklemektedir. “Sürücü” etiketli haberlere bakıldığında; sürücü mesleği ile ilişkilendirilerek “ticari taksi sürücüsü” şeklinde tanımlanırken, bir diğer haberde ise maskülen olarak tanımlanan ve hegemonik erkeklik yaklaşımında açıklanan davranışları pekiştiren “taşkın” sıfatı ile tanımlanmıştır. Kadın sürücü etiketli haberlerde ise, kadınların davranışları ve duyguları ile nitelendirilerek tanımlandığı görülmüştür. Biyolojik cinsiyetin kadın sürücü etiketi ile verildiği haberlerde “eli ayağına dolaşan”, “baygınlık geçiren”, “heyecanlı” ve “heyecan yapan” gibi

ifadeler haber dilinde yer almıştır. Kadın sürücü etiketli haberler incelenirken sürücülerin “kadınsal özellikler” üzerinden tanımlandığı, toplumsal rollerin ve duygusal davranış kalıplarının dil ile vurgulandığı görülmüştür. Dilin ideolojik söylemi, cinsiyetlerin gündelik hayattaki ayrımını pekiştirmektedir.

Çalışma kapsamında taranan fakat çalışmada irdelenen trafik haberlerine dahil edilmeyen haberlerde de genel olarak benzer durumlar yer almaktadır. Sürücülerin biyolojik cinsiyetinin erkek olduğu haberlerde “erkek sürücü” ifadesinin yer aldığı bir habere rastlanmamıştır. Aynı Şekilde sürücünün biyolojik cinsiyetinin erkek olduğunun anlaşılmadığı ya da kadın olduğunun anlaşıldığı ve yalnızca “sürücü” ifadesinin kullanıldığı bir habere de rastlanmamıştır. Örneğin; Haberler.com sitesinde 16 Ekim 2021 tarihinde “Traktörün altında kalan sürücü hayatını kaybetti” başlıklı haberde herhangi bir cinsiyet tanımlaması bulunmamaktadır ancak haberin devamında “...traktör sürücüsü Hüseyin...” ifadesi sürücünün biyolojik cinsiyetini ortaya koymaktadır (İHA, 2021).

Habertürk’ün sitesinde 04 Ekim 2021 Pazartesi tarihinde “Gaziantep’te iki araç çarpıştı: 5 yaralı Araçta sıkışan kadın sürücü itfaiye ekiplerinin yardımıyla kurtarıldı” başlıklı haberde; iki sürücünün kaza yaptığı haberi yapılmaktadır (İHA, 2021). Haber “M.B. idaresinde ...plakalı araç ile M.F idaresindeki ... plakalı otomobil çarpıştı.” Şeklinde başlarken haberin devamında “Otomobilin kadın sürücüsü M.F...” ifadesi ile sürücünün kadın olduğu vurgulanmıştır. Birinci göstergede yer alan irdellemelerin, aynı haberde biyolojik cinsiyeti kadın ve erkek olan sürücülerin tanımlamaları ile gözlenmesi mümkündür.

Taranan haberlerde dikkat çeken bir diğer unsur ise sürücü tanımlamalarının, dil kullanımlarının ve toplumsal cinsiyete duyarlı haberciliğin yanı sıra trafikte Şiddet olaylarının fazlalığıdır. Trafik Şiddetinin yer aldığı haberlerden birinde taksicilerin kadın sürücüye uyguladığı psikolojik ve fiziksel Şiddete yer verilmektedir. İrdelenen “*Taksiciler kadın sürücü adayına dehşeti yaşattı*” başlıklı 10. haberde (H10) eğitim aracında yer alan bir sürücüye uygulanan Şiddet aktarılmaktadır. “*Taksici şahıslardan beni ortalarına aldıktan sonra sopa ve bıçakla bize Şiddet uyguladılar. Aracımızın camını kırdılar, beni darp ettiler ve sürücü adayımıza küfürler ettiler*” ifadeleri ile Şiddet boyutunun ciddiyeti görülmektedir. Trafikte Őiddetin bu denli artması sosyolojinin ilgi alanına girmekte ve sosyologlar bu durumu genellikle kentleşme ile açıklamaktadır. Sosyologlar artan göçler, bunun sonucu yaşanan kentleşme, göçün yarattığı nüfus baskısı, çarpık kentleşme gibi sosyolojik olgularla konuyu açıklamaktadır (Ersöz, 2018, s. 499). Aynı zamanda trafik denetimlerinin yetersizliği ve trafik cezalarının caydırıcı olmayışı trafikte Şiddeti pekiştiren unsurlardan biri olabilmektedir. “...*trafik suçlarının altında yatan nedenlerden biri trafik sistemindeki kültürel boşluktur denilebilir*” (Ceylan, 2015, s. 15). Kültürel boşlukların farkında olan ve daha geleneksel olan toplumlarda, denetim eksikliğinin etkisi ile bireyler trafik kural ve sorumluluklarına uymamaktadır. Bunlar ışığa uymama, kemer takmama gibi kural ihlalleri, trafikte problemlili davranışlar veya araç muayenesini/bakımını yaptırmama Şeklinde de kendini gösterebilir.

“Kadın sürücü” kategorisindeki haberleri, belirli başlıklar dahilinde gruplandırmak mümkündür. Stereotipler, toplumsal önyargılara sebep olmak ile birlikte var olan önyargıları da besleyici olabilmektedir (Demir, 2020, s. 292). Toplumsal ihtiyaçlar ile ortaya çıkan toplumsal roller, tarihsel bağlam içerisinde cinsiyet stereotiplerini doğurmuştur. Ancak cinsiyet stereotipleri zamanla toplumda güçlenerek gerçekliğin önüne geçmeye başlamış ve atfedildikleri öznelere üzerinde toplumsal baskı oluşturmaya başlamıştır.

Cinsiyet stereotipleri baz alınarak incelenen haber başlıkları ve içerikleri düşünüldüğünde de “kadın sürücü” ile ilgili şu stereotipleri ortaya koymak mümkündür:

- Kadın sürücüyü; muhtaç ve duygusal olarak vurgulayan haber modeli,
- Kadın sürücüyü; mekanik yetkinliği yetersiz olarak vurgulayan haber modeli,
- Kadın sürücünün; maskülen stereotiplere uygun olmadığını vurgulayan haber modeli.
- Eril trafik kültüründe cinsiyete dayalı etiketlere maruz kalmanın yanı sıra trafikte sıklıkla şiddet unsurunun yer alması benzer sonuçlara neden olarak; biyolojik cinsiyeti kadın olan bireylerin trafikte özgür biçimde hareket etmesini kısıtlamaktadır.

Stereotipler yalnızca biyolojik cinsiyet gruplarına ait olmamakla birlikte, toplumsal cinsiyet özellikleri üzerinden varsayımlarda bulunarak davranışsal ve duygusal olarak etiketlenmektedir. Haber dilindeki stereotipleştirme, haberin gerçeklikten uzak bir şekilde vurgulanmasına; haberin toplumda yaygın olan kalıp yargılara göre sözcükler çekilerek oluşturulmasına ve böylece stereotiplerin toplumda daha da görünür kılınarak yeniden üretilmesine ve yaygınlaşmasına sebep olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı (AA). (2021, Ekim 11). *Sivas'ta otomobillerin çarpışması sonucu 2 sürücü yaralandı*. Kasım 17, 2021 tarihinde TRT Haber: Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/guncel/sivasta-otomobillerin-carpismasi-sonucu-2-surucu-yaralandi-616022.html> adresinden alındı
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe: Free Press.
- Bouerdieu, P. (2015). *Eril Tahakküm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bursa Hakimiyet. (2021, Ekim 11). *Eli ayağına dolanan kadın sürücü araca tosladı*. Kasım 17, 2021 tarihinde Bursa Hakimiyet: Erişim Adresi: <https://www.bursahakimiyet.com.tr/haber/eli-ayagina-dolanan-kadin-surucu-araca-tosladi-600994.html> adresinden alındı
- Ceylan, Y. (2015). *Trafik Suçlarının Suç Kuramlarındaki Yeri Ve Sosyolojik Analizi*. Eskişehir.
- Demir, N. H. (2020). Strasbourg Kararlarındaki Karabataklar: (Toplumsal) Cinsiyet Stereotipleri. *TBB Dergisi*(146), 269-311.
- Doğan Haber Ajansı (DHA). (2021, Ekim 12). *Tekirdağ' da otomobil, TIR'ın altına girdi; sürücü ağır yaralı*. Kasım 17, 2021 tarihinde CNN Türk: Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/turkiye/tekirdagda-otomobil-tirin-altina-girdi-surucu-agir-yarali> adresinden alındı
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Trafik Başkanlığı. (2021, Ekim). Trafik İstatistik Bülteni. Kasım 16, 2021 tarihinde <http://trafik.gov.tr/kurumlar/trafik.gov.tr/04-İstatistik/Aylik/Ekim21.pdf> adresinden alındı
- En Son Haber. (2021, Ekim 13). *Uşak'ta tankerin çarpıtığı sürücü yaşamını yitirdi*. Kasım 17, 2021 tarihinde En Son Haber: Erişim Adresi: <https://www.ensonhaber.com/gundem/usakta-tankerin-carpitigi-surucu-yasamini-yitirdi> adresinden alındı

- Erjem, Y. (2007). Sociological study on the course of the traffic system and the traffic accidents. *International Journal of Human Sciences*,4 (1), 1-25.
- Ersöz, A. G. (2018). Toplumsal Yaşamda Şiddet: Trafikte Yol Vermeme Nedeni İleYaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine Multidispliner Bir Bakış. *International Congress on Social Sciences II* , 13(15), 495-508.
- Gül, H. (2019). Kamusal Alanda Toplumsal Cinsiyet Görünümleri -Kadın Sürücülere İlişkin Kalıp Yargılar -Gaziantep Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (90), 442-453.
- Güneş, S. (2012). Türk Toplumunu ve Otomobil . *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 213-230.
- Habertürk. (2021, Eylül 28). *Amasya'da iki çocuğa çarpan kadın sürücü baygınlık geçirdi*. Kasım 17, 2021 tarihinde Habertürk: Erişim Adresi: <https://m.haberturk.com/amasya-da-iki-cocuga-carpan-kadin-surucu-bayginlik-gecirdi-3204661> adresinden alındı
- Habertürk. (2021, Ekim 13). *Ankara'da refüje çarpıp otomobilden fırlayan sürücü hayatını kaybetti*. Kasım 17, 2021 tarihinde Habertürk: Erişim Adresi: <https://m.haberturk.com/ankara-da-refuje-carpip-otomobilden-firlayan-surucu-hayatini-kaybetti-3219743> adresinden alındı
- Hayırlı, O. (2018). *Trafik Kültürü: Türkiye'de Trafığın Antropolisi*. Ankara: Gece Akademi.
- İhlas Haber Ajansı (İHA). (2021, Ekim 11). *Eli ayağına dolanan bayan birkaç metre gidemeden araca tosladı*. Kasım 17, 2021 tarihinde İHA: Erişim Adresi: <https://www.iha.com.tr/denizli-haberleri/eli-ayagina-dolanan-bayan-birkac-metre-gidemeden-araca-tosladi-denizli-3264641/> adresinden alındı
- İhlas Haber Ajansı (İHA). (2021, Ekim 04). *Gaziantep'te iki araç çarpıştı: 5 yaralı Araçta sıkışan kadın sürücü itfaiye ekiplerinin yardımıyla kurtarıldı*. Kasım 2021, 2021 tarihinde Habertürk: Erişim Adresi: <https://m.haberturk.com/gaziantep-haberleri/91055461-gaziantep-te-iki-arac-carpisti-5-yarali-aracta-sikisan-kadin-surucu-itfaiye-ekiplerinin> adresinden alındı
- İhlas Haber Ajansı (İHA). (2021, Ekim 16). *Traktörün altında kalan sürücü hayatını kaybetti*. Kasım 15, 2021 tarihinde Haberler.com: Erişim Adresi: <https://www.haberler.com/haberler-tractorun-altinda-kalan-surucu-hayatini-kaybetti-14465662-haberi/> adresinden alındı
- Koçak , A., & Arun , Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-29.
- Köse, E. (2014). Cinsiyet, teknoloji ve kent: otomobilin muğlak heteronormativizmi. *Fe Dergi* 6, no. 1, 32-42.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to is Methodology*. London: Sage Publication, Beverly Hill.
- Leblebi TV. (2021, Ekim 12). *Kadın Sürücü Kavşağı Dönemeyince Takla Attı!* Kasım 17, 2021 tarihinde Leblebi TV: Erişim Adresi: <https://leblebi.tv/kadin-surucu-kavsagi-donemeyince-takla-atti/> adresinden alındı

- Lippman, W. (1998). *Public Opinion with a New Introduction by Michael Curtis*. London: Transaction Publishers.
- Marshall, G. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat.
- NTV. (2021, Ekim 08). *Kaza yapan sürücü: Ben emniyet müdürüyüm, amir gelsin*. Kasım 17, 2021 tarihinde NTV: Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/kaza-yapan-surucu-ben-emniyet-muduruyum-amir-gelsin,tTpPpO4hF0yoYXtQpakEFA/1ayn-7-1tUC9kfGUccnC-A> adresinden alındı
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2015). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri*. Ankara: De Ki Baskı Yayım .
- Sönmez, A., Çınarbaş Akın, S., & Vursavaş, F. (2014). Kameralı Kırmızı Işık Denetiminin Kavşaklarda Yapılan Kırmızı Işık Ve Öteki Güvenlik Kuralları İhlalleri Üzerine Etkisi: Bursa Örneği, Türkiye. 1-33.
- Sözcü. (2021, Ağustos 04). *Taksiciler kadın sürücü adayına dehşeti yaşattı*. Kasım 17, 2021 tarihinde Sözcü: Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/taksiciler-kadin-surucu-adayina-dehseti-yasatti-6573827/> adresinden alındı
- Stone, P. J., Dumphy, D. C., Marshall, S. S., & Ogilvie, D. M. (1966). *The General Inquirer: A Computer*. Massachusetts: The M.I.T. Press.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2020, 01 22). *Genel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*. Kasım 16, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *Karayolu Trafik Kaza İstatistikleri*. Kasım 15, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Road-Traffic-Accident-Statistics-2020-37436> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *Yıllara göre kaza, ölü ve yaralı sayısı*. Kasım 15, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=ulastirma-ve-haberlesme-112&dil=1> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021, Eylül). *Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri, Cinsiyete göre sürücü belgesi sahipliği, 2010-2020*. Kasım 10, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=s%C3%BCr%C3%BCc%C3%BC&dil=1> adresinden alındı
- Weber, R. P. (1989). *Basic Content Analysis* . London: Sage.